

Nr 133.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet; given Stockholms slott den 20 februari 1931.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sam. Stadener.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 20 februari 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, HANSÉN, RUNDQVIST.

Efter gemensam beredning med statsrådet och chefen för försvarsdepartementet anför härefter departementschefen, statsrådet Stadener:

Under punkt 282 av 1931 års åttonde huvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna

Omorganisa-
tion av gym-
nastiska cen-
tralinstitutet.

dels det ordinarie förslagsanslaget till avlöningar vid gymnastiska centralinstitutet till oförändrat belopp, 106,000 kronor,

dels det ordinarie reservationsanslaget till materiel m. m. vid gymnastiska centralinstitutet till oförändrat belopp, 13,000 kronor,

Bihang till riksdagens protokoll 1931. 1 saml. 115 häft. (Nr 133.)

dels ock till extra personal vid gymnastiska centralinstitutet m. m. för budgetåret 1931/1932 ett extra anslag av 7,410 kronor.

Vid min anmälan inför Kungl. Maj:t av centralinstitutets anslagsbehov för budgetåret 1931/1932 erinrade jag jämväl om frågan angående institutets omorganisation. Sedan den erforderliga utredningen i denna fråga numera slutförts, anhåller jag att ånyo få anmäla detta ärende för Kungl. Maj:t.

Kap. I. Inledning.

Per Henrik Lings skapelse, gymnastiska centralinstitutet, kan sägas räkna sin tillkomst från den 5 maj 1813, då Ling genom ett kungl. brev erhöll uppdrag att i huvudstaden inrätta en anstalt för undervisning i gymnastik. Redan förut hade i ett kungl. brev av den 29 april 1813 till 1812 års uppfostringskommitté såsom denna undervisningsanstalts uppgift angivits: danandet av sådana personer, vilka kunde bliva skickliga att i landsorterna införa gymnastiska övningar, i synnerhet vid gymnasier och skolor. Institutet skulle alltså hava karaktären av en centralhärd för befrämjande av folkets fysiska sundhet genom gymnastiska övningar och i detta syfte särskilt vara verksamt såsom en utbildningsanstalt för gymnastiklärare vid landets skolor. Om denna sistnämnda egenskap hos institutet i instiftelseurkunden framhävdes såsom det väsentliga, förknippades dock därmed redan från begynnelsen två andra uppgifter, vilka sedermera alljämt under institutets mer än hundraåriga tillvaro, jämsides med arbetet på utbildandet av gymnastiklärare för våra skolor, tillhört institutets verksamhetsområde, nämligen dels tillgodoseendet av krigsmaktens behov av gymnastikinstruktörer och gymnastikledare och dels danandet av fackutbildade sjukgymnaster.

Historik.

Åtskillnaden mellan dessa institutets olika arbetsuppgifter var under det första halvsekle av institutets tillvaro mindre skarpt markerad. Den framträder med tydlighet första gången i 1864 års stadga, varigenom institutet organiserades på tre avdelningar: den pedagogiska, den militära och den medicinska med en överlärare och en lärare på varje avdelning, och består alljämt i den ännu i huvudsak gällande stadgan av år 1887, då uppdelningen i instruktörskurs, gymnastiklärarkurs och sjukgymnastkurs, samtliga avsedda för manliga elever, genomfördes. Sambandet mellan de tre utbildningsgrenarna har dock städse upprätthållits. Enligt 1864 års stadga var nämligen den övervägande delen av läroämnena gemensam för de tre avdelningarna, och enligt 1887 års stadga utgör instruktörskursen första året av gymnastiklärarkursen, varjämte den sjukgymnastiska kursen förutsätter genomgången gymnastiklärarkurs. Den kvinnliga kursen, nyinrättad år 1864 och omfattande såväl frisk- som sjukgymnastutbildning, bibehölls i 1887 års stadga vid sidan av de manliga kurserna.

Blickar man tillbaka på institutets historia under de gångna åren, framträder såsom ett i viss mån karakteristiskt drag de blygsamma, för att icke säga ogynnsamma eller torftiga yttre förhållanden, under vilka institutet alltid och särskilt under de senaste årtiondena haft att utöva sin betydelsefulla gärning. Institutets utrustning med lärarkrafter var ända till år 1864

synnerligen otillfredsställande — Ling var sålunda under ett helt decennium den ende ordinarie läraren. Genom den sistnämnda år fastställda staten avhjälpes dock de väsentligaste då bestående bristerna, i det att de ordinarie lärarplatserna utökades till 8, därav 3 överlärare, 3 lärare och 2 lärarinnor. Men efter nämnda tid har i detta hänseende rått ett nära nog fullständigt stillastående. Efter år 1864 har endast en ny ordinarie lärarplats tillkommit, vilket skedde år 1902.

I stort sett samma utvecklingsgång kännetecknar institutets lokalfråga. Institutets lokaler, fortfarande belägna å samma fastigheter, nr 6 och 7 i kvarteret Fyrmörsaren å Norrmalm, vilka för ändamålet upplätos genom kungl. brev den 13 december 1815, hava visserligen undergått ny- och ombyggnad första gången med medel, som härför anvisats av 1862—1863 årens riksmöte, och därefter med anslag, som beviljats av 1894 års riksdag. Men sedan sistberörda arbeten under åren 1895—1896 verkställts, hava knappast andra förbättringar i lokalförhållandena ägt rum än sådana, som varit av rent partiell och mindre väsentlig art.

Jämväl i fråga om lärarlöner och tillgång på anslag för undervisningsverksamhetens bedrivande har institutet varit och är fortfarande föga gynnsamt ställt. Lärarlönerna kunde tidvis betecknas som rent av oskäligt låga, och medelstillgången har varit så ringa, att institutet icke kunnat anskaffa tidsenlig undervisningsmateriel, långt mindre haft möjlighet att upprätthålla ett vetenskapligt forskningsarbete eller att på ett tillfredsställande sätt följa utvecklingen på sitt speciella arbetsområde.

Den nu omtalade stagnationen i institutets utveckling har föranlett, att under de senare årtiondena nödvändigheten av att skapa väsentligt gynnsammare betingelser för institutets verksamhet framträtt allt starkare. Frågan om institutets omorganisation har länge varit föremål för uppmärksamhet från såväl statsmakternas som institutets egen sida ävensom från eljest intresserat fackmannahåll.

Redan 1908 framhöll institutets direktion behovet av bättre lokaler och bättre utrustning såsom trängande. År 1909 gjorde karolinska institutets lärarkollegium framställning om utredning rörande bästa sättet för ordnandet av undervisningen i sjukgymnastik, en fråga, som sedermera tilldragit sig stort intresse i diskussionen om gymnastiska centralinstitutet. Därvid har, särskilt från läkarhåll, framkommit krav på denna undervisnings skiljande från institutets verksamhetsområde och förläggande till någon medicinsk läroanstalt. Likaså har såsom ett önskemål framhållits, att utbildningen av gymnastikofficerare och gymnastikinstruktörer för armén och marinen borde helt eller delvis förläggas till en rent militär undervisningsanstalt och i varje fall ordnas genom krigsmaktens egen försorg. På dessa och andra punkter hava stridiga meningar rått och torde ännu vara rådande; i ett avseende har man dock allmänt varit ense, nämligen att institutet för att rätt kunna fylla sin uppgift såsom en centralhärd för fysisk

fostran i vårt land måste erhålla väsentligt bättre utrustning i avseende på lärarkrafter, lokaler och undervisningsmateriel.

Från statsmakternas sida har det berättigade i de framställda kraven på en förbättrad organisation av gymnastiska centralinstitutet såtillvida vunnit erkännande, att Kungl. Maj:t sedan år 1910 vid fem olika tillfällen föranstaltat om utredning av frågan genom särskilda kommittéer eller sakkunniga.

Den 8 april 1910 uppdrog sålunda Kungl. Maj:t åt en kommitté (i det följande benämnd »1910 års kommitté»)¹⁾ att efter verkställd utredning inkomma med utlåtande och förslag angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet ävensom rörande anskaffande av nya lokaler för detsamma. Denna kommitté avgav sitt förslag den 7 mars 1912. Förslaget innefattade följande huvudpunkter:

Gymnastiska centralinstitutet skulle ombildas till en undervisningsanstalt av vetenskaplig karaktär, en under universitetskanslerns överinseende ställd gymnastisk högskola, varest de studerande, efter vid filosofisk fakultet avlagd förberedande examen, kallad gymnastisk-filosofisk examen och innefattande antingen ämnena zoologi och botanik eller ettdera av ämnena fysik, kemi, matematik och geografi samt ett visst mått av teoretisk och praktisk friskgymnastik, eller efter däremot svarande kunskapsprov, ägde vinna inträde. Studierna vid högskolan skulle efter genomgången tvåårig kurs avslutas med en avgångsexamen, benämnd gymnastisk ämbetsexamen. Sådan examen skulle under vissa förutsättningar medföra behörighet dels till adjunktsbefattningar vid de allmänna läroverken och jämförliga läroanstalter med undervisningsskyldighet huvudsakligen i gymnastik, dels ock till avläggande av filosofie licentiatexamen. Avlagd filosofie licentiatexamen och disputationsprov förutsattes såsom villkor för behörighet till lektorsbefattning i gymnastik. Uppgiften att tillgodose krigsmaktens behov av gymnastiskt utbildade officerare skulle högskolan bibehålla, dock endast vad anginge en högre gymnastisk utbildning, vilken institutet skulle meddela de militära eleverna gemensamt med de civila. Instruktörskursen skulle försvinna och ersättas av gymnastikkurser för subalternofficerare vid vederbörande truppförband. För sjukgymnastutbildningen skulle inrättas en särskild, med den gymnastiska högskolan förenad tvåårig sjukgymnastskola. För högskolan skulle nya byggnader uppföras å bergsplatån nordost om Stadion å norra Djurgårdens mark.

Den av kommittén föreslagna staten för högskolan, vilken stat bland annat upptog 6 professorer, 9 assistenter och 3 amanuenser samt särskilda materiellanslag till vetenskapliga institutioner, slutade å ett belopp av 152,700 kronor. Härtill kom staten för sjukgymnastskolan med en slutsumma av 24,100 kronor. Kostnaderna för byggnadsföretaget uppskattades till 2,900,000 kronor samt för inredning m. m. av de nya lokalerna till 211,700 kronor. Från nu angivna kostnader beräknades avgå ett belopp av 770,000 à 920,000 kronor, utgörande försäljningsvärdet av gymnastiska centralinstitutets gamla tomt.

*Utredningar
och omorga-
nisations-
förslag.*

1910 års
kommitté.

¹⁾ Ledamöterna i denna kommitté voro: riksbanksfullmäktigen lektorn S. G. von Friesen, ordförande, professorn C. M. Fürst, professorn J. E. Johansson, kaptenen, sedermera majoren E. H. Lieberath, översten, sedermera generallöjtnanten B. B. E. Mörcke samt dåvarande föreståndaren för gymnastiska centralinstitutet professorn N. F. Sellén.

De myndigheter och enskilda sammanslutningar, vilka yttrade sig över 1910 års kommittés förslag, uttalade allmänt sin uppskattning av den strävan, som i kommittéförslaget gjorde sig gällande, att hävda den fysiska fostrans betydelse vid sidan av det intellektuella utbildningsarbetet, men samtidigt framställdes från de flesta håll skarpa anmärkningar mot väsentliga punkter i förslaget. Sålunda avstyrkte samtliga universitetsmyndigheter sammankopplingen av akademisk och gymnastisk utbildning i den form, som av kommittén ifrågasatts. Skälet härtill var framför allt, att den gymnastisk-filosofiska examen ansågs medföra fara för skapandet av en klass av ämneslärare med alltför ensidig och knapphändig vetenskaplig utrustning. Även bland den fysiska fostrans målsmän saknades sympatier för denna del av förslaget. Vidare framkommo ej mindre från båda de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund än även enstämmigt från gymnasternas sida bestämda gensagor mot förslaget att åtskilja frisk- och sjukgymnastutbildningen. De över förslaget hörda militära myndigheterna hade i regel intet att erinra mot förslaget om instruktörskursens upphörande och ersättande av kurser vid truppförbanden men ansågo, att krigsmaktens intressen med avseende å behovet av officerare med högre gymnastisk utbildning icke blivit av kommittén nöjaktigt tillgodosedda.

1915 års
kommitté.

Med hänsyn till den kritik, kommittéförslaget i dess viktigaste delar sålunda rönt, var det påtagligen icke möjligt att med detsamma såsom utgångspunkt vidtaga några åtgärder för en ombildning av gymnastiska centralinstitutet. Tanken härpå släpptes dock icke. Ytterligare framställningar i ämnet gjordes hos Kungl. Maj:t och resultatet blev slutligen, att Kungl. Maj:t den 9 juli 1915 uppdrog åt en ny kommitté (i det följande kallad »1915 års kommitté»¹⁾) att, efter verkställd utredning rörande omfattningen och arten av den undervisning i gymnastik och idrott, som borde meddelas vid sådana läroanstalter, där lärarkrafter med högre utbildning kunde komma till användning, till Kungl. Maj:t inkomma med utlåtande och förslag dels angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet samt rörande anskaffande av nya lokaler för detsamma, dels ock angående de övriga åtgärder, som kunde finnas erforderliga för tillgodoseende av landets behov av högre kvalificerade lärare i gymnastik och idrott. Kommittén blev färdig med sitt arbete den 26 juli 1918, då den avlämnade sitt »Utlåtande och förslag angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet och av gymnastiklärarutbildningen genom upprättande av en högskola för fysisk fostran samt angående anskaffande av lokaler för en sådan högskola».

¹⁾ Ledamöterna i denna kommitté voro: landshövdingen W. Murray, ordförande, sedermera efterträdd av överdirektören P. E. Lindström, gymnastikläraren, kaptenen K. F. S. Adrian, överstelöjtnanten S. A. Drakenberg, direktören S. J. Edström, överstelöjtnanten, sedermera översten K. A. Genberg, professorn G. Hedrén, riksdagsmannen, hemmansägaren P. M. Olsson i Blädinge, riksdagsmannen, redaktören S. Persson samt rektorn E. Sundberg.

I överensstämmelse med innehållet av det uppdrag, som lämnats 1915 års kommitté, ingick densamma i sitt utlåtande först och främst i en utredning om innebörden av och ändamålet med ett folks fysiska fostran i allmänhet och rörande frågan om den fysiska fostrans framtida ställning i vårt land, särskilt såsom undervisningsämne i landets olika läroanstalter. Under hävdande, att folkets hälsa och sundhet utgjorde grundvillkoret för dess bestånd och utveckling, men att insikten härom hos vårt folk icke trängt igenom, och att den fysiska fostran i landet därför intog en tillbakasatt ställning, fastslog kommittén såsom en för dess förslag grundläggande princip, att ämnet fysisk fostran borde tillerkännas plats å våra läroanstalters kursplan såsom ett med de teoretiska läroämnena likvärdigt undervisningsämne. Undervisningen i fysisk fostran borde omfatta dels sundhetslära, varmed kommittén förstod framför allt »den kunskap om villkoren för hälsa och sundhet, som kunde av varje enskild individ praktiskt tillämpas i hans dagliga liv och sysselsättning», dels ock kroppsövningar, omfattande gymnastik, lek och idrott samt fäktning. Såsom ett särskilt önskemål i fråga om ämnets ställning i skolorna framhölls bland annat begränsning av övningsavdelningarnas storlek, så att de i intet fall omfattade flera lärjungar än högsta tillåtna lärjungantalet i två sammanslagna läsavdelningar. Behov av facklärare i fysisk fostran med högre utbildning ansågs föreligga vid allmänna läroverk, högre flickskolor, kommunala mellanskolor, högre goss- och samskolor, folkhögskolor, folk- och småskoleseminarier m. fl. läroanstalter. I den mån sådana icke kunde anställas, skulle behovet av lärarkrafter i ämnet fyllas genom för ändamålet utbildade lärare i läsämnen, vilka kunde biträda den ordinarie läraren i fysisk fostran.

Beträffande tjänsteställningens karaktär för facklärare med högre utbildning kom 1915 års kommitté, i överensstämmelse med dess principiella utgångspunkt, till samma resultat som 1910 års kommitté, nämligen att för dessa facklärare lektors- eller adjunktsbefattningar borde inrättas allt efter läroanstalternas storlek och art.

Den läroanstalt, som skulle utbilda ifrågavarande målsmän för fysisk fostran ävensom arbetskrafter för rådgivande och övervakande verksamhet på detta område, kunde enligt kommitténs mening icke gå i land med berörda uppgift med mindre än att den finge arbeta under samma betingelser som de med universiteten jämställda högskolorna. Gymnastiska centralinstitutet borde sålunda ombildas till en högskola för fysisk fostran med uppgift dels att utgöra ett centrum för vetenskaplig forskning, i vad som rörde det uppväxande släktets fysiska utbildning, dels ock att vara en högre fackskola för utbildande av lärare i fysisk fostran. Vid sidan härav skulle högskolan jämväl för krigsmaktens behov meddela undervisning åt officerare i vissa för militäryrket avpassade ämnesgrenar av fysisk fostran. Utbildningen av sjukgymnaster ansåg kommittén ligga helt utom högskolans egentliga ändamål, men i avvidan på en blivande definitiv lösning av sjukgymnastfrågan föreslog kommittén såsom ett provisorium förläggandet till högskolan av en särskild kurs med uppgift uteslutande att utbilda sjukgymnaster.

För de blivande lärarna i fysisk fostran skulle vid högskolan anordnas dels en magisterexamen, dels ock en licentiatexamen i fysisk fostran, den förra examen medförande kompetens till adjunkts- och den senare till lektorsbefattningar i fysisk fostran. För tillträde till den vid högskolan anordnade undervisningen för magisterexamen i fysisk fostran skulle erfordras en förberedande examen, kallad medicinsk-gymnastisk examen, vilken skulle

avläggas vid karolinska institutet efter där bedrivna studier i anatomi, histologi och fysiologi. De, som undervisades vid karolinska institutet för avläggande av sistnämnda examen, skulle tillika vara inskrivna såsom aspiranter vid högskolan för fysisk fostran och där deltaga i för dem särskilt anordnad undervisning i gymnastik. Den medicinsk-gymnastiska examen beräknades taga tre terminer i anspråk.

Vid högskolan skulle undervisningen till magisterexamen omfatta först och främst sundhetslära, vilket ämne kommittén tillade en central betydelse. Undervisningen i detta ämne skulle omhänderhavas av professorn i allmän hälsovårdslära vid karolinska institutet, vilken tillika skulle utnämnas till professor i sundhetslära vid högskolan för fysisk fostran. I övrigt upptogs såsom ämnen i magisterexamen rörelsefysiologi, allmän gymnastik — med vilken nya benämning kommittén närmast avsåg att beteckna vad som vid centralinstitutet benämnes pedagogisk gymnastik jämte någon undervisning i sjukgymnastik — vidare lek och idrott, fäktning samt psykologi och pedagogik ävensom en kurs i röstfysiologi. Magisterexamen beräknades taga en tid av fyra terminer. Undervisningen skulle i regel vara gemensam för män och kvinnor.

Licentiatexamen i fysisk fostran förutsatte avlagd magisterexamen. Studierna till licentiatexamen skulle hava karaktären av fria vetenskapliga studier. Examen skulle avläggas i minst ett av ämnena sundhetslära och rörelsefysiologi. I examen skulle ingå författandet av en vetenskaplig avhandling, vilken i fall av examens godkännande borde befordras till trycket — såsom kommittén yttrar — »bland annat till kontroll över att den vetenskapliga nivån vid högskolan hålles uppe».

Efter avslutade högskolestudier skulle de blivande lärarna i fysisk fostran hava att genomgå provår, anordnat i huvudsaklig överensstämmelse med gällande föreskrifter för ämneslärares provårsutbildning.

Biträdande lärarkrafter i fysisk fostran skulle vid högskolan utbildas genom särskilda kurser för ämneslärare vid läroverken, varjämte för tillgodo-seende av den fysiska fostran i folkskolorna, där endast undantagsvis facklärare med högre utbildning beräknades kunna anställas, högskolan jämväl borde anordna särskilda fortbildningskurser för folkskollärare.

Beträffande gymnastiska centralinstitutets dittillsvarande militära utbildningsuppgift ansåg kommittén i likhet med 1910 års kommitté, att instruktörskursen borde försvinna och ersättas av kortare, för subalternofficerare avsedda kurser, anordnade genom krigsmaktens egen försorg. Däremot skulle högskolan bibehålla uppgiften att meddela till densamma för ändamålet särskilt kommanderade officerare en högre utbildning i fysisk fostran. Detta skulle ske i en till högskolan förlagd, men från den övriga undervisningen därstädes helt skild militärkurs, särskilt avpassad efter arméns och marinens behov. Kursen, vars längd beräknades till tre terminer, skulle omfatta ämnena anatomi och fysiologi, sundhetslära, rörelsefysiologi, militär-gymnastik, fäktning samt militäridrott.

Såsom nämnt tänkte sig kommittén högskolans befattning med sjukgymnastutbildningen allenast som ett provisorium. Den härför avsedda sjukgymnastkursen, vilken av kommittén endast till sina huvuddrag helt summariskt skisserades, beräknades taga en tid av ej fullt två år och skulle uteslutande inriktas på att bibringa sjukgymnastisk kunskap och färdighet. Ämnen sådana som fäktning och ledande av gymnastik skulle helt bort-

falla; den teoretiska och praktiska undervisningen i friskgymnastik skulle avsevärt inskränkas.

Beträffande gymnastikinspektionen föreslog kommittén en omläggning därhän, att den egentliga inspektionsverksamheten vid folkskolan och därmed jämförliga läroanstalter skulle övertagas av folkskolinspektörerna, men att särskilda konsulenttjänster i fysisk fostran skulle inrättas såsom rådgivande, upplysande och initiativtagande myndigheter å ifrågavarande område. För detta ändamål borde landet indelas i tio konsulentdistrikt, vart och ett med sin konsulent. Konsulenterna skulle i avlöningshänseende likställas med folkskolinspektörerna.

Det högsta övervakandet av ungdomens fysiska uppfostran ansåg kommittén böra tillkomma landets dåvarande båda centrala skolmyndigheter, läroverks- och folkskolöverstyrelserna, vilka vardera för detta ändamål borde erhålla en särskild rådsbefattning för fysisk fostran.

Vad beträffar organisationen av den föreslagna högskolan för fysisk fostran, skulle vid densamma finnas fem professorer, en i rörelsefysiologi, en i allmän gymnastik, en i lek och idrott, en i militärgymnastik, fäktning och militär idrott samt en i sundhetslära, vidare tre manliga överassistenter, två i allmän gymnastik och en i militärgymnastik, fäktning och militär idrott, två kvinnliga överassistenter i allmän gymnastik, en laborator i sundhetslära samt två lärare, en i psykologi och pedagogik och en i anatomi och fysiologi. I fråga om befordringsgrunder och avlöningsförhållanden skulle lärarpersonalen vara jämställd med motsvarande befattningshavare vid universiteten och karolinska institutet, vilken sistnämnda läroanstalts organisation i det stora hela tjänade kommittén till en förebild.

Avlöningsstaten för högskolan slutade å en summa av 126,900 kronor och omkostnadsstaten å 146,500 kronor. För sjukgymnastkursen beräknades härutöver ett årligt belopp av 20,900 kronor.

I fråga om högskolans lokaler vidblev 1915 års kommitté i väsentliga drag 1910 års kommittés förslag, såväl med avseende å tomplats som i fråga om byggnadernas allmänna yttre anordning. Totalkostnaderna för nybyggnad och inredning samt utrustning i övrigt uppskattades till 6,758,610 kronor, varifrån dock beräknades avgå försäljningsvärdet å centralinstitutets gamla fastighet, av kommittén angivet till 1,400,000 kronor.

Jämväl 1915 års kommitté erhöll många erkännanden för den strävan att lyfta den fysiska fostran upp på ett högre plan, som präglade hela dess förslag. Men i fråga om det sätt, varpå kommittén velat förverkliga sitt syfte, gjorde sig delade meningar gällande såväl med avseende å förslagets huvudpunkter som i dess detaljer.

Kommitténs betonande av sundhetsläran såsom det centrala i undervisningen i fysisk fostran fann man icke vara konsekvent genomförd, när det gällde ämnets plats på skolornas undervisningsschema, i det kommittén upptagit endast en timme i veckan för sundhetslära i en gymnasiering och i realskolans sjätte klass men föreslagit sju veckotimmar för kroppsövningar. Vidare uttalades från åtskilliga håll stor tvekan, dels huruvida den utbildning, som enligt kommitténs förslag skulle komma lärarna i fysisk fostran till del, verkligen kunde göra dessa kvalificerade att meddela undervisning i sundhetslära, dels ock om det överhuvudtaget vore lämpligt att utbryta

undervisningen i detta ämne från undervisningen i biologi, med vilken den dittills varit förenad. Kravet på inskränkning av gymnastikavdelningarnas storlek ansågs i och för sig synnerligen väl grundat, ehuru från läroverks-håll påpekades, att detta kravs genomförande på vissa ställen kunde komma att medföra ganska vittgående ekonomiska konsekvenser genom behovet av ökade lokalutrymmen för gymnastikundervisningen.

Mot den föreslagna medicinsk-gymnastiska examen ävensom mot förslaget om en gymnastisk ämbetsexamen gjordes i stort sett inga mera väsentliga invändningar. Däremot avstyrktes från universitetshåll inrättandet av en licentiatexamen i fysisk fostran, varvid det bland annat framhölls, att ett vetenskapligt inträngande i det ena av de ämnen, i vilka enligt kommitténs förslag denna examen kunde få avläggas, sundhetslära, förutsatte en grundligare underbyggnad i åtskilliga medicinska discipliner, än den, som kunde vinnas genom studierna till magisterexamen i fysisk fostran, ävensom att det andra licentiatämnet, rörelsefysiologien, icke av kommittén till sitt innehåll tydligt definierats och planlagts. Av karolinska institutets lärarkollegium, som närmare ingick på frågan om rörelsefysiologiens ställning såsom självständig vetenskaplig disciplin, betonades emellertid, att detta ämne med av kollegiet angiven omfattning borde vara det grundläggande för den ifrågavarande anstaltens hela verksamhet. I samband med anmärkningarna mot licentiatexamen i fysisk fostran avstyrktes inrättandet av lektorsbefattningar i sistnämnda ämne. Jämväl läroverksöverstyrelsen ställde sig avvisande mot denna tanke, under betonande att en licentiatexamen i fysisk fostran knappast kunde anses erforderlig med hänsyn till skolans krav. Gymnastiklärarbefattningarnas förvandling till adjunkturen vann däremot enhällig tillslutning.

Gentemot förslaget om gymnastiska centralinstitutets ombildning till eller, rättare, ersättande med en självständig vetenskaplig högskola för fysisk fostran restes starka invändningar från universitetens och karolinska institutets sida, och jämväl av läroverksöverstyrelsen uttalades tvekan i denna del. Av de akademiska myndigheterna gjordes gällande, att i åtskilliga av de ämnen, vilka enligt kommittéförslaget skulle vid högskolan representeras av professorer, någon vetenskaplig forskning knappast vore tänkbar, att i fråga om andra av dessa ämnen vetenskaplig produktion ännu icke förekommit, samt att i varje fall den blivande högskolan saknade förutsättningar att utgöra härden för dylikt forskningsarbete. Det betonades med skärpa, att det icke kunde vara ett riktigt tillvägagångssätt att först skaffa en vetenskaplig högskola i hopp att därigenom alstra ett vetenskapligt liv, utan att den rätta utvecklingsgången vore den motsatta. Något verkligt behov av en såsom vetenskaplig högskola organiserad läroanstalt för fysisk fostran ansågs icke föreligga; de uppgifter, som tillagts högskolan, syntes kunna fullt nöjaktigt fyllas av ett på lämpligt sätt omorganiserat gymnastiskt centralinstitut.

Bland den fysiska fostrans speciella målsmän vann dock högskoletanken stor anklång.

Från militärt håll framställdes ingen erinran mot förslaget om instruktörskursens borttagande, men man anmärkte mot kommittén, att den icke närmare utrett frågan om organiserandet av de såsom ersättning för instruktörskursen föreslagna kortare kurserna för subalternofficerare. I det stora hela synas de militära myndigheterna hava satt värde på själva grundtanken i kommittéförslaget, nämligen bibehållande av den högre militär-gymnastiska utbildningen vid samma anstalt, som omhänderhade gymnastikläroarbildningen, men med specialisering av undervisningen med hänsyn till krigsmaktens behov. I allmänhet gjordes dock gällande, att kommitténs förslag, i vad det anginge den gymnastiska utbildningen för officerare, icke tillräckligt tillgodosåg krigsmaktens särskilda intressen. Vidare påpekades, att kommittén alltför ensidigt räknat med gymnastikläroarkårens rekryterande med civila element; officerarna syntes genom kommitténs förslag bliva praktiskt taget så gott som utestängda från lärarbefattningar i fysisk fostran vid skolorna. Endast i något enstaka fall förordades en fullständig, även yttre skilsmässa mellan den civil-gymnastiska och militär-gymnastiska utbildningen och den senares förläggande till en rent militär läroanstalt.

Starkaste motståndet rönt kommitténs förslag, i vad det angick utbildningen av sjukgymnaster. Kommittén ansågs hava alltför ytligt behandlat denna fråga, och från läkarhåll påyrkades, att detta spörsmål skulle bliva föremål för förnyad utredning, varvid sjukgymnastutbildningens särskiljande från allt samband med utbildningen av friskgymnaster och dess anknytande till en medicinsk institution, eventuellt en större sjukvårdsinrättning, framställdes såsom ett viktigt önskemål. Å andra sidan riktades från såväl frisk- som sjukgymnasthåll skarpa gensagor mot tanken på att rubba det hittillsvarande sambandet i utbildningshänseende mellan friskgymnastik och sjukgymnastik, vilket samband ansågs hava varit till stort ömsesidigt gagn för de båda utbildningsgrenarna och för övrigt nödvändigt på grund av deras många beröringspunkter sinsemellan.

Såsom en generell anmärkning mot kommittéförslaget anfördes, att det samma för att nå det åsyftade målet, den fysiska fostrans höjande, anvisat alltför vidlyftiga och kostsamma utvägar, vilka icke på ett naturligt sätt anknyto till bestående förhållanden. För övrigt framhölls, att förslaget med avseende å sina ekonomiska konsekvenser, särskilt vad angick kostnaderna för de enligt kommittén erforderliga nya lärarbefattningarna i fysisk fostran, icke blivit av kommittén nöjaktigt utrett. Det dyrbara nybyggnadsprojektet väckte även starka betänkligheter hos åtskilliga av de hörda myndigheterna.

Den framkomna kritiken mot de grundväsentliga delarna av 1915 års kommittés förslag och det tillstånd av osäkerhet, som på det ekonomiska området rådde efter förslagets tillkomst, torde hava samverkat till att sedermera under en följd av år frågan om gymnastiska centralinstitutets omor-

1924 års sakkunniga.

ganisation fick vila. Intresset för saken i fackmannakretsar var dock alltjämt levande och tog sig tid efter annan uttryck bland annat genom ytterst livliga diskussioner i tidningspressen. Under år 1923 inkommo jämväl åtskilliga framställningar i ämnet till ecklesiastikdepartementet från läkare, militärer och gymnaster i representativ ställning. Till att frågan änyo bragtes på dagordningen torde i sin mån hava bidragit det mot slutet av år 1923 timade föreståndarskiftet vid institutet. Den 31 december 1923 bemyndigade alltså Kungl. Maj:t dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst tre sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning av frågan om verksamheten vid gymnastiska centralinstitutet och vad därmed ägde sammanhang.

De sålunda tillkallade sakkunniga, vilka i det följande benämnas »1924 års sakkunniga»¹⁾, avgåvo den 12 augusti 1926 »Betänkande med förslag angående gymnastiska centralinstitutets verksamhet och därmed sammanhängande frågor» (statens offentliga utredningar 1926: 10).

De sakkunniga hade därvid, efter en kortfattad redogörelse för ärendets förhistoria, å sid. 8 och 9 i betänkandet lämnat följande redogörelse för huru de ansett sig böra fatta den åt dem anförtrodda uppgiften.

»Såsom av vår föregående redogörelse inhämtas, hava de båda tidigare kommittéer, som sysslat med spörsmålet om gymnastiska centralinstitutets verksamhet, framlagt mycket storstilade och följaktligen även mycket kostsamma omorganisationsplaner. Båda hava förordat institutets ersättande med en högskola av vetenskaplig karaktär och av ganska omfattande mått, inrymd i nya lokaler på en ny plats och med en ny dyrbar utrustning. För vår del hava vi funnit oss böra övergiva tanken på en sådan utveckling av gymnastiska centralinstitutet, åtminstone för den tid framåt, som med utgångspunkt från nuvarande förhållanden kan överskådas. Skälen härtill äro flera och komma i det följande att närmare utvecklas. Så mycket kan redan nu sägas, att vi först och främst av den utredning i saken, som åvägabragts i samband med föregående kommittéers arbete, funnit ådagalagt, att för närvarande varken något verkligt behov eller tillräckliga förutsättningar föreligga för tillskapandet av en läroanstalt av högskolmässig karaktär för vad man kallat fysisk fostran. Vidare synas oss tidsomständigheterna, vilka alltjämt mana till försiktighet i frågor av ekonomisk innebörd, nödvändiggöra, att man beträffande gymnastiska centralinstitutets ombildning avstår från än så lockande men vittgående planer för att i stället söka utan tidsutdräkt nå ett välbehövt praktiskt resultat. Ett stöd för denna vår mening finna vi även i det uttalande av vederbörande departementschef, som föregick beslutet om igångsättandet av den nu föreliggande utredningen. — — —²⁾ Vi hava sålunda kommit till den uppfattningen, att man för närvarande bör avstå från planen på gymnastiska centralinstitutets utveckling till en stort anlagd högskola för fysisk fostran, och att likaledes de framkomna nybyggnadsförslagen böra tillsvidare anstå. Då vi

¹⁾ De sakkunniga voro: riksdagsmannen, generalkrigskommissarien K. V. Rydén, ordförande, föreståndaren för gymnastiska centralinstitutet överstelöjtnanten S. A. Drakenberg samt överläkaren O. S. Hybbinette.

²⁾ Jfr 1924 års sakkunnigas betänkande sid. 136—138.

emellertid å andra sidan blivit övertygade om att institutet i sitt nuvarande skick varken med hänsyn till organisation, lokalutrymmen eller utrustning i övrigt är i stånd att bibehålla den plats, som enligt den historiska utvecklingen tillkommer detsamma såsom ett centralt organ och en ledare för arbetet för vårt folks fysiska fostran, finna vi oundgängligt, att inom en viss ram, avpassad efter rådande tidsläge, åtgärder vidtagas för att i nu angivna hänseenden ernå sådana förbättrade förhållanden, som göra det möjligt för institutet att på ett tillfredsställande sätt fylla sin nyssnämnda uppgift och hävda sin rangställning bland bildningsinstitut av ifrågavarande slag. Detta hava vi funnit kunna ske trots ett väsentligt beskärande av organisationsplanen och för kostnader, som med hänsyn till sakens stora allmänna betydelse synas oss måttliga.

Vårt förslag bygger i stort sett på institutets nu bestående organisation, de militära och sjukgymnastiska uppgifterna knytas fortfarande vid institutet, och samverkan mellan dessa och utbildningen av gymnastiklärare till skolorna skulle alltjämt bestå, dock med en starkare avgränsning mellan de olika områdena än hittills varit fallet och med anknytning för sjukgymnastutbildningens vidkommande till en större sjukvårdsinrättning. Sammanhållandet av de tre utbildningsuppgifterna vid institutet är dels beroende av statsfinansiella synpunkter, dels grundar den sig på en övertygelse om det sakligt befogade i en sådan anordning, åtminstone för närvarande.

Likaså hava vi funnit någon förändring av institutets förläggning icke tills vidare nödvändig; däremot innefattar vårt förslag en förbättring av lokalförhållandena på den nuvarande platsen.

Vid bedömandet av frågan om institutets blivande organisation och verksamhet har det icke varit möjligt att gå förbi spørsmålet om gymnastiklärarkårens ställning och avlöningsförhållanden. Detta spørsmål sammanhänger nämligen alltför nära med den förra frågan, för att så skulle kunna ske. Härutinnan innebär vårt förslag en ganska avsevärd utgiftsökning, som dock synes ofrånkomlig, därest man vill att den blivande nydaningen skall för den fysiska fostran i vårt land medföra ett verkligt framsteg. Ej heller frågan om det statliga överbakandet av fysisk fostran i landet hava vi ansett oss kunna förbigå, och vi framlägga i detta hänseende förslag till nyorganisation, medförande någon kostnadsökning. Även denna fråga har emellertid synts oss vara av en fundamental betydelse för en framgångsrik och sund utveckling på ifrågavarande område.»

Till en närmare redogörelse för innehållet i det av 1924 års sakkunniga avgivna betänkandet ävensom i de över detsamma avgivna utlåtandena anholder jag att framdeles få återkomma i samband med behandlingen av de olika frågorna.

Med hänsyn till de avsevärda kostnader, isynnerhet engångskostnader, 1927 års sakkunniga. som enligt det av 1924 års sakkunniga framlagda förslaget skulle åsamkas statsverket, fann dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet sig icke kunna förorda framläggande av en på nämnda förslag i oförändrat skick grundad framställning för riksdagen. På därom gjorda framställningar erhöll därför nämnde departementschef den 30 december 1927 och den 17 februari 1928 Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla

sammanlagt högst fem sakkunniga för att inom departementet biträda med överarbetning av det föreliggande betänkandet.

De sålunda tillkallade sakkunniga, vilka i det följande benämnas »1927 års sakkunniga»¹⁾, avgåvo den 5 november 1928 »Betänkande och förslag angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet m. m. I. Omorganisation av undervisningen vid institutet m. m.».

När det för 1927 års sakkunniga gällde att taga ståndpunkt till de många vittomfattande och svårlösta problem rörande gymnastiska centralinstitutets omorganisation och därmed sammanhängande frågor, som redan blivit på ett ingående sätt belysta dels i de tre föregående utredningarna, dels ock i de över 1924 års sakkunnigutredning avgivna talrika utlåtandena, hade de att beträffande gången och planläggningen av sitt arbete utgå från vissa av dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet meddelade riktlinjer, vilka här återgivas:

1. *Utbildningstiden för gymnastiklärare respektive sjukgymnast skall omfatta två år, varav första årets utbildning skall vara gemensam för alla.*

2. *Utbildningen till gymnastikdirektör skall kräva ytterligare ett års studier. Dessa bedrivs tillsammans med andra årets kurs å den linje, som den blivande gymnastikdirektören förut icke tillhört. Under detta tredje år skall möjlighet beredas till högre såväl teoretisk som praktisk utbildning.*

3. *Utbildningen skall i alla huvudsakliga delar äga rum vid gymnastiska centralinstitutet. Detta får emellertid ej utesluta, att möjlighet till deltagande i viss undervisning utom institutets lokaler skall tillvaratas, där så befinnes lämpligt.*

4. *Lärarkrafterna beräknas endast till den omfattning, som undervisningen oundgängligen kräver.*

5. *Med hänsyn till att institutet kan komma att få utrymma nuvarande lokaler tidigare än förut antagits, bör iordningställandet av utrymmena inom desamma av kostnadshänsyn inskränkas till det allra nödvändigaste. Endast oundgängliga reparationer få utföras. Plan för nyanskaffning av materiel bör taga sikte på att materielen i möjligaste mån må kunna komma till användning i institutets framtida nybyggnad.*

Till en närmare redogörelse för innehållet i det av 1927 års sakkunniga avgivna betänkandet ävensom i de över detsamma avgivna utlåtandena torde jag få återkomma i det följande.

1929 års sakkunniga.

Vid en förberedande granskning av de över 1927 års sakkunnigas betänkande avgivna utlåtandena visade det sig, att betydande meningsskiljaktigheter förelågo, speciellt beträffande det av nämnda sakkunniga förordade sättet för ordnandet av sjukgymnastutbildningen i riket. I detta hänseende framställdes, såsom jag framdeles kommer att närmare utveckla, från de medicinska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund samt karo-linska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegium ävensom från kanslers-

¹⁾ De sakkunniga voro: föreståndaren för gymnastiska centralinstitutet översten K. A. Rignell, ordförande, gymnastikdirektören Louise von Bahr, kaptenen E. V. Killander, gymnastikläraren, kaptenen G. L. Liljegren samt professorn G. Liljestrand.

ämbetet för rikets universitet och medicinalstyrelsen krav på en förnyad utredning. Med anledning av vad sålunda förekommit utverkade min företrädare i statsrådsämbetet den 26 september 1929 Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla högst två sakkunniga för att inom ecklesiastikdepartementet biträda med verkställande av utredning av vissa frågor rörande ordnande av sjukgymnastutbildningen i riket.

De sålunda tillkallade sakkunniga, vilka i det följande benämnas »1929 års sakkunniga»¹⁾, avgåvo den 10 maj 1930 »Betänkande med förslag angående ordnande av sjukgymnastutbildningen i riket.»

Till en närmare redogörelse för innehållet i detta betänkande ävensom i de över detsamma avgivna utlåtandena anhåller jag att få återkomma i det följande.

När jag nu går att för Kungl. Maj:t framlägga den omfattande frågan om en omorganisation av gymnastiska centralinstitutet, har jag ansett mig böra för överskådlighetens skull behandla de olika frågorna var för sig, och vill jag då först till behandling upptaga det grundläggande problemet om allmänna grunder för gymnastiska centralinstitutets organisation.

¹⁾ De sakkunniga voro professorerna G. Hedrén och S. E. P. Haglund.

Kap. II. Allmänna grunder för gymnastiska centralinstitutets organisation.

*Nuvarande
förhållanden.*

Gymnastiska centralinstitutet har, såsom redan påpekats, alltsedan sin tillkomst haft och har fortfarande att uppbära tre med hänsyn till ändamålet olika utbildningsuppgifter, nämligen 1:o den pedagogiska, d. v. s. utbildningen av lärare i gymnastik för landets skolungdom, 2:o den militära, d. v. s. utbildningen av gymnastikinstruktörer och gymnastikledare för krigsmakten, samt 3:o den medicinskt-gymnastiska, d. v. s. utbildningen av sjukgymnaster.

*1924 års
sakkunniga.*

1924 års sakkunniga hava å sid. 10—24 i sitt betänkande framlagt sina synpunkter på de allmänna grunderna för gymnastiska centralinstitutets organisation, och tillåter jag mig här att hänvisa till betänkandet. Å sid. 24 lämna de sakkunniga följande sammanfattning:

»Utbildningen av lärare i gymnastik och idrott vid våra skolor bör fortfarande ske vid institutet, vars centrala arbetsuppgift denna utbildning bör anses vara. Vad den militärgymnastiska utbildningen angår, bör den elementära delen, d. v. s. den, som för närvarande meddelas i instruktörskursen, skiljas från institutet och i stället överflyttas till försvarsväsendets egna organ. Den högre gymnastiska utbildningen för officerare bör däremot kvarbli vid institutet. Likaså bör institutet fortfarande omhändervard utbildningen av sjukgymnaster. För samtliga tre kategorier av elever, lärareleverna, de militära eleverna och sjukgymnasteleverna, bör utbildningen vara gemensam, dock med iakttagande att under ett senare skede av utbildningen en differentiering i viss mån sker med hänsyn till de olika utbildningsmålen. Vad särskilt sjukgymnastutbildningen angår, bör denna anknytas till sjukvårdsarbetet, så att i densamma kommer att ingå viss tids tjänstgöring vid sjukvårdsanstalt.

Vidare bör vid institutet etableras ett intimt samarbete med den frivilliga gymnastik- och idrottsrörelsen, till vilken institutet bör intaga en impuls-givande, konsulterande och instruerande ställning, varjämte denna rörelses behov av dugliga ledare och instruktörer bör av institutet på lämpligt sätt, genom särskilda kurser och annorledes, tillgodoses.

Slutligen bör det föreliggande behovet av vetenskapligt stöd och ledning för arbetet på den fysiska fostrans område fyllas genom inrättande vid institutet av en lärarbefattning i kroppsövningarnas fysiologi och hygien, vars innehavare bör äga en hög vetenskaplig kompetens och till sitt förfogande hava ett väl försett laboratorium, avsett till tjänst såväl för undervisningen som för forskningen inom ifrågavarande speciella del av den fysiologiska vetenskapen.»

Av de yttranden, som avgivits över 1924 års förslag, vill jag erinra om följande:

*Yttrandena
över 1924 års
sakkunnigas
förslag.*

Medicinska fakulteten vid universitetet i Uppsala, med vilken det större akademiska konsistoriet därstädes instämt, anför bland annat följande:

»I stället för att som de bägge föregående kommittéförlagen bygga upp ett helt nytt system och för dess genomförande föreslå imponerande yttre anordningar, vilar det föreliggande förslaget på det beståendes grund och bygger på vunnen erfarenhet samt söker genom vissa väl avvägda, relativt föga kostsamma reformer avhjälpa de bestående bristerna. Fakulteten har även med tillfredsställelse funnit, att de sakkunniga i sitt förslag beaktat synpunkter, som fakulteten framfört i sina yttranden med anledning av de bägge tidigare kommittéernas förslag.»

Karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegium erinrar, att kollegiet tidigare uttalat sig för ett avskiljande av sjukgymnastutbildningen från gymnastiska centralinstitutet. Så länge emellertid frågan om utbildning av sjukgymnaster ännu väntade på sin definitiva lösning, syntes det lärarkollegiet nödvändigt, att sjukgymnastutbildningen tills vidare omhänderhades av centralinstitutet.

I ett vid lärarkollegiets utlåtande fogat särskilt yttrande har *professor P. Haglund* efter en utförlig motivering anført bland annat följande:

»Gymnastikdirektörsutbildningen bör avskaffas och ersättas med utbildning av gymnastiklärare-idrottsledare för skolornas behov och av sjukgymnaster för sjukvårdens. Då uppgifterna för bägge dessa kall hava sådana beröringspunkter, att det är möjligt och under vissa undantagsförhållanden mycket lämpligt att utöva bägge dessa levnadskall, bör utbildningen på bägge linjerna organiseras så, att den som förskaffat sig den ena utbildningen, kan komplettera densamma och ej med nödvändighet behöva i helt ny yrkesutbildning ånyo förvärva de för bägge levnadskallen gemensamma nödvändiga kunskaperna. Med avskiljande av sjukgymnastutbildningen från gymnastiska centralinstitutets uppgifter kan mycket av de sakkunnigas förslag bibehållas, samtidigt som en bättre gymnastiklärarutbildning möjliggöres inom samma eller mindre kostnader. En ny utredning måste emellertid anses mycket brådskande och särskilt måste den utredning om sjukgymnastutbildningens ordnande i vårt land, om vilken lärarkollegiet vid tre tillfällen anhållit, skyndsammast vidtagas. Lärarkollegiet torde utan svårighet kunna utföra dylik utredning och framlägga förslag, och behöver den nya utredningen om gymnastiska centralinstitutet under sådana förhållanden blott omfatta frågan om den bästa organisationen av en verklig gymnastiklärarutbildning och av den högre gymnastikutbildningen för vissa militärer. Slutligen bör ånyo övervägas, huruvida det, fränsett den önskvärda utflyttningen av sjukgymnastutbildningen, som utan lokalutvidgning skulle frigöra betydande utrymmen för gymnastiklärarutbildningen, bör vidtagas några ingripande förändringar i gymnastiska centralinstitutets organisation, förrän nybyggnad för detsamma kan uppföras, vilket bör ske så snart som möjligt.»

Kanslersämbetet för rikets universitet har framhållit, att det av 1924 års sakkunniga framlagda förslaget måste, i olikhet med de tidigare förslagen, betraktas såsom ett försök till ett mera provisoriskt undanröjande av de rådande missförhållandena på ifrågavarande område. Detta gällde icke minst den speciella frågan om sjukgymnastutbildningen. Ur sagda synpunkt borde kommittéförlaget alltså bedömas, och med tagen hänsyn härtill hade kanslern i huvudsakliga delar icke något att erinra mot dess godkännande.

Medicinalstyrelsen har i utlåtande den 27 januari 1927 anført bland annat följande: »Efter en av Kungl. Maj:t den 2 augusti 1918 avlåten remiss har

styrelsen den 15 november samma år avgivit utlåtande över då föreliggande betänkande angående om- organisation av gymnastiska centralinstitutet och av gymnastiklärarutbildningen genom upprättande av en högskola för fysisk fostran m. m. I detta utlåtande berörde styrelsen bland annat frågan om sjukgymnastikens ställning till denna föreslagna högskola. Därvid förklarade sig styrelsen dela den i betänkandet uttalade meningen att en utbildning av sjukgymnaster låge helt utom högskolans egentliga ändamål, varefter styrelsen fortsatte: »Då sjukgymnastutbildningen emellertid enligt kommitterades» (som avgivit det då avhandlade betänkandet) »uppfattning med visshet kunde antagas allt framgent förbliva en statens angelägenhet, föreslå kommitterade, att den statliga utbildningen av sjukgymnaster tillsvidare anordnas i form av en till högskolan i fysisk fostran förlagd kurs med denna utbildning såsom uteslutande uppgift. Då en sådan anordning lätt nog kunde medföra svårigheter för att längre fram skilja undervisningen i sjukgymnastik och massage från högskolan, anser medicinalstyrelsen, att enär sistnämnda undervisning måste anses vara en rent medicinsk angelägenhet, en sådan provisorisk anordning icke bör göras, utan att frågan om undervisningen i sjukgymnastik och massage i stället slutgiltigt löses på samma gång som frågan om högskolan för fysisk fostran avgöres.» Då, så vitt styrelsen kan se, giltigheten av detta styrelsens då gjorda uttalande kvarstår oförminskad även gent emot den nu föreslagna ombildningen av gymnastiska centralinstitutet, vilken skulle medföra, att den av styrelsen såsom en rent medicinsk angelägenhet karakteriserade utbildningen av sjukgymnaster skulle allt fortfarande vara förlagd till en icke medicinsk utbildningsanstalt, finner sig styrelsen hava all anledning att fortfarande vidhålla och åberopa sitt ovanförda uttalande av år 1918. Styrelsen finner sig vara ytterligare styrkt i detta vidhållande, sedan styrelsen av det nu föreliggande betänkandet (sid. 78 o. f.) inhämtat, hurusom de sakkunniga föreslagit, dels att undervisningsämnet »sjukgymnastik» skulle hädanefter benämnas »medicinsk gymnastik» och innefatta, utom sjukgymnastik i vanlig bemärkelse och massage, även »en hel del former av fysikalisk terapi, hetluftsbehandling, diatermi-behandling och elektrisk behandling» etc., dels ock att detta ämne skulle erhålla en avsevärd utvidgning i form av å sjukvårdsanstalt meddelad undervisning. För det fall att en dylik utvidgad undervisning skulle komma till stånd, vill styrelsen uttala den därpå grundade förhoppningen att de blivande sjukgymnasterna skola, i likhet med de numera med fullgod utbildning utrustade sjuksköterskorna, låta sig angeläget vara att, mer än hittills varit vanligt, arbeta endast efter direktiv av och i samråd med vederbörande läkare.»

Skolöverstyrelsen anför, att överstyrelsen i fråga om vad de sakkunniga anfört beträffande de allmänna grunderna för gymnastiska centralinstitutets organisation intet hade ett erinra. Särskilt ville överstyrelsen som sin mening framhålla, att inrättandet vid institutet av en lärarbefattning i kroppsövningarnas fysiologi och hygien med professors kompetens och tjänsteställning utan tvivel skulle komma att medföra stora fördelar för lärarutbildningen vid institutet och för den vetenskapliga forskningen på detta område.

Direktionen över gymnastiska centralinstitutet anför, att direktionen med glädje hälsade det förslag angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutets verksamhet och därmed sammanhängande frågor, som utarbetats av tillkallade sakkunniga, ty om också detta förslag ingalunda kunde anses vara slutgiltigt, utan fastmer provisoriskt, så vore det dock ovedersägligt,

att genomförandet av detta skulle medföra så avsevärda förbättringar i flera hänseenden, att institutets förutsättningar att på ett tillfredsställande sätt kunna lösa sina många och olikartade uppgifter bleve helt andra än de nuvarande.

Svenska seminarielärarföreningen har uttalat sin anslutning till de av de sakkunniga framlagda allmänna grunderna för gymnastiska centralinstitutets organisation, varvid föreningen dock icke i detalj fattat ståndpunkt till de olika organisationsfrågorna.

Föreningen G. C. I., med vilken föreningen *Göteborgs kvinnliga gymnastikdirektörer* instämt, har med tacksamhet erkänt, att föreliggande förslag i stort sett utgjorde en efter dåvarande statsfinansiella förhållanden naturlig och sund utveckling, vilande på den gamla, av erfarenheten väl kända, traditionella grunden. Härefter anför föreningen: »Med glädje konstatera vi, att de förut från gymnasthåll kraftigt framhävda sakliga skälen för bibehållande av gemensam utbildning i frisk- och sjukgymnastik vunnit beaktande.»

I en vid detta yttrande fogad *reservation* hava emellertid lärarinnorna vid gymnastiska centralinstitutet Karin Ljungwaldh och Ingeborg Eriksson hemställt, att skolöverstyrelsen vid behandlingen av sakkunnigas betänkande angående gymnastiska centralinstitutets verksamhet måtte taga i övervägande, huruvida icke sakkunniga, som på ett så lyckligt sätt löst gymnastiklärares utbildning och som, såsom det framgår av deras betänkande, även satt sig in i möjligheten av utbildning i medicinsk gymnastik åtskild från gymnastikläraurutbildningen, kunde erhålla förnyat uppdrag att utreda, om icke utbildningen i medicinsk gymnastik med större fördel redan nu och icke »kanske i en ej allt för avlägsen framtid» borde åtskiljas från gymnastikläraurutbildningen och i så fall förläggas till Uppsala och därstädes ställas under medicinska fakulteten.

Svenska gymnastikläraresällskapet har uttalat sin livliga anslutning till betänkandets bärande principer och fogat därtill den förhoppningen, att detta kommittéförslag måtte komma att läggas till grund för statsmakternas omedelbara avgörande, då ett ytterligare fördröjande av en sedan 1910 aktuell förbättring av undervisningen i fysisk fostran skulle verka i hög grad tillbakasättande på hela denna viktiga gren av vårt undervisningsväsende.

Svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbunds förvaltningsutskott har anfört bland annat följande: »Frågan om samarbetet mellan gymnastiska centralinstitutet och de organisationer, som företräda den frivilliga idrottsrörelsen, särskilt då riksförbundet, som inom sig sluter de flesta av Sveriges frivilliga gymnastik- och idrottsföreningar, är, såsom de sakkunniga framhållit, säkerligen av största betydelse för den fysiska fostrans utveckling. Det måste dock från riksförbundets sida på det kraftigaste understrykas, att detta samarbete för att bli till åsyftat gagn måste, såsom också de sakkunniga framhållit, vara helt och hållet frivilligt. Behovet av ett sådant samarbete har för övrigt varit länge känt av ledningarna på båda hållen och har under senare åren också kommit till stånd. Att institutet haft och efter genomförandet av den föreslagna organisationen får ännu större möjligheter att vara till gagn för den frivilliga idrottsrörelsen är för oss klart. Men vi äro också övertygade om att institutet å sin sida kan hava åtskilligt att inhämta från denna rörelse. Särskilt gäller detta de idrottstekniska detaljerna, beträffande vilka idrottsledarna förskaffat sig ingående kännedom jämte en stor fond av erfarenhet rörande deras praktiska

tillämpning. Dessa kunskaper synas lämpligen, såsom på senare åren varit fallet, böra utnyttjas, då det gäller att bibringa eleverna kompetens att uppträda såsom funktionärer, ledare och domare».

Styrelsen för Sveriges centralförening för idrottens främjande har ansett sig kunna biträda förslaget i väsentligaste drag — dock med undantag av lokalkfrågan — och därvid anført bland annat följande: »I motsats till 1910 och 1915 års kommittéer synas sakkunniga förutsätta att namnet Centralinstitutet bibehålles. Styrelsen instämmer i det lämpliga härutinnan; huvudändamålet är och förblir undervisning. Ävenledes i motsats till föregående kommittéer anse de sakkunniga, att institutets verksamhet fortfarande skall omfatta utbildning av såväl gymnastiklärare, civila och militära, som och tillsvidare av sjukgymnaster. De skäl sakkunniga härför anföra, anser styrelsen vägande och riktiga, burna som de synas vara av övertygelsen om att dessa tre gymnastikens grenar äga ett orubbligt samband, som gör varje grens utveckling beroende av och ingripande i de andras, och att ett gemensamt arbete måste bli va fruktbringande för det hela. Vad den avdelning inom — eller intill — den pedagogiska gymnastiken angår, som står vår förening närmast i intresse, *idrotten* och dess ställning som undervisningsämne, så synes den vara omfattad med full förståelse och stort intresse av de sakkunniga.»

Föreståndaren för Arvedsons gymnastiska institut, med. lic. J. Arvedson har anført bland annat: »Avskiljandet av instruktörskursen synes mig väl motiverat, men den föreslagna modifikationen och specialiseringen för de militära elever, vilka kommenderas till gymnastiska centralinstitutet för att erhålla en högre gymnastisk utbildning, synes mig medföra avsevärda komplikationer för undervisningen vid gymnastiska centralinstitutet samt även vara onödig, emedan denna specialisering och särskilt modifikationerna av idrottsövningarna bättre kunna bedömas och åstadkommas vid arméns egna övningar och kurser. Om någon eller några av de militära eleverna skulle önska befrielse från vissa ämnen eller delar därav, anser jag detta ej behöva möta några hinder under förutsättning att den myndighet, som kommanderat honom till gymnastiska centralinstitutet, medger en sådan befrielse samt vederbörande själv förklarar sig avstå från de rättigheter, som en genomgången fullständig kurs annars skulle medföra. Beträffande de sakkunnigas förslag om bibehållandet av sambandet mellan frisk- och sjukgymnastik vid alla gymnasters utbildning samt anordnandet av denna utbildning, delar jag i huvudsak de sakkunnigas mening.»

Föreståndaren för sydsvenska gymnastikinstitutet i Lund, major J. Thulin har i ett utförligt motiverat yttrande, till vilket jag här tillåter mig att hänvisa, uttalat sig beträffande sambandet mellan frisk- och sjukgymnastikutbildningen och -verksamheten och därvid anført, att bibehållandet av sambandet i utbildning och yrkesutövning av frisk- och sjukgymnastiken kunde ha fog för sig, då det gällde de kvinnligas utbildning, men icke i samma grad då det gällde de manligas. Sammankopplades icke utbildningen, kunde sjukgymnastisk särutbildning ordnas utan oöverstigliga kostnader, ja t. o. m. utan några kostnader för statsverket alls.

De militära myndigheterna hava i sina yttranden mest uppehållit sig vid det av 1924 års sakkunniga framlagda förslaget om militärinstruktörskursens skiljande från gymnastiska centralinstitutet och ersättande med av de militära myndigheterna ordnad specialutbildning i gymnastik, idrott och vapenövning. Förslaget härom har mötts med ett så gott som enhälligt

gillande, och jag torde därför här kunna inskränka mig till att beträffande dessa uttalanden hänvisa till handlingarna i ärendet.

1927 års sakkunniga hava (sid. 24—31 i betänkandet) i avseende å grunderna för gymnastiska centralinstitutets organisation anført huvudsakligen följande: 1927 års sakkunniga.

Det av den senaste kommittén, 1924 års sakkunniga, framlagda förslaget bygger, såsom jämväl i yttrandena framhållits, i sina huvuddrag på den grund, som lagts av mångårig beprövad erfarenhet. Denna grundprincip hava vi givit vår fulla anslutning, och hava vi i vårt utredningsarbete i den mån det varit oss möjligt sökt följa denna princip. Det synes oss, som om man icke utan tvingande skäl borde övergiva en organisation, som — trots de anmärkningar som riktats mot densamma — framvuxit ur speciellt svenska förhållanden och förmått att föra den svenska gymnastiken fram till en erkänd ledarställning i världen. Å andra sidan anse vi oss i detta sammanhang nödgade att framhålla, att för ett bibehållande av vårt lands ansedda ställning härvidlag det är oundgängligen nödvändigt, att gymnastiska centralinstitutet inom en snar framtid kommer ut ur de provisoriska förhållanden, som blivit en följd av att omorganisationsfrågan så länge fått förbliva olöst.

Beträffande till en början institutets karaktär av *utbildningsanstalt för lärare i gymnastik vid landets skolor* anse vi oss kunna helt instämma i det av 1924 års sakkunniga gjorda uttalandet, att i det i gymnastiska centralinstitutets verksamhetsområde ingående komplexet av formellt skilda men reellt ganska intimt sammanhängande uppgifter en central ställning bör, utan tillbakasettande av övriga utbildningsgrenars intressen, tillkomma lärarutbildningsverksamheten såsom den enligt sakens natur och den historiska utvecklingen primära, den vilken för *vårt folk i gemen* äger den största betydelsen såsom ett medel till dess utvecklande och höjande i fysiskt avseende. Institutet bör därför, såsom jämväl nämnda sakkunniga anført, utåt framstå såsom ock även i det inre bära prägeln av en centralhärd för befrämjande av medborgarnas fysiska fostran, främst genom danandet av lärare och ledare åt ungdomen vid kroppsövningars bedrivande, men med denna pedagogiska uppgift såsom kärna bära av praktiska hänsyn och jämväl på rent sakliga grunder förknippas övriga nyss nämnda verksamhetsgrenar.

I fråga om *tillgodoseendet av krigsmaktens behov av gymnastiskt utbildade officerare* ansluta vi oss till förslaget om att den nuvarande instruktörskursen avskiljes från centralinstitutet för att omhändertagas av krigsmaktens egna organ. I de militära myndigheternas över 1924 års sakkunnigbetänkande avgivna yttranden hava olika förslag framlagts angående lösandet av den utbildningsuppgift, som sålunda framdeles skulle tillkomma krigsmakten. Vi hava icke ansett oss kunna eller böra närmare ingå på denna fråga, vilken synes vara en inre militär angelägenhet. Vi hemställa därför, att, vid ett bifall till vårt förslag, de av de militära myndigheterna avgivna yttrandena måtte överlämnas till försvarsdepartementet för att där underkastas den närmare utredning och behandling, som kan visa sig erforderlig. I det förslag till övergångsbestämmelser, som vi i det följande framlägga, hava vi utgått från att elever jämväl vid början av läsåret 1929/1930 skulle intagas vid gymnastiska centralinstitutet i enlighet med nu gällande be-

stämmelser. Först från och med läsåret 1930/1931 skulle sålunda de militära utbildningskurser, som skulle motsvara den nuvarande instruktörskursen, bli va erforderliga, och under denna tid synes väl en erforderlig utredning av frågan kunna medhinnas. Vi utgå vid detta vårt förslag från att för ändamålet erforderliga medel från och med budgetåret 1930/1931 komma att upptagas å riksstatens fjärde huvudtitel.

I likhet med 1924 års sakkunniga och på av dem anförda skäl tillstyrka vi vidare, att den högre gymnastiska utbildningen för officerare fortfarande må kvarbli va vid gymnastiska centralinstitutet. Vi anse oss här särskilt böra understryka följande av nämnda sakkunniga gjorda uttalande:

»Det hittillsvarande sambandet mellan den civila och den militära gymnastikutbildningen har varit ägnat att framhäva den fysiska fostran såsom en kulturangelägenhet av allmänt medborgerlig betydelse och i medvetandet inpräglad föreställningen härom. Från gymnastiska centralinstitutet har den militära eleven gått ut, försedd med en god allmångymnastisk underbyggnad, vilken gjort honom rustad att med en vidare syn på kroppsövningarnas betydelse och ändamål, än en i inskränkt mening fackmässig utbildning förmår giva, handleda och övervaka den till övervägande delen av civila medborgare sammansatta truppens gymnastiska utbildning samt att även i skolornas och det frivilliga föreningsarbetets strävanden för folkets fysiska sundhet göra ofta synnerligen värdefulla insatser. Den kännedom, officern under sin studietid vid gymnastiska centralinstitutet inhämtat om även barn- och ynglingaålderns kroppsutveckling och förmåga att uthärda ansträngningar, har givit honom förutsättningar att kunna förstå och bedöma de olika gradationer i dessa hänseenden, som även bland det mera ensartade människomaterial, varav en trupp är sammansatt, äro till finnandes, samt att med skälig hänsyn härtill giva övningarna en sådan läggning, att överansträngning eller eljest skadliga överdrifter undvikas. Det gagn, vårt folk i gemen på nu anförda grunder måste anses hava haft av den hittillsvarande samhörigheten mellan den civila och den militära gymnastikutbildningen, synes oss så stort, och de nackdelar, som kunde bli va följden av denna samhörighets upphävande, förefalla så avsevärda, att vi bestämt vilja avråda från åtgärder i denna senare riktning.»

Såsom vi framdeles närmare komma att motivera, hava vi däremot — i motsats till 1924 års sakkunniga — ansett oss böra förorda, att de militära eleverna erhålla samma utbildning som de civila eleverna å friskgymnastlinjen.

Härefter övergå vi så till frågan om gymnastiska centralinstitutets ställning till *sjukgymnastutbildningen*. Denna fråga har länge varit synnerligen omstridd, och hava meningarna även denna gång gått isär. I detta hänseende hava 1924 års sakkunniga gjort bland annat följande uttalande:

»Det kan helt enkelt icke förnekas, vare sig att i det sjukgymnastiska systemet de pedagogiska rörelseformerna spela en avsevärd roll, eller att för friskgymnasten-läraren, vilken har att i sin verksamhet taga befattning med barn och ungdom, som i fysiskt hänseende äro mycket olika rustade, det har en synnerligen stor betydelse, att han besitter förutsättningar för att kunna konstatera och bedöma förefintligen kroppsligen svagheter eller fel, som påkalla särskild gymnastisk behandling. Man måste därför av en väl kvalificerad sjukgymnast enligt vår mening fordra ett visst mått av allmän gymnastisk utbildning, likaväl som man för den pedagogiske gymnastens del måste till en viss grad upprätthålla kravet på sjukgymnastiska insikter.

Vi kunna på denna grund icke fränkänna den meningen sitt berättigande, att en fullständig skilsmässa mellan utbildningen av frisk- och sjukgymnaster kan befaras leda till en försämring av kompetensnivån för såväl den ena som den andra utbildningsriktningens vidkommande.»

Med hänsyn såväl till förefintliga sakliga och praktiskt-ekonomiska skäl som till de av dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för vårt arbete meddelade direktiven förorda vi, att utbildningen av sjukgymnaster fortfarande måtte bli förlagd till gymnastiska centralinstitutet.

Å andra sidan har det stått oss klart, att kraven på ett särskiljande — i den mån sådant är möjligt med aktgivande på de nyss angivna synpunkterna — mellan utbildningen av frisk- och sjukgymnaster måste anses hava mycken fog för sig. Vår tid är en specialiseringens tid, och man bör icke i större utsträckning än nödigt är tvinga centralinstitutets elever att ägna tid och krafter åt den vidare utbildningen för en bana, som de icke i framtiden ämna välja. De av 1924 års sakkunniga å sid. 19 i betänkandet anförda betänkligheterna mot ett skiljande av utbildningen efter första året kunna visserligen anses hava åtskillig fog för sig, men det har dock icke varit oss möjligt att bortse från de framkomna kraven på friskgymnastutbildningens särskiljande från sjukgymnastutbildningen och vice versa. Därför har det varit oss angeläget att i den organisationsplan för gymnastiska centralinstitutet, som vi framlägga, bereda möjlighet för eleverna att, så snart de erhållit en första grundläggande gymnastisk allmänbildning — enligt vår uppfattning önskvärd såväl för blivande friskgymnaster som för blivande sjukgymnaster — erhålla sin utbildning på den linje, som sammanhänger med deras blivande verksamhet. Härtill återkomma vi emellertid framdeles. Vi vilja emellertid redan i detta sammanhang framhålla, att enligt vårt förslag möjlighet dessutom hålles öppen för elev att erhålla fullständig gymnastutbildning å båda linjerna.

I samband med frågan om sjukgymnastutbildningen hava 1924 års sakkunniga jämväl framhållit kravet på denna utbildnings anknytande till sjukvårdsarbete. Vi uttala vår livliga anslutning härtill; till den närmare behandlingen av denna fråga återkomma vi framdeles.

I fråga om *den frivilliga gymnastik- och idrottsrörelsen* framhålla 1924 års sakkunniga, att gymnastiska centralinstitutet med sin nuvarande organisation icke haft till uppgift att stå såsom direkt initiativtagare i fråga om det frivilliga arbetet för gymnastik och idrott, ehuru institutet givetvis indirekt medverkat på det sättet, att det i stor utsträckning varit dess lärare och forna elever, som utgjort de ledande krafterna inom gymnastik- och idrottsorganisationerna. Härei föreslå nu de sakkunniga, såsom förut angivits, den ändringen, att vid institutet borde etableras ett intimt samarbete med den frivilliga gymnastik- och idrottsrörelsen, till vilken institutet borde intaga en impulsgevande, konsulterande och instruerande ställning, varjämte denna rörelses behov av dugliga ledare och instruktörer borde av institutet på lämpligt sätt, genom särskilda kurser och annorledes tillgodoses.

Om vikten och betydelsen för vårt folks både kroppsliga och andliga hälsa av den frivilliga gymnastik- och idrottsrörelsen, rätt bedriven, torde väl meningarna knappast vara delade. Det är då också helt naturligt, att gymnastiska centralinstitutet, för att rätt kunna fylla sin plats såsom en centralhärd för den fysiska fostran i vårt land, måste stå i en intim kontakt med denna rörelse. Vi uttala därför vår anslutning till de av 1924 års sakkunniga framlagda förslagen härom; endast beträffande anordnandet

av kurser hava vi i viss mån en annan uppfattning, men härtill återkomma vi framdeles. Vi understryka i likhet med 1924 års sakkunniga och de idrottsorganisationer, som yttrat sig över deras betänkande, vikten av att samarbetet icke skapas genom författningsföreskrifter eller yttre organisatoriska anordningar. I övrigt hänvisa vi till följande uttalande av 1924 års sakkunniga:

»I första hand torde det få bli en institutets egen sak att finna de lämpliga vägarna härtill. Under alla förhållanden bör emellertid denna sida av institutets verksamhet finna ett uttryck i institutets nya stadgar sålunda, att det för institutets styrelse och befattningshavare kommer att framstå såsom en del av deras tjänsteplikt att ägna även den frivilliga gymnastik- och idrottsrörelsen sitt intresse och sina krafter.

Men institutet torde även i andra hänseenden böra och kunna vara det frivilliga arbetet för fysisk fostran till stöd och hjälp. En viktig förutsättning för detta arbetes framgång är, att föreningarna äga tillgång till kompetenta gymnastik- och idrottsledare. Härav föreligger ett mycket stort behov, vars fyllande ofta nog plägar erbjuda svårigheter. Till detta behov bör gymnastiska centralinstitutet även i det egentliga undervisningsarbetet taga hänsyn i så måtto, att vid utbildningen av gymnastiklärare tid ägnas jämväl åt att förbereda eleverna för uppgifter av ifrågavarande art.»

Å sid. 21—24 i betänkandet hava slutligen 1924 års sakkunniga framlagt förslag om inrättande vid gymnastiska centralinstitutet av en *institution för kroppsövningarnas fysiologi och hygien*. Vid institutet skulle enligt förslaget, såsom förut erinrats, inrättas en lärarbefattning i kroppsövningarnas fysiologi och hygien, vars innehavare borde äga en hög vetenskaplig kompetens och till sitt förfogande hava ett väl försett laboratorium, avsett till tjänst såväl för undervisningen som för forskningen inom ifrågavarande speciella del av den fysiologiska vetenskapen.

Jämväl till detta de sakkunnigas förslag, som i allmänhet i de avgivna utlåtandena vunnit gillande, vilja vi uttala vår varma anslutning. Till den närmare behandlingen av denna fråga återkomma vi emellertid framdeles i samband med behandlingen av frågorna om undervisningen vid institutet samt om lärarkrafterna vid detsamma.

Yttranden
över 1927 års
sakkunnigas
betänkande.

Förslaget, i vad detsamma avsåg ett bibehållande av den tidigare samhörigheten mellan frisk- och sjukgymnastutbildningen, tillstyrktes — helt eller i huvudsak — av *direktionen över och lärarkollegiet vid gymnastiska centralinstitutet, föreningen G. C. I., svenska gymnastiklärarsällskapet, svenska sjukgymnastiksällskapet Ling, föreståndaren för Arvedsons gymnastiska institut, med. lic. J. Arvedson m. fl.*

Då dessa utlåtanden i stort sett innehålla samma synpunkter, som framhållits i de tidigare, av mig i det föregående återgivna utlåtandena över 1924 års sakkunnigbetänkande, torde jag här kunna inskränka mig till att hänvisa till handlingarna i ärendet.

Från läkarhåll mötte däremot de sakkunnigas förslag i här förevarande del starka gensagor.

Medicinska fakulteten vid universitetet i Uppsala anförde sålunda huvudsakligen följande:

Det föreliggande förslaget hade enligt fakultetens mening icke tillräckligt beaktat de från medicinalstyrelsen och karolinska institutets lärarkollegium gjorda yrkandena på ett principiellt frigörande av sjukgymnastutbildningen och ett tillgodoseende av de krav, som från medicinsk synpunkt måste ställas på den förra. Så länge det gällde att endast provisoriskt ordna gymnastiska centralinstitutets verksamhet, hade det givetvis varit ändamålsenligt att, såsom 1924 års kommitté föreslagit, alltså knyta sjukgymnastutbildningen vid institutet, och fakulteten hade också i sitt yttrande angående det av nämnda kommitté framlagda förslaget, under förutsättning att den föreslagna organisationen av sjukgymnastutbildningen bleve *provisorisk*, ansett sig kunna beträffande denna del av förslaget i huvudsak tillstyrka detsamma. Helt olika ställde sig frågan nu, då meningen vore att söka *definitivt* lösa frågan om gymnastiska centralinstitutets verksamhet i samband med omfattande och dyrbara nybyggnader för detsamma.

Ett genomförande av de sakkunnigas förslag skulle sannolikt för oöverskådlig tid fastlåsa ordningen för sjukgymnastutbildningen på ett sätt, som enligt fakultetens mening innebure stora olägenheter både för denna och för centralinstitutets egentliga uppgift att vara en högskola för fysisk fostran.

Förslaget bottnade i enligt fakultetens mening onödigt långt drivna krav på gymnastiklärarens orientering inom det medicinska området liksom på en överdriven föreställning om betydelsen för blivande sjukgymnaster av en ingående undervisning i friskgymnastik. Otivelaktigt torde undervisningen för blivande gymnastiklärare och för sjukgymnaster i avseende på vissa grundläggande ämnen, såsom exempelvis anatomi och fysiologi, i huvudsak kunna sammanfalla och således i rätt stor utsträckning kunna anordnas gemensamt för bägge dessa grupper av blivande yrkesutövare. Utvecklingen hade emellertid fört därhän, att en alltför intim hopvävning av undervisningen för dessa bägge grupper ej längre kunde vara ändamålsenlig. Även om de sakkunniga nu genom sin linjedelning under andra året (en linje för gymnastiklärare och en linje för sjukgymnaster) bringat en viss reda i undervisningsplanerna och anvisat en väg, på vilken nödig specialisering och koncentration skulle kunna ernås, så hade de dock icke kunnat tillräckligt lösgöra sig från en tradition, som kunde bli hindrande för utvecklingen. Ty så väsentliga förbättringar deras förslag än uppvisade gent emot nu rådande förhållanden och mot de förslag, som framgått av föregående utredningar, måste det dock anses innebära ett hoprörande av olika syften, som syntes fakulteten bli till förfång både för gymnastiklärarutbildningen och sjukgymnastutbildningen. Därmed skulle ej förnekas, att det i många fall kunde visa sig behöfligt, att *gymnastikläraren* ägde kompetens att *med av läkare givna anvisningar* leda kroppsövningar även för sådana lärjungar, som av en eller annan anledning måst uteslutas från friskgymnastiken, och att således den undervisning i sjukdomslära och medicinsk-gymnastisk behandling, som den blivande friskgymnasten enligt de sakkunnigas förslag under första året skulle erhålla tillsammans med de blivande sjukgymnasterna, kunde bli av värde för hans yrkesutövning. Det syntes dock fakulteten tvivelaktigt, huruvida eleverna på det ifrågavarande stadiet av utbildningen komme att äga tillräcklig mognad och förmåga att tillgodogöra sig en sådan undervisning. I varje fall bleve det nödvändigt att noga tillse, att den elementära sjukgymnastiska bildning, som den blivande gymnastikläraren skulle erhålla genom den föreslagna undervisningen, icke komme att leda till obehörigt, om ock till syftet aldrig så lofvärt, in-

gripande — man betänke blott vad följderna skulle kunna bliva av ett försök till sjukgymnastisk behandling av en ryggradsdeformitet beroende på tuberkulos. Vad de blivande sjukgymnasternas utbildning beträffade, måste fakulteten, utan att därmed förneka betydelsen av att dessa ägde någon insikt jämväl i friskgymnastik, dock framhålla, att planmässigheten i deras utbildning förrycktes, om densamma under första året *helt* komme att sammanfalla med de blivande gymnastiklärarnas enligt det av de sakkunniga skisserade undervisningsschemat. Sjukgymnasternas utbildning i sjukdomslära och deras praktiska tjänstgöring å kliniker och polikliniker måste nämligen från början uppbyggas efter ett schema, som näppeligen läte sig inpassas i gymnastiklärarutbildningen. Den förra måste syfta till att från början giva mera grundläggande medicinska kunskaper. De blivande gymnastiklärarna åter behövde endast en orientering inom sjukdomsläran och några praktiska demonstrationer av vissa patologiska företeelser, framförallt hållnings- och rörelsedeformiteter, som komme att möta dem under deras verksamhet och som borde av dem uppmärksammas för att i tid komma under sakkunnig medicinsk behandling, för vinnande av någon kompetens att övertaga enklare sjukgymnastiska uppgifter.

Fakulteten ville således på det livligaste instämma i det bestämda krav, som från andra medicinska myndigheter rests på en grundlig utredning av frågan om sjukgymnasternas utbildning. På det stadium, i vilket denna fråga nu befunno sig, läte det sig icke avgöra, huruvida en samundervisning av sjukgymnastelever och gymnastiklärarelever skulle kunna anordnas på ett ändamålsenligt och ekonomiskt fördelaktigt sätt eller om det kunde finnas lämpligare att helt skilja dessa undervisningsgrenar åt. Att i de blivande sjukgymnasternas grundläggande utbildning även undervisning i friskgymnastik borde ingå, vore enligt fakultetens mening icke tillräcklig anledning att så fast inflåta densamma i gymnastiklärarutbildningen, som de sakkunnigas förslag innebure. I varje fall syntes det fakulteten vara självfallet, att *sjukgymnastutbildningen borde vara en angelägenhet, som i första hand tillkomme den medicinska sakkunskapen och medicinska myndigheter att handlägga och leda.*

Enligt vad fakulteten hade sig bekant, hade ett fruktbärande samarbete vid utbildningen av sjukgymnaster under hand kommit till utveckling mellan det sydsvenska gymnastikinstitutet och Lunds universitets medicinska institutioner, och en sådan utveckling syntes fakulteten vara ett steg i rätt riktning. Likaväl som sjuksköterskornas utbildning till största delen måste ske vid sjukhusens vårdavdelningar, så måste också sjukgymnastutbildningen till sin väsentligaste del utgöras av praktisk tjänstgöring vid kliniker och polikliniker, ledd av läkare. Någon garanti för att detta viktiga krav vid sjukgymnasternas utbildning bleve tillräckligt tillgodosett, syntes de sakkunnigas förslag ej kunna bjuda.

I detta sammanhang ville fakulteten erinra därom, att för den händelse en blivande utredning skulle ådagalägga lämpligheten av ett vidsträcktare utnyttjande av de medicinska högskolornas undervisningsresurser, fakulteten vore villig att taga i övervägande, huruvida Uppsala universitets medicinska institutioner därvid kunde lämna sin medverkan. Givetvis kunde fakulteten på frågans nuvarande ståndpunkt icke härvidlag göra några utfästelser, men det rika material för klinisk och poliklinisk undervisning, som akademiska sjukhuset med sina 636 sängar och sin jämförelsevis omfattande polikliniska verksamhet hade att erbjuda, syntes fakulteten utgöra goda förutsättningar

för anordnandet vid sjukhuset av praktisk tjänstgöring för ett begränsat antal sjukgymnastelever. Huruvida fullständig undervisning lämpligen borde anordnas i Uppsala — med biträde även av de teoretisk-medicinska institutionerna — elier om det under alla förhållanden komme att befinnas lämpligare att förlägga viss del av undervisningen till annat håll (såsom i samband med gymnastiklärarytbildningen vid den nya högskolan för fysisk fostran eller vid en central förberedande skola i samband med karolinska institutets institutioner, vore en fråga som en blivande utredning finge besvara). I varje fall måste emellertid fakulteten framhålla önskvärdheten av att en utredning angående sjukgymnastikfrågan även borde upptaga till allsidigare prövning än hittills frågan om de medicinska högskolornas medverkan till dess lösning.

Medicinska fakulteten vid universitetet i Lund har — i huvudsak avslutande sig till ett utlåtande, som avgivits av tre utav fakulteten utsedda kommitterade¹⁾ — som sin mening uttalat, att det föreliggande kommittébetänkandet ej borde utan omarbetning läggas till grund för omorganisation av gymnastiska centralinstitutet.

Nämnda kommitterade hava i sitt ovanberörda utlåtande anført bland annat:

Beträffande *utbildningen av gymnastiklärare och sjukgymnaster vid ett och samma institut* hade fakulteten i sitt utlåtande av den 29 oktober 1926 över 1924 års gymnastikkommittérades betänkande uttalat sig för bibehållandet av det speciellt svenska systemet, att sjukgymnasterna samtidigt utbildas till friskgymnaster samt för att denna kombinerade utbildning även fortsättningsvis förlades till centralinstitutet, varigenom bevarades, vad som hos oss genom traditionen utbildats. Fakulteten ansåge sig berättigad göra detta uttalande, då det vore fakulteten av erfarenhet väl bekant, att sådan dubbelutbildning med tillgodoseende av berättigade krav på sjukgymnasternas sjukhusutbildning kunde förläggas till samma gymnastiska institut. I nyssnämnda yttrande hade fakulteten emellertid förklarat sig ingalunda förbise, att vida större svårigheter vore att vänta vid införandet av sådan organisation av sjukgymnastutbildningen genom sjukhustjänstgöring i den utsträckning, som redan införts i Lund, där institutets läge invid sjukhuset i så utomordentlig grad underlättat organisationen ifråga. Fakulteten fäste stort avseende vid det förhållandet, att det av 1924 års sakkunniga endast löst skisserade förslaget om sjukgymnastutbildningen vunne avsevärt i trygghet och styrka genom i förslaget meddelade överenskommelsen med Sabbatsbergs sjukhus. Förslaget till denna överenskommelse innehölle nämligen bland annat: »Centralinstitutet åtager sig — — — och ansvarar för all vid sjukhuset eller dess polikliniker erforderlig sjukgymnastisk behandling — — — med rätt för institutet att för den behandling, som icke meddelas å sjukrum härför disponera anvisade lokaler».

Denna överenskommelse syntes fakulteten vara en relativt god garanti för att det vid det slutliga utformandet av sakkunnigas då endast ofullständiga förslag bleve på tillfredställande sätt sörjt därför, att en *väsentlig* del av sjukgymnasternas utbildning bleve förlagd till sjukhus, i vilken uppfattning fakulteten särskilt byggde på följande sakkunnigas uttalande (sid. 19): »Därest läget vore sådant, att önskemålet om en närmare anknytning av

¹⁾ Professorerna T. Thunberg och E. M. P. Widmark och med. doktorn G. Frising.

sjukgymnastutbildningen till praktiskt sjukvårdsarbete icke kunde förverkligas, för den händelse denna utbildning kvarbleve vid gymnastiska centralinstitutet, medgiva vi, att sagda önskemål måste anses så viktigt, att det vore nödvändigt att gå i författning om upprättande av en särskild undervisningsanstalt för ändamålet, så organiserad, att samma önskemål kunde tillgodoses. Läget är emellertid icke sådant».

I trots av att fakulteten ansåg sig äga skäl för antagandet, att det av fakulteten som oeftergivligt ansedda omfånget av sjukhustjänstgöringen för sjukgymnasterna låte sig tillgodoses vid den slutliga omformningen av de kommitterades förslag, lämnade fakulteten till yttermera visso en detaljerad skildring av det sätt, på vilket sjukgymnastutbildningen vore ordnad vid sydsvenska gymnastikinstitutet, särskilt vad avsåge elevernas sjukhustjänstgöring, och uttalade som sitt omdöme, att den ordning, som härmed vunnits för detta samarbete mellan klinikerna och gymnastikinstitutets elever, vore att beteckna såsom den riktiga. Genom att på så sätt meddela en detaljerad plan för elevernas sjukhustjänstgöring hade fakulteten velat förebygga möjligheten av misstolkning, beträffande omfattningen och arten av den sjukhustjänstgöring, som enligt fakultetens bestämda uppfattning måste fordras av en sjukgymnastutbildning för att den skall kunna kallas tillfredsställande.

Det sakkunnigbetänkande, över vilket fakulteten nu hade att avgiva yttrande, fyllde med avseende på sjukgymnastutbildningen ej de krav, kommitterade ansåge oeftergivliga, vadan kommitterade måste avstyrka dess antagande. Förslagets svaghet låge enligt kommitterades uppfattning i två omständigheter: dels däri att det ej kunde bygga på tillräckligt gynnsamma lokala relationer mellan centralinstitutet och något stort sjukhus samt dels däri, att den kombination av undervisningen i sjukgymnastik och friskgymnastik, som det innehölle, ej vore av ändamålsenlig art.

Då kommitterade numera nödgades anse det osannolikt, att vid centralinstitutet en tidsenlig sjukgymnastutbildning i kombination med utbildningen av gymnastiklärare skulle kunna anordnas, funne de det icke försvarligt att blott för upprätthållandet av en, låt vara i och för sig tilltalande, tradition äventyra utbildningen i den för allmänheten så viktiga sjukgymnastiken. Och ansåge kommitterade det vara av nöden, att en förutsättningslös allsidig utredning företoges beträffande sjukgymnastutbildningens ordnande för Stockholms vidkommande. Kommitterade ansåge vidare, att, intill dess Stockholm på så sätt erhållit en tidsenlig sjukgymnastskola, utbildning av sjukgymnaster lämpligen tillsvidare borde fortgå vid centralinstitutet, men att den borde vara så löst förbunden med institutet och dettas övriga verksamhet, att den när som helst kunde avföras från institutets arbetsuppgifter, utan att institutets verksamhet i övrigt därav rubbades.

I denna sin ståndpunkt styrktes kommitterade av det förhållandet, att sakkunniga i det nu föreliggande betänkandet icke endast underlåtit framlägga detaljerat förslag beträffande sjukgymnastutbildningen utan t. o. m. övergivit den i 1926 års förslag intagna och, såsom ovan framhållits, så värdefulla garantin för ett utarbetande av betänkandets förslag i rätt riktning, som avtalet med Sabbatsbergs sjukhus var. Härtill komme, att förslaget även i andra väsentliga delar lede av betänkliga brister.

1928 års sakkunniga hade alltså frångått det i 1926 års betänkande intagna och på underhandlingar med Stockholms hälsovårdsnämnd grundade och ovan relaterade förslaget till avtal beträffande institutets skyldighet att

ansvara för *all* sjukgymnastisk behandling på Sabbatsbergs sjukhus samt nöjde sig med det lösa antagande, att frågan torde kunna ordnas med serafimerlasarettet, varjämte de till Kungl. Maj:t riktade en hemställan om bemyndigande för centralinstitutets direktion att inleda underhandlingar med serafimerlasarettet i denna fråga. Svagheten i denna sakkunnigas position framginge av meddelandet i 1926 års betänkande (sid. 68): »att det under nuvarande förhållanden icke torde låta sig göra att få till stånd en sådan klinisk tjänstgöring vid det större statliga sjukhus, som finnes i Stockholm, nämligen serafimerlasarettet». 1928 års sakkunnigbetänkande gäve ingalunda vid handen, att förhållandena härutinnan förändrats.

I full överensstämmelse med fakultetens tidigare i infortrat yttrande över 1926 års sakkunnigbetänkande intagna och alltjämt vidhållna ståndpunkt funne kommitterade sig ej kunna tillstyrka ett förslag om sjukgymnastutbildningens ordnande, vilket i så fundamental del som sjukhustjänstgöringen vilade på lösa antaganden.

Karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegium har anförut huvudsakligen följande:

Vid de föregående tillfällen, då lärarkollegiet haft att yttra sig angående förslag rörande gymnastiska centralinstitutets omorganisation, hade kollegiet starkt hävdad den uppfattningen, att sjukgymnastutbildningen borde såsom varande en rent medicinsk angelägenhet avskiljas från gymnastiska centralinstitutets verksamhetsområde. Denna sin uppfattning måste lärarkollegiet alltjämt vidhålla. Emellertid ansåge sig lärarkollegiet ej längre böra stanna vid ett dylikt allmänt uttalande rörande sjukgymnastutbildningen i landet. Kollegiet funne sig fastmera böra föreslå, att, innan frågan om gymnastiska centralinstitutets omorganisation avgjordes, utredning verkställdes angående sjukgymnastutbildningen såsom en medicinsk angelägenhet oberoende av frågan om gymnastiska centralinstitutets föreslagna omorganisation.

Lärarkollegiet slutade med att — med överlämnande av vissa inom kollegiet företagna utredningar med anledning av 1927 års sakkunnigas betänkande ävensom av några av kollegiets medlemmar vid ärendets handläggning gjorda särskilda uttalanden, beträffande vilket allt jag torde få hänvisa till handlingarna i ärendet — hos kanslern för rikets universitet anhålla, att kanslern måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att utredning snarast möjligt måtte verkställas rörande sjukgymnastutbildningen i vårt land och dess lämpliga anordning samt att frågan om gymnastiska centralinstitutets omorganisation icke måtte företagas till avgörande förr än en dylik utredning föreläge.

T. f. kanslern för rikets universitet anförde, efter en redogörelse för de tidigare utredningarna i ämnet, bland annat:

Det kunde ju synas, som om den viktiga och synnerligen segslitna frågan, vilken så länge stått på dagordningen, skulle vara tillräckligt utredd för att kunna utan ytterligare dröjsmål slutligen avgöras. Nu hade emellertid beklagligtvis en detaljfråga, låt vara en viktig sådan, nämligen frågan om sjukgymnastutbildningen, vilken icke, på sätt vederbort, blivit ända från början klargjord, vållat ytterligare krav på utredning. *T. f. kanslern* ville i detta hänseende erinra om att framställningar om utredning av denna fråga ingalunda saknats på tidigare stadier av ärendets behandling.

De nu i ärendet ånyo hörda medicinska myndigheterna påyrkade emellertid nu ytterligare utredning. Medicinska fakulteten i Uppsala önskade en »grundlig utredning av frågan om sjukgymnasternas utbildning» samt förklarade sig ej kunna tillstyrka, att det föreliggande förslaget utan väsentliga omarbetningar lades till grund för den slutliga omorganisationen av gymnastiska centralinstitutet; medicinska fakulteten i Lund uttalade likaledes, att 1927 års sakkunnigas betänkande ej borde utan omarbetning läggas till grund för centralinstitutets omorganisation; och karolinska institutets lärarkollegium anhölle, att kanslern måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att snarast möjligt utredning verkställdes rörande sjukgymnastutbildningen i vårt land och dess lämpliga anordning samt att frågan om centralinstitutets omorganisation icke måtte företagas till avgörande förr än en dylik utredning föreläge.

Det torde under sådana förhållanden vara uppenbart, att t. f. kanslern icke kunde motsätta sig anordnande av den påyrkade särskilda utredningen angående sjukgymnastutbildningen i vårt land. Men t. f. kanslern ville därvid, med djupt beklagande att en dylik utredning icke längesedan blivit verkställd, vartill anledningar sedan tjugu år tillbaka ingalunda saknats, på det kraftigaste framhålla nödvändigheten av, att utredningen, vid vilken borde medverka representanter så väl för det medicinska intresset som ock för de från gymnastiska centralinstitutets håll anförda synpunkter, bleve skyndsammast igångsatt och snarast möjligt slutförd, så att om möjligt de hithörande frågor, vilka vore av beskaffenhet att böra underställas riksdagens prövning, kunde bliva framlagda för 1930 års riksdag. Även ansåge t. f. kanslern sig böra giva uttryck åt den uppfattningen, att gymnastiska centralinstitutets omorganisationsfråga, i vilken sjukgymnastfrågan dock utgjorde blott en jämförelsevis ringa del, skulle kunna företagas till slutlig behandling även oberoende av, huru berörda särskilda utredning komme att utfalla. Det syntes nämligen vara i ärendet tillräckligt utrett, att under alla omständigheter undervisning i sjukgymnastik måste förekomma vid centralinstitutet. Å ena sidan måste de elever, som utbildades till friskgymnaster, bibringas en ganska ingående kunskap om sjukgymnastiken och å andra sidan kunde det ej med fog bestridas, att både teoretiska och praktiska skäl talade för att sjukgymnastutbildningen, i vilken även måste ingå utbildning i friskgymnastik, förlades till samma anstalt, där denna senare utbildning meddelades. Att ekonomiska fördelar vunnes därigenom, att åtskilliga kurser, som vore för båda lärjungekategorierna gemensamma, hölles vid samma läroanstalt, torde väl vara omötsägligt.

Å andra sidan borde givetvis, på sätt också i de föreliggande förslagen åsyftades, en kraftig inverkan från läkarhåll på undervisningen vid centralinstitutet eftersträvas. Detta skulle ernås icke minst genom den föreslagna professuren därstädes i rörelsefysiologi, vars innehavare måste äga högt kvalificerad medicinsk utbildning, men även, i den mån det funnes möjligt, genom att vid tillsättande av övriga lärartjänster, särskilt de högre — vilka borde såsom hittills äga ställning som överlärare, eventuellt med professors namn — medicinska kvalifikationer bleve mer eller mindre bestämmande.

Läkarinflytandet borde jämväl, på sätt som skett under senare år, upprätthållas även genom sjukgymnastelevernas tjänstgöring vid ett större kliniskt sjukhus. Enligt t. f. kanslerns uppfattning borde denna tjänstgöring såsom hittills vara förlagd till Sabbatsbergs sjukhus, naturligtvis under den förutsättningen att Stockholms stad, såsom man torde kunna antaga, härtill

lämnade sitt bifall, och fortgå där intill dess den, såsom man finge hoppas, kunde förflyttas till det nya karolinska sjukhuset. För den händelse det icke skulle befinnas möjligt att fortfarande till Sabbatsbergs sjukhus förlägga ifrågavarande tjänstgöring, skulle möjligen den utväg kunna anlitas, som blivit av medicinska fakulteten i Uppsala antydd, nämligen att Uppsala universitets medicinska institutioner härtill lämnade sin medverkan.

Vidare har *medicinalstyrelsen* avgivit utlåtande och därvid till en början erinrat om sina tidigare, av mig i det föregående återgivna uttalanden av den 15 november 1918 och den 27 januari 1927. Härefter fortsätter styrelsen:

Sedan styrelsen tagit del av det utav 1927 års sakkunniga avgivna förslaget, hade styrelsen funnit att, trots styrelsens ovanberörda bestämda uttalande, dessa ifråga om sjukgymnastutbildningen intoge samma ståndpunkt, som de närmast föregående sakkunniga. Visserligen hade de gått in för ett ökat läkarinflytande på sjukgymnastutbildningen samt även för en längre tids utbildning åt sjukgymnasterna på sjukhus, men de hade långt ifrån tagit steget fullt ut till ett frigörande av sjukgymnastutbildningen från gymnastiska centralinstitutet. Medicinalstyrelsen måste därför allt fortfarande vidhålla sin i förenämnda 1927 års utlåtande intagna ståndpunkt, i synnerhet som de senaste sakkunniga till och med föreslagit, att undervisningen i fysikalisk terapi, hetluftsbehandling, diatermibehandling och elektrisk behandling etc. skulle överlätas åt icke läkare; dessa grenar av behandlingen måste ju anses vara rent medicinska.

Inför förslaget att vid gymnastiska centralinstitutet skulle inrättas en professur i kroppsövningarnas fysiologi ställde sig medicinalstyrelsen mycket tveksam. Styrelsen ville nämligen ifrågasätta, om en så högt kvalificerad lärarkraft kunde vara erforderlig för elevernas undervisning. Den vetenskapliga forskningen torde kunna främjas lika väl genom en professur i rörelsefysiologi vid karolinska institutet, där densamma skulle kunna gagna läkarutbildningen samt den medicinska forskningen, enkanerligen ortopedien, på samma gång som därigenom kunde bliva tillgodosett gymnastiska centralinstitutets önskemål om ett forskningsinstitut för rörelsefysiologi med tillfälle till arbete och undervisning för mera försigkomna elever från gymnastiska centralinstitutet.

Centralstyrelsen för Sveriges läkarförbund anförde bland annat:

Den samorganisation av utbildningen till gymnastiklärare vid Sveriges skolor med utbildningen till sjukgymnaster, som för närvarande förefunnes vid centralinstitutet, och som enligt de sakkunnigas förslag skulle bibehållas, syntes numera vara i hög grad otidsenlig. Dessa båda kårers, gymnastiklärarnas och sjukgymnasternas, yrkesarbete vore av alldeles olika art och hade blott få beröringspunkter. Sjukgymnastens verksamhet skulle vara att enligt läkares anvisning biträda med en viss art av terapi, ett arbete som vore vitt skilt från verksamheten för vårt folks fysiska fostran.

För centralstyrelsen stode det därför alldeles klart, att sjukgymnastens speciella utbildning måste bliva av en helt annan art än gymnastiklärarens och att densamma måste stå under omedelbar högsta ledning av läkare och anordnas i förbindelse med medicinsk högskola och med större sjukvårdsinrättning, där tillgång funnes till ett betydande klientel av olika sjukdomsformer. Gällde detta redan under nuvarande förhållanden, då sjukgymnastens arbetsfält omfattade blott sjukgymnastik och massage, komme det än

mer att gälla, om, såsom gymnastiksakkunniga föreslagit, även skulle tillkomma andra former av fysikalisk behandling, omfattande flera olika behandlingsmetoder, av vilka läkarvetenskapen under de senare åren i allt större omfattning begagnat sig vid ett flertal sjukdomar.

Beträffande den andra, större hjälpkåren, som stode till läkarnas förfogande vid vård och behandling av sjuka, sjuksköterskekåren, hade aldrig ifrågasatts, att dess utbildning skulle kunna ske på andra institutioner än sådana, som avsåge sjukvård, och syntes detsamma böra gälla även dem, som skulle biträda med den sjukgymnastiska vården.

Skulle det enligt centralstyrelsens uppfattning nödvändiga, fullständiga särskiljandet av utbildningen för gymnastiklärare och sjukgymnaster på skilda anstalter ej omedelbart genomföras, ville centralstyrelsen framhålla den oundgängliga fordran, att all den undervisning, som vore behövlig för sjukgymnasten i hans sjukvårdande egenskap skulle ske under läkares omedelbara ledning och under läkares ansvar, och att ingen omorganisation av gymnastiska centralinstitutet, som i något avseende berörde sjukgymnastutbildningen, företoges utan en föregående medicinsk utredning av hela sjukgymnastfrågan.

Styrelsen för Sveriges yngre läkares förening anförde huvudsakligen följande:

Tydligt vore, att utbildningen av sjukgymnaster avsåge en utbildning av hjälpkrafter i den allmänna och enskilda sjukvården. Hittills hade denna utbildning haft en säregen ställning, i det ingen samorganisation med övriga sjukvårdsorgan förelegat, såsom ju fallet vore med utbildningen av övriga komparabla hjälpkårer inom sjukvården (sjuksköterskor, barnmorskor). Denna sjukgymnastutbildning vore sedan gammalt traditionsbunden vid utbildningen av gymnastiklärare, men det vore ej utrett, huruvida detta längre kunde betraktas vara tidsenligt enligt moderna sjukvårdsprinciper.

Det syntes därför styrelsen vara av största betydelse, att innan gymnastiska centralinstitutet omorganiserades, sjukgymnastutbildningen gjordes till föremål för en allsidig medicinsk utredning — en utredning som egendomligt nog hittills ej förebragts trots att en dylik av ansvariga medicinska myndigheter (karolinska institutets lärarkollegium, medicinalstyrelsen) upprepade gånger efterlysts.

Det syntes styrelsen nu vara så mycket mer påkallat, som de senaste gymnastiksakkunniga i sitt betänkande föresloge, att ämnet sjukgymnastik och massage skulle vidgas till att omfatta även fysikalisk behandling, varigenom sjukgymnasternas hela verksamhetsområde skulle komma att vidgas. Dessa olika terapiformer, som brukade sammanfattas under begreppet fysikalisk behandling, hade i den moderna medicinen fått en mycket stor betydelse och utgjorde ett viktigt inslag i den allmänna sjukvården. Det kunde icke anses a priori självklart, att i sjukgymnastutbildningen — sådan den nu vore organiserad — skulle inrymmas discipliner, hemmahörande inom den allmänna medicinen. I varje fall torde detta ej kunna ske, förrän sjukgymnastutbildningen blivit föremål för den utredning, som så länge varit väntad.

Den intima kontakt, som borde finnas mellan sjukgymnasten och läkaren under utövande av deras ansvarsfulla kall, torde bäst främjas genom att utbildningen för sjukgymnaster i största möjliga utsträckning försigginge på samma sjukhus och teoretiska institutioner, som utbildade blivande läkare.

Med anledning av de uttalanden, som från åtskilliga håll gjorts i fråga om en särskild utredning rörande frågan om ordnandet av sjukgymnastutbildningen i riket, innan frågan om gymnastiska centralinstitutets omorganisation fördes fram till en slutlig lösning, tillkallade — såsom jag tidigare erinrat — min företrädare i statsrådsämbetet, jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande, sakkunniga för detta ändamål.

Jag vill nu övergå till*en redogörelse för det huvudsakliga innehållet i nämnda sakkunnigas*betänkande, i vad detsamma avser här förevarande fråga.

De sakkunniga hava därvid (kap. I i betänkandet) till en början till behandling upptagit frågan om sjukgymnastyrkets art och omfattning och samhällets behov av yrkesutbildade sjukgymnaster.

Den vedertagna benämningen *sjukgymnast* kan numera ej anses vara en fullt adekvat benämning på utövarna av det yrke, om vilket i denna utredning är fråga. I denna yrkesutövning har efter hand kommit att ingå en del terapiformer av annan art än sjukgymnastiken, vilken tidigare, då benämningarna sjukgymnastik och sjukgymnast uppkommo, utgjorde den enda i dessa yrkesutövares verksamhet förekommande behandlingsmetoden. Med denna sammanfördes emellertid snart massagen. Redan den medicinska massagen är en terapiform av helt annan art än sjukgymnastik i egentlig bemärkelse. Senare har efter hand tillkommit en hel del andra mekaniska och fysikaliska terapiformer, vilka utan att utgöra en art av sjukgymnastik dock lämpligen meddelas av sjukgymnaster. Det kunde övervägas, om man ej i anledning av en sådan faktisk ändring av yrkets omfattning borde söka finna ett mera adekvat namn på dess utövare. Då emellertid namnet sjukgymnast har hävd och man väl för länge sedan har upphört att med benämningen mena en person, som blott sysslar med sjukgymnastisk behandling i egentlig mening, torde man böra bibehålla den i Sverige hävdvunna benämningen sjukgymnast.

Med *sjukgymnast* menas sålunda i det följande en person, som skaffat sig särskild utbildning i sjukgymnastik och massage och i enklare fysikalisk terapi, närmast värmeterapi, elektroterapi och ljusterapi, och som på basen av sålunda förvärvat kompetens enligt läkares föreskrift och under läkares kontroll bedriver denna art av sjukbehandling som levnadsyrke.

I vårt land handhavas dylika läkemetoder av flera olika grupper av yrkesutövare med större eller mindre eller t. o. m. alls ingen specialutbildning för sådan yrkesverksamhet.

Till en början må härvid framhållas, att statlig utbildning av sjukgymnaster i ovan angivna bemärkelse hittills ej förekommit i vårt land. Staten har vid gymnastiska centralinstitutet (G. C. I.) utbildat gymnastikdirektörer, vilkas utbildning till gymnastiklärare, respektive-lärarinnor, kompletterats — obligatoriskt för kvinnliga, frivilligt för manliga elever — med utbildning även i sjukgymnastik och massage m. m. Samma art av utbildning har även meddelats i två privata, men under statskontroll stående institut, Arvedsons i Stockholm och sydsvenska i Lund, vilka på vissa villkor, sedan de anordnat utbildning efter samma program som för de kvinnliga eleverna å G. C. I., för sina utexaminerade elever erhållit samma titel och samma legitimationsrätt som de från statens anstalt G. C. I. utexaminerade eleverna.

Förutom alla de, vilka i större eller mindre utsträckning meddela sjukbehandling av här ifrågavarande art, giva läkare ej sällan dylik behandling; dels finnes ett antal läkare, som bedriva sjukgymnastik och massage som specialitet, dels meddela läkare tillfälligtvis dylik i deras verksamhet behöfvlig behandling själva utan anlitande av sjukgymnaster eller annan teknisk assistens. Detta sker emellertid i vårt land i ganska liten utsträckning; dock har man i riksförsäkringsanstalten på sista tiden — kanske en följd av den stora tillströmningen till läkarbanan — lagt märke till, att rätt många läkare börja meddela massage, värmebehandling och sjukgymnastik själva. Slutligen förtjänar även att nämnas, att medicine studerande och medicine kandidater ej sällan vid våra badorter haft anställning som sjukgymnaster och med dylikt sommararbete ej oväsentligt bidragit till studiekostnaderna under terminerna. På sista tiden synes detta bruk hava något avtagit. I den mån dessa terapiformer utövas av läkare personligen, ligga de emellertid vid sidan om sakkunnigas uppdrag.

De sakkunniga framhålla, att ett mycket större behov av här ifrågavarande terapiformer och utbildade utövare av desamma förefinnes, än det, som kunnat tillgodoses av vid gymnastiska centralinstitutet och i de två legitimerade instituten utbildade gymnastikdirektörerna, av vilka en del utöva verksamhet som sjukgymnaster. Huru stort detta behov av personer, som förvärvat tillräcklig kunskap att, enligt läkares föreskrift och kontroll, med god och riskfri teknik meddela ifrågavarande behandling, låter sig för närvarande ej beräknas. Detta behov befinner sig nämligen sedan några år i en mycket påtaglig och hastig ökning. Detta beror därpå, att läkarna börjat allt mera och mera använda dessa behandlingsmetoder i sin praktiska verksamhet, varmed också följt, att offentliga sjukhus och därmed jämförliga sjukvårdsanstalter i allt större utsträckning anställa sjukgymnaster som en lika nödvändig personal som sköterskor. Under det att för 25 år sedan endast ett fåtal sjukvårdsanstalter och kurorter hade sjukgymnaster fast anställda, ingå numera anställda sjukgymnaster i organisationen av varje någorlunda stort, allmänt sjukhus, och behovet av dylika i sjukvården fast anställda arbetskrafter befinner sig i rask ökning. Till denna behovsökning har i mycket hög grad bidragit socialförsäkringens utveckling. Redan den sociala olycksfallsförsäkringen har medfört ett starkt ökat behov av dessa terapiformer, vilka spela så stor roll för förebyggande och minskande av invaliditet efter olycksfallsskador. Denna terapi har emellertid på grund av en principiellt oriktig organisation av hela sjukgymnastväsendet och sjukgymnastutbildningen tidigare huvudsakligen stått landets välbemedlade sjuka till buds. Tack vare den sociala olycksfallsförsäkringen enligt 1916 års lag och 1927 års lag om ersättning i anledning av kroppsskada ådragen under militärtjänstgöring ha på detta speciella område dessa terapiformer kommit till gagn för allt vidare kretsar av befolkningen. Denna redan inträdda ökning av dessa behandlingsmetoders användning är emellertid obetydlig gent emot den, som man har att emotse, sedan sjukförsäkringsfrågan vunnit sin lösning. Hur denna än kommer att i lagstiftningen gestalta sig, torde man kunna utgå ifrån, att behandling med dessa metoder kommer att helt eller till stor del ingå i sjukförsäkringens prestanda åt de försäkrade.

Om det sålunda för närvarande ej finnes någon möjlighet att ens approximativt beräkna den närmaste framtidens behov av dessa terapiformer och av fackutbildade utövare av desamma, torde man dock kunna utgå ifrån,

att det näppeligen kan fyllas enbart av genom statens försorg utbildade yrkesutövare. En statlig sjukgymnastutbildning, som skulle fylla hela behovet, skulle taga sådana dimensioner, att man redan på den grund måste åtminstone för närvarande avstå därifrån.

Mot ovanstående framställning av det stora och raskt stigande behovet av dessa terapiformer och av deras fackutbildade utövare synes strida, att det sedan ett årtionde eller något mera tillbaka allmänt talas om överbefolkning på sjukgymnastbanan. En rätt stor mängd av legitimerade sjukgymnaster, vilka ej ägnat sig åt gymnastiklärarkallet, utan önskat helt ägna sig åt sjukgymnastisk verksamhet, ha ej lyckats få anställning å sjukvårdsanstalter; även i privat sjukgymnastpraxis ha konjunkturerna inom landet varit dåliga. Även utomlands ha konjunkturerna — något som naturligtvis mycket litet berör svenska statens realintresse på detta område — försämrats, vilket i främsta rummet beror därpå, att man allt mera börjar utbilda utövare av dessa terapiformer så, som modern läkekonst och respektive länders speciella sjukvårdsförhållanden kräva. De svenska sjukgymnasterna äro ej längre utomlands en särskild sorts terapeuter, som inhämtat en utbildning, som endast i Sverige stått till buds, utan dessa terapiformer äro utomlands i vida högre grad än hos oss inarbetade i allmän och enskild sjukvård, och man börjar överallt utbilda denna sjukvårdspersonal så som landets sjukvård kräver.

Denna »lågkonjunktur» för de legitimerade sjukgymnasterna, om vilken icke utan fog talats, har emellertid ingalunda berott på att behovet av väl utbildade utövare av dessa läkemetoder varit överfyllt, utan vida mera därpå, att sjukgymnastutbildningen och därmed sjukgymnastikens organisation i sjukvården varit — om ock historiskt förklarlig — alldeles oriktigt lagd. Läkarna ha först sent börjat intressera sig för dessa utanför den egentliga sjukvården bedrivna behandlingsmetoder, och banan har ju därtill överbefolkats av sjukgymnaster, som i allt större och större mängder utbildas i privata institut av alla slag.

Att behovet av sjukgymnaster för närvarande kan anses fyllt i storstäderna är nog riktigt, men i stora delar av landet råder ännu den påtagligaste brist på kompetenta utövare av dessa behandlingsmetoder. Detta framgår bland annat därav, att riksförsäkringsanstalten — och förmodligen också de enskilda bolagens sociala olycksfallsförsäkring — i sin mycket berömvärda strävan att skaffa de genom olycksfall i arbete skadade bästa möjliga återställelse med minsta möjliga framtida men mycket ofta måste låta sig nöja med en behandling, som meddelas av icke legitimerade sjukgymnaster från enskilda institut eller av sjuksköterskor och till och med av ännu mindre kvalificerade massörer, ja ibland av rena kvacksalvare; och detta på grund av omöjligheten att i det enskilda fallet anskaffa mera tillfredsställande behandling.

Då staten näppeligen har anledning att utbilda all den sjukvårdspersonal, om vilken här är fråga, måste vid en utredning om sjukgymnastikväsendet i vårt land följande två frågor besvaras:

1) *Bör staten, som hittills ej utbildat särskild personal för denna sjukvårdsuppgift utan endast meddelat blivande gymnastiklärare och lärarinnor undervisning även i sjukgymnastik, därest sjukgymnastutbildningen eventuellt skiljes från gymnastiklärarutbildningen, i egen eller egna anstalter utbilda sjukgymnaster?* och

2) Om denna fråga besvaras jakande, på vilket sätt bör staten själv bedriva sjukgymnastutbildning?

För den första frågans besvarande synes det lämpligt att till en början göra en översikt av statens hittillsvarande förhållande till utbildningen av de olika kårer, som tillgodose behovet av sjukas behandling och vård. Dessa sjukvårdande kårer äro läkarkåren, tandläkarkåren, barnmorskekåren, sjukgymnastkåren och sjuksköterskekåren.

De sjukvårdande kårerna fördela sig på två tämligen artsilda grupper. Läkare, tandläkare och barnmorskor ha att självständigt utöva behandling av sjuka människor, under det att sjukgymnaster och sjuksköterskor ha att utöva dylik endast enligt föreskrift och under kontroll av legitimerade läkare. I fråga om sjukgymnasterna har detta fått ett markerat uttryck i 1887 års sjukgymnastikstadga, och sjukgymnasterna måste i fråga om yrkesverksamhetens art utan tvivel anses stå sjuksköterskorna närmare än de övriga tre kårerna.

Av yttrandena över 1927 års gymnastiksakkunnigas betänkande synes med full tydlighet framgå, att man från medicinskt håll numera enhälligt hävdar nödvändigheten av att sjukgymnasterna inarbetas i sjukvården på ungefär samma sätt som sjuksköterskorna. Man anser på goda grunder, att nu ifrågavarande viktiga terapiformer endast med en sådan organisation kunna komma till gagn för allt flera sjuka. På odelade sjukhus, på medicinska och kirurgiska avdelningar såväl som på speciella sjukavdelningar, alldeles särskilt ortopediska och neurologiska, förefinnes ett stort och dagligt behov av dessa terapiformer. Tekniken för dessa behandlingsmetoder kräver särskild utbildning och övning men är ej principskild från den mängd av andra åtgärder, vilka tillsammans konstituera en god sjukvård och en god sjukbehandling. Under sådana förhållanden skulle det kunna sättas i fråga, huruvida staten har anledning att i högre grad engagera sig i sjukgymnasternas utbildning än i sjuksköterskekårens. Kunde det ej vara nog, att staten — då ju redan enskilda institut för sjukgymnasters utbildning faktiskt finnas — ingrepe reglerande på samma sätt som i fråga om sköterskeutbildningen? Här om må följande framhållas.

Statens hittills bedrivna sjukgymnastutbildning har så djupa rötter i traditionen och den allmänna opinionen i landet, att ett nedläggande av statlig sjukgymnastutbildning redan på denna grund icke bör sättas i fråga. Den svenska gymnastikåren har på båda de områden den verkat utträttat en betydande gärning i samhället, och särskilt på det sjukgymnastiska området ha de från G. C. I. och senare även från de två ovannämnda legitimerade instituten utgångna gymnastikdirektörerna utfört en pionjärgärning av betydande betydelse ej blott för Sveriges utan även för främmande länders sjukvårdsutveckling. Utom tungt vägande pietetsskäl tala även sakskalet för att staten ställer sig på annat sätt gentemot sjukgymnasternas än emot sjuksköterskornas utbildning. Den mängd av olika sjukvårdande åtgärder, för vilka sköterskorna utbildas, äro var för sig rätt enkla och kräva ej den stora teoretiska förutbildning i medicinskt betonade ämnen, som sjukgymnasternas mera komplicerade arbete. Härtill kommer, att direktionen och kontrollen från läkarnas sida över sjukgymnastens arbete ej med någon organisation kan bli så kontinuerlig som när det gäller sköterskearbetet. Samarbetet, som visserligen bör vara så intimt som möjligt mellan läkarna och sjukgymnasterna på ett sjukhus eller i enskild läkarverksamhet, blir sällan så intimt som mellan läkare och sköterskor. Det kan ej undgås och be-

höver ej heller undvikas, att sjukgymnastens arbete har en viss prägel av självständigt sjukbehandlingsarbete. Slutligen må framhållas ännu ett skäl att bibehålla statlig utbildning av sjukgymnaster. Man önskar under alla förhållanden en bättre sjukgymnastutbildning än den, som består även i de bästa enskilda institut, ja en bättre utbildning än den, som G. C. I. och de legitimerade instituten givit. Det måste således vara särdeles angeläget, att staten grundar den normerande sjukgymnastutbildning, som kan höja upp hela sjukgymnastväsendet och sjukgymnastutbildningen till en önskad högre nivå. En statens utbildning av sjukgymnaster bör kunna hastigt åstadkomma en välbehövlig höjning av vår sjukvårds standard i här ifrågasvarande avseende. Sakkunniga anse det sålunda nödvändigt, att en rent statlig sjukgymnastutbildning i fortsättningen anordnas.

Sedan den första av de två uppställda frågorna sålunda besvarats jakande, återstår att diskutera den andra frågan: På vilket sätt skall staten bedriva sjukgymnastutbildning?

Att staten genom utbildning i egna anstalter skulle helt tillgodose det stora behovet av sjukgymnaster synes knappast kunna sättas i fråga. Säkert är, att ett sjukgymnastiskt utbildningsinstitut, som tillgodosåge landets hela behov av utövare av de ifrågasvarande terapiformerna, måste få sådana dimensioner, att det både från sjukvårdssynpunkt och från undervisnings-synpunkt skulle bli särdeles svårhanterligt, även om tillräckligt material för undervisningen skulle kunna på ett ställe åstadkommas, vilket måste anses osannolikt. Anläggningskostnaderna skulle bli betydande, och då behovet av sjukgymnaster hittills till avsevärd del tillgodosetts genom enskilda initiativ, synes staten ej böra onödigtvis belastas med kostnaderna för tillgodoseendet av landets hela behov av sjukgymnaster.

Man bör enligt sakkunnigas mening sålunda ej för närvarande sträva efter statlig utbildning av alla landets sjukgymnaster utan begränsa sig till anordnandet av en anstalt av hög standard, vilken genom lagstiftningsåtgärder bör göras normerande för enskild sjukgymnastutbildning i landet. Denna anstalts storlek kommer då att bestämmas av undervisningens organisation och förefintliga resurser. Utan att själv ombesörja utbildningen av alla i offentlig sjukvård anställda sjukgymnaster kan staten likväl inverka reglerande på landets sjukgymnastväsen. Så har skett i fråga om sjuk-sköterskeväsendet och med stor framgång. Sjuksköterskornas kvalifikationer ha ryckts upp, deras ekonomiska och sociala ställning förbättrats, deras sjukhjälp- och pensionsförhållanden ordnats.

Det synes vara lämpligt att beträffande sjukgymnastväsendet vidtaga liknande åtgärder. Genom reglering av sjukgymnastbefattningar i behövt antal i sjukvårdsanstalterna, å vilka platser tjänstär få räknas endast av från statens utbildningsanstalt eller från av Kungl. Maj:t godkända enskilda institut utgångna gymnaster, genom anordnandet av tillfredsställande löne- och pensionsförhållanden, kan sjukgymnastväsendet säkerligen hastigt höjas och sjukgymnasternas för närvarande ej sällan prekära ställning förbättras till en nivå, som motsvarar deras betydelsefulla arbete i landets hälso- och sjukvårdsväsen.

De sakkunniga hava härefter (kap. II i betänkandet) övergått till en redogörelse för sjukgymnastikens och sjukgymnasternas ställning på landets sjukvårdsanstalter och i sjukvården i övrigt och därvid anfört:

I det föregående har framhållits allmänna synpunkter beträffande sjukgymnastyrkets art och samhällets allmänna behov av dessa yrkesutövare samt statens intresse och deltagande i deras fackutbildning. I det följande skall givas en överblick över den nuvarande situationen i vårt land beträffande sjukgymnastikens och sjukgymnasternas ställning inom sjukvården, närmast i den offentliga sjukvården.

En granskning av här ifrågakvarande behandlingsmetoders inplacering i den offentliga sjukvården, således på lasarett och därmed jämförliga sjukvårdsanstalter, giver vid handen, att vårt i övrigt i många avseenden så förträffliga sjukhusväsen i detta avseende måste anses efterblivet. Under det man i allmänhet på större sjukvårdsanstalter utomlands finner ståtliga gymnastikavdelningar med rik utrustning ej blott för all slags manuell sjukgymnastik utan ofta även för olika slag av apparatgymnastik och för mekanoterapi av mera speciell art för vissa bestämda syften, liksom även rik utrustning för all fysikalisk terapi av annan art, som förekommer i samband med den mekanoterapeutiska behandlingen, finnas i vårt land någorlunda tillfredsställande gymnastikavdelningar eller avdelningar för mekanisk och fysikalisk terapi endast på några på allra sista tiden uppförda större sjukhus och på några speciella, ofta enskilda vårdanstalter, på vilka särskilt stort behov av dessa behandlingsmetoder föreligger. De lokaler, som upplåtits åt den eller de sjukgymnaster, som på en del av Sveriges sjukhus hava en någorlunda fast anställning, motsvara sällan begreppet modern gymnastikavdelning. Alltför ofta äro gymnastiklokalerne mycket dåliga och knappast användbara till något annat sjukvårdsarbete. Man har givit det sämsta utrymmet, som ej kunnat användas till något annat, åt gymnasten till arbetsrum. Och vad ännu värre är, å minst 83¹⁾ av tillfrågade 178 sjukhus, sjukstugor och andra sjukvårdsinrättningar saknades år 1928 anställd sjukgymnast. Först på de allra sista åren har en gymnastikavdelning införts i programmet för en sjukhusnybyggnad.

Vidare må framhållas, att egentlig läkarledning eller ens läkarövervakning av detta sjukbehandlingsarbete sällan finnes anordnad. Endast beträffande de ortopediska specialavdelningarna, vissa enskilda kuranstalter, pensionsstyrelsens vårdanstalter, serafimerlasarettets gymnastikavdelning, vissa avdelningar i Lund och kanske några flera kan man anse, att verklig läkarledning av denna terapi förefinnes, jämförlig med den ledning och kontroll av läkare, som självklart anses nödvändig i fråga om all annan, ofta mycket enklare och riskfriare behandling. Med nuvarande anordningar blir samarbetet mellan sjukgymnasterna och de läkare, som åtminstone formellt övervaka deras arbete, särdeles obetydligt, och dessa läkare, med huvudintresset riktat åt andra sjukvårdsuppgifter, ha ofta litet intresse och därtill oftast mycket liten kompetens på detta område av praktisk läkekonst.

Den nuvarande situationen är sålunda särdeles beklaglig, och man frågar sig, vad denna egendomliga efterblivenhet i vårt land kan bero på. Som väsentligaste orsak måste nog framhållas, att bristande intresse för och kunskaper i dessa behandlingsmetoder hos läkarna, tidigare mera påfallande än numera kan anses vara fallet, medfört ett mycket sent och långsamt upptagande av dessa terapiformer i sjukhusens arsenal av behandlingsmetoder. På grund av en från början snedvriden utveckling av sjukgymnastutbild-

¹⁾ Troligtvis 94, då 11 tillfrågade sjukhusinrättningar alls ej besvarat förfrågingen härom; man torde kunna antaga, att dessa höra till den grupp, som ej har någon sjukgymnast anställd.

ningen med en därav följande särställning av sjukgymnasterna, som aldrig blivit på allvar inordnade i sjukvårdspersonalen, ha läkarna först sent intresserat sig för dessa metoder, som i andra länder sedan rätt lång tid åtnjutit stort intresse av läkarna och haft ordnad användning i den offentliga sjukvården. Under det att i andra länder de större sjukhusens gymnastikavdelningar hava läkare som föreståndare, finnes å offentliga sjukhus i vårt land endast en, säger en, gymnastikavdelning med särskild läkare anställd för densamma, nämligen serafimerlasarettets sjukgymnastikavdelning, som fungerar som karolinska institutets avdelning för medicinsk rörelsebehandling. Därmed har nämligen följt att läraren i denna terapi för medicine studerande och kandidater även är läkare på avdelningen. Endast å vissa specialavdelningar, såsom de ortopediska å vanföranstalterna och ett par allmänna sjukhus och å de sjukgymnastiska instituten förefinnes den verkliga läkarledning, som ansetts nödvändig i fråga om all annan behandling av sjuka. Läkarna å motsvarande avdelningar vid utländska sjukhus äro ofta specialister i facket, och ej sällan bedrives vetenskaplig forskning på området. Sådan saknas ju i stort sett hos oss.

Även en annan sak må framhållas. Intet sjukhus i vårt land har bland sina utåt öppna polikliniker ännu inordnat även en poliklinik för sjukgymnastik, massage och fysikalisk terapi. Sådana finnas endast å de gymnastikinstitut, å vilka sjukgymnastutbildning meddelas. Fristående polikliniker utan samorganisation med andra polikliniker och sjukhuset i övrigt, kunna emellertid numera knappast anses tidsenliga.

I fråga om dessa behandlingsmetoders utövning i sjukvården utanför sjukhusen, ha förhållandena på de sista årtiondena undergått en påfallande förändring. Tidigare funnos ej få läkare, som specialiserade sig i sin praktiska verksamhet på det rent sjukgymnastiska området. 1864 års gymnastikstadga kreerade till och med en särskild slags läkare, »gymnastikläkare». De ha blivit allt sällsyntare, och nu förefintliga läkare, som kunna anses inneha särskild, kvalificerad kompetens på området, äro läkare, som inom annan specialverksamhet hava så stort behov av och röra sig så mycket med dessa läkemetoder, att de, till exempel kurortsläkare, ortopeder m. fl., i sin verksamhet måste bli specialkompetenta även på detta område.

Sjukgymnastikens och sjukgymnasternas ställning i sjukvården är således allt annat än tillfredsställande i vårt land. Glädjande tecken till att vi gå mot bättre förhållanden skönjas emellertid. Så börja sjukhusen, under tydligt inflytande från socialförsäkringens behov, giva mera plats åt dessa terapiformer och deras utövare, och allt flera sjukhus börja anställa gymnaster med förbättrade arbetsförhållanden. Detta iakttages på några nya och nyplanerade sjukhus och kuranstalter, å vilka efter våra förhållanden synnerligen rymliga gymnastikavdelningar anordnats, varmed följer möjlighet att få dessa läkemetoder bättre inorganiserade i sjukhusets övriga arbete och terapin i fråga mera effektiv för den enskilde såväl som för samhället. Ett påtagligen ganska raskt framåtgående håller på att efterträda ett långt stillastående på området. Att i detta livliga framåtgående sjukgymnastiken i egentlig mening dock spelar en vida mindre roll än massagen och den fysikaliska terapin bör emellertid framhållas.

Tills vidare måste emellertid i stort sett förhållandena anses vara otillfredsställande i de avseenden, som här ovan framhållits. Det måste bl. a. vara en mycket viktig del i ett reformarbete på detta område, att i sjukvården anställda sjukgymnaster få anställnings-, arbets-, löne- och pensionsför-

hållanden på ett tillfredsställande sätt ordnade, så att de i sin verksamhet kunna känna samma trygghet som andra tjänst innehavare och erhålla den löneställning, att de få fullt skälig ersättning för ett slitande sjukvårdsarbete, som därtill kräver en betydande specialutbildning.

Parallellt med ett ökat intresse från sjukvårdsanstalternas sida börjar spåras en ökad användning av dessa läkemetoder även av utanför sjukhus arbetande läkare. Härvid ha två påtagliga omständigheter influerat. Således har den undervisning i ortopedi, som i 17 år verkat i landet och vilken sedan år 1923 varit obligatorisk för alla medicine kandidater, börjat visa sin verkan i ett starkt ökat intresse för hållnings- och rörelseorganens fel, vilkas behandling i så särskilt hög grad kräver dessa metoders användning. Man märker inom den sociala olycksfallsförsäkringen, huru läkarnas ordination av massage, värme- och rörelsebehandling på senaste åren anmärkningsvärt ökats. Stegringen kommer helt visst att bli ytterligare markerad, då den nya undervisningen i medicinsk rörelsebehandling, som sedan år 1926 anordnats vid karolinska institutet, pågått någon tid; särskild undervisning i dessa terapiformer kommer säkerligen med tiden att bli obligatorisk i läkarutbildning. Man iakttaget inom olycksfallsförsäkringen, huru läkare, särskilt av yngre generationer, numera ofta göra stora ansträngningar för att skaffa de olycksfallsskadade en, särskilt ute på landsbygden ofta särdeles svåråtkomlig behandling av denna art för att därigenom avkorta sjukdomstillståndet och nedbringa invaliditeten. Ännu mera har socialförsäkringens tillkomst i och för sig verkat. Då olycksfallsförsäkringen bekostar denna för mindre bemedlade och obemedlade förut nästan oåtkomliga terapi, ha läkarna fått möjlighet att bereda dessa skadade patienter ifrågavarande värdefulla behandling. Och då inom snar framtid en sjukförsäkring i en eller annan form kommer att medföra att även sjuka av annat slag än efter olycksfall i arbete erhålla bidrag till här ifrågavarande behandling, kan man förutspå, att användningen av sjukgymnastik, massage m. m. kommer att stiga ännu mycket mera. De sjukgymnaster, som erfordras för att biträda läkarna i denna utveckling, torde till en början och där mindre behov förefinnas och i samhällen med sjukvårdsanstalt av något slag bliva därstädes anställda sjukgymnaster, vilka vid sidan av tjänstarbetet nog kunna medhinna även något privat arbete. I andra, någorlunda stora samhällen med läkare men utan sjukvårdsanstalt med anställd sjukgymnast, torde behovet tillgodoses av privatpraktiserande sjukgymnaster, vilka säkerligen med tiden komma att samarbeta med ortens läkare på ett mycket intimare sätt, än hittills plägat vara fallet. Det är att antaga, att utvecklingen går därhän, att läkare ute i landet komma att finna med de sjukas och egen fördel förenligt att anställa som hjälp en i sjukgymnastik och massage m. m. utbildad person, kanske i dubbelställningen av assistent för mekanisk och fysikalisk terapi och mottagningsköterska. I samhällen med industrier av större omfång komma dessa företag att finna med sina intressen förenligt att i större utsträckning än hittills anställa sjukgymnaster. Man kan med ganska stor säkerhet förutsäga, att med tiden en hel mängd befattningar för sjukgymnaster komma att uppstå även utanför sjukhusen.

Iakttaget man den pågående utvecklingen, torde man lugnt kunna lämna den tidigare ofta manifesterade och mycket förklarliga oron, att sjukgymnastisk verksamhet ej skulle räcka till som ensam sysselsättning och levebröd för den legitimerade sjukgymnasten, utan att densamma av ekonomiska skäl måste kombineras med ett yrke av helt annan art, skolgymnastens.

Att det här och där, isynnerhet under en övergångsperiod, kan vara fördelaktigt att förvärva utbildning åt båda hållen, är måhända möjligt.

Å svenska sjukvårdsanstalter finnas endast kvinnliga sjukgymnaster anställda. I privatpraktik ha emellertid i vårt land även manliga gymnastikdirektörer och ett fåtal icke legitimerade manliga sjukgymnaster utövat sjukgymnastisk verksamhet. Då fråga är om sjukgymnastväsendets och sjukgymnastutbildningens omorganisation, uppstår således genast det mycket viktiga spørsmålet, om staten skall i fortsättningen anordna utbildning för även manliga sjukgymnaster. Denna fråga har alltför litet berörts i föregående gymnastikutredningar, beroende på, att sjukgymnastutbildningen föränsats med gymnastiklärarutbildningen. Ett stort behov av manliga gymnastiklärare föreligger ju under alla förhållanden. I det å G. C. I. praktiserade utbildningssystemet har ju ingått att giva de manliga elever, vilka genomgått gymnastikinstruktörs- och gymnastiklärarutbildning, tillfälle att under ett tredje år förvärva kunskap även i sjukgymnastik och därmed erhålla legitimation som sjukgymnast. Att efter en omorganisation av sjukgymnastutbildningen såsom en medicinsk angelägenhet utbildning av de manliga gymnastiklärarna även i sjukgymnastik ej vidare bör förekomma, är ju uppenbart. Här är således blott frågan, huruvida staten i en egen fristående sjukgymnastutbildning bör utbilda även manliga sjukgymnaster. I denna för sjukgymnastväsendet synnerligen betydelsefulla fråga må följande anföras.

Frånsett å sinnessjukhusen och den militära sjukvården har man i Sverige ej använt manliga sjukskötare. En allt bestämmande tendens har emellertid gjort sig gällande, att i all verklig patientvård använda uteslutande kvinnor. Det har ej visat sig förenat med några olägenheter, att den ofta fysiskt något mera ansträngande vården av män anförtratts åt kvinnlig sjukvårdspersonal.

I vårt land ha på grund av utbildningssystemet rätt många män utövat enskild sjukgymnastverksamhet, i allmänhet vid sidan av annan huvudverksamhet; men de hava med tiden blivit färre och färre. Gymnastiklärarna ha, i vår tid mera än tillförne, upptagits av krävande gymnastiklärarbefattningar och av arbetet som gymnastik- och idrottsledare utanför tjänsten. De, som vid sidan av tjänsten bedrivit även sjukgymnastisk praktik, ha blivit allt mera undanträngda av kvinnliga sjukgymnaster, som helt ägnat sig åt denna art av gymnastisk verksamhet. Ett litet fåtal manliga gymnastikdirektörer och sjukgymnaster ha i större städer bedrivit uteslutande sjukgymnastisk verksamhet, ofta mycket självständigt och endast sällan i verkligt samarbete med läkare. Läkarna, som å sjukvårdsanstalterna ej alls velat anställa manliga sjukgymnaster, ha endast i rätt liten utsträckning i sin privatpraktik använt manliga sjukgymnaster. Behovet av manliga sjukgymnaster torde i vårt land för närvarande vara synnerligen obetydligt, om ens alls förefintligt. Läkare såväl som sjukgymnaster torde allmänt vara av den uppfattning, att meddelandet inom sjukvården av sjukgymnastik, massage och därmed sammanhängande fysikalisk terapi bättre lämpar sig för kvinnor än för män. Det bör emellertid framhållas, att vissa behandlingar av stora och tunga män kunna, om ock undantagsvis, vara så arbetssamma, att kvinnor ej alltid rå med dem. Det gäller då emellertid sällan mera ömtålig, verklig medicinsk behandling, utan mera motionsgymnastik, allmän muskelmassage och dylikt. Inslaget härav i modern sjukbehandling är rätt litet. Mycket av den muskelmassage och enklare rörelsebehandling,

som ju ofta kan vara särdeles behöflig även för stora och tunga män, meddelas numera i mycket stor utsträckning i samband med badbehandling av manlig badbetjäning, som i regel förvärva en rätt god teknik för denna behandling. Av ekonomiska skäl kan det vara att föredraga, att dylik behandling med enkel teknik meddelas i samband med för sådana fall i regel behöflig badbehandling. Den allmänna meningen bland på detta område sakkunniga läkare och bland sjukgymnaster — de fåtaliga i nuvarande system utbildade och sjukgymnastisk verksamhet utövande manliga sjukgymnasterna i in- och utlandet naturligtvis undantagna — är, att behovet av manliga sjukgymnaster i vårt land är synnerligen litet. Det synes knappast förefinnas anledning för staten, som ju närmast har att tillgodose de offentliga sjukvårdsanstalternas behov av kvinnliga sjukgymnaster, att i en av staten anordnad normerande sjukgymnastutbildning giva plats även åt manliga elever. Skulle efter en genomförd omläggning av sjukgymnastväsendet behov av manliga sjukgymnaster visa sig, torde detta behov ej kräva åtgärder från statens sida, då man kan vara ganska säker på, att det kommer att fyllas av enskilda sjukgymnastinrättningar.

På grund av ovan anförda förhållanden och synpunkter få sakkunniga föreslå, att i statens sjukgymnastutbildning plats gives endast åt kvinnliga elever.

Av den i kap. I givna översikten av sjukgymnastikens och massagens m. m. användning i vårt land framgår, att det finnes yrkesutövare på detta område av mycket olika kvalifikationer. Man frågar sig då, om ej ett behov av även mindre grundligt och dyrbart utbildade utövare av enklare behandling av detta slag föreligger. Mycket klen eller ej alls specialutbildade personer komma säkert att fortfarande som hittills meddela sådan behandling, och man kan ej förneka, att rätt mycken behandling av denna art är synnerligen enkel. Man kan för visso diskutera, om det ej skulle bli ett användande av överkvalificerad arbetskraft att driva utvecklingen i den riktningen, att endast sjukgymnaster med lång och dyrbar utbildning, så att säga första klassens sjukgymnaster, skulle meddela all i samhället behöflig behandling, som ligger inom detta område av läkekonsten. Säkert är vidare, att utövning av massage, sjukgymnastik av enklare slag, värmeterapi m. m. av personer, som sakna utbildning därtill, aldrig kan utrotas, vore det än ett aldrig så starkt önskemål; kravet, att all enklare sjukbehandling skall handhavas uteslutande av specialutbildade legitimerade yrkesutövare, är utan tvivel orimligt och för övrigt väl orealiserbart. Man må blott tänka på, i vilken utomordentligt stor utsträckning sjuka själva ej blott ordinera för sig utan även inköpa allehanda värme- och ljusbehandlingsapparater för självbehandling i hemmen, utan att vare sig en läkare eller en sjukgymnast någonsin varit med om saken, och massage meddelas ju i enklare fall i mycket stor utsträckning av vem som helst i den sjukes omgivning, med eller utan läkares anvisning. I 1887 års sjukgymnaststadga har givits uttryck för den föreställningen, att sjukgymnastiken som sådan är en särskild läkekonst för sig, som kräver en betydlig utbildning av sina utövare, för att ej risker för de sjuka skola uppstå. Det kan väl näppeligen ha varit avsikten att förbjuda utövningen av allt det, som sjukgymnasten sysslar med, d. v. s. vid tidpunkten omkring 1887 utom sjukgymnastik i egentlig mening endast massage, såvida icke läkare skriftligen förklarat, att sådan behandling var för den sjuke lämpligt. Numera ingår i sjukgymnastens verksamhet utom sjukgymnastik i egentlig mening i mycket större utsträckning

än denna massage, funktionell övningsterapi, värme-, elektricitets- och ljusbehandling. Någon möjlighet att förhindra, att de enklare arterna av denna behandling meddelas av personer med ringa utbildning, torde i ett modernt samhälle ej finnas och torde knappast vara önskligt. Detta förhållande väcker frågan, huruvida staten bör utbilda även en enklare klass sjukgymnaster med mera begränsade kunskaper i yrkets utövning.

Kunde man genom att anordna även sådan enklare utbildning effektivt förekomma dålig behandling av alls ej eller i otillfredsställande kurser utbildade massörer och massöser, kunde det ifrågasättas att från början organisera statens sjukgymnastutbildning på en högre och en lägre linje. Det är för individer och samhälle därtill en betydande ekonomisk fördel, om för enklare behandling utövare med lägre utbildning och därmed följande mindre krav på ersättning för sitt arbete stode till förfogande. Så har ju till en viss grad varit fallet hittills. Även inom sköterskekåren har ju differentierat sig en högre och en lägre sjuksköterskekår, men statens reglerande åtgärder ha endast avsett i fullt tillfredsställande sjuksköterskeskolor utbildade första klassens sjuksköterskor. Till mera ledande befattningar krävas de högst utbildade sjuksköterskorna, varemot till enklare, subordinerande befattningar enklare sköterskor ofta måste användas och utan olägenhet kunna användas.

Då i den föregående framställningen hävdats, att staten åtminstone till en början i främsta rummet bör tillgodose sjukvårdsanstaltarnas behov av sjukgymnaster, vilka ju måste besitta stor och mångsidig kompetens, synes det sakkunniga, att man tills vidare måste avråda från utbildning av sjukgymnaster av lägre klass. Det behov av enklare hjälpkrafter på detta område, som tilläventyrs förefinnes, kommer nog alltid att fyllas av i privata kurser utbildade sjukgymnaster, ofta utbildade blott i massage- och värmebehandling; på dessa bör ju staten kunna, såsom förut framhållits, genom effektiv tillsyn och kontroll av alla behandlingsinstitut, å vilka dylik utbildning anordnas, utöva inflytande.

En helt annan fråga är, om i en statens utbildningsanstalt bör givas kurser i enklare behandlingsteknik åt sjuksköterskor, för vilkas verksamhet det kan vara synnerligen värdefullt, att de ej äro fullständigt okunniga på området. I sjuksköterskans arbete förekomma ofta situationer, då hon kan gagna den sjuke genom någon kunskap i dessa ting, utan att hon därför på något sätt kan anses uppträda som sjukgymnast. Och för läkaren ute på landsbygden kan det, som förut framhållits, vara till mycket stor nytta, om den sköterska han har till sin hjälp i sjukvårdsarbetet har någon kännedom och övning i enklare behandling av denna art. Dylika små kurser för sjuksköterskor kunna mycket lätt anordnas i en statens sjukgymnastiska anstalt. Uppstår ett dylikt behov, är det lätt att tillgodose, och sakkunniga finna ej nödigt att angiva planer för dylik undervisning. Dylik kompletterande utbildning för sjuksköterskor bör emellertid ej meddelas annat än åt legitimerade sköterskor. De mindre kvalificerade sjuksköterskorna torde i allmänhet ha åtnjutit för klen undervisning i medicinska ämnen, för att man med fördel skall kunna meddela sådan kortare praktisk undervisning med någon nytta och utan risk för de sjuka.

Till frågan om sjukgymnastväsendets organisation hör också den viktiga frågan om yrkesutövarnas anställnings-, arbets-, löne- och pensionsförhållanden. Den angivna enqueten från 1928 visar de mest otillfredsställande förhållanden till och med på många av landets största allmänna sjukhus. Be-

fattningarna ha i allmänhet ej ens varit uppförda på sjukhusets ordinarie stat. Av enquetesvaren får man närmast intrycket, att sjukgymnasterna synas utgöra en alldeles särskild kår utan rättigheter av något slag, som under de orimligaste villkor och ogynnsammaste arbetsförhållanden skänka sjukvårdsanstalten ett för dess drift nödvändigt och nyttigt arbete. Dessa förhållanden, som torde sammanhånga med att sjukgymnastutbildningen i vårt land varit så fullständigt placerad utanför sjukvårdsväsendet, kunna ej få fortsätta, allra minst i ett land, som berömmar sig av att stå högt i sjukvårdshänseende och i vilket de övriga grupperna av sjukvårdspersonal ha bättre villkor än i flertalet andra länder.

Erfarenheten giver vid handen, att sex timmars dagligt arbete med mångskiftande, ofta fysiskt ansträngande behandlingar utgör en full, till och med dryg arbetsdag för sjukgymnaster. Bredvid ett sådant arbete kan sjukgymnasten endast i rätt liten utsträckning åtaga sig behandling av privatpatienter. Och näppeligen kan en sjukgymnast, utan att snart bli utsliten, hålla på med dylikt arbete utan någon ledighet varje år. Ordnad semester å fyra, i mera krävande befattningar sex veckor måste fordras. För här nämnda arbete måste i sjukvårdsanstalter anställda sjukgymnaster ha tillfredsställande avlöning och pension. Lönenivån får ej understiga utan bör snarare något överstiga de bästa sjuksköterskebefattningarnas. Som sjukvårdsarbete betraktat äro väl arbetsprestationerna fullt jämförliga, och utbildningstiden är ungefär densamma. Men sjuksköterskan är delvis försörjd under sin utbildningstid, under det att sjukgymnasten får helt bekosta sin utbildningstid. Det bör emellertid framhållas, att den sjukhusanställda sjukgymnasten i allmänhet har möjlighet att förvärva åtminstone några inkomster av enskild verksamhet, vilket sjuksköterskan ej alls har. På grund av det större inslaget i sjukgymnastutbildningen av teoretiska, medicinskt betonade studier, måste högre inträdesfordringar ställas på sjukgymnastelever än på sjuksköterskeelever. Så som förhållandena nu äro, ha endast några få sjukhus i vårt land sjukgymnaster med en ställning lika god och trygg som anstaltens sjuksköterskor. Det är uppenbart, att en förändring till det bättre här är brådskande. Den naturligaste vägen att nå bättre förhållanden synes vara att reglera dessa befattningar på samma sätt som sjuksköterskeplatserna och ordna innehavarnas pensionsförhållanden i likhet med andra jämförliga befattningshavare. Får man så till stånd bättre utbildning som villkor för legitimationen, så kan förutses, att yrket och dess utövares ställning i sjukvården kommer att höjas upp till berättigad nivå. Som mönster för sjukgymnasters löneställning och placering i övrigt å sjukhus kan, som ofta från gymnasthåll framhållits, tjäna den ortopediska klinikens å Stockholms vanföranstalt anordningar. Avlöningen till dessa sjukgymnaster bör utgå efter samma principer som till sjukhusens övriga personal. Hittills brukliga system med tantième på utfört arbete eller direkt betalning av den sjuke eller försäkringsinrättningar bör avskaffas. Det finnes ingen anledning att anse sjukgymnastens arbete i sjukvården såsom av principiellt annan natur än övrigt sjukvårdsarbete, och liksom sjukhuslagstiftningen reglerar andra sjukvårdskårers ställning i sjukhusarbetet, bör den reglera även sjukgymnasternas arbete.

Beträffande den synnerligen viktiga pensionsfrågan, bör denna ordnas för sjukgymnasterna i överensstämmelse med de bestämmelser, som gälla för sjuksköterskor, anställda i reglerade befattningar.

Härefter hava de sakkunniga (kap. III i betänkandet) till behandling upptagit frågan om sjukgymnastutbildningens art och omfattning och därvid anfört bland annat:

Om ock själva programmet för en god sjukgymnastutbildning kan sägas vara genom lång erfarenhet i vårt och andra länder i praxis utformat och hävdvunnet, må dock här några allmänna synpunkter på frågan framhållas.

Sjukgymnasten behöver en rätt så ingående kunskap i vissa delar av några av de i läkarutbildningen ingående teoretiska undervisningsämnen, framför allt i anatomi och fysiologi, i mindre omfattning även i allmän patologi. Dessa teoretiska studier avse en ganska grundlig kännedom om människokroppens byggnad och förrättningar med tyngdpunkten lagd på vissa just för sjukgymnastisk verksamhet nödvändiga kunskaper. I vissa smärre delar av anatomin och fysiologin krävas kunskaper, som närma sig läkarens behov, i de flesta räcker ett vida mindre kunskapsmått väl till, och stora delar ligga nästan alldeles utanför sjukgymnastens behov. Denna till en viss grad medicinskt betonade undervisning har i all sjukgymnastutbildning, som kunnat godkännas från läkarhåll, anförtratts åt läkare, där det kunnat åstadkommas åt lärare vid medicinska läroanstalter och med användandet av respektive medicinska institutioner.

Omfattningen av de kunskaper om människokroppens byggnad och förrättningar, som sjukgymnasten behöver, är betydligt större än motsvarande för sjuksköterskor nödvändiga s. k. medicinska förkunskaper. För sjuksköterskeutbildningen har i allmänhet tillfredsställande undervisning i dessa ämnen kunnat meddelas å de sjukhus, vilka anordnat sköterskeutbildning, utan tillgång till medicinska institutioner. Föreläsningar, belysta med demonstration av bilder, moulager, enklare preparat och dylikt, ha i allmänhet i sjuksköterskeutbildningen fått vara nog för undervisningen i medicinska ämnen. Sjukgymnasternas undervisning måste ha tillgång till betydligt rikare utrustning. Så fanns tidigare på G. C. I. något, som åtminstone kunde kallas anatomisk institution för det i sjukgymnastutbildningen centrala teoretiska ämnet anatomi; på senare tider har den anatomiska institutionen bl. a. på grund av bristande liktillgång ej kunnat därstädes uppehållas. Drivna av nödvändigheten ha alla bättre institut för sjukgymnastutbildning sökt få eleverna undervisade i åtminstone det viktigaste ämnet, anatomin, på medicinsk institution och av dess lärare.

Det torde vara uppenbart, att man ej kan eller åtminstone ej bör för ett speciellt behov av en i stora delar ganska elementär, endast i smärre delar mera omfattande undervisning i anatomi m. fl. ämnen, inrätta nya fullständiga institutioner, då dylika finnas tillgängliga förut. Det vore ju ett slöseri, som ej kan ifrågasättas. Man kan utan vidare fastslå, att statens för den medicinska undervisningens behov inrättade institutioner böra användas för statens sjukgymnastutbildning, och detta så mycket mera, som användning av karolinska institutets institutioner liksom även av de i Lund i stor utsträckning ägt rum för enskild sjukgymnast- och gymnastikdirektörsutbildning. En tillfredsställande undervisning för sjukgymnaster i dessa ämnen kan helt enkelt ej ordnas utan tillgång till dessa medicinska institutioner och lärare med specialkompetens.

Av det ovan anförda torde framgå, att en statens normerande sjukgymnastutbildning, åtminstone i fråga om den teoretiska, medicinskt betonade undervisningen, ej kan förläggas annat än till Stockholm, Lund eller Upp-

sala, å vilka platser staten kan i egna institutioner få denna undervisning anordnad.

I det föregående har berörts den del av sjukgymnasternas utbildning, som plägar kallas dess teoretiska del. Angående den från vissa synpunkter huvudsakliga och mera omfattande praktiska utbildningen må följande anföras.

Det centrala i sjukgymnastens kunskaper måste vara en på förståelse av vissa sjukdomars natur och behandlingsmetodernas innebörd, effekt och risker, vilande, genom tillräcklig övning vunnit skicklighet att efter läkarens anvisning organisera och utföra den sjukes behandling med för det enskilda fallet behövlig och lämplig teknik; således skicklighet i sjukgymnastik och massage med funktionell övningsterapi (mekanoterapi) och i vissa delar av den övriga fysikaliska terapin (fysioterapi).

I fråga om fysioterapin bör till en början diskuteras, vilka delar av detta stora och mångsidiga behandlingsområde böra ingå i en god sjukgymnastutbildning. Endast en ringa del av fysioterapin har med sjukgymnastens yrkesutövning och utbildning att göra. Fysioterapin är, som redan inledningsvis framhållits, en mycket omfattande grupp av läkemetoder, vilken förutom mekanoterapi i här ifrågakarande mening (massage, sjukgymnastik och funktionell övningsterapi, vilka stundom även de räknas till fysioterapin) inrymmer en mängd behandlingsmetoder, nämligen ljusterapi (helioterapi), elektricitetsbehandling (elektroterapi), klimat- och luftbehandling (climato- och aëroterapi), bad- och vattenbehandling (balneoterapi och hydroterapi), kust- och havsbadsbehandling (thalassoterapi), värmebehandling (termoterapi), röntgen- och radiumbehandling (radioterapi) m. fl. Området är stort, och de olika arterna av fysikalisk behandling så olika och från varandra i sjukvården så fristående, att anledning saknas att, som från vissa håll föreslagits, söka i sjukvårdsorganisationen inordna en kår av assistenter, utbildade ej blott till utövandet av sjukgymnastik och massage, enligt hittills hos oss använt system utan även i tekniken för alla dessa olika mekaniska och fysikaliska terapiformer. I den allmänna sjukvården dirigeras de flesta av dessa terapiformers användning av läkarna med vanlig i sjukvården behövlig, egentligen ej specialistutbildad personal eller ock med å den speciella avdelningen utbildad specialpersonal. Å specialanstalter av olika slag med svår och mycket speciell teknik, kan endast användas inom respektive specialområde inövad assistentpersonal. Här och där kan man, särskilt i utlandet, därvid iakttaga, att även massagens och sjukgymnastikens teknik handhaves av sjukvårdspersonal, inövad i tekniken för varjehanda fysikalisk terapi. Det synes ej förefinnas anledning att i vårt land bryta med ett i det hela gott system, med för just här ifrågakarande mekaniska och vissa därmed samhöriga fysikaliska behandlingsmetoder särskilt och grundligt utbildade yrkesutövare.

Sjukgymnastens huvudsakliga verksamhet bör vara sjukgymnastikens och massagens tekniska utövning efter läkares föreskrift och under läkares kontroll. Till dessa höra även på senare tider en hel del metoder för funktionsövning för vissa speciella syften, vilka i svensk sjukgymnastik och utbildning till sjukgymnastyrket hittills spelat alldeles för liten roll. Anledningen till att man till denna huvudsakliga verksamhet numera måste foga även vissa delar av den fysikaliska terapin, är, att i praktisk läkekonst numera sjukgymnastik och massagebehandling mycket ofta, ja i det övervägande antalet av behandlingsfall, äro förenade med annan fysikalisk terapi, näm-

ligen värmebehandling, ganska ofta även med viss enklare ljus- och elektricitetsbehandling. Det skulle vara särdeles opraktiskt att för samma behandlingsseans, innefattande dessa olika nödvändiga metoder, använda flera särskilda yrkesutövare. En tendens i denna riktning, således att i sjukbehandling differentiera massagen och sjukgymnastiken från den därmed i det enskilda fallet sammanhängande behandlingen med enklare värme-, ljus- och elektriska apparater, bör motarbetas. Våra sjukgymnaster kunna utan svårighet förvärva det rätt enkla komplementet i kunskapsförrådet, som tekniken för enklare värme-, ljus- och elektrisk behandling kräver. Sjukgymnastens arbete blir rikare och mindre ensidigt, deras verksamhetsområde får en kanske rätt behövlig vidgning, och för sjukvården blir anordnandet av denna vardagliga och outhärliga behandling både för samhället och den enskilde sjuke billigare och mindre besvärlig, om alla dessa relativt enkla behandlingstekniker överlämnas åt en enda sjukvårdskår i stället för åt flera.

Ovanstående resonemang står på intet sätt i strid emot, att den mera komplicerade, specialistiskt drivna ljus-, elektro- och radioterapien m. fl. på specialavdelningar och kuranstalter ofta handhaves även i fråga om det tekniska utförandet av specialister med läkarutbildning eller i vederbörande specialverksamhet utbildade assistenter för den ena eller andra speciella terapin. Till sjukgymnastens verksamhet hör endast sådan i allmän sjukvård använd enklare fysikalisk terapi, som dagligdags användes i förening med sjukgymnastik, massage och funktionsövning. Och det må i detta samband framhållas, att en sjukgymnastutbildning ej bör innehålla mera än en grundlig utbildning i den behandling, som ingår i vanlig, icke specialiserad sjukvård. Då mera speciell teknik inom speciella grenar av läkekonsten förekommer, inläras de bäst på vederbörande specialavdelningar, och är det för den i den allmänna tekniken och vardagliga användningen av dessa behandlingsmetoder utbildade sjukgymnasten synnerligen lätt att förvärva den ökade kompetens, som dylika behandlingsformer kräva.

Att finna en adekvat benämning på detta centrala och vittomfattande huvudämne i sjukgymnastutbildningen är rätt svårt. Man kunde ju enligt medicinsk terminologi kalla det helt enkelt mekanisk och fysikalisk behandling (mecano- och fysioterapi) med den självklara begränsningen av ämnet till det omfång, som denna sjukvårdskårs verksamhet betingar. Denna kårs uppgift är ju att vara assistenter vid den mekaniska och fysikaliska terapiens tekniska utövning vid behandling av sjuka människor i allmän och enskild sjukvård. Och det kunde ju ej utan skäl övervägas, om ej vid en så radikal omläggning av sjukgymnastväsendet och sjukgymnastutbildningen, som de yttranden, som från medicinska högskolor, medicinalstyrelse och läkarorganisationer avgivits angående hittills framkomna förslag och nu senast över 1927 års gymnastiksakkunnigas betänkande, i realiteten innebära, en markering av ett nytt system med fördel kunde inläggas redan i terminologin. Det synes emellertid knappast förefinnas anledning att alldeles lämna den hävdvunna svenska benämningen sjukgymnastik, utan böra traditionerna fortleva även i den hävdvunna benämningen på utbildningens huvudämne. Benämningen sjukgymnastik räcker ju emellertid, som förut framhållits, ej längre till att täcka hela ämnet; den betydliga vidgning av verksamhetsområdet, som en ny tids livliga medicinska utveckling efter hand medfört, bör komma till synes redan i huvudämnets benämning. Lämplig och adekvat synes vara benämningen: sjukgymnastik, inklusive funktionsövning och massage med fysikalisk behandling, vilken benämning

dock torde böra i programmet förkortas till sjukgymnastik med fysikalisk behandling, eller med en ännu kortare, alla dessa terapiformer omfattande benämning fysioterapi.

En mycket stor del av undervisningstiden bör användas till inlärande och träning i dessa läkemetoders teknik. Men liksom rätt så grundliga förstudier i vissa av de teoretiska medicinska ämnena äro nödvändiga, måste även förståelse av metodernas användning och inlärandet av deras teknik inhämtas en del kunskaper hämtade från den praktiska medicinen. Man har i allmänhet i sjukgymnasternas undervisning kallat sammanfattningen av det, som måst inhämtas från den praktiska medicinen, för sjukdomslära.

Även här föreligger en stor skillnad mellan läkarnas behov av allsidiga kunskaper om alla sjukdomar och deras behandling och sjukgymnasternas behov av en viss kännedom om dessa ting inom vissa delar av medicinen. Och liksom på det teoretiska ämnesområdet möter man här det förhållandet, att sjukgymnasternas behov är olika stort i olika delar av sjukdomslära (speciell patologi) och sjukdomsbehandling (terapi).

Den kunskap om sjukdomars orsaker, symtom och behandling, vilket hittills i sjukgymnastutbildning sammanförts till ett ämne, benämnt sjukdomslära, är även oavsett den kvantitativa skillnaden alls ej jämförlig med de kunskaper, som äro nödvändiga för läkaren. Denne måste göra en utredning av de mest komplicerade sjukdomsfall med undersökning av alla organ för att kunna ställa en riktig diagnos; på basen av densamma måste han ställa indikationer för en behandling, i vilken ingår ett urval av alla de läkemetoder, som läkekonsten har till förfogande och som med den medicinska forskningens framåtskridande alltjämt ökas.

Sjukgymnasten behöver känna om sjukdomarna, och särskilt om sådana sjukdomar, vilka bliva föremål för behandling med de läkemetoder, som sjukgymnasten behärskar, så mycket, att hon fullt förstår idén med terapins användning i det föreliggande sjukdomsfall och väl känner riskerna vid oriktig användning av den ifrågakommande behandlingstekniken. I undervisningen i sjukdomslära kunna vissa sjukdomsgrupper alldeles undanskjutas, såsom t. ex. ögonsjukdomar, öronsjukdomar, epidemiska sjukdomar, gynekologiska fall, hudsjukdomar m. fl. Väl kunna i nästan alla dessa sjukdomsgrupper behandling med här ifrågavarande läkemetoder undantagsvis förekomma, men denna speciella användning av metoderna sker då endast av på den speciella avdelningen under specialläkarens direkta instruktion och överinseende inlärd assistenter; att i sjukgymnastens allmänna utbildning inrymma dylik specialbehandling, som kan förekomma, därför att specialläkare någon gång använder behandling av denna art, är varken nödvändigt eller ens önskvärt.

För andra grupper av sjukdomsfall, såsom kirurgiska, ortopediska, neurologiska och vissa invärtesmedicinska, spela däremot dessa behandlingsmetoder en mycket stor roll, och undervisningen i sjukdomslära måste avvägas med tanke på den olika betydelse, som dessa metoder ha vid respektive sjukdomars behandling.

Det bör framhållas, att vid undervisning i sjukdomslära för sjukgymnastelever urvalet ur det rika medicinska stoffet är en mycket svår sak, liksom att det kräves erfaret omdöme för att giva dem denna undervisning på rätt sätt, då de ej skola självständigt utöva sjukbehandlingen. Erfarenheten från dylik undervisning lär, att eleverna synnerligen lätt få den alldeles felaktiga

uppfattningen, att deras inhämtade kunskaper i sjukdomslära innebära ett moment av läkarutbildning och giva dem förmåga att diagnostisera sjukdomstillstånd och bedriva deras behandling långt utöver, vad som verkligen är avsett eller som alls kan bli resultatet av en elementär kännedom om sjukdomarna. Endast fullständigt utbildade läkare kunna som lärare meddela sjukdomsläran i lämpligt mått, och man måste ställa fordringarna på läraren höga. Man får ingalunda utan vidare anse, att undervisningens i viss mån elementära karaktär medför, att mindre kompetenta lärare kunna räcka till. Men ej de bästa medicinska kunskaper räcka enbart till; läkaren blir en ganska dålig undervisare i sjukdomslära för sjukgymnaster, om han ej i grunden känner och är speciellt intresserad av de sjukdomar, som särskilt måste framhållas i denna undervisning, och deras behandling med sjukgymnastens metoder, och därtill är specialistiskt intresserad av behandlingsmetoderna i fråga. Det har därför visat sig i stort sett fördelaktigt, om den huvudsakliga undervisningen i sjukdomsläran lägges i händerna på samma lärare, som undervisa i själva behandlingsmetoderna. Den som meddelar undervisningen i sjukgymnastiken och som läkare förestår den gymnastiska institution, å vilken utbildningen bedrivs, måste ju vara specialist på området. Under det att undervisningen i de förut nämnda teoretiskt betonade ämnena, anatomi, fysiologi och allmän patologi, med stor fördel överlämnas åt särskilda facklärare, är det utan tvivel lämpligast, att den eller de lärare, som undervisa i sjukgymnastik, även undervisa i sjukdomslära.

Hittills har man i allmänhet ansett en enda läkare tillräcklig för att i en sjukgymnastutbildning handhava hela undervisningen i sjukdomslära och behandlingsmetoder. En legitimerad läkares allsidiga kunskaper i medicin ha ansetts göra honom kompetent att omhändervä undervisningen i sjukdomsläran och i olika sjukdomars behandling med dessa metoder, om han utöver vanlig läkarutbildning förvärvat speciell erfarenhet i metodernas användning och därmed speciellt intresse för de sjukdomar, som företrädesvis behandlas med dessa metoder. Så kan numera ej anses vara fallet. Läkekonsten har specialiserats så mycket, att en läkare ej längre enbart på grund av sin examen kan anses kompetent att undervisa i alla de olika sjukdomsgruppernas specialbehandling. På sjukhusen har skett en uppdelning ej blott i medicinsk och kirurgisk avdelning, utan vid sidan av dessa ha uppkommit allt flera specialavdelningar, somliga med stort behov av dessa terapiformer, somliga med mindre, somliga utan något behov av dem. Å invärtesmedicinska avdelningar och specialavdelningar inom medicinen bedrivs sjukvård och sjukbehandling av särskilt i tekniskt hänseende annan natur än den, som utövas å kirurgiska avdelningar och å kirurgiska specialavdelningar. Då man måste fordra höga kvalifikationer hos lärarna i sjukdomslära i sjukgymnastutbildningen, kan man ej längre nöja sig med en enda lärare i sjukdomslära och sjukgymnastik; detta ha 1927 års gymnastiksakkunniga riktigt framhållit och ha i sitt förslag sökt tillgodose behovet av lärare med specialistisk inställning på de två stora huvudgrupperna av sjukdomar. En granskning av det föreliggande behovet är nödvändig, för att man i en fristående sjukgymnastutbildning skall finna en lämplig anordning; denna nödvändighet att specialisera undervisningen i sjukdomslära och sjukgymnastik på två skilda linjer vållar ej obetydliga svårigheter och komplicerar den tidigare ganska enkla sjukgymnastutbildningen betydligt.

De sjukdomsgrupper, som företrädesvis bliva föremål för mekano- och

fysioterapeutisk behandling och för vilka de i allmänhet äro oundgängliga, höra till både det medicinska och kirurgiska sjukdomsområdet. Och inom specialfacken äro de ortopediska och neurologiska sjukdomsgrupperna i synnerligen stort behov av dessa behandlingsmetoder, de ortopediska fallen kanske mest av alla sjukdomsgrupper.

Tidigare spelade emellertid på de sjukgymnastiska instituten invärtessjukdomarnas behandling en ganska stor roll. Gymnastiken för ortopediska fall var även så dominerande, att den till och med avskildes som en särskild art av sjukgymnastik, den ortopediska gymnastiken eller den gymnastiska ortopedin, som tidigare, innan ortopedins nyare, effektivare metoder uppkommit, intog en mycket central ställning vid de ortopediska fallen behandling. Sedermera har den invärtesmedicinska gymnastiken trätt mera i bakgrunden, och numera dominera utan ringaste tvivel i all sjukgymnastutbildning kirurgiska och ortopediska sjukdomsgrupper över invärtesmedicinska och neurologiska. I fråga om nervsjukdomarna räknas här följderna i hållnings- och rörelseorganen till de ortopediska sjukdomsgrupperna. Detta förhållande har emellertid på senare tiden allt mera accentuerats, beroende på att till sjukgymnastiken kommit massagen och den fysikaliska behandlingen, vilka till en början fingo en vida större användning inom kirurgi och ortopedi än för invärtessjukdomarna. För närvarande dominerar i hög grad hållnings- och rörelseorganens behandling på detta område. Behandlingen av invärtessjukdomar, särskilt rubbningar i digestions-, respirations- och cirkulationsorganen, som tidigare rätt mycket voro föremål för sjukgymnastisk behandling, har numera trätt i bakgrunden. Måhända komma dessa behandlingsformer åter mera till heders även på det invärtesmedicinska området, sedan läkarutbildningen mera upptagit dessa saker i sitt program. Under alla förhållanden bliva alltid hållnings- och rörelseorganen det viktigaste organsystemet i en sjukgymnastutbildning, och detta även av ett annat skäl än de ovan anförda. Även om sjukgymnastik kan komma att spela större roll än för närvarande även vid invärtessjukdomar, utföres behandlingen vid dessa i första hand med och på hållnings- och rörelseorganen, och därför blir förutsättningen för en god teknik även vid invärtessjukdomars behandling en gedigen kunskap i hållnings- och rörelseorganens byggnad och förrättningar. Det invärtesmedicinska indikationsområdet för denna behandlingsart är dock så stort, att det under inga förhållanden kan få lämnas åt sidan i en god sjukgymnastutbildning. Det torde numera vara svårt att finna en läkare med den omfattande kunskap i både medicinska och kirurgiska sjukdomar och deras mångsidiga specialbehandling, att han kan giva undervisning av den kvalitet, som här är nödvändig i sjukdomslära och sjukgymnastikens teori på båda de angivna linjerna. Just då det gäller urvalet ur sjukdomsläran av de i sjukgymnastutbildningen viktiga kapitlen, kommer den till korta, som ej har avsevärda kunskaper i modern klinisk medicin och kirurgi. Det gamla systemet att överlåta hela undervisningen i sjukdomslära och sjukgymnastik åt en enda undervisare, måste således övergivas, om sjukgymnastutbildningen skall kunna motsvara modern läkekonsts krav. Däremot bör nog så långt möjligt bibehållas det beprövade systemet, att samma lärare, som undervisar i behandlingsmetodernas teori och praktik, även undervisar i sjukdomslära och behandlingsindikationer. Det bör i detta samband även framhållas, att om, som från vissa sjukgymnastgrupper framhållits, sjukgymnastiken blivit otillbörligt tillbakasatt, på många håll alls ej använd vid behandlingen av invärtes sjukdomar, detta

förhållande torde kunna korrigeras endast genom tudelning av undervisningen.

Behandlingen med dessa metoder av kirurgiska och ortopediska sjukdomar, och ännu mera undervisningen i densamma, kan ej dirigeras annat än av läkare med någon utbildning i kirurgi och ortopedi och med ett specialistiskt intresse för den mekaniska och fysikaliska terapin. Erfarenheten lär, att av nutida läkare ortopederna och läkarna å vissa kuranstalter äro de, som mest syssla med dessa ting. Inga andra läkare dirigera dessa behandlingsmetoders användning i så stor utsträckning och så direkt som dessa läkare. I behandlingen av invärtes sjukdomar med dessa metoder inneha numera läkare med intresset riktat åt kirurgi eller ortopedi ingen eller åtminstone obetydlig kompetens; på detta område av sjukgymnastiken kunna endast å invärtesklinikerna utbildade läkare anses innehava kompetens för denna särskilt svåra undervisning för sjukgymnaster.

Då på ett sjukgymnastiskt institut liksom i all sjukgymnastverksamhet numera de kirurgiska och ortopediska sjukdomsgrupperna i materialet dominera så ofantligt över det invärtesmedicinska, kan det nog fastslås såsom en nödvändighet, att huvudläraren i sjukgymnastik med sjukdomslära och indikationer, vilken även måste vara chefläkare för hela den å utbildningsanstalten bedrivna sjukbehandlingsverksamheten, måste ha kompetens på det kirurgiska och framför allt ortopediska området av läkekonsten. Detta är ett oavvisligt villkor, alldenstund den ortopediska specialutbildningen förutsätter kirurgisk utbildning och ett stort intresse samt ej obetydlig erfarenhet om de grupper av kirurgiska och ortopediska fall, som i vida större antal än andra fall strömma till en väl organiserad poliklinik för mekano- och fysioterapi. Detta förhållande måste tillmätas stor betydelse, då kvalifikationerna för denna lärarbefattning, vars innehavare omhänderhar sjukgymnastutbildningens centralaste och allra viktigaste läroämne, skola bedömas.

Såsom ovan framhållits fordras ävenledes, att en av anstaltens lärare äger kvalifikationer inom invärtesmedicinen. Då detta område är för hithörande ändamål vida mindre omfattande, bör en anordning kunna finnas, som ej kräver så höga kompetensfordringar som dem för ovannämnde huvudlärare. Om av de biträdande lärarna i sjukgymnastik och sjukdomslära en har invärtesmedicinsk utbildning, bör detta vara tillfyllest för att i den dagliga undervisningen vid demonstrationerna av fall på poliklinikerna behandlingen av invärtes fall mera skall komma till sin rätt, än den kanske i allmänhet gjort i sjukgymnastutbildningen på senare tider. Det torde måhända komma att visa sig, att undervisningen i invärtesmedicinsk sjukdomslära bäst anordnas som en kurs, given av någon av medicinska klinikens läkare. Anordningen med en sidoordnad kurs i sjukgymnastikens användning inom invärtesmedicinen innebär emellertid alls ej, att ur den bredare sjukgymnastiska undervisningen skall uteslutas undervisning om invärtesfall och deras behandling. Den föreslagna specialkursen avser blott att från medicinskt kliniskt håll få indikationsområdet begränsat efter modern medicinsk uppfattning, för vilket kräves klinisk erfarenhet på området. Sakkunniga anse, att en sådan anordning är bättre än att i den dagliga undervisningen dela upp sjukdomsläran och sjukgymnastiken på två skilda ämnen, vilket med den organisation av anstalten, som sakkunniga tänkt sig lämpligast, är svårt att göra.

Utöver ovannämnda undervisning i de ämnen, som konstituera själva huvudstommen i varje sjukgymnastutbildning, föreligger ett ej obetydligt

behov av undervisning i nedan nämnda specialämnena. I dessa kan emellertid undervisningen inskränkas till korta, vid sidan av den pågående huvudundervisningen anordnade kurser. De lärare, som skola giva dessa kurser, behöva ej vara fast anställda vid den sjukgymnastiska anstalten utan mot arvode hålla kurser. Kompetenta lärare komma säkerligen alltid att finnas bland en medicinsk högskolas yngre lärarkrafter.

Sålunda måste för en fullständig sjukgymnastutbildning givas en kortare kurs i vissa nervsjukdomars behandling med sjukgymnastik m. m., i vilken då lämpligen inrymmes undervisning i den enklare elektroterapi, som vid föreläsningar i samband med sjukgymnastik så ofta förekommer; en sådan kurs gives bäst, om tillgång därtill finnes, å neurologisk specialpoliklinik eller klinik.

Vidare kräves en kort demonstrationskurs i speciell ortopedi och i den numera allt vanligare kombinationen av sjukgymnastik i form av funktionsövning och fixation med förband och skenor vid vissa vardagligen förekommande kirurgiska och ortopediska behandlingsfall. Sjukgymnasten måste för att överhuvud taget kunna användas vid behandling av olycksfall och ortopediska fall hava inlärt handhavandet av dylika skenor och förband av olika slag. Denna kurs gives allra bäst på den ortopediska kliniken, där dylik behandling i största utsträckning förekommer.

Slutligen hör till en modern sjukgymnastutbildning även en kurs i den upprätta hållningen, om hållningsvariationer och begynnande deformitetsbildning i ryggraden och i den för dessas behandling ofta använda speciella hållningsgymnastiken. Denna kurs kräver som demonstrationsmaterial hela skolklasser, och då en dylik kurs bör ingå även i gymnastiklärarutbildningen, kan den göras gemensam för G. C. I:s elever och sjukgymnasteleverna. Den kan emellertid även anordnas på annat sätt med demonstration av den i Stockholms folkskolor sedan länge använda speciella hållningsgymnastiken. En dylik kurs representerar den enda undervisning, som utan påtaglig olägenhet kan givas gemensam i gymnastiklärar- och sjukgymnastutbildning.

Det har i de två senaste gymnastikkommittéernas betänkanden liksom även från andra håll framhållits, att sjukgymnastiken och den pedagogiska gymnastiken ha så stora principiella beröringspunkter, att man borde kunna åtminstone till en viss del anordna gemensam undervisning för bägge slagen av yrkesutövare. Med de förutsättningar, som sakkunnigas uppdrag har, anse sakkunniga det nödvändigt att närmare diskutera denna uppfattning. En viss kontakt har den pedagogiska gymnastiken och sjukgymnastiken naturligtvis däri, att för inlärandet av teoretisk kunskap och praktisk färdighet i bägge yrkena fordras vissa förkunskaper i människokroppens byggnad och förrättningar, och särskilt bör därvid framhållas, att övning av hållnings- och rörelseorganen i stor utsträckning ingår i bägge yrkesutövningarna. Skolgymnasten övar dessa organ hos friska människor, sjukgymnasten hos sjuka, därvid å det öfvervägande behandlingsmaterialet just dessa organ äro sjuka. För sjukgymnasten tillkommer i yrkesutövningen en hel mängd uppgifter, som alls ej ha med sjukgymnastik i egentlig mening att göra och vilka ligga alldeles utanför skolgymnasternas verksamhet. Med hållnings- och rörelseorganens funktioner sammanhänga intimt nervsystemets, cirkulationsorganens, respirationsorganens funktioner och den allmänna ämnesomsättningen, varför studierna varken för sjukgymnasterna eller för skolgymnasterna kunna begränsas till uteslutande hållnings- och rörelseorganen.

Det skulle för visso kunna tänkas medföra ekonomiska fördelar att göra undervisningen gemensam för två olika grupper av yrkesutövare, så långt deras undervisningsämnen äro gemensamma. Det skulle därigenom bli lättare för de personer, som, om ock undantagsvis, i fortsättningen önska skaffa sig kompetens till båda slagen av yrkesutövning. Ett visst behov av biologisk kunskap, som ju för övrigt är nödvändig i många olika yrken, visar sig emellertid vid närmare granskning ej vara tillräcklig anledning att anordna gemensam undervisning. De medicinska ämnen, om vilka här kan bli fråga, äro anatomi, fysiologi och allmän patologi. Om anatomin gäller, att skolgymnasternas behov av detta ämne är väsentligt mindre än sjukgymnasternas, enär dessa senares undervisning i anatomi måste äga den omfattning, som är nödvändig för fortsatt undervisning i sjukdomslära. Undervisning för sjukgymnaster måste från början läggas på ett högre plan, så högt, att tillfredsställande undervisning annorstädes än på medicinsk anatomisk institution är otänkbar. Även om fysiologin gäller, att behovet av undervisningen i ämnet för de båda yrkesutövarna ej är detsamma. Sjukgymnasternas behov av undervisning i fysiologi är förvisso stort, även om man tager i betraktande, att hållnings- och rörelseorganens funktionslära fortfarande som hittills nog till större delen kommer att inrymmas i den anatomiska undervisningen. Men denna undervisning för sjukgymnaster måste läggas så, att den grundlägger förståelsen av sjukdomsläran, och undervisningen i ämnet bör ske å en medicinsk fysiologisk institution. Skolgymnasternas undervisning i ämnet avser däremot att grundlägga förståendet av allmänna kroppsövningar, skolgymnastik, idrott, träning, tävlingar m. m.

Vad ämnet allmän patologi beträffar, är detsamma i sjukgymnastutbildningen ett viktigt ämne, som givetvis alls ej erfordras i gymnastiklärarutbildningen.

De medicinska ämnena äro således i undervisningshänseende vida mera till namnet än i verkligheten samma ämnen i gymnastiklärar- och i sjukgymnastutbildning. Starka skäl synas sålunda tala emot att i nämnda medicinska ämnen behålla en historiskt förklarlig, men numera ej tidsenlig gemensam undervisning för sjukgymnaster och gymnastiklärare.

En helt annan fråga är, om en statens sjukgymnastutbildning, kan draga någon fördel av att för sin undervisning disponera någon eller några av G. C. I:s institutioner; liksom en tillfredsställande sjukgymnastutbildning ej längre kan tänkas möjlig, utan att statens medicinska institutioner vid en medicinsk högskola tagas i bruk, kan det ju tänkas fördelaktigt för någon del av undervisningen att få disponera G. C. I:s lokaler. I det föregående har nämnts en särskurs för sjukgymnasterna i hållningslära och hållningsgymnastik, som eventuellt kan förläggas till G. C. I. och till och med vara gemensam för G. C. I:s och sjukgymnastiska anstaltens elever, om därmed kan nås någon fördel. Denna kurs berör ett litet gränsområde, där sjukgymnasternas och gymnastiklärarnas intressen mötas. Liksom det i allmänhet ej kan sättas en fix gräns mellan hälsa och sjukdom, är gränsen mellan normalt och ej normalt i hållningsorganen, särskilt i fråga om den upprätta hållningen, svår att bestämma. Att pedagogisk gymnastik, riktigt anordnad, kan utöva en viss — kanske något överskattad — profylax mot verkliga deformiteter i ryggraden, motiverar väl, att man giver gymnastiklärarna en kurs i speciell hållningslära och speciell skolgymnastik för hållningsanomalier, men ej att man giver dem undervisning i sjukgymnastik. Att sjukgymnasterna i sin sjukgymnastik bl. a. på ryggradskrökningarnas område måste an-

vända även en del hållningsrättande rörelser, till en viss grad hämtade från den pedagogiska gymnastiken, motiverar en kurs för dem i detta ämne, men ej att giva dem utbildning i teoretisk och praktiskt pedagogisk gymnastik, än mindre i instruktion i densamma.

Det enda verkligt gemensamma ämnet är således speciell hållningslära och hållningsrättande övningar. På ett enda ämne, som därtill kräver jämförelsevis kort tid, bör rimligen ej byggas sådan gemensamhet i yrkesutbildningen, som från en del håll föreslagits.

Emellertid torde man även vid fullt skiljande av de båda yrkesutbildningarna från varandra kunna bereda lättnader för dem, som önska förvärva kompetens till båda yrkena.

För de unga elevernas allmänna kroppsutveckling och ökad förmåga att kunna sköta en ovanligt ansträngande yrkessysselsättning bör obligatorisk friskgymnastik under första året ingå i sjukgymnastutbildningen. Dylikt deltagande i gymnastikövningar kan väcka ett värdefullt intresse för egen fortsatt gymnastik och andra kroppsövningar och därtill meddela tillräcklig färdighet att kunna leda enkel motionsgymnastik. Detta kan vara en fördel i vissa sjukgymnastbefattningar, såsom vid vissa inrättningar med elever av olika slag, (vanföranstalter och skolinternat, vissa sjukavdelningar, såsom neurosavdelningar, sinnessjukhus m. fl.). Ett förefintligt behov av vanlig motionsgymnastik för elever eller andra i dylika anstalter kan lätt tillgodoses av vilken sjukgymnast som helst; utbildning till gymnastiklärare är i dylika situationer överflödig. Även kan det vara en fördel, att sjukgymnastens intresse för gymnastik och idrott hålles vid liv. Intresset för gymnastik och idrottsliv är i starkt tilltagande hos unga människor; även å de större sjukhusen kan det för den yngre talrika personalen vara till gagn att ha bland sjukhuspersonalen sjukgymnaster, som hava intresse för deras gymnastik, idrott och tävlingar.

Att ordna denna gymnastik för sjukgymnastelever erbjuder inga svårigheter. Eventuellt kunna de ju någon tid deltaga i nyintagna elevers övningar å G. C. I., eller om detta skulle verka förryckande på G. C. I:s undervisningsprogram, kan det ju ske på vilken förhryd gymnastiksal som helst. En kompetent ledare eller ledarinna är ju synnerligen lätt att erhålla. Denna gymnastik är sålunda en vanlig motionsgymnastik och har alltså ej karaktären av undervisning i pedagogisk gymnastik.

Man har framhållit, att utbildning i pedagogisk gymnastik är nödvändig även för sjukgymnasterna, särskilt därför att den pedagogiska gymnastiken skulle vara den gymnastik, från vilken den sjukgymnastiska behandlingen av invärtessjukdomar hämtat sin teknik. Den sjukgymnastiska tekniken vid invärtessjukdomars behandling är emellertid en alldeles speciell teknik, som kräver särskild kunskap i och vana vid behandling av sjuka personer. Det är sålunda alldeles otjänligt, om den vanliga pedagogiska gymnastiken tages till utgångspunkt eller blir något slags mönster för denna behandlings-teknik.

Man måste vida strängare än hittills skett uppehålla kravet på att all undervisning i ovan angivna läroämnen anförtros åt läkare. Det behövs emellertid i undervisningen i ifrågavarande behandlingsmetoders tekniker medhjälpare för demonstration av de tekniska manipulationerna och handhavandet av apparater för fysikalisk behandling m. m. samt även för organisation av behandlingsarbetet, såsom patientutdelning m. m. Lämpligast torde vara att för dessa uppgifter anställa kvinnliga sjukgymnaster

som instruktionsgymnaster, vilkas uppgift att undervisa i propedeutisk teknik motiverar deras inräknande bland lärarpersonalen.

Jag har härmed redogjort för de grundläggande principer, som för 1929 års sakkunniga varit de ledande vid bedömande av sjukgymnastutbildningen. De sakkunniga hava vidare i sitt betänkande framlagt ett detaljerat förslag till den organisation av sjukgymnastutbildningen, som de funnit böra förordas med utgångspunkt från de av dem angivna principiella synpunkterna i föreliggande fråga. Detta förslag, till vars detaljer jag här inskränker mig att hänvisa, innebär upprättande av en sjukgymnastisk anstalt, förlagd i en föreslagen tillbyggnad till serafimerlasarettet och organisatoriskt anknuten till detta lasarett samt ställd under överinseende av karolinska institutet.

De sakkunniga sluta med att föreslå,
att en statens sjukgymnastiska anstalt måtte inrättas enligt av dem angivet program,

samt att hittillsvarande utbildning i sjukgymnastik vid gymnastika centralinstitutet måtte nedläggas samt att omorganisationen av gymnastiska centralinstitutet måtte företagas efter de nya riktlinjer, som givetvis måste bli en följd därav.

Härefter anhåller jag så att få lämna en redogörelse för det huvudsakliga innehållet i de yttranden, som avgivits över 1929 års sakkunnigas betänkande.

*Yttranden
över 1929 års
sakkunnigas
betänkande.*

Medicinska fakulteten vid universitetet i Uppsala anför bland annat:

Det är med största tillfredsställelse fakulteten tagit del av det förslag till organisation av sjukgymnastutbildningen, som av de tillkallade sakkunniga, professorerna Haglund och Hedrén, utarbetats.

Fakulteten vill i likhet med dessa på det bestämdaste hävda, att sjukgymnasternas utbildning helt bör läggas under den medicinska sakkunskapen och de medicinska myndigheterna, och att därmed också gymnastiska centralinstitutet bör befrias från en för detsamma främmande uppgift i medicinens tjänst samt hänvisas att ägna alla sina krafter åt den betydelsefulla och vittomfattande uppgiften att handhava utbildningen av lärare i friskgymnastik, att söka få en ledarställning för den nationella idrotten och att i det hela bli en härd för befordrande av en sund utveckling av vårt folks fysiska fostran.

Fakulteten ansluter sig till förslaget, att staten omhändertager en del av sjukgymnastutbildningen för att giva denna normerande riktlinjer, men att den lämnar åt det enskilda initiativet att utfylla behovet av arbetskrafter i fysioterapiens tjänst. Likaledes finner fakulteten de av de sakkunniga framställda kraven, att de vid sjukvårdsinrättningarna arbetande sjukgymnasterna i fråga om sina anställnings-, löne- och pensionsförhållanden må få samma trygghet som övrig därstädes i sjukvård arbetande personal, befogade.

De sakkunniga framhålla, att enligt läkares såväl som sjukgymnasters allmänna mening utövandet inom sjukvården av sjukgymnastik och massage och därmed sammanhängande fysikalisk terapi bättre lämpar sig för kvinnor

än för män samt att de fall, där behandlingen är så arbetsam, att kvinnor icke rå med den, äro sällsynta och att det därvid i regel gäller behandling, som icke kräver större sakkunskap, utan kan handhavas av manlig betjäning vid badanstalterna i samband med för sådana fall i regel behöfelig badbehandling. Fakulteten vill instämma häri, men anser sig dock böra framhålla, att den manliga arbetskraften genom männens ofta större fallenhet för handhavande av mekaniska apparater etc. samt deras ofta större lämplighet att leda och organisera institut för öppen fysioterapeutisk vård fortfarande kan ha en viktig uppgift att fylla. Då emellertid den av staten bedrivna undervisningen i första hand bör taga hänsyn till rikets viktigaste behov av sjukgymnaster, nämligen sjukvårdsanstalternas behov av dylika, och då, såsom ock de sakkunniga framhålla, ett verkligt behov av manliga sjukgymnaster kan beräknas bliva fyllt genom enskilda inrättningar, har fakulteten intet att erinra mot förslaget, att endast kvinnliga elever skola mottagas vid statens sjukgymnastiska utbildningsanstalter.

Mot de sakkunnigas förslag om inträdesfordringar och om organiserandet av undervisningen för sjukgymnaster har fakulteten inga invändningar att göra.

De sakkunniga ha planerat en anstalt för utbildning av sjukgymnaster, vilken är ansluten till karolinska institutet och serafimerlasarettet respektive till det nya karolinska sjukhuset, men de framhålla, att sedan dennas verksamhet prövats och befunnits god, det kan visa sig lämpligt och även för läkarutbildningen fördelaktigt, att sjukgymnastutbildning bedrivs även vid fakulteterna i Uppsala och Lund. Fakulteten ansluter sig till denna uppfattning och anser det såväl för sjukgymnast- som för läkarutbildningen lämpligt, att en statlig sjukgymnastskola upprättas, ansluten till Uppsala medicinska fakultet.

Fakulteten får således för sin del på det livligaste tillstyrka, att detta förslag lägges till grund för ordnandet av sjukgymnasternas utbildning.

Professorerna Bárány och *Backman* anmälde avvikande mening och för- enade sig om följande av professor Bárány avgivna särskilda yttrande:

»Undertecknad kan ej dela den allmänna meningen, att meddelandet inom sjukvården av sjukgymnastik och massage bättre lämpar sig för kvinnor. Så vitt mig bekant, har denna mening ej sitt stöd i erfarenheten, då på sjukhus manliga sjukgymnaster ej förut använts. — Dessutom bör betonas att den ofta mycket kraftiga massagen, som visar sig nödvändig vid behandlingen av t. ex. reumatiska sjukdomar i musklerna, erfordrar en betydande kraft, som visserligen också kvinnor då och då förfoga över, men som gör just denna massagetyp mera till ett reservat för den manliga sjukgymnasten. Denna massage kräver också en icke obetydlig sakkunskap. Jag finner att det ur alla dessa synpunkter vore olyckligt om de manliga sjukgymnasterna uteslötos från den undervisningen, som vid statens sjukgymnastiska utbildningsanstalter kommer att meddelas. Det vore också olyckligt, om medicinska fakulteten berövade sig själv ett tillfälle att infuera dessa gymnaster, att öka deras vetande, att väcka vetenskapligt intresse, att låta dem förstå vikten av samarbete med läkaren, att höja deras moraliska nivå. Man kunde också hänvisa till det kända förhållandet, att männen ha i genomsnitt mera fallenhet för att på ett självständigt och kritiskt sätt tillgodogöra sig sina erfarenheter, kvinnor däremot ofta att rent mekaniskt bedriva vad de ha lärt. Om också för närvarande undervisningen i enskilda institut kanske kan anses likvärdig med den staten kan

erbjuda, så behöver detta i fortsättningen ej vara fallet. På gymnastiska centralinstitutet ha hittills kvinnliga och manliga sjukgymnaster varit lika berättigade. Det kan ej vara önskvärt, att det nya institutet, vars undervisning blir fullständigare än hittills, skall utesluta dem.

Jag finner också, att undervisningen vid medicinska fakulteten i Uppsala ej behövde uppskjutas, tills erfarenheter vid karolinska institutet och serafimerlasarettet ha samlats, utan borde inrättas så fort som möjligt. I denna undervisning borde också en erfaren sjukgymnast deltaga som lärare för den praktiska tillämpningen av massagen.»

Medicinska fakulteten vid universitetet i Lund har för sin del instämt i ett av särskilda inom fakulteten utsedda kommitterade¹⁾ avgivet yttrande, vari bland annat anförts:

Den principiellt viktigaste skillnaden mellan det sakkunnigbetänkande, över vilket fakulteten nu har att avgiva yttrande och de, vilka tidigare tillställts fakulteten för granskning och utlåtande, är det nu föreliggande sakkunnigbetänkandets förslag att helt avföra sjukgymnastutbildningen från gymnastiska centralinstitutet och att förlägga densamma till ett stort sjukhus och en medicinsk högskola.

Fakultetens tidigare ställning till denna fråga framgår av yttrandet över 1928 års sakkunnigbetänkande och förslag till omorganisation av gymnastiska centralinstitutet, vari fakulteten förklarat sig icke längre ställa sig avvisande mot ett avförande av sjukgymnastutbildningen från gymnastiska centralinstitutet.

Det sakkunnigbetänkande, över vilket fakulteten nu har att avgiva yttrande, medför den stora fördelen, att sjukgymnastutbildningen enligt densamma knytes vid och förlägges till ett stort sjukhus och medicinsk högskola samt att utbildningen ställes under sakkunnig läkarledning.

Å andra sidan synes det oss, att sakkunniga i någon mån undertaxerat fördelarna med den nuvarande allsidigare utbildningen i allmän fysisk fostran och hålla för sannolikt, att erfarenheten kommer att visa, det sakkunniga i sitt program givit något väl trång plats åt gränsområden mellan sjuk- och friskgymnastiska ämnen. Vidare vilja undertecknade fästa fakultetens uppmärksamhet på att alla manliga individer genom sakkunnigförslaget utestängas från sjukgymnastutbildning, ett sakförhållande, som synes oss hava så stora sociala och medicinska betänkligheter, att det bör tagas under allvarligt övervägande, huruvida icke den föreslagna statliga anstalten i likhet med nuvarande förhållanden på gymnastiska centralinstitutet skall öppnas för även manliga elever.

Emellertid anse undertecknade, att fördelarna av sakkunnigförslagets principiella innebörd att avskilja sjukgymnastutbildningen från gymnastiska centralinstitutet och förlägga densamma till medicinsk högskola och ett stort sjukhus så överväga, att vi anse oss om ock med viss tvekan böra tillstyrka densamma i princip.

I anslutning till sakkunnigas eget uttalande och i överensstämmelse med fakultetens tidigare mycket deciderade yttrande vilja vi även nu understryka vikten av att utbildningen i stor utsträckning förlägges till sjuksalar och kliniskt sjukmaterial. Vi måste här med beklagande anmärka, att direktionen över serafimerlasarettet ansett sig böra begränsa sin medverkan till

¹⁾ Professorerna G. Petrén och S. Ingvar och med. doktorn G. Frising.

ett »anordnande å lasarettet av undervisning för statlig utbildning av sjukgymnaster» med villkoret, »att undervisningen å lasarettet endast kommer att omfatta den del av sjukgymnasternas utbildning, för vilken det polikliniska sjukmaterialet utgjorde underlag». Det kan i detta sammanhang erinras därom, att eleverna vid sydsvenska gymnastikinstitutet sedan många år hava en högst avsevärd och en mycket viktig del av sin utbildning förlagd till sjuksalar och gymnastiksalar inom olika avdelningar av Lunds lasarett och att denna ordning veterligen icke medfört några olägenheter. För utbildning av sjukhusgymnaster torde sådan utbildning på sjuksal kunna anses nästan nödvändig.

Undertecknade vilja vidare tillstyrka 1) att staten fortsätter den utbildning av sjukgymnaster, som hittills bedrivits vid gymnastiska centralinstitutet även sedan densamma enligt sakkunnigas förslag utbrutits från detta institut och förlagts till serafimerlasarettet, 2) att inträdesåldern ändras till 19—29 år och att utbildningstiden blir två år med väsentligen praktiskt arbete under sista halvåret.

Beträffande alla övriga detaljer i förslaget föreslå vi fakulteten att icke göra något uttalande i ärendets nuvarande läge.

Vi måste emellertid här göra den anmärkningen, att sakkunnigas förslag är anpassat efter nuvarande stockholmsförhållanden och att detsamma icke utan omarbetning lämpligen kan fastställas för de enskilda institut, som även sakkunniga anse måste framdeles finnas.

Undertecknade vilja även ifrågasätta, huruvida det av sakkunniga (kap. VII, sid. 63) föreslagna sättet för utseende av anstaltens inspektor är det lämpligaste. Åtminstone beträffande de enskilda instituten torde det icke finnas skäl att frångå nu gällande ordning, att Kungl. Maj:t tillsätter inspektor.

Slutligen vilja undertecknade fästa uppmärksamheten därpå, att riksdagen efter det sakkunniga avgivit sitt betänkande fattat beslut om uppförande av karolinska sjukhuset på Norrbackaområdet. Sedan sålunda tillkomsten av detta sjukhus numera är säkerställd och tiden för sjukgymnastskolans förläggande dit torde kunna beräknas, synes det oss ligga stor vikt på, att denna skola redan från början anpassas därefter och att inga onödiga eller för skolans förflyttande otjänliga anordningar träffas vid skolans eventuella preliminära förläggning till serafimerlasarettet.

Karolinska institutets lärarkollegium yttrade bland annat:

De sakkunniga avhandla i avdelningen I av betänkandet *sjukgymnastutbildningens principer*.

Kollegiet ansluter sig till de allmänna principer för sjukgymnastutbildning, åt vilka sakkunniga i sitt betänkande givit uttryck.

Kollegiet vill särskilt betona, att kollegiet i likhet med de sakkunniga hävdar den åsikten, att utbildningen av sjukgymnaster bör ske å en till ett sjukhus ansluten medicinsk institution och sålunda skiljas från den eller de anstalter, där utbildning av gymnastiklärare äger rum. Först genom en sådan åtgärd blir det enligt kollegiets mening möjligt att skaffa landet den kår väl utbildade sjukgymnaster, som kräves ej minst för våra sjukhus. Kollegiet hyser också den uppfattningen, att ett dylikt särskiljande av sjukgymnast- och gymnastiklärarutbildningen ingalunda kommer att skada utan i stället vara till nytta även för de blivande gymnastiklärarna, som härigenom bliva fria att under sin utbildningstid helt ägna sig åt förberedelserna för sin egentliga livsuppgift, gymnastiklärarkallet.

Beträffande sakkunnigas förslag att utbilda endast kvinnliga sjukgymnaster har dock kollegiet en något avvikande mening. Kollegiet ställer sig sålunda tvekande i fråga om lämpligheten i den av de sakkunniga föreslagna åtgärden att helt utesluta manliga individer från den föreslagna statliga sjukgymnastutbildningen. Kollegiet erkänner, att behovet av kvinnliga sjukgymnaster i vårt land är avgjort större än av manliga, och finner även i likhet med de sakkunniga, att också andra skäl kunna andragas till stöd för förslaget, att staten endast bör utbilda kvinnliga sjukgymnaster. Kollegiet har emellertid icke kunnat finna, att sakkunnigas motivering för den föreslagna radikala åtgärden att helt utesluta män från statens sjukgymnastanstalt är tillräckligt bärande. Säkerligen skulle också en dylik åtgärd av många betraktas såsom en orättvisa och även från den synpunkten mindre lämplig som manlig sjukgymnastutbildning har gamla anor i vårt land. Kollegiet kan därför ej underlåta att för sin del, med avvikande sålunda från de sakkunnigas mening, föreslå att även manliga individer, dock i ett begränsat antal, må kunna vinna inträde vid statens sjukgymnastiska anstalt. Någon avsevärd olägenhet torde enligt kollegiets mening icke härigenom behöva uppstå.

I avdelningen II av betänkandet avhandlas *sjukgymnastutbildningens organisation*.

De sakkunnigas förslag härutinnan kan kollegiet i stort tillstyrka. Dock finner kollegiet modifikationer av förslaget önskvärda i vissa avseenden.

Kollegiet vill i detta sammanhang även framhålla, att kollegiet anser såsom givet, att — därest denna planerade sjukgymnastiska anstalt å serafimerlasarettet kommer till stånd — karolinska institutets för närvarande till lasarettet förlagda gymnastiska institution upphör eller uppgår i den nya anstalten samt att i och med detta den även för lasarettets inneliggande patienter behövliga sjukgymnastiken och massagen anförtros åt denna nya anstalt. Kollegiet finner nämligen i full överensstämmelse med sakkunnigas uttalande ett av de viktigaste skälen för den sjukgymnastiska institutionens förläggande till ett sjukhus ligga däri, att anstaltens elever härigenom beredas tillfälle att under ledning av instruktionsgymnaster meddela behandling även å inneliggande patienter. För serafimerlasarettet torde ett dylikt arrangemang likaledes endast erbjuda fördelar. Kraven på sjukgymnastisk behandling äro, åtminstone då det gäller å kirurgiska avdelningen inneliggande patienter, i ständig ökning. Den sjukgymnastiska behandlingen avser härvid icke blott direkt behandling av verkliga sjukdomstillstånd utan skulle fastmer komma till användning å snart sagt alla patienter, som efter genomgången operation blivit tvungna till ett mer eller mindre långvarigt sängläge. En dylik konsekvent genomförd postoperativ sjukgymnastisk behandling kräver givetvis tillgång till ett stort antal gymnaster. Genom den planerade sjukgymnastiska anstaltens förläggande till serafimerlasarettet skulle emellertid denna för lasarettets sjuka så viktiga behandlingsfråga kunna lösas på ett enligt kollegiets mening lyckligt sätt, i det att andra årets elever kunna anlitas för ovan skisserade behandling.

På anförda grunder vill kollegiet för sin del tillstyrka sakkunnigas förslag, att provisoriska lokaler beredas den planerade sjukgymnastiska anstalten genom påbyggnad av en våning å serafimerlasarettets poliklinikbyggnad.

Kanslern för rikets universitet anförde bland annat:

Då jag icke är i besittning av särskild sakkunskap på ifrågavarande område, anser jag mig vid det förhållande, att de i ärendet hörda akademiska myndigheterna i huvudsak tillstyrkt förslaget, icke kunna göra någon erinran emot att detsamma lägges till grund vid utarbetande av definitivt förslag till ordnande av sjukgymnastutbildningen, därvid jag dock emellertid icke kan undertrycka min stora tvekan om lämpligheten däray, att, på sätt de sakkunniga föreslagit, helt skilja sjukgymnastutbildningen från utbildningen av gymnastiklärare. Jag ifrågasätter därför, huruvida icke utbildning av sjukgymnaster alltjämt bör fortgå vid gymnastiska centralinstitutet även sedan den nya föreslagna organisationen trätt i kraft.

I övrigt inskränker jag mig till att i nedan angivna punkter göra följande erinringar.

Förslaget att utesluta manliga elever från den planerade nya anstalten anser jag mig ej kunna biträda, varför jag förordar, att anstaltens undervisning skall stå öppen jämväl för manliga studerande.

Med hänsyn särskilt till vad medicinska fakulteten i Lund och karolinska institutets lärarkollegium anfört anser jag det böra tagas under övervägande, huruvida icke tillfälle bör beredas anstaltens elever att behandla även å sjuksal inneliggande patienter.

Då innevarande års riksdag fattat beslut om uppförande av det s. k. karolinska sjukhuset, utgår jag från, att vid prövning av frågan om lokaler för den nya anstalten och därmed sammanhängande spörsmål tillräcklig hänsyn tages därtill att anstaltens föreslagna förläggande till serafimerlasarettet endast är av provisorisk karaktär.

Medicinalstyrelsen yttrade bland annat:

De sakkunniga hava nu vid utredningen av frågan om sjukgymnastutbildningens ordnande utgått från den förutsättningen, att sagda utbildning skulle ställas under läkares överinseende och för övrigt i allt väsentligt anförtros åt läkare samt sålunda helt avskiljas från den undervisning, som meddelas i pedagogisk gymnastik. Förslaget så till vida biträder medicinalstyrelsen för sin del såsom välgrundat.

För sin del är medicinalstyrelsen icke till fullo övertygad om behovet av en statlig utbildningsanstalt för sjukgymnaster. Betydelsen av den normerande sjukgymnastutbildning, som statsanstalten enligt de sakkunnigas mening skulle företräda, anser styrelsen för sin del i någon mån överuppskattad. Sjukgymnastutbildningen vid enskilda, av Kungl. Maj:t godkända sjukgymnastiska läroanstalter skulle enligt styrelsens mening, även om en statsanstalt icke inrättades, kunna hållas å hög nivå. Reglerande bestämmelser för den senare utbildningens bedrivande skulle kunna i särskild ordning utfärdas, vartill kommer att enskilda institut av här avsett slag icke torde kunna tänkas förlagda annorstädes än till Stockholm, Uppsala och Lund, å vilka platser tillgång finnes å erforderliga såväl akademiska lärarkrafter som sjukvårdsanstalter. De två privata sjukgymnastiska institut, som av Kungl. Maj:t hittills undfått examensrätt, äro nu förlagda det ena, Arvedsons gymnastikinstitut, till Stockholm och det andra, sydsvenska gymnastikinstitutet, till Lund. Den utbildning av sjukgymnaster, som bedrivs vid dessa institut, kan styrelsen, på grund av vad styrelsen därutinnan inhämtat, vitsorda som mycket god. Vid det senare institutet är en avsevärd och mycket viktig del av utbildningen förlagd till sjuk- och gymnastiksalar vid Lunds lasarett. Arbetsplanen för denna anstalt i vad den rör utbildning av

sjukgymnaster sammanfaller sålunda i ett mycket viktigt avseende med den plan, som de sakkunniga nu framlagt för utbildningens bedrivande vid den av dem föreslagna sjukgymnastiska statsanstalten. Att den sålunda ifrågasatta anstalten, såsom de sakkunniga synas hava förmenat, skulle kunna inverka på, bl. a., sjukgymnasternas avlönings- och pensionsförhållanden torde väl icke kunna helt bestridas. Emellertid torde en reglering i förevarande avseende på grund av den standard, som bör uppställas å utbildningen vid enskilda anstalter, godkända av Kungl. Maj:t, väl vara genomförbar utan en statsanstalts inrättande. Även om medicinalstyrelsen från de synpunkter, varåt styrelsen sålunda givit uttryck, och därjämte med avseende fäst at å det förhållandet, att en statlig utbildning av sjukgymnaster endast i ringa mån torde kunna ifrågakomma, för sin del skulle kunna tillstyrka överlåtande å det enskilda initiativet av den högre sjukgymnastutbildningen för hela landets behov, vill emellertid styrelsen ingalunda motsätta sig inrättandet av den statens sjukgymnastiska anstalt, som av de sakkunniga nu föreslagits. Härvid har för styrelsen varit avgörande att utbildning av sjukgymnaster (i samband med utbildning av gymnastiklärare) hittills bedrivits av staten (vid gymnastiska centralinstitutet), ävensom den omständigheten, att den av sakkunniga föreslagna statsanstalten, enligt de i betänkandet intagna approximativa beräkningarna, vilkas hållbarhet särskilt vad inkomsterna beträffar emellertid undandrager sig styrelsens bedömande, synes kunna utöva sin verksamhet utan direkta utgifter för statsverket.

Gentemot sakkunnigas förslag om utbildning vid statsanstalten av endast kvinnliga elever ställer sig medicinalstyrelsen tveksam. Det är visserligen sant, att plats för manliga sjukgymnaster knappast torde finnas vid de allmänna sjukhusen, från vilken synpunkt sett de sakkunnigas förslag kan anses motiverat. Det torde dock icke kunna förnekas att en del av sjukgymnastisk behandling är mycket ansträngande för utövaren. Ej heller må helt förbises, att mången manlig patient föredrager behandling av manlig sjukgymnast. De sakkunniga hava vid framläggande av sitt förslag om inrättande av en statsanstalt bland annat åberopat traditionen. Några olägenheter hava icke visat sig förbundna med manliga sjukgymnaster av beskaffenhet att motivera deras uteslutande från den utbildning, staten skulle skänka. Under sådana förhållanden skulle medicinalstyrelsen vilja förordna en ändring i förslaget, som tillförsäkrar även manliga elever tillträde till en blivande statsanstalt. Det förhållandet, att arbetstillfällena för de manliga yrkesutövarna torde bli mycket begränsade, medför säkerligen att något nämnvärt inkräktande på platserna till nackdel för kvinnliga elevers utbildning icke härigenom skulle äga rum.

Vad angår organisationen av och arbetsplanen för statsanstalten samt vad för övrigt därmed äger sammanhang synes medicinalstyrelsen, som skulle de sakkunnigas förslag härutinnan kunna läggas till grund. I ett betänkandet bilagt, på begäran av de sakkunniga avgivet yttrande i ärendet den 29 april 1930 har direktionen över serafimerlasarettet förklarat sig principiellt icke hava något att erinra emot anordnande å lasarettet av undervisning för statlig utbildning av sjukgymnaster. Emellertid har direktionen förutsett, bl. a., att undervisningen å lasarettet endast komme att omfatta den del av sjukgymnasternas utbildning, för vilken det polikliniska sjukmaterialet utgjorde underlag. Ett viktigt led i utbildningen av sjukgymnaster torde vara, att ifrågavarande yrkesutövare redan under elevtiden bibringas erfarenhet även med avseende å så kallat sängliggande material.

Det är därför att beklaga, att undervisning å detta område icke av direktionen över serafimerlasarettet ställts i utsikt. Styrelsen vågar dock förutsätta, att utvägar finnas för tillgodoseende även av ifrågavarande undervisning.

Direktionen över serafimerlasarettet anförde bland annat:

Direktionen torde icke behöva yttra sig över andra delar av förslaget än dem, som sammanhånga med undervisningens förläggande till serafimerlasarettet.

I detta avseende har direktionen på hemställan av de sakkunniga förklarat sig ej hava något att erinra mot anordnande å lasarettet av undervisning för statlig utbildning av sjukgymnaster, därest erforderliga lokaler åstadkommas genom en utökning av lasarettets polikliniker med en särskild avdelning för rörelsebehandling och undervisningen å lasarettet endast komme att omfatta den del av sjukgymnasternas utbildning, för vilken det polikliniska materialet utgjorde underlag.

Lokaler för utbildningen hava de sakkunniga tänkt sig skola kunna erhållas antingen genom påbyggnad å polikliniken eller genom uppförande å lasarettstomten av en fristående byggnad. I ena såväl som andra fallet skulle det nyuppförda bliva en med den nuvarande fastigheten sammanhängande del därav och lasarettet ägare till det hela.

Arbetet måste i så fall utföras genom direktionens försorg med medel, som för ändamålet tillhandahållas.

Om den sjukgymnastiska anstalten anslutes till serafimerlasarettet, synes dess ställning i förhållande till lasarettet och dess direktion böra bliva densamma, som den, övriga polikliniker vid lasarettet intaga, och den nya avdelning av lasarettss verksamheten, som sålunda kommer till stånd, lämpligen böra benämnas den sjukgymnastiska polikliniken.

Direktionen torde i förhållande till den nya avdelningens lärare, läkare och gymnaster böra hava samma befogenheter som tillkomma henne gentemot nu vid lasarettet anställda dylika befattningshavare; och böra för de senare meddelade föreskrifter i övrigt gälla även för de förra.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle icke såsom eljest professor vid karolinska institutet utan särskilt utsedd överlärare vara anstaltens föreståndare och överläkare vid polikliniken. Från lasarettets sida synes en sådan anordning icke böra möta hinder; och skola i så fall å denne överlärare tillämpas vad eljest gäller om klinikföreståndare.

Under överläggningen i denna fråga framhölls av professor Söderlund och doktor Hybbinette vikten av, att anstaltens elever måtte få tillfälle att behandla ej blott polikliniska utan även s. k. kliniska fall. Då olycksfallens antal alltjämt ökades och den moderna extremitetskirurgien enligt erfarenheten fordrade ett intimt samarbete mellan den behandlande läkaren och gymnasten, borde givetvis den vid serafimerlasarettet tilltänkta gymnastiska läroanstaltens arbete sålunda icke endast inriktas på behandling av polikliniska fall utan även av de på sjukhuset inneliggande fallen, så att gymnasten lärde sig fallens förlopp från början och skolades i samarbetet med läkarna. Detta sätt av samarbete förekomme sedan årtal mellan Thulinska institutet i Lund och Lunds lasarett och hade fungerat till bådas stora belåtenhet.

För serafimerlasarettets vidkommande borde denna anordning endast innebära en fördel, då nämligen härigenom å lasarettet inneliggande sjuka skulle, tack vare det större antalet sjukgymnaster, som komme att utan kostnad

för lasarettet stå till buds, i vida större utsträckning än nu kunna bli föremål för sjukgymnastisk behandling.

I samband med överlämnande den 5 juni 1930 av årsredogörelse för gymnastiska centralinstitutets verksamhet under arbetsåret 1929/1930 anförde medlemmarna i den med utgången av juni 1930 avgående *direktionen över gymnastiska centralinstitutet* bland annat:

Det första, som faller i ögonen vid ett studium av läkarförslaget, är bristen på verklig utredning. Man känner sig nästan frestad att karaktärisera betänkandet som ett kåseri. Den enda utredning, som de sakkunniga röra sig med, är verkställd av 1927 års sakkunniga och behandlar behovet av sjukgymnaster och deras anställningsförhållanden m. m. För övrigt synes ej ens någon verklig undersökning av förhållanden eller samarbete med vederbörande ägt rum, varpå tyder bl. a. den förvånande brist på kännedom om förhållandena vid exempelvis gymnastiska centralinstitutet, som framlyser i betänkandet, något, som i sin ordning givit anledning till flera missvisande eller oriktiga uppgifter i detsamma. Man tycker eljes, att den tid av över 7 månader, som stått sakkunniga till buds, bort vara tillräcklig för ändamålet. Ett sådant förslag, vars ofullständighet förslagsställarna själva i missivet av den 10 maj 1930 framhålla och angiva orsakad av brist på tid, kan ej betraktas annat än som en inledning till en diskussion om vissa av erfarenheten och traditionen för övrigt för länge sedan fastslagna principer, men att därpå skulle kunna grundas en statlig organisation av permanent karaktär, som sakkunniga föreslå, torde väl få anses fullkomligt uteslutet.

Sakkunniga föreslå sålunda, att sjukgymnastikutbildningen helt lösgöres från friskgymnastikutbildningen och avskiljes från gymnastiska centralinstitutet. Till att börja med må då framhållas, hurusom ett sådant särskiljande är omöjligt att genomföra utan att sönderbryta det helgjutna system, som den Lingska gymnastiken utgör. Det är omöjligt att säga, var gränsen går mellan frisk- och sjukgymnastiken, vilken senare kan man säga i väsentlig grad helt enkelt utgör en för vissa sjukdoms- eller svaghetstillstånd avpassad friskgymnastik. Hur skall under sådana förhållanden sjukgymnasten kunna undgå att erhålla en grundlig pedagogisk utbildning i friskgymnastik och vice versa? Man kan ej undgå intrycket av att de sakkunniga visa brist på vidsynthet, framsynthet och förmåga att se sjuk- och friskgymnastiken i dess rätta sammanhang, då de förneka detta, även av framstående utlännningar (även läkare), som genomgått institutet, erkända faktum. Det är denna det svenska gymnastiksystemets enhetliga beskaffenhet, som gör, att de gymnastikinstitut och anstalter i utlandet, vilka grundats på blott en del av det Lingska systemet, frisk- eller sjukgymnastik, aldrig kunnat och ej heller komma att nå den fulländning på vare sig det ena eller andra av dessa områden, som de vid gymnastiska centralinstitutet utbildade. De svenska gymnaster, som fått denna, på en hundraårig svensk beprövad traditions fasta grund vilande utbildning, men som sedermera låtit sig lockas att förkasta enhetstanken, skulle nog betänka sig flera gånger, innan de ville förneka den nytta, de personligen haft för sin yrkesutövning av just denna helgjutna, om man så vill, dubbelsidiga utbildning. I själva verket börjas den sjukgymnastiska utbildningen med första pedagogiska lektionen i friskgymnastik.

Men oavsett de sakkunnigas felaktiga och ogrundade tro, att ett dylikt

särskiljande är nödvändigt och möjligt, synas de icke hava betänkt, att med dess genomförande i praktiken de av statsmakterna för våra gymnastiklärare och gymnastiklärarinnor förelagda uppgifterna helt enkelt ej kunna av dem lösas. I fullt medvetande om nödvändigheten av att även den sjukgymnastiska kompetensen måste vara till finnandes hos exempelvis gymnastiklärare vid folkskoleseminarierna, har Kungl. Maj:t bestämt, att dessa platser skola besättas med *gymnastikdirektörer*. I gymnastiklärarutbildningen för de manliga eleverna vid institutet ingår andra året direkt sjukgymnastikutbildning i avsevärd omfattning; huru skulle de eljes kunna giva friskgymnastik, som med lika stort skäl kan benämnas sjukgymnastik, åt klena barn eller s. k. hållningsrättande gymnastik för därav i behov varande. Kungl. Maj:t har dessutom föreskrivit, att sjukgymnastik även skall meddelas ungdomen vid stora grupper av våra läroanstalter. 1927 års sakkunniga hava, även med hänsyn härtill, föreslagit gymnastikdirektörskompetens för dessa lärare och lärarinnor. Ett frångående av dessa principer betyder ej blott ett sönderbrytande av ett hundraårigt uppbyggnadsarbete av den stolta, svenska gymnastiken, utan kräver en fullständig omläggning av gymnastiken i skolorna. Det innebär ett förstörande av grunden för vårt system, som skall ersättas — med vad, det vet man ej. Vad centralinstitutet beträffar, komme dess utbildning att byggas på lösan sand; ett mångårigt förnyat kostsamt sisyfusarbete för nya »sakkunniga» måste följa, kännetecknat av trevande försök att finna de nya grunder, som skola ersätta dem, man så lättsinnigt vrakat. Statsmakterna torde hava all anledning att ställa sig betänksamma inför de skrämmande perspektiv, som därmed öppnas.

Ännu absurdare ter sig perspektivet, om sakkunnigas förslag att *utrota de manliga sjukgymnasterna* bleve verklighet. Det är svårt att härvid taga de sakkunniga på fullt allvar. Efter en bevisföring, som ingenting bevisar, förklaras de manliga sjukgymnasternas uppgift = 0, dock med det förbehåll, att, där de i undantagsfall kunna vara i någon ringa mån behöfliga, de kunna ersättas med — badarbetjäning. Till detta vill direktionen först hänvisa till vad direktionen ovan anført rörande gymnastiklärarna, för vilka en sjukgymnastisk utbildning är oundgängligen nödvändig. Men speciellt för sjukgymnastikens utövning är den manliga arbetskraften ett *conditio sine qua non*, den kan helt enkelt icke undvaras. Den kan ej heller undvaras för yrkets utveckling. Så gott som alla epokgörande framsteg, initiativ och vetenskaplig forskning på området äro anknytna till de manliga pionjärerna, där återfinnas de stora namnen erkänneligen bland de svenska yrkesgymnasterna, ej bland läkarna, vilka nu i stället att döma av läkarförslaget m. fl. aktstycken synas vilja beröva gymnasterna deras existensberättigande för att själva tillgodogöra sig frukterna av andras arbete. Det är något ganska oerhört att på så sätt söka strypa den fria yrkesutövningen för svenska medborgare.

Siffrorna för inträdessökande civila elever 1928, 1929 och 1930, vilka ämna avlägga gymnastikdirektörsexamen vid G. C. I., tala ett helt annat språk än vad läkarsakkunniga förmena. Antalet ökas på grund av den på kaderminskningen beroende motsvarande minskningen i officerskategorien. Omkring 40 å 50 procent av de inträdessökande måste dock avvisas. Detta tyder ej på varken minskat behov av manliga gymnaster, ej heller på minskad tillströmning till banan. Ur ekonomisk synpunkt, för de utexaminerade manliga som kvinnliga gymnastikdirektörerna, är för övrigt den dubbla

utbildningen en nödvändig sak — *de kunna eljes ej förtjäna sitt uppehålle under många år framåt.*

Emellertid torde man kunna beräkna, att vid det enligt 1927 års sakkunnigförslag omorganiserade institutet årligen komme att examineras cirka 60 sjukgymnaster, manliga och kvinnliga d. v. s. tredubbla det antal, som denna föreslagna embryoniska läkaranstalt skulle utbilda. Ett så litet antal som 20 i förhållande till det beräknade stora behovet kan ju icke motivera inrättandet av en statlig anstalt för ändamålet. Av de svävande beräkningarna att döma kan man draga i tvivelsmål, om ens detta antal kan utbildas. I så mycket större antal tvingas i stället de, som önska utbilda sig till sjukgymnaster, in vid de privata instituten, vilka med de nedsatta utbildningsbestämmelserna ej få någon svårighet att rekryteras. Det är allmänt känt, vilka kostnader dessa elever få vidkännas, och det vore staten ovärdigt att på detta sätt låta fattiga elever betala utgifter, som tillhöra det allmänna.

Direktionen övergår nu till att beröra en annan kärnpunkt i förslaget, den *utbildning* som skulle bestå dessa renodlade s. k. sjukgymnaster vid den statliga anstalten. Direktionen kan ej finna annat, än att denna *icke* på långt när kommer att skänka gymnasten den teoretiska allmänbildning, som direktionen betraktar såsom oavvisligen nödvändig för våra dagars sjukgymnaster, som ett livsvillkor för dem *för att kunna* hävda sin ställning och sitt yrke och giva dem förmågan att utveckla detsamma och driva det framåt. Läkarsakkunniga synas tvärtom hylla grundsatsen att giva dem så litet till livs, att de nått och jämt kunna uppehålla livet, även i andlig bemärkelse. De komma därför att urståndsättas till något mera självständigt arbete utan tvingas att intaga en ställning till läkaren ungefärligen motsvarande sjuksköterskans. Genom den av 1927 års sakkunniga föreslagna och väl motiverade, kvalificerade studentexamen, som fordras för inträde vid gymnastiska centralinstitutet, kommer sjukgymnasten att befinna sig på en helt annan bildningsnivå och hava större förutsättningar att lägga sitt studiearbete på riktigt sätt än vad den föreslagna anstaltens elever skulle kunna. Det självständiga studiearbetet i mera modern form, som endast under sådan förutsättning kan komma till stånd, torde ej vara möjligt att åstadkomma med en lägre bildningsstandard, vilket också indirekt bestyrkes av det mått av föreläsningar, som läkarsakkunniga föreslagit: man kan ej undgå intrycket av en tillbakabliven ståndpunkt härutinnan hos förslaget.

Man frågar sig vidare *vad sorts sjukgymnastik* som egentligen skulle inläras på anstalten. Sakkunniga tala visserligen en hel del om en allsidig sjukgymnastutbildning, men i verkligheten föreslå de en ganska ensidig sådan. Man kan ej undgå intrycket, att den blir inriktad på ortopedi och fysikalisk terapi. I stället för den allsidiga sjukgymnastiska utbildning, som direktionen åsyftar vid gymnastiska centralinstitutet och som ytterligare fördjupas enligt 1927 års sakkunnigförslag, kommer anstaltens verksamhet, i samma mån som högre utbildade lärare försvinna och ersättas med lägre kvalificerade från anstalten utgångna elever (för lärarverksamhet synas de för övrigt ej bliva utbildade), troligen att nedsjunka till mindervärdig yrkesutbildning.

Vad den *egentliga* utbildningstidens längd beträffar, uppgår den enligt förslaget till 13 månader, vilket väl knappast kan räknas som två år; den kurs som sedan skulle följa är endast praktiskt arbete för verksamhetens

upprätthållande, varav anstalten drager inkomst. Dylik verksamhet utövas av större delen av från gymnastiska centralinstitutet utgående elever dels i institutets åt staden under sommaren upplåtna polikliniker, dels vid badorter, där ej gymnasterna med vederbörandes gillande utträngas av för dylik verksamhet ej legitimerade personer, och dessa äro ej få. Det möter emellertid ej svårighet att föreskriva en sådan verksamhet även för centralinstitutets elever i samband med omorganisationen. Men denna verksamhet böra de få utöva på platser var som helst, och därmed skaffa sig själva en välbehöfvlig inkomst, då de ju äro fullt utbildade, vilket däremot ej skulle vara fallet med den föreslagna anstaltens elever.

Beträffande den föreslagna *lärarverksamheten* är att märka, hurusom $\frac{2}{3}$ av antalet skulle utgöras av arvodister eller extra lärare. I stället för att 1927 års förslag med all rätt hävdar, att vid det omorganiserade gymnastiska centralinstitutet platserna utom för ett fåtal skola besättas med ordinarie personal, som har dessa befattningars upprätthållande till sin yrkesuppgift, skulle största delen av läkaranstaltens lärarverksamhet utgöra bisysselsättningar. Urvalet är sålunda skäligen begränsat. Kontinuiteten och kvalitén i en dylik undervisning må lämnas därhän.

I övrigt föreslås så låga löner både för lärare och »instruktionsgymnaster», att de ordinarie befattningarna troligen ej komma att besättas med de bästa krafter, som stå till buds. Ingen som helst utredning för de skäligen approximativa beräkningsgrunderna företes.

Det sätt, varpå sakkunniga tänka sig lokalfrågan löst, är anmärkningsvärt nog; något byggnadsförslag, av enklaste slag med ritningar och noggranna kostnadsberäkningar, saknas helt och hållet. De tänka sig antingen en påbyggd våning å serafimerlasarettets poliklinikbyggnad eller en fristående byggnad med kommunikation till serafimerlasarettets polikliniker. Ett dylikt »förslag» undandraget sig givetvis varje som helst bedömning; här må blott anmärkas, att det förefaller föga troligt, att statsmakterna skola finnas hågade att ytterligare åsamka staten kostnader för erhållande av lokaler, som nu för sjukgymnastundervisningen stå färdiga på nuvarande gymnastiska centralinstitutet och som vid det nya institutet komma att ordnas *provisoriskt* i den av 1927 års gymnastiksakkunniga föreslagna första etappen, d. v. s. i lokaler som egentligen äro för den friskgymnastiska verksamheten avsedda.

»Den säkerligen högst avsevärda kostnadsbesparing, som vid omorganisationen av centralinstitutet kan göras både i engångskostnader och i den årliga utgiftsstaten genom att sjukgymnastutbildningen flyttas därifrån, bör således för statsverket innebära en ren vinst.» Detta läkarsakkunnigas gjorda uttalande kan icke betraktas annat än som ett på fri hand uppkonstruerat fantasifoster: Det nya gymnastiska centralinstitutets lokaler skulle ju endast provisoriskt tagas i anspråk, och sjukgymnastutbildningen har staten, såsom direktionen i föregående skrivelse har påvisat, så att säga till skänks, ty för friskgymnastutbildningen behöves så gott som samma antal lärarkrafter, vare sig den egentliga sjukgymnastutbildningen skiljes från gymnastiska centralinstitutet eller därstädes behålles.

För att läkaranstalten skall komma till stånd, kräves sålunda en nybyggnad. Härför erfordras en fullständigt ny utredning med ritningar och kostnadsförslag. För att det hela skall kunna bli verklighet, kräves vidare en proposition till riksdagen, vilket väl torde dröja med hänsyn till de stora kostnader karolinska sjukhuset kommer att åsamka staten under de närmaste

åren. Först sedan sålunda statsmakterna beslutat en dylik byggnad och denna byggnad hunnit iordningställas, kan anstaltens verksamhet påbörjas, detta dock först sedan en grundlig ny utredning rörande anstaltens omfattning och verksamhet hunnit verkställas, med andra ord: nya sakkunnigutredningar, vilka väl knappast skulle kunna utmynna i annat än ett provisorium, en försöksanstalt.

Men ej nog härmed: läkarsakkunniga hava tillåtit sig föreslå: förutom att hittillsvarande utbildningen i sjukgymnastik vid gymnastiska centralinstitutet nedläggas, »att omorganisationen av institutet företages efter de nya riktlinjer som givetvis måste bli en följd därav», d. v. s. centralinstitutet måste i så fall avvakta resultatet utav den föreslagna anstaltens organisation och nybyggnadsfråga för att först därefter, sedan riktlinjerna blivit bestämda, söka ordna utbildningen, d. v. s. sönderbryta det Lingska systemet. Under tiden skulle institutet förbli i det ohållbara nödläge, det för närvarande befinner sig, vilket icke får ske.

Det finnes nu endast en utväg: att handla, men handla så, att — enär en dylik läkarnas eventuella försöksanstalt av sekunda sjukgymnastisk rang är en gymnastiska centralinstitutets högskoleutbildning tämligen ovidkommande affär — den icke får rubba dess efter sunda principer, med statsnyttan för ögonen, planlagda utbildning, ej heller sänka dess och därmed den svenska frisk- som sjukgymnastikens eftersträfvade höga standard.

Direktionen vill därför till sist ännu en gång, innan den avslutar sin verksamhet, till Kungl. Maj:t rikta en förnyad enträgen vädjan att utan dröjsmål, sålunda till 1931 års riksdag, framlägga dessa institutets och den svenska gymnastikens livsfrågor — den svenska gymnastiken här tagen i hela dess vidd — att lösas i huvudsaklig överensstämmelse med vad 1927 års sakkunniga föreslagit, vilket förslag (utom från läkarhåll) tillstyrkts i sina huvuddrag av så gott som samtliga hörda myndigheter och korporationer, däribland att märka de stora gymnastsammanslutningarna, universitetskanslern och institutets läkare.

Lärarkollegiet vid gymnastiska centralinstitutet anförde bland annat:

Lärarkollegiet är ense med de sakkunniga därom, att sjukgymnastutbildningen här i landet är i behov av en omorganisering så till vida att en längre tid ägnas åt den praktiska utbildningen. Lärarkollegiet ansluter sig jämväl till den uppfattningen, att sjukgymnastutbildningen bör anordnas av staten liksom förhållandet hittills varit vid gymnastiska centralinstitutet, och ifrågasätter, om icke detta redan från början borde ske i en större utsträckning än den, som sakkunniga föreslagit.

Vid upprättande av det framlagda förslaget hava de sakkunniga uppenbarligen endast haft för ögonen att åstadkomma en efter deras uppfattning bästa möjliga utbildning av sjukgymnaster. Däremot hava de tydligen icke haft något intresse för att undersöka möjligheten av att nå detta mål med så ringa förändringar i den nuvarande organisationen, som vore möjligt. Det är emellertid från början klart, att en dylik utbildning kan ordnas på många olika sätt, utan att detta kan sägas påverka utbildningens effektivitet. Lärarkollegiet anser sig därför icke kunna underlåta att framhålla följande synpunkter beträffande de allmänna principerna för sjukgymnastutbildningens organisation.

Allt ifrån början har utbildningen av frisk- och sjukgymnaster anförtratts åt gymnastiska centralinstitutet, och de sakkunniga hava också givit den

svenska gymnastkåren ett oförbehållsamt erkännande. Då därtill kommer, att den sjukgymnastiska behandlingsmetoden enligt de sakkunnigas mening är i en mycket påtaglig och hastig ökning beroende bl. a. på »att läkarna börjat allt mera och mera använda dessa behandlingsmetoder i sin praktiska verksamhet, varmed också följt att offentliga sjukhus och därmed jämförliga sjukvårdsanstalter i allt större utsträckning anställa sjukgymnaster, som en lika nödvändig personal som sköterskor», så anser lärarkollegiet det synnerligen egendomligt, att nu, då utsikterna betydligt ljusnat för sjukgymnasterna, förmena gymnastiska centralinstitutet rätten att vidare handhava deras utbildning.

Under sådana omständigheter synes det lärarkollegiet, som de sakkunniga bort allvarligt undersöka möjligheten av att med bibehållandet av det organisatoriska sambandet med gymnastiska centralinstitutet åstadkomma en sjukgymnastutbildning, som väl skulle fylla alla medicinska fordringar. Man borde enligt lärarkollegiets mening i första hand sökt åstadkomma en omorganisation utan att göra större avsteg från vad som varit, än som visat sig oundgängligen nödvändigt. Det obestriddigen viktigaste kravet på en förbättrad sjukgymnastutbildning är dels en utökning av tiden för den praktiska sjukgymnastikens inlärande, och dels en ökad sjukhustjänstgöring, så att eleverna beredas tillfälle att lära känna och — praktiskt taget — behandla alla de sjukdomar, som kunna bli föremål för en sjukgymnastisk behandling. Sjukgymnastutbildningen bör sålunda inriktas ej blott på de kirurgiska och ortopediska utan även och kanske framför allt på de invärtes medicinska och neurologiska sjukdomarna, varvid alla de vid och genom gymnastiska centralinstitutet gjorda erfarenhetsrönen givetvis böra komma till sin rätt. En dylik utbildning förutsätter emellertid ingalunda, att den i sin helhet lösryckes från gymnastiska centralinstitutet och förlägges till karolinska institutet. För de kvinnliga kurserna har det ju visat sig, att t. o. m. under nuvarande förhållanden på gymnastiska centralinstitutet en sjukgymnastutbildning låter sig genomföra. Därest lokaler och lärarkrafter ställas till förfogande, möter det icke den ringaste svårighet att låta i sjukgymnastutbildningen på gymnastiska centralinstitutet ingå en sjukhusutbildning i erforderlig utsträckning. För sjukgymnasternas del är också en närmare anknytning till sjukhusen och till läkarvården i allmänhet t. o. m. mycket önskvärd.

Så länge förhållandena på gymnastiska centralinstitutet äro som för närvarande, skulle det otvivelaktigt kunna innebära vissa fördelar, om undervisningen i de teoretiska ämnena, speciellt anatomi och fysiologi, men jämväl patologi, förlades till karolinska institutet.

Det är dock uppenbart, att även gymnastiklärarna måste erhålla undervisning i såväl anatomi som fysiologi. Huruvida karolinska institutets lokalityrmen och lärarkrafter förmå att tillgodose även denna undervisning, lämna de sakkunniga ingen upplysning om. Skall emellertid denna undervisning kvarbliva på gymnastiska centralinstitutet, vilket senaste omorganisationsförslaget (1927) förutsätter, och om gymnastiska centralinstitutet då erhåller de föreslagna välutrustade anatomiska och fysiologiska institutionerna, skulle uppenbarligen intet stå att vinna med att förlägga sjukgymnasternas utbildning i dessa ämnen till karolinska institutet. Tvärtom torde det böra förväntas innebära en icke obetydlig ekonomisk besparing, om sjukgymnasternas utbildning under sådana förhållanden även lades till gymnastiska centralinstitutet.

Det bör även beaktas, att en stor del av den teoretiska och praktiska undervisningen under alla förhållanden kommer att bli densamma för gymnastiklärare och sjukgymnaster. Även detta talar för bibehållandet av det organisatoriska sambandet mellan den föreslagna sjukgymnastskolan och gymnastiska centralinstitutet. Men även om undervisningsämnena i vissa fall äro gemensamma för gymnastiklärar- och sjukgymnastutbildningen, kommer likväl kursernas omfattning för de olika kategorierna av elever att i allmänhet vara väsentligt olika, liksom också utbildningens syfte är skilt. Det synes sålunda, som alla de uppställda önskemålen, beträffande vilka lärarkollegiet är ense med de sakkunniga, skulle kunna väl tillgodoses genom att den föreslagna sjukgymnastskolan upprättades som en särskild, fristående sjukgymnastkurs vid gymnastiska centralinstitutet. Utom den fördel, som skulle vinnas därigenom, att man på det sättet finge en direkt anknytning till den traditionella utbildningen av sjukgymnaster i vårt land, en tradition vars betydelse ingen torde vilja förneka, skulle man enligt lärarkollegiets mening vinna åtskilliga ekonomiska fördelar och organisatoriska förenklingar, gent emot vad fallet skulle bli, om de sakkunnigas förslag genomfördes. Det synes lärarkollegiet, som om de sakkunniga överhuvud icke tillbörligt beaktat de fördelar av ekonomisk och praktisk art, som kunde vara förknippade med ett förläggande av den blivande sjukgymnastutbildningen till gymnastiska centralinstitutet.

I de sakkunnigas förslag förutsattes, att utbildningen av manliga sjukgymnaster skall upphöra. De sakkunniga hava emellertid icke framlagt några som helst övertygande skäl, varför manliga sjukgymnaster skulle vara mindre lämpliga i sjukvårdstjänst. Under sådana förhållanden torde det böra kunna överlätas till den enskilde att avgöra, om han vill förskaffa sig utbildningen i fråga eller ej. Så länge gymnastiklärarkårens ekonomiska förhållanden ej avsevärt förbättrats, måste det anses vara en orimlighet att beröva den enskilde en möjlighet till förbättring av sin utkomst, som hittills stått honom till buds, och som även i allmänhet i större eller mindre utsträckning tagits i anspråk. Då den svenska sjukgymnastiken dessutom både inom och utom Sverige så gott som uteslutande haft män att tacka för sin världsberömda rangplats inom fysioterapien, så synes det lärarkollegiet, att de sakkunnigas förslag att utestänga just männen från all statlig sjukgymnastisk utbildning är minst sagt egendomligt.

Vad beträffar frågan om den undervisning, vilken bör ingå i sjukgymnasternas utbildning, och den lärarpersonal, som är behövlig, har lärarkollegiet i vissa punkter erinringar att göra mot sakkunnigas förslag.

Det av sakkunniga uppställda förslaget till lärarpersonal och lönestat förefaller ur ekonomisk synpunkt ställa sig mycket gynnsamt, men torde enligt lärarkollegiets åsikt knappast kunna realiseras, vare sig med hänsyn till lärarkrafternas antal eller deras avlöningsförmåner.

Dessutom har lärarkollegiet särskilt fäst sig vid avsaknaden av utbildning i friskgymnastik. Såväl 1924 som 1927 års sakkunniga betona, att sjukgymnastiken och friskgymnastiken ha så stora principiella beröringspunkter, att ett fullständigt avskiljande i utbildningen mellan frisk- och sjukgymnaster kan befaras leda till en försämring av kompetensnivån för såväl den ena som den andra utbildningsriktningens vidkommande. I det sjukgymnastiska systemet spela de pedagogiska rörelseformerna en grundläggande roll, liksom det för friskgymnastläraren är av stor betydelse att kunna konstatera förefintliga svagheter och fel. Även i 1930 års betänkande angående

sjukgymnastutbildningen erkännes en viss kontakt mellan den pedagogiska gymnastiken och sjukgymnastiken beträffande kunskaper i människokroppens byggnad och förrättningar samt övning av hållnings- och rörelseorganen.

De sakkunniga anse emellertid att utbildningen i friskgymnastik skulle kräva endast helt kort tid, och för att tillgodose denna utbildning ha de föreslagit att i undervisningsplanen upptaga motionsgymnastik, »som kan placeras under första läsåret». I den föreslagna stadgan § 28 är första läsåret (»kursen») förlagd till tiden 1 september—15 mars, och från nämnda tid avgå julferierna (22 december—6 januari). Huru många veckotimmar som tänkas anslagna för motionsgymnastik under denna korta kurs är ej angivet, ty motionsgymnastiken finnes ej alls upptagen å timplanen. Till undervisning i hållningslära och hållningsgymnastik anse de sakkunniga en kortare kurs på 20 timmar, ledd av fackortoped, vara tillräcklig. Enligt förslaget kunna i samband med själva övningarna (i motionsgymnastik) »givas någon undervisning i *anordnandet* av motionsgymnastik, som dock ej bör göras omfattande» etc. Emellertid förklaras, att denna undervisning bör avse att »göra sjukgymnasterna kompetenta att leda enkel motionsgymnastik vid t. ex. vanföranstalter och skolinternat, vissa sjukavdelningar, såsom neurosavdelningar, sinnessjukhus m. fl.»

Lärarkollegiet anser, att de sakkunniga antingen ej fullt satt sig in i, eller också ej haft kännedom om vad som kräves av en ledare av motionsgymnastik och hållningsgymnastik. Av en sådan ledare fordras nödvändigt en god utbildning i såväl praktisk som teoretisk gymnastik, samt en viss pedagogisk förmåga att leda. Särskilt sinnessjukhusen och neurosavdelningarna ställa stora krav på ledarens pedagogiska förmåga. Skall i sjukgymnastutbildningen endast ingå en kortare kurs i motionsgymnastik och hållningsgymnastik, kunna eleverna ej bli kompetenta att *leda* varken motions- eller hållningsgymnastik. I en god sjukgymnastutbildning måste alltså alltså ingå undervisning i både teoretisk och praktisk friskgymnastik samt undervisning i att leda, men däremot torde utan olägenhet all undervisning i idrott saklöst kunna bortfalla.

Under hänvisning till vad som ovan anförts, anser sig lärarkollegiet icke kunna tillstyrka bifall till de sakkunnigas förslag, utan vill som sin åsikt uttala, att sjukgymnastutbildningen allt fortfarande i huvudsak förläggas till gymnastiska centralinstitutet, att i utbildningen ingår såväl teoretisk som praktisk friskgymnastik samt att en utökning av tiden för den sjukgymnastiska utbildningen göres, såväl vad den praktiska färdigheten, tekniken, som också vad den praktiska sjukhustjänstgöringen beträffar, samt att den fortfarande bör stå öppen för såväl män som kvinnor.

Från lärarkollegiets sålunda avgivna yttrande voro emellertid flera av dess ledamöter skiljaktiga. *Institutets* nuvarande *föreståndare*, *majoren G. Winroth* anförde i ett särskilt uttalande bland annat:

Såsom jag ser saken, måste jag med hänsyn till min önskan att medverka till en god, men också snar lösning av gymnastiska centralinstitutets omorganisationsfråga vid min bedömning av det föreliggande förslaget avstå från att yttra mig om dess tyvärr alltför lätt påvisbara brister och inskränka mig till en granskning av principen. Denna inskränkning synes mig så mycket nödvändigare, som förslagets ekonomiska beräkningar, vilka vid sidan av principen torde bliva det avgörande, ej äro av den art, att de tillåta ett på dem grundat något så när säkert uttalande.

Vid bedömning av frågan om frisk- och sjukgymnastikens samhörighet i utbildningshänseende måste man enligt min åsikt utgå från, att det gemensamma mellan friskgymnastik, med lek och idrott å ena sidan, och sjukgymnastik med, fysikalisk behandling å den andra, endast berör vissa delar av den egentliga gymnastiken, således endast en del av de ämnen, vi i dagligt tal benämna gymnastik, respektive sjukgymnastik. Det synes mig därför vara en betänklig överdrift att vilja göra gällande, att de båda utbildningsgrenarna hänga så nära samman, att ingen kan bli en verkligt god sjukgymnast som ej är fullt inne i friskgymnastiken och tvärtom. Man kan utan svårighet från båda lägren finna tillräckligt många exempel för att bevisa motsatsen.

Detta hindrar dock ej, att en viss friskgymnastisk utbildning kan vara *mycket önskvärd* för en sjukgymnast, och att någon sjukgymnastisk utbildning är *nödvändig* för en friskgymnast. Detta bevisar emellertid endast, att friskgymnastutbildningen å sitt program måste hava någon sjukgymnastik och tvärtom. På lämpligheten av en gemensam linje för båda utbildningsgrenarna kan det peka, *endast om det dessutom visas, att en verkligt avsevärd del av undervisningen kan bli gemensam*. Så torde ej vara fallet, ty gemensamheten i de teoretiska ämnena utgör snarare dessas namn än deras innehåll, vartill med avseende å de praktiska ämnena kommer, att den sjukgymnastikutbildning, som avses för friskgymnasterna, säkerligen bör ordnas på ett helt annat sätt än den, som avses för sjukgymnasterna. På *olämpligheten* av gemenskap pekar däremot dels de olika fordringar, som böra ställas å den, som vill utbildas till sjukgymnast och till friskgymnast, dels den väsensilda anda — i ena fallet gående ut på att behandla sjuka, i det andra att handhava friskas övningar — som bör genomströmma utbildningen.

Jag har således den bestämda uppfattningen, att utbildningen av frisk- och sjukgymnaster böra ske å fullt skilda linjer. Huruvida dessa linjer böra ligga vid samma läroanstalt eller vid skilda, beror ju av åtskilliga faktorer.

Utbildningstidens längd spelar här en stor roll. Läkarna begära tvåårig sjukgymnastutbildning, och jag vill med bestämdhet hävda, att tre år äro nödvändiga för utbildning av eliten av friskgymnasterna. Få vi — för att nu endast tala om friskgymnasterna — denna utbildningstid, så kunna vi utbilda förstklassiga gymnastiklärare. Få vi det ej, så är det ju naturligen fördelaktigt, ja nödvändigt, att den tvååriga friskgymnastutbildningen kompletteras med ett tredje år, som, ehuru det huvudsakligen ägnas åt sjukgymnastik, dock medger något studium av friskgymnastiken. Stannar man för en sådan organisation, böra båda utbildningsgrenarna förläggas till samma anstalt och organiseras så, som 1927 års sakkunniga tänkt sig, fast man kanske kan medgiva en friare ställning för de båda linjerna i förhållande till varandra, än de sakkunniga planerat. 1927 års sakkunnigförslag får väl emellertid betraktas som en synnerligen skickligt begagnad nödfallsutväg, nödvändiggjord av de lämnade direktiven. Det är därför att hoppas, att vi, ej bundna av dessa, kunna driva igenom en treårig gymnastiklärarutbildning och, då man därmed är säker på att gymnastiklärarnas standard ej sänkes utan höjes, kan man även från gymnastiska centralinstitutets synpunkt diskutera frågan om de båda utbildningsgrenarnas fullständiga skiljande.

Då är det först att märka, att antalet i statens och kommunens tjänst anställda gymnastiklärare för närvarande ej *torde* uppgå till mera än 5 å

600. För att hålla detta antal fullt, erfordras ej större årlig kontingent än 15 kvinnliga och 15 manliga gymnaster. Noggranna beräkningar över vad man får kvar vid gymnastiska centralinstitutet, sedan sjuk- och eventuellt militärgymnastiken avskilts från detsamma, måste således göras, och centralinstitutets framtid säkerställas, innan man vidtager några operationer. Det är dessutom att observera att *en del* friskgymnaster för att kunna förskaffa sig existensmedel måste komplettera sin utbildning genom att lära sig sjukgymnastik. En fordran på, att de skola kunna göra detta på ett år vid statens anstalt, måste för deras del framställas. Då denna komplettering dock ej innefattar någonting av friskgymnastik, kan den ske även utom friskgymnastikanstalten och behöver således ej inverka å föreliggande fråga.

På densamma inverkar däremot det ansvar, som gymnastiska centralinstitutet för närvarande har för sjukgymnastiken och som institutet ej kan släppa från sig, utan att vara övertygat om, att utbildningen kommer i goda händer. Jag emellertid ser inga skäl för antagandet, att sjukgymnasterna skulle deklasseras genom att läkarna taga hand om utbildningen. Må vara att det ligger nära till hands att antaga, att läkarna i första hand vilja tillgodose *sina* sjukvårdsintressen, och att man skulle kunna frukta, att de av dem utbildade sjukgymnasternas förmåga av ett i viss mån självständigt arbete härigenom skulle riskeras. Det bör dock ej vara några svårigheter att skriva sådana bestämmelser för sjukgymnastanstalten, att denna risk försvinner. Härtill skulle säkerligen också bidraga, om manliga elever, som ju ej torde avses direkt för sjukhusarbete, kunde vinna inträde vid anstalten.

Under sådana omständigheter anser jag en del skäl tala för skilda utbildningsanstalter för frisk- och sjukgymnastik.

1. Det tvång med avseende å val av plats för anstalten, som de båda utbildningsgrenarna utöva på varandra.

2. Min övertygelse om att sjukgymnastutbildningen under nu rådande förhållanden visserligen i många fall varit till nytta för friskgymnastutbildningen, men att den även varit en black om foten å denna. Det synes mig, som om den svenska gymnastikens påtagliga svårighet att tillgodogöra sig de idrottsliga strömningarna måste bero på, att dess målsmän genom sin utbildning fått sitt intresse alltför ensidigt inriktat på de konstruerade övningarna. Sjukgymnastutbildningen måste öka denna inställning.

3. Min övertygelse om det principiellt riktiga i läkarnas åsikt, att sjukgymnastiken är en huvudsaklig medicinsk angelägenhet, och att den aldrig kommer till den ställning den är värd, utan i ett samarbete med läkarna, som jag hoppas på först sedan de fått ansvaret för utbildningen.

4. Min övertygelse att sjukhusen snart nog komma att lämna poliklinisk sjukgymnastik, och att institutets poliklinik på grund härav kommer att avfolkas.

Härtill kommer min åsikt, att det för hela omorganisationsfrågans lösning är absolut nödvändigt, att vi komma till enighet om grunderna. Detta gör mig benägen att välvilligt bedöma grundsatser, som kunna åstadkomma denna enighet, och som, även om de enligt mångas åsikt kanske ej giva oss det bästa möjliga, dock böra kunna utgöra bas för en god lösning.

Jag anser sålunda, att gymnastiska centralinstitutet under förutsättning av:

1. treårig utbildning för *eliten* av gymnastiklärarna;

2. möjlighet för dem som genomgått friskgymnastanstaltens två- eller tre-åriga kurs, att på ett år erhålla fullständig sjukgymnastutbildning;

3. tillstånd för manliga elever att vinna inträde vid statens sjukgymnastanstalt;
ej bör motsätta sig sjukgymnastutbildningens avskiljande från institutets program.

Lärarinnan vid centralinstitutet Ingeborg Eriksson har uttalat sin anslutning till sakkunnigas förslag i vad det berörde inrättandet av en statens utbildningsanstalt för sjukgymnaster, inordnad under en medicinsk fakultet och frigjord från en tvångsmässig friskgymnastikutbildning.

Skulle sakkunnigas förslag vinna beaktande, ansåge hon dock, att en detaljerad undervisningsplan borde utarbetas, varvid gymnastkåren borde bli representerad av två sjukgymnastiskt arbetande medlemmar.

För att erhålla en tidsenlig sjukgymnastisk utbildning ansåge hon dock vissa förändringar i sakkunnigas förslag vara oundgängligen nödvändiga.

Den från och med ingången av juli 1930 fungerande *direktionen över gymnastiska centralinstitutet* (dess flesta ledamöter) har anfört bland annat:

Efter närmare studium av de föreliggande utredningarna och sakkunnigutlåtandena samt inhämtande av åtskilliga andra sakkunnigas mening har direktionen kommit till den bestämda uppfattningen, som kan sammanfattas i följande huvudpunkter:

att frågan om gymnastiska centralinstitutets ny- och omorganisation icke utan allvarligt men kan ytterligare undanskjutas, utan helst bör framföras till sin lösning redan vid 1931 års riksdag;

att denna ny- och omorganisation i huvudsak bör ske i enlighet med det förslag, som avgivits av 1927 års sakkunniga;

att läkarsakkunnigas senaste förslag till sjukgymnastikutbildningens skiljande från gymnastiska centralinstitutet och förläggande till en särskild statsanstalt i anslutning till serafimerlasarettet under överinseende av karolinska institutets lärarkollegium *icke* bör komma till utförande, samt

att sålunda sjukgymnastutbildningen bör bibehållas vid gymnastiska centralinstitutet, ehuru såsom en särskild linje.

Huvudskälet för detta direktionens ståndpunkttagande — vilket sålunda i sak till väsentliga delar sammanfaller med den föregående direktionens och i vars avgivna yttrande i den närmast föreliggande frågan direktionen i huvudsak vill instämma — är naturligtvis dess övertygelse om frisk- och sjukgymnastikens intima beröringspunkter och nära samband med varandra och att sålunda gymnastikutbildningens olika grenar, ehuru visserligen utvecklade, omlagda och specialiserade enligt 1927 års sakkunnigförslag, bäst tillgodoses genom de olika grenarnas bibehållande inom det för sina utomordentligt betydelsefulla uppgifter omorganiserade och efter hand fullt modernt utrustade centralinstitutet.

Ett ytterligare huvudskäl för bibehållande av en gemensam och enhetlig organisation av den statliga gymnastutbildningen synes direktionen ligga däri, att man genom utbildningens bibehållande vid *ett* institut i stället för dess uppdelning på två skilda anstalter vinner en direkt anknytning till den traditionella och framgångsrika utbildningen av frisk- och sjukgymnaster i vårt land, en tradition som förskaffat den svenska gymnastiken och de svenska gymnasterna ett berättigat och länge obesträtt anseende som världens främsta.

Därtill kommer den enligt direktionens uppfattning icke minst viktiga synpunkten på denna betydelsefulla ny- och omorganisationsfråga, att be-

tydande fördelar av ekonomisk, praktisk och organisatorisk art måste vinnas genom enhetlighet i ledningen, genom användande av samma lärarkrafter i ett flertal ämnen och genom ett effektivt utnyttjande av desamma ävensom av lokaler och undervisningsmateriel såväl för närvarande som än mera uti den för ett i alla avseenden fullt modernt gymnastiskt centralinstitut uti närmast möjliga framtid uppförda nybyggnaden med därtill anslutna övningsplatser i det fria.

Att vid utbildningen av sjukgymnaster all skälig hänsyn skall tagas till de jämväl i läkarsakkunnigas förslag framförda kraven på undervisningens omläggning, en del av undervisningens förläggning till sjukhus och kliniker etc., finner direktionen i likhet med 1927 års sakkunniga vara självfallet; därom torde ej heller någon meningsskiljaktighet vara rådande annat än i vissa detaljer.

Till sist vill direktionen hava anfört, att, även om olika meningar alltjämt göra sig gällande om lämpligaste sättet för gymnastiska centralinstitutets ny- och omorganisation — en fråga, som ju under flera årtionden stått på dagordningen och gjorts till föremål för ett flertal mer eller mindre djupgående utredningar, utan att hittills en sammanjämkning av de skiljaktiga meningarna och några som helst positiva resultat kunnat ernås — så torde dock alla, som nitälska för vår svenska gymnastik och vår svenska gymnastutbildning vara ense därom, att det framför allt är av vikt att något äntligen blir gjort i saken, att intet står att vinna på ytterligare, kanske årslånga utredningar samt att ett genomförande av gymnastiska centralinstitutets ny- och omorganisation enligt 1927 års sakkunnigförslag, om vars lämplighet det alldeles övervägande antalet gymnaster och gymnastorganisationer äro i stort sett ense, i varje fall måste anses innebära ett stort och avgjort steg framåt till det bättre.

Från direktionens sålunda avgivna utlåtande voro två av dess ledamöter, *gymnastikinspektören vid Stockholms folkskolor Elin Falk och professor G. Söderlund*, skiljaktiga. De hava för sin del anfört bland annat:

Från gymnastiska centralinstitutet bör enligt vår mening snarast möjligt sjukgymnastutbildningen avskiljas. Utbildningen av *sjukgymnaster* bör i stället ske å en till ett undervisningssjukhus ansluten medicinsk institution och läggas under medicinska myndigheters ledning.

Först sedan avskiljandet av sjukgymnastiken från gymnastiska centralinstitutet ägt rum, kan denna anstalt bli i stånd att effektivt fylla sin enligt vår mening viktigaste uppgift, nämligen att på två år utbilda lärare i allmänbildande kroppsövningar (gymnastik med lek och idrott, dans, fäktning m. m.), allmän arbetsställnings-, arbetsrörelse- och viloteknik samt annan personlig hälsovård. Vi hoppas, att detta gymnastiska centralinstitut så småningom skall utvecklas därhän, att eleverna kunna beredas möjlighet att även under ett tredje studieår erhålla en än mera fördjupad utbildning i berörda ämnen. Ja, även ett fjärde studieår, företrädesvis inriktat på vetenskaplig forskning borde kunna tänkas. När, som vi hoppas, inom en ej avlägsen framtid gymnastiska centralinstitutets nybyggnad står färdig, tänka vi oss också inrättandet därstädes av en professur i kroppsövningarnas fysiologi och hygien. Vi sakna anledning att i detta sammanhang ingå på ytterligare detaljer. Med det ovan anförda hava vi endast avsett att antyda några av de riktlinjer, efter vilka utvecklingen av ett från den sjukgymnastiska undervisningen befriat gymnastiskt centralinstitut må tänkas ske.

För oss råder det ej minsta tvivel om, att ett dylikt nydanat gymnastiskt centralinstitut skulle få möjlighet att utvecklas långt friare och fostra vida bättre lärare i de för hela vårt land så viktiga ämnena gymnastik, lek och idrott m. m. än som skulle kunna vara möjligt i ett gymnastiskt centralinstitut, där tillika sjukgymnastutbildning, såsom nu är fallet, helt eller delvis skulle kombineras med gymnastiklärarutbildningen.

I fråga om *sjukgymnastutbildningen* ansluta vi oss till de allmänna principer för densamma, som angivits i professorerna Haglunds och Hedréns betänkande. Först genom sjukgymnastutbildningens förläggande — i enlighet med de nämnda sakkunnigas förslag — till ett stort, modernt sjukhus blir det möjligt att skaffa eleverna den för deras blivande viktiga yrke nödvändiga utbildningen och sålunda förvärva åt vårt land den kår av kunniga, med olika sjukdomstillstånd väl förtrogna sjukgymnaster, som landet så väl behöver. Vi nödgas dock gentemot de sakkunniga såsom vår åsikt uttala, att även manliga sjukgymnaster böra utbildas samt, att de för lärarpersonalen tilltänkta lönerna äro för knappt tillmätta. Då vi emellertid med detta vårt yttrande avse ej en detaljgranskning av de sakkunnigas förslag i alla dess delar utan företrädesvis principuttalanden, avstå vi från att här beröra vare sig dessa eller en del andra förslag av de sakkunniga i fråga om den blivande anstaltens organisation och administration, som eljest kunde diskuteras.

Vi anse oss i likhet med karolinska institutets kommitté även för vår del böra tillstyrka sakkunnigas förslag, att provisoriska lokaler beredas den planerade sjukgymnastiska anstalten genom påbyggnad av serafimerlasarettets poliklinikbyggnad samt tillika förorda, att denna påbyggnad måtte komma till stånd snarast möjligt.

Vi anse oss till sist icke kunna underlåta att i någon mån ingå på en kritik av de synpunkter de övriga ledamöterna i gymnastiska centralinstitutets direktion anlagt på den viktiga och i hög grad aktuella frågan om frisk- och sjukgymnastikens förhållande till varandra.

Dessa ledamöter hava under den vid tvenne direktionssammanträden förda diskussionen bland annat hävdad den ståndpunkten,

att även sjukgymnastutbildningen bör ske vid gymnastiska centralinstitutet,

att sjukgymnasteleverna visserligen böra beredas tillfälle till praktik även å sjukhus, men

att en mycket stor del av deras blivande utbildning, nämligen massage och gymnastik åt polikliniska patienter alltjämt skall ske å en till gymnastiska centralinstitutet knuten sjukgymnastisk poliklinik.

Enligt ovannämnda trenne ledamöter av direktionen skulle sålunda vid den nybyggnad av gymnastiska centralinstitutet, som kanske inom ganska kort tid blir nödvändig, uppföras även lokaler för denna sjukgymnastiska poliklinik.

Vi hava inför detta framtidsperspektiv ansett som vår plikt att — utan att ingå på alla övriga förvisso tungt vägande skäl, som framdragits för åsikten att den sjukgymnastiska utbildningen bör avlägsnas från gymnastiska centralinstitutet och förläggas till ett sjukhus — erinra om följande:

Den sjukgymnastiska polikliniken å det för närvarande i stadens centrala delar belägna gymnastiska centralinstitutet är redan nu åtminstone tidvis så klen frekventerad av hjälpsökande, att vid höstens första direktionssammanträde särskilda annonsätgärder föreslogos av föreståndaren för att öka

antalet patienter och därigenom skaffa bättre undervisningsmaterial för sjukgymnasteleverna. Enligt vår mening ligger det stor fara i, att ett nybyggt gymnastiskt centralinstitut, som med hänsyn till behovet av tillräckligt stor idrottsplats väl med nödvändighet skulle komma att förläggas i stadens periferi, exempelvis norra Djurgården, på grund av sitt mera avlägsna läge skulle bli än mindre besökt av massage- och sjukgymnastikpatienter. Härtill kommer såsom en enligt vår mening än viktigare omständighet, att såväl serafimerlasarettet som de stora kommunala sjukhusen i allt större utsträckning tendera att själva omhändertaga vården av både sina kliniska och polikliniska fall även i fråga om sjukgymnastik och massage. På serafimerlasarettet ombesörjes sålunda all sjukgymnastik och massage å alla inneliggande och de flesta polikliniska patienter av sjukhusets egen personal; det synes oss i hög grad sannolikt, att inom ganska kort tid samma eller liknande förhållanden komma att råda även på stadens sjukhus. Härav skulle följa, att eventuella remisser av sjukgymnastikpatienter från *sjukhusen* till gymnastiska centralinstitutets sjukgymnastiska poliklinik helt och hållet skulle upphöra, och denna anstalt härigenom berövas det bäst undersökta och även ur andra synpunkter det för undervisningen värdefullaste patientmaterialet. Efter ett eventuellt inrättande å ett nybyggt gymnastiskt centralinstitut av kanske dyrbara lokaler för sjukgymnastiken, skulle sålunda enligt vår mening den situationen ej blott kunna tänkas inträffa utan *sannolikt* inträffa, att lokalerna komme att stå oanvända på grund av patientbrist.

Ses samma sak direkt från sjukgymnastutbildningens synpunkt torde redan nu — som ovan anförts — det knappa patientmaterialet å gymnastiska centralinstitutets poliklinik medföra bestämda svårigheter för danandet av goda sjukgymnaster; enligt det ovan anförda torde dessa svårigheter icke kunna avhjälpas vid ett nytt gymnastiskt centralinstitut utan i stället efter en nybyggnad kunna befaras bli än större.

Om däremot — såsom vi förorda — sjukgymnastutbildningen flyttas till serafimerlasarettet, finnas ej längre några svårigheter för åstadkommandet av nödigt undervisningsmaterial för de blivande sjukgymnasterna. Serafimerlasarettets stora *polikliniker*, vid vilka patientantalet är i ständig ökning, garantera en ständig tillgång av ett stort antal för demonstration och behandling lämpliga massage- och sjukgymnastikfall. På medicinska, kirurgiska och *nervkliniker*na, som inom cirka ett år torde stå fullt färdiga efter de senaste årens genomgripande ombyggnad och moderniseringsarbeten, finnes likaledes alltid att tillgå ett stort antal *inneliggande* patienter för den sjukgymnastiska undervisningen.

Vi kunna till slut ej underlåta att betona den enligt vår mening hart när oskattbara fördel, som en till ett sjukhus förlagd utbildning måste innebära för den blivande sjukgymnasten. Ej blott för den i medicinska frågor ofta nog oupplysta allmänheten utan understundom även för den bristfälligt utbildade sjukgymnasten ligger det nära till hands att förväxla *symtom* med *sjukdomstillstånd*. Med det senast anförda hava vi endast velat ytterligare betona värdet av sjukgymnastutbildningens förläggande till ett sjukhus, där — såsom Lundafakulteten i ett utlåtande så riktigt framhåller — den blivande sjukgymnasten även får tillfälle att se ett stort antal fall, vilka *icke* böra bli föremål för massage- eller sjukgymnastisk behandling, trots att symptomen vid en mera ytlig granskning kunde synas indicera dylik.

Slutligen har *svenska gymnastiklärarsällskapet*, med vilket *föreningen G. C. I.* förklarar sig instämma, anfört huvudsakligen följande:

Det Lingska gymnastiksystemet, som det i princip uppställts, sedermera utvecklats och alltjämt uppfattas innesluter i sig olika tillämpningsformer av friskgymnastik och sjukgymnastik i egentlig mening. Den omständigheten att i samband med sjukgymnastisk rörelsebehandling andra terapiformer användas ändrar intet i detta faktum. Utvecklingen under de senare decennierna har visserligen gått i den riktningen, att man med sjukgymnastik sammanfört elektricitet-, ljus- och värmeterapi och då i detta förhållande velat se en naturlig utveckling, som innebär ett fjärmande mellan frisk- och sjukgymnastik. Denna utveckling till specialisering har otvivelaktigt också medfört, att viss differentiering är av nöden vid utbildning av gymnaster. Men å andra sidan har rörelsebehandlingen på senare tid återvunnit sin centrala plats inom fysioterapien, varvid de aktiva rörelserna tillmätas en allt större vikt. Fysioterapien är därför nu och torde förbli till sin väsentligaste del sjukgymnastik i hävdvunnen mening utan skarp avgränsning till friskgymnastik.

Vid olika tillfällen har svenska gymnastiklärarsällskapet haft anledning taga ställning till sjuk- och friskgymnastikens inbördes samband och de olika utbildningslinjernas planläggning. Den personliga erfarenheten av de båda grenarnas kompletterande värde för de båda kategorierna av gymnaster har därvid varit avgörande, varför sällskapet trots ökad tendens till specialisering icke velat tillstyrka en fullständig skilsmässa. Även om sådana röster icke saknas, som fortfarande helst såge en fullt gemensam utbildning, är dock det övervägande antalet gymnaster av den uppfattningen, att den differentiering, som av 1927 års sakkunniga föreslagits, är fullt tillräcklig för att icke »ovidkommande» ämnen skola behöva belasta utbildningen.

De kvalifikationer, som enligt det nu framlagda utbildningsförslaget ställas på blivande sjukgymnaster, synas mer sikta till rent tekniska terapiformer än sjukgymnastik i egentlig mening. Skulle läkarna dela denna uppfattning hos de sakkunniga, vore ju detta ett skäl att ge utbildningen den föreslagna gestaltningen. Vi betvivla emellertid att så kan vara fallet. Enligt vår uppfattning måste allt framgent huvudvikten läggas på rörelsebehandlingen. Denna fundamentala del av fysioterapien anse vi bättre tillgodosedd i det förslag, som av 1927 års sakkunniga framlagts. Detta icke minst tack vare de ämnen, som av 1929 års sakkunniga betecknas som ovidkommande. Enligt vår mening kunna med hänsyn därtill att även i 1929 års förslag viss friskgymnastik föreslås, de ovidkommande ämnena på sin höjd anses uppgå till 25 procent och icke till 50.

Skall sjukgymnasten i någon mån anses duglig att handleda motionsgymnastik och andra motionsövningar, som i förslaget förutsättes, synas de undervisningstimmar, som representera de andra 25 procenten vara minst av allt ovidkommande. Under förutsättning av att eleverna under sin utbildning vid ett omorganiserat centralinstitut beredas möjlighet till den sjukhustjänstgöring, som av 1927 års sakkunniga föreslagits, finnes ur *utbildningssynpunkt* ingen anledning att därifrån lösrycka denna utbildning.

Ett vägande skäl för dess bibehållande vid gymnastiska centralinstitutet måste även den omständigheten vara, att friskgymnasterna då lättare bliva i tillfälle åtnjuta nöjaktig undervisning och praktik i hållningsrättande gymnastik och i samband därmed sådan sjukgymnastisk undervisning, som är

nödvändig såväl för tjänstens skötande som för den allmänna kompetensen. Läroverksstadgan föreskriver nämligen meddelande genom skolans försorg av hållningsrättande gymnastik och gymnastik för klena barn, varjämte vid folkskolan mångenstädes dylik gymnastik redan införts, vilka omständigheter innebära, att även friskgymnasten måste förvärva icke ringa grad av sjukgymnastisk kunskap och praktik. Att sådan kunskap gör friskgymnasten mer kapabel även som sådan, vilja vi ännu en gång kraftigt betyga.

Sällskapet kan ej annat än uttala en bestämd protest mot de sakkunnigas förslag om utrotande av de manliga legitimerade sjukgymnasterna. Att den av de sakkunniga så högt värdesatta pionjärgärningen utförts främst av de *manliga* gymnasterna, bland vilka man återfinner en hel rad av de namn, som skapat den svenska sjukgymnastikens stora anseende ute i världen, därom kunna de sakkunniga näppeligen sväva i okunnighet, ehuru de härvidlag omsorgsfullt underlåta att påpeka detta i just ifrågavarande sammanhang utomordentligt intressanta faktum. I stället nödgas man hos de sakkunniga efterlysa den allsidiga utredning, som skulle kunna motivera att hela denna kår med dylik gänelig pionjärgärning bakom sig nu plötsligt genom statens egna åtgärder skall utrotas. Att denna uppfattning om mannens olämplighet att meddela sjukgymnastisk behandling ej delas av den del av läkarkåren, som har mest erfarenhet härom — d. v. s. badortsläkarna — framgår däraf, att dessa i stor utsträckning anställa icke blott manliga legitimerade sjukgymnaster utan även i sjukgymnastik mindre kvalificerade, manliga läkarkandidater.

Som av det föregående framgår så måste därför, även om den egentliga sjukgymnastutbildningen avskiljes från gymnastiska centralinstitutet, sjukgymnastisk utbildning för gymnastiklärarna alltjämt bibehållas vid centralinstitutet med härför erforderliga lokaler, undervisningsmaterial och lärarkrafter.

Att skärskåda det föreliggande förslaget ur ekonomisk synpunkt låter sig svårigen göra, då några ekonomiska beräkningar icke medhunnits av de sakkunniga. Av de antydningar som gjorts framgår emellertid, som om de sakkunniga ville göra troligt, att det skulle bli billigare för staten med två utbildningsanstalter än med en. Hur man t. ex. tror sig kunna erhålla dugliga instruktionsgymnaster för en årslön av 4,500 kronor är svårfattligt. Ännu mer orimlig synes den beräkningen vara, att erhålla avsevärda inkomster av patientbehandling. De sakkunniga hålla före, att en gymnast är i stånd att behandla minst 8 patienter per timme och att minst 300 patienter dagligen stå till buds. Sådana beräkningar äro minst sagt sangviniska. Vi tillråda en grundlig utredning beträffande de ekonomiska konsekvenserna av förslaget.

Sällskapet önskar betona, att våra här ovan och tidigare framförda synpunkter i detta spörsmål uteslutande böttna i månheten om en för olika gymnastkategorier fullgod utbildning och ingalunda av traditionsbundenhet. Kan något vinnas med en uppdelning på olika anstalter för frisk- och sjukgymnaster utan att de olika företrädarnas utbildning eftersättes eller gymnastikens utveckling hämmas, hava vi intet att erinra mot att två anstalter upprättas. Detta kan emellertid ingalunda anses vara fallet i det senast föreliggande förslaget. Vi hålla före, att den svenska sjukgymnastiska utbildningen skulle bäst betjänas om 1927 års sakkunnigförslag genomföres och icke det senast framlagda förslaget.

Som synes har sällskapet i ovanstående yttrande icke ingått på någon

detaljgranskning. Av en sådan detaljgranskning synes emellertid framgå, att åtskilliga frågetecken kunna sättas för ändamålsenligheten i det förslag, som framlagts av 1929 års sakkunniga. Förvånansvärt ringa hänsyn synes även tagen till de goda resultat, som enligt medicinska fakulteten i Lund redan uppnåtts vid sydsvenska gymnastikinstitutets utbildning av sjukgymnaster i samarbete med Lunds lasarett, d. v. s. sjukgymnastutbildning vid gymnastikinstitutet samtidigt med friskgymnastutbildning och i intimt samarbete med lasarett. 1927 års gymnastiksakkunniga hava föreslagit utökad och liknande samarbete mellan gymnastiska centralinstitutets sjukgymnastutbildning och lämpligt lasarett i Stockholm, och därvid föreslagit en anordning, som så nära som möjligt ansluter sig till den utbildning, som äger rum vid sydsvenska gymnastikinstitutet. Det hade då legat nära till hands att ytterligare söka förbättra detta förslag, men i stället härför hava 1929 års sakkunniga framlagt ett alldeles nytt förslag, som för det första är så ofullständigt utarbetat, att det icke utan förnyad utredning kan läggas till grund för någon Kungl. Maj:ts proposition, och för det andra ger en mycket bristfällig sjukgymnastisk utbildning. Därjämte är det av den natur, att det helt sönderbryter den hittillsvarande traditionen och river upp gymnastiska centralinstitutets tjuguariga utredningsarbete på nytt vid den tidpunkt, då det enligt dåvarande statsrådets åsikt skulle föreläggas riksdagen i färdigutrett skick. Här nödgas sällskapet allvarligt ifrågasätta, om verkligen 1929 års förslag med sina påfallande brister har så många positiva värden, att dessa uppväga förslaget åtföljande nackdelar för hela vår fysiska fostran.

Sällskapet anser sig sålunda böra erinra om, att i såväl 1924 som 1927 års gymnastiksakkunniga läkarvetenskapen varit representerad med högt betrodda representanter, vilka icke reserverat sig mot de förslag, som av respektive sakkunniga framlagts. 1927 års förslag är dessutom, som tidigare av gymnastiska centralinstitutets direktion i yttrande till Kungl. Maj:t påvisats, helt utarbetat i den riktning, som de medicinska myndigheterna *tidigare* antytt och tillstyrkt. Vilka hittills ej anförda skäl motivera denna markanta omsvängning i vissa medicinska myndigheters tidigare tillstyrkanden till den åsikt, som *nu* företrädes av de två sista medicinska sakkunniga, mot vilkas auktoritet dock bör ställas de högt kvalificerade medicinska representanterna i 1924 och 1927 års kommittéer.

Detta nya förslag angående sjukgymnastutbildningen, vars fördelar de sakkunniga ingalunda lyckats bevisa, har emellertid redan åstadkommit uppskov på ett helt år med hela gymnastiska centralinstitutets omorganisation. Denna stora fråga, som har vital betydelse för hela vårt folks fysiska fostran, har fått stå tillbaka för här påpekade meningsskiljaktigheter mellan olika medicinska auktoriteter angående detaljer i sjukgymnastutbildningen, en fråga av så avgjort underordnad betydelse jämfört med den förra, att det måste anses som högst beklagligt, att en dylik detaljfråga redan fått förhåla den stora frågan: gymnastiska centralinstitutets omorganisation och förbättrad fysisk fostran åt vårt folk. Frånsett vilken ställning Kungl. Maj:t än kommer att intaga i denna strid mellan de medicinska auktoriteterna angående sjukgymnastutbildningen, får svenska gymnastiklärarsällskapet vördsamt uttala den förhoppningen, att gymnastiska centralinstitutets omorganisation måtte föreläggas 1931 års riksdag för att därigenom ett slut måtte göras på nuvarande oeffterrättliga förhållanden vid centralinstitutet, som icke kunna anses värdiga kulturlandet Sverige av år 1930 och än mindre P. H. Lings eget land.

Departementschefen.

Frågan om de grundlinjer, efter vilka gymnastiska centralinstitutet för framtiden skulle organiseras, har, såsom av den nu utav mig lämnade redogörelsen framgår, varit föremål för ett långvarigt meningsutbyte, och tiden synes mig vara inne, att denna fråga nu hänskjutes under riksdagens omprövning. Bland den mångfald olika uppslag, som här framförts, kan man skönja två huvudlinjer, vilka under hela den tid, denna fråga stått på dagordningen, skarpt brutit sig mot varandra. Å ena sidan möta vi här den ståndpunkt, som främst företrädes av de praktiserande gymnasterna av olika slag, nämligen att utbildningen vid gymnastiska centralinstitutet, liksom allt hitintills, jämväl i fortsättningen bör omfatta gymnastikens båda grenar, frisk- och sjukgymnastiken, och alltså även för framtiden resultera i utexaminerandet av både gymnastiklärare och sjukgymnaster. Å andra sidan har, framförallt från medicinskt håll, framförts den synpunkten, att utbildandet av sjukgymnaster ej hade något samband med utbildandet av lärare i gymnastik och idrott utan att förstnämnda utbildning vore en rent medicinsk angelägenhet, som borde helt omhänderhavas av läkare på samma sätt som exempelvis sjuksköterske- och barnmorskeutbildningen.

Diskussionen i denna fråga, som pågått i två decennier, har icke lett till något slutligt resultat, och de båda uppfattningarna stå fortfarande i det stora hela oförmedlade mot varandra. Det är icke uteslutet, att de motsatta åskådningarna allt framgent komma att mer eller mindre starkt brytas mot varandra, därest icke genom ett beslut av riksdagen frågan vinner sin lösning. Det osäkerhetstillstånd ifråga om den framtida organisationen, som denna mångåriga diskussion medfört för gymnastiska centralinstitutet, har givetvis icke kunnat undgå att menligt inverka på arbetet därstädes, huru pliktstroget, hängivet och uppoftande detta än varit. För en var, som känner vad den svenska gymnastiken ej endast redan uträttat inom vårt land och ute i världen, utan även äger sina givna förutsättningar att alltjämt kunna uträtta, framstår det såsom en angelägenhet av högsta vikt att söka genom en omorganisation av institutet få det rådande osäkerhetstillståndet att upphöra och härigenom bereda den svenska gymnastiken för framtiden lugnare och bättre arbetsförhållanden.

Om det sålunda står fast och erkännes från alla håll, att gymnastiska centralinstitutets organisationsfråga med det snaraste måste lösas, så har, som jag nyss sade, endrätt om denna lösning ingalunda vunnits genom den förda diskussionen. När det för mig gällt att taga ståndpunkt till här föreliggande viktiga spörsmål, har jag alltså haft att väga de för de olika ståndpunkterna anförda skälen mot varandra för att på så sätt söka nå fram till den lösning, som för den svenska gymnastiken och därigenom för folkhälsan kan bli den bästa.

Att jag så utförligt som skett redogjort för de uttalanden, som i den föreliggande huvudfrågan gjorts av 1929 års sakkunniga och av de över detta sakkunnigbetänkande hörda myndigheterna, beror därpå, att jag ansett

det vara av vikt att få hithörande spörsmål så allsidigt belysta som möjligt. Av dem, som yrkat på sjukgymnastikens fullständiga fränskiljande från utbildningen av gymnastiklärare har, som nyss nämnts, framhållits nödvändigheten att närmare anknyta utbildningen av sjukgymnaster till sjukvården och jämväl den medicinska undervisningen. För en tillfredsställande sjukgymnastisk underbyggnad krävdes tillgång till sjukvårdsanstalter, där den blivande sjukgymnasten under sakkunnig läkares ledning kunde vinna inblick i arbetet på ett sjukhus samt förvärva nödvändiga praktiska insikter och erfarenhet i sjukvårdslära och sjukbehandlingsteknik. Möjlighet härtill erbjödes icke vid det nuvarande gymnastiska centralinstitutet och kunde icke väntas åvägabragd i anslutning till detta annat än med kostnader, som måste te sig oöverkomliga. Då vidare sjukhustjänstgöringen förutsatte ett visst mått av teoretisk medicinsk förutbildning, vore det naturligt, att sjukgymnastutbildningen meddelades i en till det medicinska undervisningsväsendet anknuten särskild läroanstalt. Ibland har man även såsom en olägenhet av den nuvarande organisationen av gymnastiska centralinstitutet påpekat, att densamma nödgade personer, vilka uteslutande voro inriktade på gymnastiklärarkallet, att jämväl offra tid på ett ämne — sjukgymnastik — för vilket de saknade både intresse och fallenhet.

Förespråkarna för sambandets bevarande åter hava framhållit, att frisk- och sjukgymnastiken i själva verket utgjorde ett sammanhängande helt, att de vore så intimt med varandra förenade, att någon bestämd gräns mellan dem icke kunde dragas. Frisk- och sjukgymnastiken berodde ömsesidigt av varandra: friskgymnasten vore i behov av sjukgymnastiska insikter för, att upptäcka och bedöma fel i kroppsställningar m. m., och för sjukgymnasten vore friskgymnastiken ett viktigt stöd, då en mångfald av de till friskgymnastiken hörande rörelserna funne en betydelsefull tillämpning vid behandlingen av sjuka. En skilsmässa mellan frisk- och sjukgymnastutbildningen kunde därför befaras medföra en sänkning av kompetensnivån hos såväl gymnastiklärar- som sjukgymnastkåren. Mot en skilsmässa och sjukgymnastutbildningens förläggande till en särskild anstalt eller kurs hava även anförts praktiskt-ekonomiska skäl. Vid en skilsmässa torde det vara omöjligt att undvika dubbelundervisning i viss utsträckning och därav följande ökade kostnader för det allmänna. Slutligen innebure förslaget att skilja sjukgymnastikutbildningen från gymnastiska centralinstitutet en klart angiven föresats att avstänga männen från sjukgymnastisk utbildning och verksamhet. Sjukgymnastens yrke skulle övergå till kvinnligt monopol. En dylik anordning skulle bjärt bryta mot moderna arbetsvillkor inom samhället samt mot den sjukgymnastiska traditionen. Från så gott som alla håll hava också inlagts bestämda gensagor mot vad 1929 års sakkunniga härutinnan föreslagit.

Vid ett vägande av de sålunda anförda skälen mot varandra har jag funnit mig böra ansluta mig till den uppfattningen, enligt vilken utbildningen

i frisk- och sjukgymnastik jämväl i fortsättningen bör — åtminstone i viss utsträckning — höra samman.

Det kan icke förnekas, vare sig att i det sjukgymnastiska systemet de friskgymnastiska rörelseformerna spela en avsevärd roll eller att för friskgymnasten-läraren, vilken har att i sin verksamhet taga befattning med barn och ungdom, som i fysiskt hänseende äro mycket olika rustade, det har en synnerligen stor betydelse, att han besitter förutsättningar för att kunna konstatera och bedöma förefintliga kroppsliga svagheter eller fel, som påkalla särskild sjukgymnastisk behandling och även, efter skolläkares anvisning, själv meddela sådan behandling åt elever, som därav äro i behov. Man måste därför av en väl kvalificerad sjukgymnast fordra ett visst mått av allmän gymnastisk utbildning, likaväl som man för friskgymnastens del måste till en betydlig grad upprätthålla kravet på sjukgymnastiska insikter. En fullständig skilsmässa mellan utbildningen av frisk- och sjukgymnaster kan därför, som tidigare framhållits, befaras leda till en betänklig försämring av kompetensnivån för såväl den ena som den andra utbildningsriktningens vidkommande.

Jag har nyss berört de ökade kostnader för det allmänna, som vid en skilsmässa knappast torde kunna undvikas på grund av dubbelundervisningen. Härtill komma så de synnerligen allvarliga ekonomiska konsekvenserna för de enskilda personerna. På grund av det begränsade timantalet vid lärarbefattningar i gymnastik med lek och idrott vid de smärre läroanstalterna torde svårigheter alltid komma att yppa sig för att för dessa befattningar erbjuda en lön, innebärande skälig bärgning för tjänstinnehavaren. Hittills har det då varit vederbörande möjligt att genom sjukgymnastisk verksamhet utöka sina inkomster; en skilsmässa mellan frisk- och sjukgymnastutbildningen skulle för framtiden omöjliggöra detta.

Slutligen vill jag framhålla, att jag i likhet med både 1924 och 1927 års sakkunniga finner, att man icke utan tvingande skäl bör övergiva en organisation, som — trots de anmärkningar, som riktats mot densamma — framvuxit ur speciellt svenska förhållanden och förmått att föra den svenska gymnastiken fram till en erkänd ledarställning i världen. När nu, så vitt jag kunnat finna, några dylika tvingande skäl icke blivit anförda, har jag funnit mig böra söka bygga vidare på den redan befintliga grund, som lagts av mångårig beprövad erfarenhet.

Å andra sidan kan jag icke bortse ifrån åtskilligt av det som anförts av förespråkarna för en skilsmässa mellan frisk- och sjukgymnastiken. Enligt min uppfattning är det sålunda ett mycket befogat krav, att utbildningen av sjukgymnaster närmare än hittills anknytes till sjukvårdsarbetet. Alla nödiga erfarenheter om och vanan vid behandlingen av sjukdomsfall, där sjukgymnastisk terapi kan med fördel komma till användning, vinnes svårligen på annat sätt än genom tjänstgöring vid sjukvårdsanstalt, där ett rikhaltigt sjukmaterial ständigt står till förfogande, och där den blivande sjukgymnas-

ten blir i tillfälle att under vetenskapligt fackutbildad läkares tillsyn och under fackutbildad sjukgymnasts ledning förvärva praktisk färdighet och vana vid de sjukas behandling. En sådan tjänstgöring är även mycket viktig ur den synpunkten, att den är ägnad att hos sjukgymnasten inskräpa betydelsen av samarbetet med läkaren.

De synpunkter, som av mig nu framhållits, hava, förefaller det mig, i allt väsentligt beaktats i det av 1927 års sakkunniga framlagda förslaget. Dessa hava föreslagit, att utbildningen under första året skulle anordnas efter en enhetlig plan för alla elever, därvid jämväl i så stor utsträckning, som lämpligen kunde ske, gemensam undervisning skulle äga rum för manliga och kvinnliga elever. Under andra året skulle utbildningen däremot uppdelas på två skilda linjer, en frisk- och en sjukgymnastlinje. Slutligen skulle under ett tredje utbildningsår tillfälle beredas elev, som genomgått friskgymnastlinjen, att erhålla utbildning å sjukgymnastlinjen, ävensom elev, som genomgått sjukgymnastlinjen, att erhålla utbildning å friskgymnastlinjen.

Då det sålunda framlagda förslaget, såsom jag nyss anfört, i allt väsentligt beaktat de synpunkter, som jag funnit vara de avgörande för den framtida organisationen av gymnastiska centralinstitutet, finner jag mig böra i princip uttala min anslutning till detta förslag. Detta synes mig på intet sätt förhindra, att för den speciella sjukvårdens behov inom sjukhusen sjuksköterskor eller därmed likställd personal i sin utbildning bibringas jämväl någon färdighet i sjukgymnastik.

Ännu några frågor, som berörts av 1924 och 1927 års sakkunniga, äro av den betydelse, att de böra antydast i detta sammanhang.

Såsom tidigare nämnts, ingår bland gymnastiska centralinstitutets uppgifter ända sedan dess tillkomst att sörja för utbildningen av gymnastikinstruktörer och gymnastikledare för krigsmakten. Beträffande denna utbildning hava 1924 års sakkunniga föreslagit, att den elementära delen, d. v. s. den, som för närvarande meddelas i den s. k. instruktörskursen, borde skiljas från institutet och i stället överflyttas till försvarsväsendets egna organ, under det att den högre gymnastiska utbildningen för officerare fortfarande skulle kvarbliva vid institutet.

Detta förslag har biträttas såväl av de flesta myndigheter, som yttrat sig i ämnet, som av 1927 års sakkunniga.

De skäl, som anförts för detta förslag, äro i korthet följande: Instruktörskursen i sin nuvarande form kunde knappast sägas äga något egentligt existensberättigande annat än med hänsyn till dess militära uppgift men utgjorde, sådan den med tanke på detta utbildningsmål gestaltat sig, ett hinder för ett rationellt ordnande av institutets undervisning till överensstämmelse med dess karaktär av en högre utbildningsanstalt i fysisk fostran.

Då nu krigsmaktens behov av instruktörer i gymnastik syntes kunna lika väl, ja måhända på ett bättre sätt tillgodoses, om instruktörsutbildningen omhändertoges av rent militära organ, borde den nuvarande instruktörskursen icke längre vara förlagd till gymnastiska centralinstitutet. Vad angår den sammankoppling av den civila och den militära gymnastiska utbildningen på ett högre stadium, som i vårt land ägt bestånd alltifrån gymnastiska centralinstitutets tillkomst, har däremot framhållits, att densamma haft och fortfarande hade sakligt fog för sig samt innebure bestämda fördelar både ur militär och allmänt medborgerlig synpunkt. För de härför anförda skälen torde jag få hänvisa till sid. 14 och följande i 1924 års sakkunnigas betänkande.

Detta förslag har, såsom nyss nämnts, i allmänhet blivit tillstyrkt. Även jag finner mig böra förorda, att de militära instruktörskurserna brytas ut ur det nära samband, vari de hittills stått till gymnastiklärar- och sjukgymnastutbildningen.

Frågan om den militära instruktörsutbildningen kommer emellertid att behandlas av chefen för försvarsdepartementet i kap. VIII i det följande.

Både 1924 och 1927 års sakkunniga hava föreslagit, att det föreliggande behovet av vetenskapligt stöd och ledning för arbetet på den fysiska fostrans område skulle fyllas genom inrättande vid institutet av en professur i kroppsövningarnas fysiologi och hygien, vars innehavare borde äga en hög vetenskaplig kompetens och till sitt förfogande hava ett väl försett laboratorium, avsett till tjänst såväl för undervisningen som för forskningen inom ifrågavarande speciella del av den fysiologiska vetenskapen.

Beträffande de skäl, som anförts för detta förslag, ävensom de yttranden, som avgivits däröver, torde jag få hänvisa till handlingarna i ärendet.

En förutsättning för att professuren i kroppsövningarnas fysiologi och hygien skall kunna giva avsedda resultat är emellertid, såsom nyss nämnts, att till professorsn förfogande står ett väl utrustat laboratorium. Ett sådant läro emellertid icke kunna åstadkommas vid gymnastiska centralinstitutet med nuvarande lokalförhållanden utan torde först kunna inrättas i samband med den erkänt nödvändiga nybyggnaden för centralinstitutet. Vid sådant förhållande och då därjämte den nuvarande statsfinansiella situationen manar till stor försiktighet, läro med den föreslagna institutionen — som innebär en mycket önskvärd utvidgning av gymnastiska centralinstitutets verksamhet ehuru icke en oeftergivlig förutsättning för dess omorganisation — tills vidare få anstå och den ifrågasatta lärarbefattningen i kroppsövningarnas fysiologi och hygien tills vidare bliva likställd med övriga lärarbefattningar vid institutet.

Beträffande den frivilliga gymnastik- och idrottsrörelsen har framhållits, att vid institutet borde etableras ett intimt samarbete med densamma, varvid institutet borde intaga en impulsgivande, konsulterande och instruerande ställning.

I likhet med 1927 års sakkunniga vill jag i detta sammanhang betona vikten och betydelsen för vårt folks både kroppsliga och andliga hälsa av den frivilliga gymnastik- och idrottsrörelsen, därest denna bedrivs på ett riktigt sätt. Jag finner det då också helt naturligt, att gymnastiska centralinstitutet, för att rätt kunna fylla sin plats såsom en centralhård för den fysiska fostran i vårt land, måste stå i en intim kontakt med denna rörelse. Detta samarbete får dock ej skapas genom författningsföreskrifter eller yttre organisatoriska anordningar, utan torde det i första hand få bli en institutets egen sak att finna de lämpliga vägarna härtill. En viktig förutsättning för framgången av det frivilliga arbetet för fysisk fostran är, att föreningarna äga tillgång till kompetenta gymnastik- och idrottsledare. Härav föreligger ett mycket stort behov, vars fyllande ofta nog plägar erbjuda svårigheter. Till detta behov bör gymnastiska centralinstitutet även i det egentliga undervisningsarbetet taga hänsyn i så måtto, att vid utbildningen av gymnastiklärare tid ägnas jämväl åt att förbereda eleverna för uppgifter av ifrågavarande art.

Slutligen vill jag med några ord beröra frågan om den tidpunkt, från och med vilken den nya organisationen av gymnastiska centralinstitutet bör träda i kraft.

Under punkt 282 av 1931 års åttonde huvudtitel har jag redan framhållit, att, med hänsyn till de vidlyftiga arbeten med stadgar o. s. v., som bleve en oavvislig följd av ett omorganisationsbeslut, det vore otänkbart att föreslå, att den eventuellt av riksdagen beslutade nya organisationen skulle träda i kraft tidigare än från och med budgetåret 1932/1933.

Denna uppfattning hyser jag fortfarande, och jag vill särskilt betona betydelsen av att de viktiga administrativa beslut, som bli en följd av ett principbeslut av riksdagen, må kunna föregås av en noggrann utredning av dem, som bli närmast ansvariga för deras förande ut i verkligheten, nämligen lärarkollegiet vid och direktionen över gymnastiska centralinstitutet.

Med hänsyn å andra sidan till önskvärdheten av att det hittills rådande osäkerhetstillståndet på detta område, varom jag i det föregående talat, ej varder utsträckt längre än nödvändigt, vill jag framhålla önskvärdheten av att omorganisationens successiva genomförande verkligen tager sin början från och med budgetåret 1932/1933. Då man har att räkna med två övergångsår, under vilka undervisning skall meddelas såväl efter den nuvarande som enligt den föreslagna organisationen, kommer det i allt fall att dröja till budgetåret 1934/1935, innan omorganisationen helt kunnat genomföras.

Kap. III. Gymnastiska centralinstitutets omfattning vid en blivande organisation m. m.

Sedan jag sålunda angivit min ståndpunkt till den grundläggande frågan om den princip, enligt vilken efter min uppfattning gymnastiska centralinstitutet för framtiden bör organiseras, vill jag övergå till att behandla frågan om gymnastiska centralinstitutets omfattning vid en blivande organisation.

Detta spörsmål och åtskilliga härmed sammanhängande frågor har av 1924 års sakkunniga behandlats i kap. III—VI (sid. 25—52 i deras betänkande) samt av 1927 års sakkunniga likaledes i kap. III—VI (sid. 32—110 i deras betänkande).

För 1924 års sakkunniga var utbildningen av lärare i gymnastik för landets skolor det centrala i gymnastiska centralinstitutets verksamhet, och i anslutning härtill funno nämnda sakkunniga det vara naturligt, att institutets omfattning och gestaltning vid en blivande omorganisation komme att framför allt bli beroende av det behov av fackutbildade gymnastiklärare, som för skolornas del kunde beräknas föreligga. I detta sammanhang hava 1924 års sakkunniga behandlat vissa frågor, som intimt höra samman härmed, nämligen *dels* frågan om ämnet fysisk fostrans plats på skolornas undervisningsprogram, *dels* frågan om gymnastiklärarnas ställning i avlösnings- och andra hänseenden, *dels ock* frågan om omläggning av den statliga verksamheten för övervakande av det fysiska uppfostringsarbetet i skolorna och bland landets ungdom i övrigt. Jag torde då först i korthet få beröra dessa förslag.

1924 års sakkunniga hava sammanfattat sina förslag i dessa hänseenden på följande sätt:

1:o) I fråga om *gymnastikundervisningens omfattning* föreslå vi inga andra förändringar i nu bestående förhållanden än

a) beträffande *de allmänna läroverken*, att de två veckotimmarna i fäktning för de fyra gymnasieringarna ersättas med 75 timmar per läsår, anslagna åt idrotts- och friluftsliv, vari dock givetvis kan i viss utsträckning ingå fäktundervisning;

b) beträffande *de kommunala mellanskolorna*, att samma timantal i gymnastik fastställas för dessa skolor som för realskolan, d. v. s. 4 timmar i veckan;

c) beträffande *de s. k. privatläroverken*, att för de förberedande klasserna bestämmas samma timantal i gymnastik som för folkskola av A-typ, klass 1—3, för realskolestadiet samma timantal som för realskolan och för gymnasialstadiet samma timantal som för gymnasierna vid statsläroverken;

d) beträffande *folkskoleseminarierna*, att för elever, som genomgått tredje klassen, anordnas en till augusti månad i omedelbar anslutning till höst-

terminen förlagd obligatorisk 14 dagars kurs i idrotts- och friluftsliv, till vilken bidrag i viss omfattning anvisas å vederbörande seminariers omkostnadsstater;

2:o) I fråga om *gymnastikavdelningarnas storlek* föreslås för samtliga skolytyper den maximibegränsningen, att avdelning icke må omfatta flera lärjungar, än vad som motsvarar högsta tillåtna lärjungantalet i två sammanlagda klassavdelningar, dock att eleverna i läroverkens och med dem jämförliga läroanstalters (de kommunala mellanskolorna likväl undantagna) första klass skola undervisas för sig i avdelningar, omfattande högst omkring 40 lärjungar, samt att särskilda gymnastikavdelningar anordnas för de elever, vilka äro i behov av s. k. hållningsrättande gymnastik.

3:o) I fråga om *lärarkrafterna* föreslås

a) inrättande av kombinerade gymnastik- och ämneslärartjänster i den utsträckning, skolöverstyrelsen bestämmer, vid sidan av de vanliga gymnastiklärarbefattningarna;

b) gymnastiklärartjänsternas likställande i avlönings- och övriga hänseenden med adjunktstjänsterna, i samband varmed bör fastställas en undervisningsskyldighet för gymnastiklärare av 24—32 veckotimmar;

c) inrättande vid de större läroverken och vid folkskoleseminarierna av förste gymnastiklärarbefattningar, förbundna med ett årligt arvode å 1,200 kronor utöver den ordinarie lönen.

4:o) Till beredande av tillfälle särskilt för folkskollärare att förvärva en grundligare utbildning i fysisk fostran föreslås anordnande av fortbildningskurser häri dels vid gymnastiska centralinstitutet eller genom dess försorg annorstädes på lämplig plats, dels ock distriktsvis av gymnastikkonsulenterna.

5:o) Den nuvarande gymnastikinspektörsinstitutionen avskaffas och dess inspekterande funktioner överflyttas på folkskolinspektörerna. Riket indelas i 10 (altern. 11) gymnastikkonsulentdistrikt med var sin gymnastikkonsulent, vilkens uppgift är att genom instruerande och konsulterande verksamhet inom sitt område verka för främjande av fysisk fostran i allmänhet och särskilt vid de läroanstalter, som icke förfoga över gymnastiklärare med högre fackutbildning, samt bland de frivilliga gymnastik- och idrottsföreningarna.

Gymnastikkonsulenterna tillsättas av Kungl. Maj:t och jämställas i avlöningshänseende med folkskolinspektörerna.

6:o) För den frivilliga gymnastik- och idrottsrörelsens behov av ledar- och instruktörskrafter bör gymnastiska centralinstitutet sörja genom anordnande av särskilda, härför avpassade utbildningskurser.

Beträffande de utlåtanden, som avgivits över 1924 års sakkunnigas sålunda framställda förslag såväl i de över betänkandet avgivna yttrandena som av 1927 års sakkunniga, torde jag här endast behöva hänvisa till handlingarna i ärendet.

Frågan om gymnastikundervisningens omfattning vid olika slag av läroanstalter är givetvis en angelägenhet av yttersta vikt för vårt folks fysiska fostran. Emellertid torde den knappast kunna anses hava ett så intimt sammanhang med det spörsmål, varom här närmast är fråga — gymnastiska centralinstitutets omorganisation — att ett ståndpunktstagande från min sida redan nu är erforderligt. Jag vill dessutom erinra, att frågan om gymnastikun-

dervisningens omfattning vid folkskolorna och de allmänna läroverken ny-ligen varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning (vid utfärdandet av 1919 års undervisningsplaner för folkskolorna och 1928 års undervisningsplaner för de allmänna läroverken) och att frågan om normalundervisningsplaner för de kommunala mellanskolorna för närvarande befinner sig under utredning.

Ej heller spørgsmålet om gymnastikavdelningarnas storlek torde vara av beskaffenhet att nu behöva upptagas till närmare omprövning.

I detta sammanhang hava 1924 års sakkunniga vidare berört frågan om anordnandet av särskilda undervisningsavdelningar för de elever, som äro i behov av s. k. hållningsrättande gymnastik. De av de sakkunniga i detta hänseende uttalade önskemålen hava så tillvida redan vunnit beaktande, att i de nya, i anslutning till 1927 års skolbeslut den 29 juni 1928 utfärdade undervisningsplanerna för rikets allmänna läroverk föreskrivits att — på tid utom timplanen och i den utsträckning därtill anslagna medel lämna tillgång — särskild hållningsrättande gymnastik eller i förekommande fall sjukgymnastik skall meddelas åt de lärjungar, som efter skolläkarnas bestämmande äro i behov därav. Såsom närmare framgår av punkt 172 av 1931 års åttonde huvudtitel, vartill jag här torde få hänvisa, hava de den 29 juni 1928 utfärdade planerna för undervisningen i gymnastik med lek och idrott ännu icke trätt i tillämpning, men däremot har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för budgetåret 1931/1932 anvisa medel för meddelande under sagda tid — låt vara i begränsad omfattning — av hållningsrättande gymnastik eller i förekommande fall sjukgymnastik.

Till vad 1924 års sakkunniga föreslagit i fråga om inrättandet av kombinerade gymnastik- och ämneslärartjänster återkommer jag i det följande under kap. IV.

Vid det förhållandet, att frågan om lönereglering för befattningshavare vid undervisningsväsendet icke kommer att bliva föremål för något Kungl. Maj:ts förslag till 1931 års riksdag, finner jag mig icke kunna till behandling upptaga de framkomna förslagen om reglering av avlöningsförhållanden m. m. för gymnastiklärarna samt om inrättandet av förste gymnastiklärarbefattningar.

Frågan om anordnande av fortbildningskurser i, jämte annat, gymnastik med lek och idrott har redan tidigare i år varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning (punkt 211 av 1931 års åttonde huvudtitel). Vid min anmälan inför Kungl. Maj:t under nyssberörda punkt av skolöverstyrelsens hemställan om anslag för fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor fann jag mig icke kunna tillmötesgå överstyrelsens däri gjorda framställning om beredande av medel till särskilda fortbildningskurser, däribland i gymnastik med lek och idrott. Med hänsyn härtill torde några åtgärder med anledning av förslaget i denna del icke nu böra ifrågakomma.

Den av 1924 års sakkunniga härefter berörda frågan om ordnandet av

gymnastikinspektionen vid rikets folkskolor m. fl. läroanstalter befinner sig, såsom närmare framgår av punkt 214 av 1931 års åttonde huvudtitel, för närvarande under utredning, och med anledning härav torde några åtgärder från min sida i denna fråga för närvarande icke vara möjliga.

I fråga om de utav 1924 års sakkunniga föreslagna utbildningskurserna för den frivilliga gymnastik- och idrottsrörelsens behov av ledar- och instruktörskrafter hava 1927 års sakkunniga framhållit, att det syntes dem, som om det för dessa kursers fortsatta utveckling vore lyckligast, om desamma fortfarande ställdes under den frivilliga gymnastik- och idrottsrörelsens ledning och anslagen till desamma gjordes beroende på initiativ från denna lednings sida. I anslutning härtill finner jag några åtgärder från min sida i denna fråga i nu förevarande sammanhang icke vara av behovet påkallade.

Härefter vill jag så övergå till frågan om storleken av det framtida gymnastiska centralinstitutet.

1924 års sakkunniga hava — å sid. 46 och 47 i betänkandet — behandlat frågan om totalbehovet av arbetskrafter för den allmänna gymnastiken och därvid efter en ingående undersökning ansett sig böra beräkna behovet av fackutbildade gymnastiklärare vid de olika läroanstalterna till 462, en siffra, som av de sakkunniga själva betecknas som i hög grad approximativ men såsom dock givande en ungefärlig ledning vid bedömande av lärarbehovets omfattning.

1927 års sakkunniga hava ansett sig kunna räkna med i stort sett samma antal som det, varmed 1924 års sakkunniga räknade.

I kap. IV (sid. 48—50 i betänkandet) hava 1924 års sakkunniga behandlat frågan om behovet av högre utbildade gymnaster vid krigsmakten under förutsättning att militärinstruktörskursen bortfaller och ersättes av inom försvaret ordnade kurser, och hava de sakkunniga därvid anført bl. a. följande:

Vid de överläggningar, vi i ämnet haft med militära sakkunniga under hösten 1924, har, med utgångspunkt från dåvarande försvarsorganisation men med en beräknad personalreduktion, behovet av i gymnastiskt hänseende högre utbildade officerare uppskattats så, att från truppförband av regementes storlek en officer borde varannat — vart tredje år kommenderas till centralinstitutet, samt att från mindre förband och från marinen kommendering borde ske i proportion härtill. Kontingenten av till institutet årligen nykommenderade officerare uppskattades på grundval av denna beräkning till 20. I denna siffra låg dock en viss marginal med hänsyn till att behovet år från år företedde en ganska stark växling till följd av bortkommenderingar vid respektive truppförband, befordringar etc. Den numera beslutade reduktionen av krigsmakten gör säkerligen även nyssnämnda siffra för hög. Det torde med den fastställda indragningen av antalet truppförband och dessas förtuning hädanefter bliva tillfyllest, om från varje regemente en officer vart 4:e—5:e år sändes till centralinstitutet. Under

sådana förhållanden torde antalet nyantagna militära elever vid institutet komma att variera mellan 8—12, motsvarande en medelsiffra av 10 per årskurs.

Såsom vi nyss framhållit växlar emellertid behovet årligen ganska starkt, och vidare är det klart, att beräkningar av ifrågavarande slag alltid måste bli va mer eller mindre osäkra. Det är därför ingalunda vår mening att ur berörda uppskattning av årsbehovet hämta mer än en ungefärlig föreställning om vilka krav, som från krigsmaktens sida kan komma att för framtiden ställas på centralinstitutet. Detta s blivande organisation bör därför ej heller göras så snäv, att icke därstädes lätteligen en anpassning av utbildningsmöjligheterna kan ske alltefter eventuella växlingar i det militära utbildningsbehovet.

Av enahanda skäl, som nyss anförts, synes det oss lämpligast, att antalet officerare, som skola genomgå centralinstitutet, fastställas år från år, och att beslut härutinnan meddelas av Kungl. Maj:t, efter de militära myndigheters nas och direktionens för centralinstitutet hörande.

De sakkunniga föreslå slutligen, att krigsmaktens behov av officerare med högre gymnastisk utbildning tillgodoses genom en tvåårig utbildningskurs vid centralinstitutet, anordnad gemensamt med de civila elevernas utbildning, och att till denna kurs årligen kommenderas efter vederbörande militära myndigheters prövning lämpliga officerare till det antal, som för varje gång bestämmes av Kungl. Maj:t.

Den av 1924 års sakkunniga sålunda framlagda beräkningen rörande behovet av högre utbildade gymnaster vid krigsmakten har i de över betänkandet av de militära myndigheterna avgivna utlåtandena i det stora hela lämnats utan erinran. Från några håll har dock framhållits, att med hänsyn särskilt till numera rådande förhållanden krigsmaktens behov knappast torde kunna tillgodoses medelst kommendering av en officer vart fjärde—femte år från varje regemente.

1927 års sakkunniga hava för sin del anført bland annat:

De sakkunniga hölle före, att man borde beräkna krigsmaktens behov av högre utbildade officerare till i medeltal en officer från varje regemente vart tredje år. För krigsmakten skulle då vid gymnastiska centralinstitutet behöva beräknas plats för 10 å 12 elever årligen, fördelade på ungefärligen följande sätt: från specialvapnen i medeltal 1 å 2 om året, från flygvapnet 1 om året, undantagsvis 2, från marinen 1 vartannat år samt från infanteriet 6 å 8 om året. Det komme näppeligen att stöta på några större svårigheter att — om så skulle visa sig behövt — i viss grad utöka detta antal antingen genom ökning av sammanlagda antalet elever eller, om sådant ur annan synpunkt skulle vara önskvärt, på bekostnad av de civila elevernas antal.

De sakkunniga ville i detta sammanhang framhålla, att, när de sålunda beräknade 10 å 12 platser årligen för militära elever, de härmed endast avsåge sådana elever, som för att tillgodose krigsmaktens behov beordrades att genomgå gymnastiska centralinstitutet. För andra militärer stod givetvis alltid utvägen öppen att i vanlig ordning söka inträde därstädes.

I kap. V av sitt betänkande (sid. 50—51) hava 1924 års sakkunniga behandlat frågan om behovet av sjukgymnaster och därvid till en början framhållit, att bland de i frågan initierade den meningen vore tämligen enhällig, att för närvarande överproduktion av sjukgymnaster föreläge.

I viss mån ansåge emellertid de sakkunniga sig kunna beteckna den uppgivna överproduktionen av sjukgymnaster såsom endast skenbar. Utan att behovet av sjukgymnastisk hjälp minskats, hade nämligen en minskning i efterfrågan på sjukgymnaster gjort sig gällande på grund av de svåra ekonomiska förhållanden, vilka varit rådande efter världskriget, och som gjort, att mången enskild, som eljest behövt sjukgymnastisk omvårdnad, hållits tillbaka härifrån av tanken på de därmed förbundna kostnaderna.

I det stora hela torde man efter de sakkunnigas uppfattning kunna utgå ifrån, att behovet av sjukgymnastiskt skolade krafter vore oförminskat, och att till och med en ökning därav kunde förväntas eller redan föreläge, när man från läkarnas sida alltmer började få blicken öppen för värdet av sjukgymnastiken såsom terapiform. Härpå tydde bland annat det förhållandet, att man vid våra sjukvårdsinrättningar i större utsträckning än tidigare anställde sjukgymnaster eller anlidade hjälp av sådana.

De sakkunniga funne icke några sådana omständigheter föreligga, som berättigade en inskränkning i produktionen av sjukgymnaster, i vad densamma omhänderhades av statens egna organ. Det tillskott, som sålunda årligen tillfördes sjukgymnastkåren, torde under alla förhållanden icke vara större, än att det motsvarades av ett förefintligt behov. Och i fråga om dessa sjukgymnaster ägde det allmänna i sina händer medel att skapa garantier för att endast fullt kvalificerade personer släpptes ut i sjukgymnastisk praktik. Om restriktioner i utbildningen av sjukgymnaster — härmed avsåges givetvis endast sådana, som erhållit en av staten kontrollerad utbildning — skulle komma i fråga, borde dessa i första rummet komma till stånd genom en inskränkning i de enskilda institutens omfattning. De sakkunniga ansåge sig emellertid icke hava någon anledning att med stöd av nuvarande förhållanden påkalla vidtagandet av åtgärder i denna riktning.

Beträffande de privata, av staten okontrollerade institutens och deras elevers verksamhet framhöllo de sakkunniga såsom önskvärt, att man från det allmännas sida ägnade densamma mera uppmärksamhet än hittills. De kunde nämligen i många fall sägas innebära en verklig fara ur sjukvårdssynpunkt. Då staten en gång uppställt principen om legitimation såsom villkor för utövande av sjukgymnastyrket, förefölle det vara en statlig plikt att tillse, att icke detta villkor överträdades och att, där överträdelser förekomme, sådana beivrades.

1927 års sakkunniga hava — efter en kortfattad redogörelse för de över 1924 års sakkunnigas betänkande i denna del avgivna yttrandena, vartill jag här torde få hänvisa — anfört, att de i likhet med 1924 års sakkunniga ansåge sig icke böra påyrka någon inskränkning i den statliga utbildningen av sjukgymnaster. Ej heller torde det — trots den för närvarande sannolika överproduktionen av sjukgymnaster — vara nödvändigt att omedelbart företaga någon minskning i de av staten kontrollerade enskilda gymnastikinstitutens omfattning. De sakkunniga utginge dock från att gymnastiska centralinstitutets direktion komme att med uppmärksamhet följa denna

fråga och i fall av behov föreslå därav föranledda åtgärder. I detta sammanhang ansåge de sakkunniga sig jämväl böra fästa uppmärksamheten på de för närvarande talrikt förekommande, okontrollerade instituten för meddelande av undervisning i massage och sjukgymnastik. Den utbildning, som meddelades i dessa institut — där »undervisningen» ofta förbundits med kvacksalveriverksamhet — kunde mången gång betecknas som underhållig, och här torde såväl skärpta lagstiftningsåtgärder som en intensiv upplysningsverksamhet vara på sin plats, då dessa institut, såsom 1924 års sakkunniga framhållit, i många fall måste sägas innebära en verklig fara ur sjukvårdssynpunkt.

1927 års sakkunniga hava härefter lämnat en redogörelse för en av dem företagen undersökning rörande användningen och behovet av legitimerade sjukgymnaster inom landet.

1927 års sakkunniga sluta med att hemställa, att åt medicinalstyrelsen måtte uppdragas att utreda, vilka ändringar må visa sig påkallade i gällande lagstiftning angående utövande av sjukgymnastik för att i möjligaste mån förhindra nu obestridligen förekommande överträdelser och kringgående av sagda lagstiftning. I samband härmed torde jämväl böra till ytterligare behandling upptagas frågan om dessa sjukgymnasters anställnings- och avlöningsvillkor, pensionsförhållanden o. s. v.

I kap. VI (sid. 52 i betänkandet) hava 1924 års sakkunniga — med stöd av sina i kap. III—V gjorda undersökningar — uttalat sig angående gymnastiska centralinstitutets omfattning vid en blivande organisation och därvid såsom sammanfattning anført följande:

Gymnastiska centralinstitutet skall enligt vårt förslag såsom läroanstalt hava till uppgift att utbilda lärare i gymnastik vid skolor av olika slag, att meddela en högre gymnastisk utbildning åt officerare samt att utbilda sjukgymnaster. Denna utbildningsverksamhet blir den centrala och bestämmande för institutets gestaltning i den nya organisationen. Vid sidan härav skall institutet genom anordnande av särskilda kortare kurser tillgodose den frivilliga gymnastik- och idrottsrörelsens behov av ledare och instruktörer samt bereda tillfälle till fortbildning i gymnastik och idrott för folkskollärare, liksom givetvis även för andra lärargrupper, som kunna vara i behov därav, men befattningen med nämnda kurser torde åtminstone tillsvidare icke bliva av en sådan räckvidd, att den kommer att avsevärt inverka på den nya organisationens omfattning.

Att i siffror exakt angiva storleken av det utbildningsbehov, som för skolorna, krigsmakten och den sjukgymnastiska verksamheten föreligger, är icke möjligt. Beträffande lärarbehovet hava vi, i likhet med 1915 års kommitté, gjort försök till en siffermässig beräkning, men denna är icke av beskaffenhet att giva annat än en ungefärlig föreställning om utbildningsbehovets omfattning på detta område. Uppenbart är, att till följd av vårt förslag om minskning av gymnastikavdelningarnas storlek, särskild undervisning för läroverkens första klasser och särskilda avdelningar för s. k. hållningsrättande gymnastik, antalet erforderliga gymnastiklärarbefattningar

ökas och därigenom även utbildningsbehovet i denna del. Berörda ökning blir synbarligen ganska avsevärd. Å andra sidan minskas det militära utbildningsbehovet i icke oväsentlig grad, under det att, vad sjukgymnastutbildningen angår, behovet torde kunna betraktas såsom i stort sett oförändrat.

Hittills hava vid centralinstitutet årligen mottagits omkring 60 nya elever, hälften manliga och hälften kvinnliga. Även om den nyss påpekade ökningen av utbildningsbehovet för gymnastiklärarbefattningarnas vidkommande är större, än att den skulle kunna uppvägas av minskningen i det militära utbildningsbehovet, tro vi dock, att totalbehovet skall för avsevärd tid framåt kunna täckas, om den hittillsvarande nyantagningssiffran bibehålles. Vad proportionen mellan manliga och kvinnliga elever beträffar, synes oss ingen anledning föreligga till en förändring i den hittills gällande ordningen.

Vi utgå alltså vid uppgörandet av planen för institutets framtida organisation från att vid institutet årligen skola mottagas omkring 60 nya elever, varav omkring hälften manliga och hälften kvinnliga.

1927 års sakkunniga hava sammanfattat sina uttalanden rörande omfattningen av institutets blivande organisation på följande sätt:

I likhet med 1924 års sakkunniga hava vi velat tilldela gymnastiska centralinstitutet den trefaldiga uppgiften att utbilda gymnastiklärare för landets läroanstalter av olika slag, att meddela högre gymnastisk utbildning för officerare samt att utbilda sjukgymnaster. I kap. III—V hava vi sökt att — med utgångspunkt från de av 1924 års sakkunniga gjorda, ingående undersökningarna — beräkna det årliga behovet i dessa hänseenden, och vi hava därvid funnit, att de av 1924 års sakkunniga gjorda beräkningarna i stort sett kunna läggas till grund för den organisation av gymnastiska centralinstitutet, som vi vilja föreslå. Vi utgå alltså vid uppgörandet av planen för institutets framtida organisation från att vid institutet årligen skola såsom regel mottagas omkring 60 nya elever, varav omkring hälften manliga och hälften kvinnliga.

Man torde dock böra utgå från att gymnastiska centralinstitutet vid behov skall kunna bereda plats för ett något högre elevantal än det nu nämnda. Å andra sidan vilja vi understryka nödvändigheten av att gymnastiska centralinstitutets direktion framdeles noggrant följer utvecklingen av tillgång och efterfrågan på gymnastiklärare och sjukgymnaster både inom och utom landet — bedömandet av krigsmaktens behov av gymnastiskt högre utbildade officerare ankommer givetvis helt och hållet på de militära myndigheterna. Skulle det i något hänseende visa sig, att för endera av de båda förstnämnda kategorierna begränsning är erforderlig, måste det sålunda anses åligga direktionen att själv vidtaga eller för Kungl. Maj:t föreslå därav betingade åtgärder.

Vid ett planläggande av undervisningen vid det omorganiserade gymnastiska centralinstitutet är det givetvis erforderligt att erhålla en så noggrann förhandsberäkning som möjligt av de behov, som institutet skall hava att tillgodose. Såväl 1924 som 1927 års sakkunniga hava också i detta hänseende verkställt utredningar, för vilka jag nu redogjort.

1924 och 1927 års sakkunniga hava kommit till det resultatet, att vid

Departementschefen.

institutet årligen böra såsom regel mottagas omkring 60 nya elever, varav omkring hälften manliga och hälften kvinnliga. Av de manliga har ungefär en tredjedel, d. v. s. vid pass ett tiotal om året, beräknats bliva sådana, som för tillgodoseende av krigsmaktens behov av högre gymnastiskt utbildade officerare kommenderas att genomgå gymnastiska centralinstitutet.

De sålunda framkomna siffrorna — som i det stora hela lämnats utan erinran i de över nyssberörda sakkunnigutlåtanden avgivna utlåtandena — synas mig vara väl avvägda, och jag vill därför uttala min anslutning till vad nämnda sakkunniga härutinnan föreslagit.

Det sålunda av de sakkunniga föreslagna och av mig nu godtagna elevantalet får givetvis icke betraktas såsom ett bestämt fixerande av avdelningarnas storlek; det avser allenast att giva en ungefärlig föreställning om den blivande anstaltens omfattning. I detta sammanhang vill jag — i likhet med 1927 års sakkunniga — betona nödvändigheten av att gymnastiska centralinstitutets direktion framdeles noggrant följer utvecklingen av tillgång och efterfrågan på gymnastiklärare och sjukgymnaster både inom och utom landet. Skulle det i något hänseende visa sig, att för endera av nämnda kategorier begränsning eller utvidgning av elevantalet är erforderlig, måste det anses åligga direktionen att själv vidtaga eller för Kungl. Maj:t föreslå därav betingade åtgärder.

Såsom av den utav 1929 års sakkunniga verkställda utredningen rörande behovet av sjukgymnaster torde framgå, bliver det antal, som, enligt vad nu föreslagits, skulle utbildas vid gymnastiska centralinstitutet, icke tillräckligt för landets behov. Härav följer, att man — vilket även förutsatts av både 1924, 1927 och 1929 års sakkunniga — jämväl för framtiden måste räkna med privata institut för denna utbildning. Det förtjänstfulla sätt, på vilket de av staten kontrollerade instituten, Arvedsons i Stockholm och sydsvenska gymnastikinstitutet i Lund, hittills omhänderhaft den dem anförtrodda sjukgymnastutbildningen, gör, att jag i här förevarande hänseende utan tvekan anser mig kunna följa de sakkunnigas förslag. Å andra sidan måste givetvis vissa förändringar i fråga om dessa privata institut bliva oundgängliga såsom en följd av de ändrade bestämmelser, som jag i det följande kommer att föreslå för utbildningen av sjukgymnaster — speciellt då de kvinnliga — vid gymnastiska centralinstitutet. Härtill torde jag emellertid få anledning att återkomma under kap. V i det följande.

IV. Inrättande av kombinerade gymnastik- och ämneslärartjänster.

Å sid. 29 o. f. i sitt betänkande hava 1924 års sakkunniga framlagt ett synnerligen omdebatterat förslag, nämligen om inrättandet av kombinerade gymnastik- och ämneslärartjänster. I anslutning härtill hava nämnda sakkunniga vidare i kap. VII av sitt betänkande föreslagit införande av gymnastik såsom ämne i filosofisk ämbetsexamen.

De skäl, som föranlett 1924 års sakkunniga att framkomma med här ifrågavarande förslag, hava de å sid. 53 i sitt betänkande sammanfattat på följande sätt: Skälen vore *dels* ett allmänt pedagogiskt, nämligen att det syns de sakkunniga med hänsyn till all skolundervisnings enhetliga mål, att utbilda dugliga medborgare, önskligt att på detta sätt verka för ett hävande av den rådande dualismen mellan intellektuellt och fysiskt uppfostringsarbete, en dualism, som medfört en underskattning av den fysiska fostrans betydelse och värdet av dess målsmäns arbete, *dels ock* ett speciellt organisatoriskt, nämligen önskvärdheten av att på ett tillfredsställande sätt kunna fylla behovet av lämpliga, för sin uppgift nöjaktigt utbildade lärarkrafter för de mindre läroanstalter, speciellt småläroverken, där timantalet i gymnastik ej motiverade anställandet av särskild lärarkraft för detta ändamål, samt för de överskottstimmar i gymnastik, som uppkomme vid de större läroverken, sedan på särskilda gymnastiklärarkrafter lagts det maximum av undervisning, som de sakkunniga ansett skäligen kunna av sådana lärarkrafter uttagas.

För att möjliggöra inrättandet av kombinerade ämnesgymnastiklärartjänster vid de allmänna läroverken och därmed jämförliga läroanstalter föreslå 1924 års sakkunniga införande av filosofisk ämbetsexamen med gymnastik såsom däri ingående examensämne. Studierna för sådan examen skulle bedrivas dels vid universitet eller högskola och dels vid gymnastiska centralinstitutet. Examen skulle omfatta dels någon av tio närmare angivna ämnesgrupper, tillhörande antingen den humanistiska eller den matematisk-naturvetenskapliga sektionen, dels ock vid gymnastiska centralinstitutet avlagd gymnastiklärarexamen. För examens godkännande skulle erfordras, att den studerande erhållit minst sju betygsenheter, så fördelade, att minst två betygsenheter förvärvats i vardera av de båda ämnena i vederbörande ämnesgrupp samt minst två betygsenheter i endera av betygsgrupperna teoretiska insikter och praktiska färdigheter i gymnastiklärarexamen ävensom minst en betygsenhet i den andra av dessa betygsgrupper. I övrigt skulle för ifrågavarande examen i stort sett bestämmelserna för vanlig filosofisk ämbetsexamen äga motsvarande tillämpning. Såsom normal förutsattes en sådan studieordning, att universitetsstudierna föreginge utbildningen vid gymnastiska centralinstitutet. Under denna förutsättning föresloges, att de elever vid institutet, vilka utbildade sig till ämnesgymnastiklärare, under andra läroåret av sin vistelse vid nämnda institut erhöles tillfälle att fullgöra hälften av provårskursen. Härigenom skulle sammanlagda utbildnings-

tiden för ifrågavarande elever kunna normalt beräknas avslutad efter tio—elva terminers studier.

De sakkunnigas nu ifrågavarande förslag har tillstyrkts av *statskontoret, skolöverstyrelsen* (dock med reservation av en av dess ledamöter), *lärarkollegiet vid och direktionen över gymnastiska centralinstitutet, kommunala mellan skolornas lärarförening, styrelsen för högre folkskolornas lärarförening, direktionen över Stockholms stads undervisningsverk samt filosofiska fakulteten vid universitetet i Lund*, med vilken *det större akademiska konsistoriet* därstädes instämt (fakultetens yttrande avgavs med 10 röster mot 7, som voro för avslag å förslaget). Härjämte har *kollegiet vid högre lärarinneseminariet* — med instämmande av *centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen* — yrkat på att anstalter måtte vidtagas för att, i analogi med vad de sakkunniga i övrigt föresloge, bereda dem, som studerade vid högre lärarinneseminariet, möjlighet att genom en kombination av studierna vid seminariet och vid gymnastiska centralinstitutet utbilda sig till ämnesgymnastiklärarinnor. Denna möjlighet borde enligt centralstyrelsens mening stå öppen även för studerande vid privata högre lärarinneseminarier.

Det av 1924 års sakkunniga i detta hänseende framlagda förslaget har däremot avstyrkts av *filosofiska fakulteten vid universitetet i Uppsala*, med vilken *det större akademiska konsistoriet* därstädes instämt (mot fakultetens beslut avgåvos emellertid reservationer av fyra av dess ledamöter), *lärarrådet vid Göteborgs högskola*, med vilket *styrelsen för nämnda högskola* instämt, *kanslern för rikets universitet, styrelsen för läroverksläraarnas riksförbund* samt *allmänna adjunkt-föreningens verkställande utskott*.

Beträffande de sålunda avgivna utlåtandena, av vilka åtskilliga äro synnerligen utförliga, torde jag få hänvisa till handlingarna i ärendet.

1927 års sakkunniga hava till en början till principiell granskning upptagit förslaget om inrättande av kombinerade gymnastik- och ämneslärartjänster och därvid anfört bl. a.:

Vad först beträffade det av 1924 års sakkunniga anförda *pedagogiska* skälet, torde i detta ligga ett visst berättigande. Emellertid hölle de sakkunniga före, att den underskattning av den fysiska fostrans betydelse och värdet av dess målsmäns arbete, varom 1924 års sakkunniga talade, snart skulle tillhöra en förgången tid. Man kunde icke bortse från att stora och betydelsefulla kretsar av vårt folk börjat visa förståelse för dessa frågor i en utsträckning, som man endast för några år sedan knappast kunnat vänta sig. Ett realiserande av det utav 1924 års sakkunniga framlagda och av de sakkunniga i princip tillstyrkta likställandet i avlöningshänseende mellan adjunkter och fackgymnastiklärare torde jämväl få inverkan i detta hänseende. Vidare ville de sakkunniga framhålla, att den fördjupade vetenskapliga utbildning ävensom den ökade pedagogiska skolning, som enligt deras förslag skulle meddelas vid gymnastiska centralinstitutet, med all sannolikhet komme att verka för en ytterligare avspänning i motsatsförhållandet mellan den intellektuella och den fysiska fostrans målsmän. Därtill komme slutligen, att ämneslärarna efter de s. k. idrottsdagarnas in-

förande själva måste deltaga i ledningen av den fysiska fostran i läroverken.

Vad så beträffade det av 1924 års sakkunniga framhållna *organisatoriska* skälet, torde det vara ofrånkomligt, att för närvarande stora svårigheter erbjöde sig för de mindre skolorna att erhålla fullt kvalificerade lärare i gymnastik. Med hänsyn till de invändningar, som gjorts mot förslaget om kombinerade ämnesgymnastiklärartjänster — här torde endast böra erinras om vad som anförts rörande svårigheten att med samma intresse meddela undervisning i så olikartade ämnen samt angående den olika pensionsåldern för ämneslärare och gymnastiklärare — hade de sakkunniga dock till en början ansett sig böra undersöka, om icke tilläventyrs någon annan lösning på dessa skolors rekryteringssvårigheter stode att vinna. I sådant hänseende hade de särskilt fäst sig vid förslaget, att å de orter, där flera smärre skolor av olika slag vore förlagda, en och samme lärare i övningsämnen skulle tjänstgöra samtidigt i flera skolor och därigenom få tillräckligt arbete och tillräcklig avlöning. De sakkunniga förbisågo icke, att ganska stora svårigheter måste möta realiserandet av detta förslag; här torde endast behöva erinras om sådana frågor som tillsättning, avlönings gäldande, rätt att räkna tjänstår för uppflyttning i högre lönegrad, rätt till pension o. s. v. Det hade icke varit de sakkunniga möjligt att i detta hänseende företaga någon utredning. Emellertid syntes denna utväg vara av så stor betydelse både för skolorna och den enskilde läraren, att de sakkunniga ansågo sig böra anhålla om verkställandet — förslagsvis genom skolöverstyrelsen — av denna utredning. Hos Kungl. Maj:t föreläge redan flera framställningar om en dylik utredning.

Även om man skulle lyckas att lösa frågan om anställandet av en och samme lärare vid olika skolor, torde man dock få räkna med skolor, som trots detta icke skulle kunna erhålla fullt utbildade lärarkrafter i gymnastik med lek och idrott.

När de sakkunniga sökte framlägga ett förslag till lösning, ville de till en början framhålla, att de ansågo föreningen av dessa olikartade ämnen som en nödfallsutväg, som endast borde förekomma där alla andra vägar vore stängda. En dylik förening borde sålunda under inga omständigheter få äga rum utan medgivande av skolöverstyrelsen i varje särskilt fall. Det tillkomme redan för närvarande skolöverstyrelsen att besluta angående ämnena i tjänster, som ledigförklaras vid läroverken. Denna rätt borde, när det gällde ämnesgymnastiklärartjänster, utsträckas till alla statsunderstödda läroanstalter. Härigenom kunde man hoppas att undgå det godtycke vid upprättandet av dylika tjänster, som annars möjligen kunde vara att befara.

1924 års sakkunniga hade (å sid. 56 i betänkandet) avböjt den rena kumuleringen av vanlig filosofisk ämbetsexamen, omfattande minst tre universitetsämnen, och den tvååriga kursen vid institutet, då en dylik kumulering skulle komma att medföra en alltför lång och kostsam studietid å denna utbildningslinje. Normalt beräknades studierna för filosofisk ämbetsexamen taga en tid av sju—nio terminer i anspråk. Den totala utbildningstiden för ämnesgymnastikläraren skulle alltså komma att uppgå till elva — tretton terminer. En så avsevärd studietid syntes 1924 års sakkunniga icke stå i något rimligt förhållande till den kompetensgrad, som genom utbildningen skulle förvärras.

När de sakkunniga trots dessa onekligen mycket tungt vägande invändningar ansågo sig böra förorda, att av den blivande ämnesgymnastikläraren

skulle fordras såväl filosofisk ämbetsexamen — eller däremot svarande utbildning — som kurs vid gymnastiska centralinstitutet, hade de utgått från att den läraraspirant, som underkastade sig denna långa och dyrbara utbildning, härigenom skulle komma i åtnjutande av vissa fördelar, som skulle uppväga nackdelarna. I förbigående ville de sakkunniga meddela, att det redan med nuvarande organisation av gymnastiska centralinstitutet flera gånger inträffat, att gymnastiklärarkompetens förvärvats av elever, som tidigare innehåft behörighet för lärarbefattning vid allmänt läroverk. De sakkunniga ville då först framhålla det förhållandet, att vederbörande läraraspirant genom utbildningen vid gymnastiska centralinstitutet — som icke kunde beräknas taga avsevärt längre tid än något av de största universitetsämnen — finge större möjligheter att relativt snabbt erhålla fullmakt å adjunktstjänst, vilket under nuvarande befordringsförhållanden torde få anses vara av icke ringa betydelse. Härtill komme, att lärare med denna utbildning borde kunna erhålla möjlighet till extra inkomster vid den egna skolan i ganska stor utsträckning. Som bekant förekommer det nu allmänt, att lärare genom undervisning i andra läroanstalter sökte skaffa sig biförtjänster. I huru stor utsträckning detta skedde, hade det givetvis icke varit möjligt för de sakkunniga att undersöka. De hade emellertid under hand inhämtat, att skolöverstyrelsen för närvarande meddelade tillstånd för läroverksadjunkt att meddela undervisning utanför skolan upp till 15 veckotimmar. Därest nu en adjunkt med gymnastiklärarkompetens berättigades att förlägga motsvarande antal övertimmar inom den egna skolan, skulle denna skolas behov av utbildad lärarkraft kunna tillfredsställas samtidigt som läraren skulle erhålla ett icke oväsentligt tillskott till sin lön. I detta sammanhang torde få erinras därom, att i de små skolor, där en sådan utväg kunde bli erforderlig, antalet gymnastikavdelningar i allmänhet torde vara tre, vadan antalet veckotimmar i gymnastik där torde uppgå till 12. Eventuellt kunde man också tänka sig den möjligheten, att den gymnastiskt utbildade läraren erhöles någon minskning i sin undervisningskyldighet i läsnämen; de härigenom uppstående överskottstimmarna torde då i allmänhet kunna övertagas av andra lärare vid läroanstalten.

För att ytterligare underlätta arbetet vid gymnastiska centralinstitutet för läraraspiranter ansåge de sakkunniga sig böra föreslå, att elev vid institutet, som vid föregående tentamen eller däremot svarande slutprov vid universitet eller högskola erhållit vitsord i ämnen, som jämväl studerades vid institutet, finge efter prövning av institutets direktion i varje särskilt fall helt eller delvis befrias från motsvarande undervisning vid institutet och, eventuellt, erhålla rätt att tillgodoräkna sig de tidigare erhållna vitsorden såsom betyg vid institutet.

Från flera håll hade föreslagits, att för här ifrågavarande läraraspiranter skulle anordnas kortare kurser vid universitet eller annorstädes. Detta ansåge de sakkunniga sig böra på det bestämdaste avstyrka, dels med hänsyn därtill, att den på sådant sätt meddelade utbildningen knappast torde kunna motsvara de höga krav, som för närvarande måste ställas på en lärare i fysisk fostran, dels ock med tanke på de ökade kostnader för statsverket, som en utbildning av gymnastiklärare på flera ställen i landet givetvis måste medföra.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställde de sakkunniga, dels att åt skolöverstyrelsen måtte uppdragas att utreda, huruvida och under vilka villkor å orter, där flera smärre skolor av olika slag vore för-

lagda, en och samme lärare i övningsämnen kunde tjänstgöra samtidigt i flera skolor;

dels att föreskrift måtte meddelas därom att i fall, då vid statlig eller statsunderstödd skola på grund av speciella förhållanden gymnastikundervisningen icke eljest skulle kunna uppehållas med utbildad lärarkraft, lärare finge anställas i både läsämnen och fysisk fostran; skolande tillstånd härtill lämnas av skolöverstyrelsen efter prövning i varje särskilt fall;

dels att föreskrift måtte meddelas därom att vad i kungörelsen den 18 juni 1925, nr 326, föreskrivits beträffande fullgörande av ämneslärarinnas vid privatläroverk tjänstgöring i övningsämnen skulle, under nyss angivna förutsättning samt efter prövning av skolöverstyrelsen i varje särskilt fall, ej gälla ämnet gymnastik;

dels att skolöverstyrelsen måtte bemyndigas att, då behov därav yppades, meddela ämneslärare vid statlig läroanstalt, som avlagt gymnastiklärarexamen, rätt att, utöver honom eljest åliggande tjänstgöring, meddela undervisning vid läroanstalten i gymnastik med lek och idrott under högst femton veckotimmar, med rätt för dylik lärare att ej mindre åtnjuta avlöning för denna undervisning enligt samma grunder, som gälla för annan gymnastiklärare, än även, eventuellt, erhålla motsvarande minskning i honom i läsämnen åliggande undervisningsskyldighet.

Härefter hava 1927 års sakkunniga i fråga om förslaget om gymnastik såsom ämne i filosofisk ämbetsexamen anfört bland annat:

De sakkunniga hade tidigare framlagt sina synpunkter beträffande det av 1924 års sakkunniga upptagna förslaget om inrättandet av ämnesgymnastiklärarbefattningar. De hade därvid funnit sig böra uttala sig för att en dylik kombination, med hänsyn till de stora därmed förenade svårigheterna, endast borde förekomma i de undantagsfall, då en skolas krav på utbildad gymnastisk lärarkraft icke kunde tillgodoses på något annat sätt. Under det att kombinationen för 1924 års sakkunniga ansågs vara en ganska allmän, understundom till och med eftersträfvansvärd företeelse, framstode den för 1927 års sakkunniga såsom en nödfallsutväg, som — om de av dem i det föregående föreslagna åtgärderna komme till utförande — endast torde behöva tillgripas i sällsynta undantagsfall. Redan med hänsyn härtill måste det för de sakkunniga vara mera tvivelaktigt, om man behövde vidtaga de ingripande och vittutseende åtgärder, som av 1924 års sakkunniga föreslagits i kap. VII av deras betänkande (sid. 52 o. f.). Härtill komme vidare de många invändningar, som från olika håll gjorts mot detta förslag. Så hade exempelvis framhållits svårigheterna för läraraspiranter att erhålla extralärartjänstgöring endast på sina avlagda tentamina i två läsämnen eller att erhålla provår i konkurrens med sina teoretiskt bättre meriterade kamrater. Det torde nämligen icke, såsom jämväl skolöverstyrelsen framhållit, vara tänkbart att aspiranterna på ämnesgymnastiklärartjänster skulle erhålla provår före mera meriterade kamrater, som ginge den ordinarie vägen. Och särskilt för närvarande vore konkurrensen om provårsförordnandena synnerligen stark. Enligt vad de sakkunniga under hand inhämtat från skolöverstyrelsen, hade vid fördelning våren 1928 av platserna vid provårsläroverken för läsåret 1928/1929 endast i undantagsfall plats erhållits av lärare å adjunktstadiet med mindre än tio terminers tjänstgöring. Slutligen hade framhållits, att provårsutbildningen under genomgåendet av den samtidiga utbildningen vid gymnastiska centralinstitutet skulle bliva betydligt

förminskad till sitt värde. Härtill torde få läggas de väsentliga svårigheter, som mötte, när det för vederbörande gällde att planlägga sina studier och välja en ämneskombination, som i framtiden kunde tänkas leda till befordran å ordinarie tjänst. Samtliga de nu omförmälda invändningarna, vilka syntes vara nog så tungt vägande, avsåge emellertid närmast den teoretiska sidan av de ifrågasatta ämnesgymnastiklärarnas utbildning. Avgörande för de sakkunnigas ställningstagande till denna fråga hade varit de svårigheter, som ur gymnastiska centralinstitutets synpunkt skulle möta vid ett realiserande av förslaget. För det första skulle svårigheter uppkomma redan vid inträdesprövningarna. Skulle inträdessökande, som avlagt sina tentamina i universitetsämnen, äga företräde framför andra inträdessökande, riskerade man att utesluta sådana, som vore överlägsna i andra hänseenden och bättre lämpade för gymnastiska centralinstitutets egentliga uppgift. Å andra sidan bleve det ofta svårt att till förmån för yngre i teoretiskt hänseende väsentligt underlägsna medsökande utesluta inträdessökande, som med detta mål för ögonen under flera år bedrivit universitetsstudier. Vidare torde det ur gymnastiska centralinstitutets synpunkt sett vara nära nog uteslutet att samtidigt med andra årskursen vid institutet genomgå halva provårstjänstgöringen. Rent frånsatt de stora schematekniska svårigheter, som skulle uppkomma, vore andra årskursen vid gymnastiska centralinstitutet redan nu och komme jämväl vid ett bifall till de sakkunnigas förslag att bliva så både fysiskt och psykiskt krävande, att det torde bliva särdeles vanskligt att därjämte på ett tillfredsställande sätt utföra det både ansträngande och för vederbörandes hela framtid på lärarbanan avgörande arbete, som halva provårstjänstgöringen innebure.

Med hänsyn till vad sålunda anförts hade de sakkunniga ansett sig böra avstyrka det av 1924 års sakkunniga i kap. VII av deras betänkande framlagda förslaget.

Bland de myndigheter, som avgåvo utlåtanden över det av 1927 års sakkunniga framlagda betänkandet, är det endast *skolöverstyrelsen* och *direktionen över gymnastiska centralinstitutet*, som behandlat här förevarande spörsmål.

Direktionen har framhållit, att de starka betänkligheter, som från universitets- och lärarhåll anförts mot 1924 års sakkunnigas förslag i denna del, ej kunde lämnas åsido, utan direktionen måste anse, att det föreliggande förslaget borde givas företräde härutinnan, särskilt som till följd av linjedelningen den av 1924 års sakkunniga föreslagna provårstjänstgöringens fullgörande under andra året omöjliggjordes. Denna hade nämligen varit avsedd att huvudsakligen äga rum i stället för den sjukgymnastiska utbildningen, som helt bortföll för andra årets friskgymnastlinje enligt 1927 års sakkunnigas förslag.

Skolöverstyrelsen — mot vars uttalande i denna del reservation avgivits av generaldirektören och två av överstyrelsens ledamöter — har anförut huvudsakligen följande:

Enligt överstyrelsens mening hade intet inträffat, som vore ägnat att rubba överstyrelsens tidigare intagna ståndpunkt, även om givetvis särskilt de på grund av 1927 års skolreform inträdda svårigheterna i befordrings-

avseende för de allmänna läroverkens lärare manade till försiktighet vid tillämpande av en eventuell ny ordning. Å andra sidan torde man, om spørgsmålet skärskådades ur skolans synpunkt, icke kunna förbise, att såväl den i samband med reformen införda ledigheten för friluftsliv som ock inrättandet av ett stort antal nya fyraåriga samrealskolor i förening med de nuvarande läroverkens beskärning med en å två klasser åt sagda förslag givit ökad aktualitet.

Överstyrelsen kunde icke heller finna, att de åtgärder, som nu av de sakkunniga ifrågasatts för att göra anordningen med kombinerade ämnes- och gymnastiklärare överflödig, skulle på ett tillfredsställande sätt tillgodose detta syfte. I fråga om uppslaget att olika läroanstalter å samma ort skulle förena sig om en och samma gymnastiklärare erinrades, att enligt överstyrelsens mening dylika åtgöranden, hur önskvärda de än kunde synas, enligt nu gällande bestämmelser om statsunderstöd till kommunala eller enskilda läroanstalter endast kunde komma till stånd på frivillighetens väg. Överstyrelsen kunde icke angiva någon form för att på grundvalen av gällande ordning skapa garantier för en *allmän* utveckling i denna riktning. Och vad beträffade de sakkunnigas förslag, att ämneslärare skulle kunna medgivas rätt att vid samma statliga läroanstalt, där han vore anställd, bestrida timlärarförordnande å intill femton veckotimmar, måste allvarliga betänkligheter inställa sig mot en dylik anordning. Det torde icke vara möjligt att angiva något hållbart skäl, varför ett dylikt undantag från nu bestående regler skulle medgivas i fråga om ämnet gymnastik med lek och idrott men icke beträffande andra skolans läro- och övningsämnen. Därjämte erinrades, att det inför de mycket ovissa utsikter till utnyttjande av gymnastiklärarytbildningen, som enligt sakkunnigförslaget skulle vara för handen, torde vara mycket få ämneslärare, som skulle befinnas villiga att underkasta sig den kostsamma särskilda utbildning, som skulle vara oundgänglig.

I nu berörda avseende funne sig alltså överstyrelsen böra vidhålla den ståndpunkt, som kommit till uttryck i överstyrelsens tidigare utlåtande.

Reservanterna inom skolöverstyrelsen, beträffande vilkas motiveringar jag torde få hänvisa till handlingarna i ärendet, hava ansett, att överstyrelsen bort, med avböjande av förslaget om kombinerade ämnesgymnastiklärar-tjänster, uttala sig för verkställande av en utredning i ämnet.

Det förslag, som 1924 års sakkunniga framlagt i fråga om införandet av kombinerade gymnastik- och ämnesläartjänster, har främst framsprungit ur önskemålet att bereda tillgång till väl kvalificerade lärarkrafter i gymnastik med lek och idrott jämväl vid sådana läroverk, där icke full sysselsättning i detta ämne kan beredas läraren, d. v. s. som regel vid de små läroverken.

Man kan icke bortse från att för dessa läroanstalter svårigheter under stundom uppstått, då det gällt att erhålla väl kvalificerad gymnastiklärare, och dessa svårigheter torde — såsom jämväl skolöverstyrelsen framhållit — sannolikt komma att ökas i och med genomförandet av 1927 års skolreform med dess bortskärande av läroverkens lägsta klass eller klasser.

Det av 1924 års sakkunniga framlagda förslaget har också från flera håll hälsats med tillfredsställelse, och särskilt har skolöverstyrelsens majoritet uttalat sig för detsamma.

Departement-
schefen.

Från andra håll har emellertid förslaget mötts av kraftiga gensagor. Man har framhållit den avsevärda försvagning i den blivande lärarens vetenskapliga utrustning, som en filosofisk ämbetsexamen, avlagd enligt de av 1924 års sakkunniga föreslagna bestämmelserna, skulle innebära på grund av det minskade antalet ämnen. Vidare hava framhållits vådorna av och svårigheterna i att den för lärarens hela framtida verksamhet så betydelsefulla provårsutbildningen till icke mindre än hälften skulle förläggas samtidigt med den både fysiskt och psykiskt ansträngande utbildningen på gymnastiska centralinstitutet. Härjämte har framhållits, att förslaget genomförande otvivelaktigt kommer att försvaga utsikterna för de många obefordrade extralärarna att erhålla ordinarie anställning. Slutligen har framhållits, att det nuvarande läget inom det högre skolväsendet manade till särskild varsamhet inför nya och vittutseende reformprojekt, i det att den nu pågående omorganisationen på detta område icke gjorde tidpunkten lämplig för genomförande av ett förslag med så ingripande verkningar i fråga om lärarkårens utbildnings- och anställningsförhållanden vid läroverken.

De nu anförda betänkligheterna hava synts mig tungt vägande, och jag anser mig därför icke kunna förorda vidtagandet av några åtgärder i den av 1924 års sakkunniga föreslagna riktningen, i varje fall icke innan andra möjligheter blivit undersökta.

Bland tänkbara lösningar för åstadkommande av en tillfredsställande ordning på här förevarande område har från flera håll pekats på möjligheten att upprätta för skolor å samma ort gemensamma övningslärartjänster.

Jag torde då få erinra, att åtskilliga framställningar ifråga om anställnings- och tjänstgöringsförhållandena för övningslärare för närvarande äro beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

I skrivelse den 4 januari 1927, med vilken överlämnats åtskilliga till skolöverstyrelsen inkomna framställningar, har sålunda överstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta utredning angående förändrade anställningsförhållanden för övningslärarna vid allmänna läroverk, kommunala mellanskolor och högre folkskolor i syfte förnämligast att genom förening av flera tjänster antingen vid läroanstalter av sagda slag eller i annan anställning bereda dessa lärare skäligen bärning.

Hos Kungl. Maj:t hava vidare musikläraren vid högre latinläroverket i Göteborg F. Hjort m. fl. anhållit, att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en särskild nämnd av musikaliskt bildade personer med uppdrag att på grundvalen av i skriften gjorda erinringar utreda frågan om musikundervisningen vid de allmänna läroverken, i vilket ärende skolöverstyrelsen den 16 april 1928 avgivit utlåtande.

I en av skolöverstyrelsen med utlåtande den 7 juni 1927 överlämnad skrift har styrelsen för svenska seminarieläraryöreningen anhållit, att Kungl. Maj:t måtte till den av överstyrelsen i skrivelsen den 4 januari 1927 föreslagna beredningen hänskjuta även frågan om facklärartjänster i sång inom folkskolan.

Vidare har övningslärarorganisationernas centralråd med instämmande av föreningen G. C. I. hos Kungl. Maj:t framställt åtskilliga önskemål beträffande undervisningen i övningsämnen vid olika läroanstalter, i vilket ärende skolöverstyrelsen den 13 januari 1928 avgivit utlåtande.

Slutligen har övningslärarorganisationernas centralråd i en ytterligare till Kungl. Maj:t ingiven framställning framhållit vissa önskemål beträffande övningslärarbefattningar vid olika slag av skolor.

Alla de i nu åberopade framställningar berörda frågorna äro enligt mitt förmenande av den art, att de om möjligt böra lösas i ett sammanhang. Det torde knappast kunna anses lämpligt att nu vidtaga en isolerad lösning beträffande undervisningens anordnande i ett av övningsämnena, gymnastiken. Å andra sidan äro här förevarande spörsmål av så invecklad natur, att de icke kunna avgöras utan en föregående, uttömmande utredning — 1927 års sakkunniga hava i detta hänseende erinrat om sådana frågor som tillsättning, avlönings gäldande, rätt att räkna tjänstår för uppflyttning i högre lönegrad, rätt till pension o. s. v. Vid nu angivna förhållande finner jag det av 1924 års sakkunniga framlagda förslaget om inrättande av kombinerade gymnastik- och ämneslärartjänster icke för närvarande böra föranleda någon åtgärd från min sida.

Kap. V. Utbildningen vid det omorganiserade gymnastiska centralinstitutet.

Frågan om utbildningen vid det omorganiserade gymnastiska centralinstitutet har av 1924 års sakkunniga behandlats i kap. VIII av deras betänkande (sid. 60—87) och av 1927 års sakkunniga likaledes i kap. VIII av deras betänkande (sid. 124—254).

De i detta sammanhang av de sakkunniga avhandlade frågorna — om utbildningstidens längd, om inträdesfordringar, om enhetlighet och linjedelning, om undervisningsämnen, om examen samt om särskilda kurser — äro samtliga sådana, beträffande vilka Kungl. Maj:t äger att i administrativ väg meddela beslut. Då emellertid åtskilliga av dessa spörsmål varit föremål för ett livligt meningsutbyte och då vidare antalet behövliga lärarkrafter och alltså kostnaderna för gymnastiska centralinstitutet i viss mån står i samband med undervisningens anordnande, har jag ansett mig böra lämna en redogörelse för de framkomna förslagen.

Jag har tidigare — i kap. II — framhållit, att jag för närvarande endast har för avsikt att för riksdagen framlägga ett förslag till en lösning i princip av gymnastiska centralinstitutets organisationsfråga. Det slutliga utarbetandet av stadgar o. s. v. skulle då äga rum under läsåret 1931/1932, varefter den nya organisationen skulle successivt kunna träda i kraft från och med höstterminen 1932. Jämväl med hänsyn härtill har jag icke ansett lämpligt att redan nu taga slutlig ståndpunkt till de frågor, som jag kommer att beröra i detta kapitel, utan har jag endast velat angiva vissa riktlinjer, efter vilka enligt min uppfattning det blivande arbetet med stadgar o. s. v. bör bedrivas, därest mitt förslag till en principiell lösning av institutets organisation vinner riksdagens bifall.

A. Utbildningstidens längd.

Nuvarande
förhållanden.

För manliga elever äro vid gymnastiska centralinstitutet för närvarande anordnade tre särskilda kurser, en var upptagande ett läsår och bildande ett sammanhängande helt sålunda, att för inträde i den andra kursen, den s. k. gymnastiklärarkursen, kräves genomgång av den första kursen, instruktörskursen, och för tillträde till den tredje kursen, sjukgymnastkursen, fordras genomgången gymnastiklärarkurs. Studietiden är således för de manliga elever, som fullständigt genomgå institutet, treårig. Härvid är dock att märka, att förvärvandet av behörighet till gymnastiklärarbefattning icke tager i anspråk hela den treåriga utbildningstiden; härför erfordras allenast att hava genomgått gymnastiklärarkursen, således en tvåårig utbildning.

Det tredje utbildningsåret är i huvudsak avsett att giva en speciell fackutbildning, nämligen för sjukgymnastyrket.

De kvinnliga elevernas utbildning är organiserad på annat sätt än de manligas. För dem är utbildningen över hela linjen tvåårig, oavsett om de ämna förvärva kompetens som lärarinnor i gymnastik eller som sjukgymnaster, och någon skillnad i utbildningshänseende för behörighet till gymnastiklärarinnetjänst göres icke mellan lägre och högre undervisningsanstalter. Den tvååriga kursen är gemensam för samtliga kvinnliga elever utan hänsyn till utbildningsmålet; genomgången sådan kurs medför behörighet till gymnastiklärarinnebefattning vid offentliga kvinnliga läroanstalter samt till legitimation som sjukgymnast.

1924 års sakkunniga föreslogo, att utbildningstiden för samtliga elever vid gymnastiska centralinstitutet skulle omfatta två läsår, vardera på omkring 40 veckor, vartill för sjukgymnastelevernas del skulle komma sjukhustjänstgöring under ferier och annan ledighet i viss i annat sammanhang närmare angiven omfattning. 1924 års sakkunniga.

Beträffande de över de sakkunnigas förslag i denna del avgivna yttrandena torde jag få hänvisa till handlingarna i ärendet.

1927 års sakkunniga hava för sin del anfört följande:

1927 års sakkunniga.

1924 års sakkunniga hade för eleverna vid gymnastiska centralinstitutet föreslagit en utbildningstid av två år. Detta förslag hade — vad beträffade de *civila* eleverna, manliga såväl som kvinnliga — i allmänhet godtagits i de över nämnda förslag avgivna utlåtandena. Från några håll hade emellertid anförts, att en dylik utbildningstid bleve för kort för att man under densamma skulle kunna utan att överanstränga eleverna erhålla en fullt tillfredsställande utbildning. Då redan i de av dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för de sakkunnigas arbete meddelade direktiven en utbildningstid av två år framhållits som den normala, ville de sakkunniga inskränka sig till att i detta sammanhang framhålla, att — med hänsyn jämväl till de för eleverna skärpta inträdesfordringar, som de förutsatte, och den linjedelning och timplan, som de föresloge — de ansåge en utbildningstid av två år vara tillräcklig för utbildandet av sjukgymnaster samt av gymnastiklärare med viss kompetens, särskilt som de förordade — ävenledes i överensstämmelse med de dem meddelade direktiven — att tillfälle skulle beredas elev vid institutet, som på ett tillfredsställande sätt fullföljt sin utbildning å den ena av institutets linjer, att under ett tredje läsår erhålla utbildning å den andra linjen och därvid samtidigt tillfälle till fördjupade teoretiska studier å sin ursprungliga linje.

I fråga om de *militära* kommenderade eleverna hade från åtskilliga håll framhållits, att dessa på grund av sin militära utbildning, sin vana vid meddelande av undervisning o. s. v. måste anses hava ett så stort framsteg före de civila eleverna, att en tvåårig kurs för dem syntes opåkallad. Från åtskilliga håll hade också förordats, att de militära gymnastikinstruktörskurser, som avsåges att sättas i stället för den för närvarande vid gymnastiska centralinstitutet meddelade gymnastikinstruktörskursen, skulle anordnas

på så sätt, att de direkt kunde motsvara första årskursen vid gymnastiska centralinstitutet. Med anledning härav ville de sakkunniga framhålla följande. Det kunde förutses, att såsom regel de kommenderade militära eleverna komme att i vissa avseenden hava betydligt större förkunskaper än de övriga eleverna. Därest en gång framdeles militära gymnastikinstruktörskurser komme till stånd och bleve ordnade på så sätt, att de ungefärligen motsvarade första årskursen vid gymnastiska centralinstitutet, torde givetvis den frågan böra upptagas till prövning, huruvida och under vilka villkor dylik genomgången instruktörskurs kunde för kommenderade militära elever räknas såsom genomgången första årskurs vid centralinstitutet. Då emellertid för närvarande intet kunde förutsägas om dessa kursers blivande anordning, ville de sakkunniga inskränka sig till det nu gjorda uttalandet, och ville alltså — med hänsyn till nödvändigheten av att de militära eleverna, såsom blivande bärare av den högre militära gymnastikutbildningen inom vårt försvarsväsen, erhöles en verkligt gedigen gymnastisk utbildning — fasthålla vid kravet på att jämväl dessa elever skulle genomgå en två-årig kurs vid institutet. Däremot syntes de militära eleverna med hänsyn till sina förkunskaper kunna erhålla en viss förkortning av läsåret.

Det av 1924 års sakkunniga framlagda förslaget om ett läsår på 40 veckor hade från de flesta håll mötts med allvarliga erinringar. Man hade framhållit faran av att eleverna med det både fysiskt och psykiskt ansträngande arbete, som studietiden vid gymnastiska centralinstitutet medförde, icke skulle hinna att under ferierna få tillräcklig rekreation, om dessa förkortades på föreslaget sätt. Då dessa synpunkter enligt de sakkunnigas mening vore i hög grad beaktansvärda och då det enligt deras förslag erforderliga timantalet kunde inrymmas inom ett läsår, omfattande omkring 38 veckor, ville de förorda ett dylikt.

I fråga om läsårets förläggning hade från de militära myndigheternas sida allvarliga gensagor rests mot förslaget, att gymnastiska centralinstitutets militära elever under två år skulle bliva förhindrade att delta i repetitionsövningarna. Särskilt hade framhållits, att olägenheterna härav bleve ännu större än av 1924 års sakkunniga kunnat förutses med anledning av de genom 1925 års beslut i försvarsfrågan förtunnade kadrerna. För att råda bot på denna olägenhet hade föreslagits, att de militära eleverna skulle erhålla befrielse från tjänstgöringen vid institutet under en, eventuellt båda repetitionsövningarna. Chefen för generalstaben hade sålunda förordat, att den ena av de båda årskurserna borde taga sin början först efter regementsövningarnas slut. Med hänsyn till det av de sakkunniga tidigare påpekade förhållandet med de militära elevernas förkunskaper i vissa ämnen torde en dylik utväg få anses vara framkomlig. De sakkunniga ansågo sig därför kunna tillstyrka, att kommenderade militära elever måtte under andra utbildningsåret erhålla befrielse från undervisningen å gymnastiska centralinstitutet under tiden för regementsövningarna. Givetvis komme vissa schematekniska svårigheter härigenom att vållas för institutet, då under läsårets första veckor undervisningen i vissa ämnen måste koncentreras, men med hänsyn till försvarsväsendets intressen torde dock ett sådant förfaringsätt bliva nödvändigt.

För att undervisningen vid gymnastiska centralinstitutet i så ringa grad som möjligt skulle komma i kollision med sommarrekrytskolans viktigaste period, hade de sakkunniga ansett sig böra föreslå, att undervisningen vid institutet icke skulle börja förrän den 7 september. Höstterminen skulle

då taga sin början nämnda dag och fortgå till och med den 22 december, vårterminen skulle börja den 7 januari och sluta den 15 juni.

I nära samband med frågan om utbildningstidens längd står frågan om den *kompetens*, utbildningen medför.

Den nuvarande organisationen av utbildningen vid institutet nödvändiggör, att varje kurs formellt betraktas såsom ett avslutat helt för sig. Envar av kurserna — med undantag av instruktörskursen (jämför svensk författningssamling 348/1926) — giver sin särskilda kompetens, vitsordad genom avlagd examen från respektive kurs. Genomgången gymnastiklärarkurs medför kompetens till gymnastiklärarbefattningar vid alla offentliga läroverk, genomgången sjukgymnastkurs kompetens till legitimation såsom sjukgymnast ävensom rätt till antagande av titeln gymnastikdirektör samt genomgången tvåårig kvinnlig kurs, innefattande såväl lärar- som sjukgymnastutbildning, kompetens dels till gymnastiklärarinnebefattningar vid kvinnliga läroanstalter, dels ock till legitimation som sjukgymnast ävensom rätt till gymnastikdirektörstiteln.

Över elevernas insikter och färdigheter efter avslutad kurs avgiva institutets lärare särskilda vitsord, på grund av vilka därefter direktionen för varje utexaminerad elev utfärdar avgångsbetyg från kursen, upptagande de särskilda ämnesvitsorden.

1924 års sakkunniga hava i här förevarande avseende föreslagit bland annat:

Studierna vid institutet syntes icke böra avslutas genom någon examen rigorosum. Den som erhållit minst betyget godkänd i de särskilda ämnena samt minst huvudbetyget godkänd i fråga om teoretiska insikter och praktiska färdigheter ävensom minst godkänt vitsord i undervisningsskicklighet, borde anses hava fyllt villkoren för kompetens till gymnastikfacklärarbefattningar av olika slag, såväl högre som lägre. I och med att elev tilldelats dessa vitsord, hade han avlagt *gymnastiklärarexamen*, med vilken borde följa nyss angivna kompetens. Häröver borde av institutets direktion utfärdas betyg i form av protokollsutdrag, upptagande de olika vitsorden.

Nu angivna regler borde gälla för samtliga institutets elever, manliga och kvinnliga, militärer, gymnastikfacklärar- och ämnesgymnastikläraraspiranter.

Elev, som deltagit i den mera omfattande kursen i sjukdomslära och medicinsk gymnastik, borde förklaras för *gymnastikdirektör* samt äga rätt till legitimation såsom sjukgymnast.

För de elever, som vid universitet eller högskola avlagt tentamina för filosofisk ämbetsexamen enligt av de sakkunniga framlagt förslag, och som vid institutet avlade gymnastiklärarexamen, skulle från universitetets sida följa vederbörandes förklarande för filosofie magister. Dylik magisterexamen skulle medföra behörighet till sådana ämneslärarbefattningar, i vilka inginge även ämnet gymnastik.

1927 års sakkunniga hava i detta hänseende anfört bland annat:

Elev, som i avgångsexamen erhållit minst betyget godkänd i samtliga de ämnen, examen omfattade, hade därmed avlagt *gymnastiklärarexamen*, respek-

tive *sjukgymnastexamen*, till bevis varom för honom skulle utfärdas avgångsbetyg enligt av direktionen fastställt formulär.

Den, som avlagt såväl gymnastiklärar- som sjukgymnastexamen, skulle äga antaga titeln *gymnastikdirektör*.

Angående rätt för den, som avlagt sjukgymnastexamen att vinna legitimation som sjukgymnast, skulle gälla vad därom särskilt vore föreskrivet.

Den, som avlagt gymnastiklärarexamen, skulle äga kompetens till gymnastiklärarbefattningar vid kommunala och enskilda mellanskolor, småskoleseminarier, folkskolor, högre folkskolor, folkhögskolor, tekniska läroverk samt läroanstalter för blindas och dövstummas. Den, som avlagt såväl gymnastiklärar- som sjukgymnastexamen, skulle äga kompetens till gymnastiklärarbefattningar vid samtliga läroanstalter i riket.

Som skäl för att de sakkunniga sålunda för kompetens till lärarbefattningar vid vissa läroanstalter ansett sig böra förorda en treårig utbildningstid hava de framhållit följande: Genom de under år 1928 utkomna undervisningsplaner och stadga för rikets allmänna läroverk hade föreskrivits, att sjukgymnastik skulle anordnas för de svagare eleverna. Det vore givetvis av vikt, att de sjuka eleverna finge en lika god fysisk omvårdnad som de friska. Härtill komme vidare, att det för gymnastiklärarna vid de högre läroanstalterna vore av vikt att de genom en omfattande både teoretisk och praktisk utbildning erhöles möjlighet att hävda sitt ämne gentemot de övriga ämnena.

I sitt över 1927 års sakkunnigas betänkande avgivna utlåtande har *skolöverstyrelsen* i fråga om gymnastiklärarkompetensen anfört bland annat:

Överstyrelsen ville till en början framhålla, att en differentiering av kompetensen enligt de grunder, som innefattades i de sakkunnigas förslag, knappast kunde anses genomförbar. Det vore icke lätt att inse, varför av gymnastikläraren vid en liten samrealskola med ett lärjungantal understigande 100 skulle krävas en högre kompetens än exempelvis av läraren vid en kommunal mellanskola med 500 lärjungar. Ej heller torde de tekniska läroverkens gymnastikundervisning för läraren vara av mindre krävande beskaffenhet än de allmänna läroverkens eller flickskolornas. Och överstyrelsen kunde icke föreställa sig, att det för lärarbefattning vid småskoleseminarierna skulle vara tillfyllest med tvåårig utbildning, när en dylik utbildning ansåges otillräcklig för läraren vid en mindre samrealskola. Överstyrelsen kunde sålunda under inga omständigheter finna den av de sakkunniga angivna uppdelningen hållbar. Och för egen del såge sig överstyrelsen icke i stånd att med ledning av de synpunkter, som av de sakkunniga framhållits, angiva någon annan grundval för en dylik kompetensdifferentiering. Inför möjligheten att uppnå en sådan torde man vara hänvisad att i likhet med 1924 års sakkunniga fasthålla enhetliga kompetensbestämmelser. Det spörsmålet inställde sig då, huruvida de sakliga förhållandena kunde anses påkalla en skärpning av de fordringar, som det tidigare föreliggande förslaget uppställde. Det vill därvid förefalla överstyrelsen, som om de omständigheter, vilka av de sakkunniga anfördes till stöd för en sådan åtgärd, icke vore tillräckligt vägande.

I fråga om den sjukgymnastiska behandling av lärjungarna vid de allmänna läroverken, som enligt undervisningsplanen skulle meddelas, framhölles, att sagda föreskrifter ännu icke erhållit gällande kraft. Det torde ock kunna anses mycket tvivelaktigt, om dylik särundervisning vid flertalet läroverk kunde komma att erhålla en sådan omfattning, att en *generellt*

förlängd gymnastiklärarutbildning med hänsyn särskilt härtill låte sig försvara. Och vad anginge de sakkunnigas betonande av vikten av att gymnastiklärarna »genom en omfattande både teoretisk och praktisk utbildning erhöles möjlighet att hävda sitt ämne gentemot de övriga ämnena», funne sig överstyrelsen föranlåten framhålla, att dylika synpunkter, i den mån de inneslöte något berättigande, icke i första hand kunde tjäna som argument för en kvantitativ förstärkning av utbildningen. Ur kvalitativ synpunkt måste enligt överstyrelsens mening det remitterade sakkunnigförslaget vara ägnat att medföra en avsevärt förbättrad lärarutbildning. Jämväl med hänsyn härtill syntes anledning föreligga att avvakta erfarenhetens vittnesbörd, innan man ginge att ifrågasätta en utbildningstid av den längd, de sakkunniga föreslagit.

Överstyrelsen kunde alltså icke förorda de sakkunnigas förslag i nu berörda del, utan måste påyrka, att avlagd gymnastiklärarexamen måste medföra allmän behörighet till lärarbefattningar i gymnastik med lek och idrott. Överstyrelsen hade däremot intet att erinra emot att tillfälle till fortsatta fördjupade studier bereddeselev vid institutet, som redan avlagt vederbörlig examen. Sådana studier komme givetvis att tillgodoräknas vederbörande vid ansökan till tjänst, och man torde under dylika förhållanden kunna förvänta, att möjligheterna till en frivillig utbildning under ytterligare ett tredje år skulle i viss utsträckning begagnas. Härigenom skulle ock kunna vinnas praktisk erfarenhet rörande behovet och lämpligheten av en sådan förstärkt utbildning.

Såsom av den utav mig i det föregående lämnade redogörelsen framgår, är utbildningstiden för manliga gymnastiklärare för närvarande tvåårig (endast för gymnastiklärare vid folkskoleseminarierna föreskrives treårig utbildningstid). För kvinnlig gymnastiklärare är utbildningstiden tvåårig. För manlig sjukgymnast är utbildningstiden treårig, varvid emellertid är att märka, att den egentliga utbildningen i sjukgymnastik meddelas under ett läsår, det tredje, sedan vederbörande först avlagt gymnastiklärarexamen. För kvinnlig sjukgymnast är utbildningstiden tvåårig.

1924 års sakkunniga föreslog för samtliga elever vid gymnastiska centralinstitutet en tvåårig utbildningstid. Häremot restes från gymnasthåll starka invändningar; särskilt framhölls, att den moderna tidens krav särskilt på gymnastiklärare vore så stora, att en tillfredsställande utbildning ej kunde ernås inom den föreslagna tiden.

1927 års sakkunniga ansågo sig såsom regel kunna godtaga den av 1924 års sakkunniga föreslagna tvååriga utbildningstiden. De ansågo emellertid, att för gymnastiklärarbefattningar vid vissa högre läroanstalter en treårig utbildningstid vore oundgängligen nödvändig.

De skäl, som från åtskilliga håll, främst gymnasthåll, anförts för en förlängd utbildningstid, äro enligt mitt förmenande beaktansvärda. När jag trots detta anser mig böra stanna vid att för närvarande förorda en tvåårig utbildningstid, sker detta av i huvudsak följande grunder.

Den svenska gymnastiklärarkåren har redan med sin nuvarande utbildning visat sig kunna uträtta ett synnerligen gott arbete. Det är min förhoppning, att med den organisation, gymnastiska centralinstitutet vid ett

Departementschefen.

bifall till mitt förslag skulle erhålla, denna utbildning kommer att bli icke oväsentligt utökad och fördjupad. Redan med de — för vissa elever — i någon mån höjda inträdesfordringar, som jag i det följande har för avsikt att föreslå, torde möjlighet förefinnas att inom samma tid erhålla ett bättre resultat än tidigare. För de manliga eleverna erhålles genom den omläggning av den nuvarande timplanen, som föreslagits av 1927 års sakkunniga, ett betydligt ökat timantal för de ämnen, som närmast höra samman med själva gymnastiklärar-, respektive sjukgymnastutbildningen. De kvinnliga eleverna hava hittills under sin tvååriga kurs skolat utbildas såväl till gymnastiklärarinnor som till sjukgymnaster. Enligt det nu framlagda förslaget skulle de under samma tid erhålla utbildning endast för ett av dessa yrken, vilket givetvis måste innebära en avsevärd utökning. Härtill kommer vidare, att enligt det av 1927 års sakkunniga framlagda förslaget, till vilket jag givit min anslutning, tillfälle till komplettering genom fortsatta studier under ett tredje år för erhållande av fullständig gymnastikdirektörsutbildning kommer att beredas elev vid institutet, som redan avlagt vederbörlig gymnastiklärar-, respektive sjukgymnastexamen. Under detta tredje år kan, som jag redan omnämnt, elev, som utbildats till sjukgymnast, erhålla utbildning som friskgymnast och vice versa. Sålunda förvärfvad fullständig gymnastutbildning kommer självfallet att tillgodoräknas vederbörande vid ansökan till tjänst, och man torde under dylika förhållanden kunna förvänta, att möjligheterna till en sådan fullständig utbildning under ytterligare ett år skola i avsevärd utsträckning begagnas, något som också av skolöverstyrelsen framhållits. Härigenom skulle vidare praktisk erfarenhet kunna vinnas rörande behovet och lämpligheten av en sådan förstärkt utbildning, vilket jag finner vara oundgängligen nödvändigt, innan man tager ett så allvarligt steg som ett beslut om en förlängning av den obligatoriska utbildningstiden med ett helt år.

1927 års sakkunniga hava såsom ett av de viktigaste skälen för den treåriga obligatoriska utbildningen för erhållande av kompetens till gymnastiklärarbefattningar vid vissa läroanstalter framhållit den sjukgymnastiska behandling, som enligt 1928 års undervisningsplaner för de allmänna läroverken där skall meddelas vissa lärjungar. Såsom jag redan i annat sammanhang haft anledning att erinra, hava undervisningsplanerna i denna del ännu ej erhållit giltighet, men Kungl. Maj:t har under punkt 172 av 1931 års åttonde huvudtitel föreslagit riksdagen att för budgetåret 1931/1932 anvisa medel för anställande av försök med dylik behandling. Men innan någon som helst erfarenhet i detta hänseende föreligger finner jag mig icke kunna förorda någon generell förlängning av utbildningstiden. Härtill kommer, att jämväl de gymnastiklärare, som endast erhållit tvåårig utbildning, genom det för frisk- och sjukgymnaster gemensamma första utbildningsåret komma att erhålla en grundläggande utbildning jämväl i sådan behandling, varom här är fråga.

B. Inträdesfordringar.

De nuvarande fordringarna för inträde såsom elev vid gymnastiska centralinstitutet äro till sitt innehåll väsentligt olika, alltefter som vederbörande tillhör någon av de tre huvudgrupper av lärjungar, som vid institutet erhålla utbildning, d. v. s. militära elever, manliga civila elever och kvinnliga elever. Såsom *allmänna* behörighetsvillkor gälla dock för alla inträdessökande, att de skola hava en frisk och stark kropp samt goda anlag för gymnastisk verksamhet, ävensom att de icke få hava uppnått trettio års ålder. I sistnämnda hänseende må dock göras undantag för läkare.

Nuvarande
bestämmelser.

Vad de militära eleverna angår, bliva de genom generalorder kommenderade till institutet. Härvid gäller, att från armén såväl officerare som underofficerare kunna bliva föremål för sådan kommendering, varemot från marinen allenast officerare kunna i kommandoväg vinna inträde vid institutet.

För civil man gäller, att han för att kunna antagas såsom elev skall hava undergått sådan prövning, som berättigar till inträde vid universitet, med andra ord hava avlagt studentexamen. Vad åter beträffar de kvinnliga eleverna, äro de särskilda inträdesfordringarna, såsom förut nämnts, motsvarande inträdesfordringarna vid högre lärarinneseminariet, d. v. s. i allmänhet godkänt avgångsbetyg från åttaklassigt flickläroverk med s. k. normalskolekompetens.

1924 års sakkunniga föreslå, att såsom villkor för civila elevers inträde vid gymnastiska centralinstitutet skulle efter omorganisationen gälla, att sökande a) avlagt svensk studentexamen eller folkskollärarexamen, b) vid början av det kalenderår, då inträde sökes, hava fyllt nitton men ej överskridit tjugunio års ålder samt c) styrkt sig äga en frisk och stark kropp och besitta goda anlag för gymnastisk verksamhet. De under b) och c) angivna villkoren skulle gälla även militära elever. Av militärer skulle endast officerare hädanefter mottagas. De civila eleverna skulle erhålla inträde i mån av utrymme och efter ansökan; de militära eleverna skulle i kommandoväg sändas såsom elever till institutet. Dispensrätt med avseende å inträdesfordringarna skulle tillkomma institutets direktion i vad anginge inträdesålder; i övrigt skulle på Kungl. Maj:t ankomma att medgiva undantag från ifrågasvarande stadganden.

1924 års sakkunniga.

I de yttranden, som avgåvos i anledning av 1924 års sakkunnigas utlåtande och beträffande vilka jag i huvudsak torde få hänvisa till handlingarna i ärendet, var då egentligen två frågor, som blevo föremål för en ingående behandling, nämligen dels frågan om avlagd folkskollärarexamen såsom berättigande till inträde vid centralinstitutet, dels förslaget att avgångsbetyg från åttaklassigt flickläroverk med s. k. normalskolekompetens icke längre skulle berättiga till inträde.

1927 års sakkunniga.

1927 års sakkunniga anförde för sin del huvudsakligen följande:

I likhet med 1924 års sakkunniga funno de sakkunniga sig böra förorda, att inträdesfordringarna gjordes lika för manliga och kvinnliga elever och att såsom allmän regel för institutets civila elever uppställdes avlagd godkänd svensk studentexamen. Med hänsyn till dels de fordringar, som från gymnastiska centralinstitutets sida måste uppställas i fråga om förkunskaper hos de studerande, dels ock till den ökade linjedelning å gymnasiet, som bleve en följd av den nya stadgan för rikets allmänna läroverk, ansåge de sakkunniga sig emellertid böra uppställa krav på kvaliteten av den studentexamen, som skulle berättiga till inträde vid gymnastiska centralinstitutet. I sådant hänseende ansåge de sig böra föreslå, att i studentexamen eller efterföljande komplettering skulle hava erhållits

dels i ämnena matematik, fysik och biologi minst betyget godkänd å latinlinjen,

dels i ämnet kemi minst betyget godkänd å reallinjen.

Detta innebure, vad de kvinnliga eleverna beträffade, att den rätt till inträde, som tidigare tillkommit elever med godkänt avgångsbetyg från åttonde klassen i flickläroverk med s. k. normalskolekompetens, skulle försvinna. Såsom bland annat av yttrandena över 1924 års sakkunnigas betänkande framginge, hade från många håll utförligt motiverade invändningar rests mot det av 1924 års sakkunniga framställda förslaget i denna del. När de sakkunniga ändock ansåge sig böra uttala sin obetingade anslutning till detta förslag, vore det främst av följande skäl: Redan med nuvarande organisation av gymnastiska centralinstitutet hade — såsom institutets lärarkollegium framhållit — ur undervisningssynpunkt uppkommit svårigheter i vissa ämnen på grund av icke avlagd studentexamen. Med den omorganisation av studierna vid institutet, som de sakkunniga föresloge, skulle dessa svårigheter ökas i betydande grad. Härtill komme, att det vid planläggningen av kurser och undervisning vore av värde att kunna utgå från ett såvitt möjligt enhetligt elevmaterial. Särskilt i de naturvetenskapliga ämnena men jämväl i övriga ämnen, detta på grund av den större allmänna mognad och vana vid forcerat intellektuellt arbete, som gymnasieåren gäve, måste studenterna anses vara så pass överlägsna elever med normalskolekompetens, att såväl utgångspunkten för studierna som studiernas läggning och bedrivande kunde bliva annorlunda. Härtill komme, att studentexamen för kvinnlig ungdom numera — och detta i all synnerhet sedan 1927 års riksdag genom sina beslut om omorganisation av det högre skolväsendet öppnat talrika nya möjligheter för landets kvinnliga ungdom att nå fram till studentexamen — torde bliva så allmänt förekommande, att några svårigheter icke torde vara att förvänta därigenom att elevmaterialet på detta sätt inskränktes. I detta sammanhang meddelade de sakkunniga, att antalet kvinnliga inträdessökande, som avlagt studentexamen, under de senaste åren avsevärt ökats.

Mot det av 1924 års sakkunniga framställda förslaget om att avlagd folkskollärarexamen skulle jämnställas med studentexamen vid inträde till gymnastiska centralinstitutet hade ganska allvarliga invändningar blivit gjorda, ehuru förslaget från vissa håll även hälsats med tillfredsställelse. Nu förhåller det sig så, vilket jämväl i de avgivna utlåtandena påpekats, att frågan om de seminarieutbildades tillträde till universiteten sedan länge vore aktuell. Senast hade skolkommissionen i sitt betänkande nr VI framlagt förslag om rätt för elever, utexaminerade från statens högre lärarinnesemi-

narium, att vinna inträde vid universitet och där avlägga examen, samt om folkskollärares fortbildning i vetenskapligt avseende. Detta betänkande, över vilket talrika utlåtanden avgivits, vore fortfarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Vid nu anförda förhållande hade det syntts de sakkunniga, att det vore att föregripa en prövning i hela dess sammanhang av frågan om folkskollärares m. fl. fortbildning i vetenskapligt avseende, om man redan nu vidtog sådana åtgärder, att folkskolläraryxamen utan vidare berättigade till inträde vid gymnastiska centralinstitutet. Institutet syntes jämväl i detta hänseende böra jämnställas med övriga högskolor och universiteten, och de sakkunniga ville alltså förorda att, när frågan om folkskollärares m. fl. tillträde till universitet och högskolor blivit avgjord, samma kompletteringsfordringar, som kunde komma att föreskrivas beträffande universiteten, borde gälla jämväl gymnastiska centralinstitutet. De sakkunniga ville tillika i förbigående framhålla, att våra folkskolors behov av gymnastiskt högre utbildad lärarkraft torde — intill dess frågan om folkskollärarnas vetenskapliga fortbildning i allmänhet blivit löst — kunna tillgodoses dels genom utnyttjande så långt möjligt av redan förefintliga gymnastiklärarkrafter, dels ock genom den icke ringa del av vår folkskollärarkår, som utom folkskolläraryxamen avlagt studentexamen och sålunda utan vidare vore berättigad till inträde vid gymnastiska centralinstitutet.

Vad slutligen beträffade frågan om underofficerars tillträde till gymnastiska centralinstitutet, torde detta, såsom jämväl chefen för generalstabens framhållit, med den förändrade organisation och uppgift, som institutet avses att erhålla, icke vara erforderligt. Med anledning härav hemställde de sakkunniga, att en härom hos Kungl. Maj:t gjord, till de sakkunniga remitterad framställning i ämnet från svenska underofficersförbundet icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Vad härefter beträffade de militära eleverna vid gymnastiska centralinstitutet skulle dessa, som tidigare nämnts, uttagas i kommandoväg. Det måste få anses ankomma på de militära myndigheterna att efter försvarsväsendets behov verkställa dessa kommenderingar.

Slutligen hade de sakkunniga jämväl behandlat frågan om dispensrätt. I likhet med 1924 års sakkunniga föresloge de, att dispensrätt i fråga om inträdesåldern måtte tillkomma gymnastiska centralinstitutets direktion. Vad däremot beträffade frågan om dispens från kunskapsfordringarna kunde det ifrågasättas, huruvida dylik dispens över huvud taget borde medgivas. Under nuvarande förhållanden vore tillströmningen av inträdessökande till institutet så stor, att en synnerligen stark gallring måste äga rum redan bland kompetenta inträdessökande. Vid detta förhållande kunde det synas obehövt att genom dispensförfarande ytterligare öka den rådande trängseln. Emellertid ansågo de sakkunniga sig — med hänsyn dels därtill, att de i fråga om inträdesrätt för folkskollärare för närvarande ansett sig böra intaga en annan ståndpunkt än 1924 års sakkunniga, dels ock därtill att inträdesfordringarna för de kvinnliga eleverna föreslagits så väsentligt skärpta — böra förorda, att i undantagsfall befrielse även måtte lämnas från kravet på avlagd studentexamen eller kvalificerad sådan. I likhet med 1924 års sakkunniga förordade de, att dylik dispensrätt måtte förbehållas Kungl. Maj:t. De utginge emellertid vid detta förslag från att det jämväl beträffande dylika dispenserade inträdessökande skulle ankomma på institutets direktion att avgöra om deras antagande.

Härtill hava de sakkunniga slutligen fogat, att de vid framläggandet av detta förslag utginge från att jämväl de privata legitimerade gymnastikinstituten ålades att i fråga om inträdesfordringar ställa sig till efterrättelse samma föreskrifter som nu föresloges skola gälla för gymnastiska centralinstitutet. Härav följde tillika, att jämväl beträffande nämnda privata institut frågor om dispens för svenska elever från avlagd, på sätt föreslagits kvalificerad studentexamen för inträde borde underställas Kungl. Maj:ts prövning, detta bland annat för att erhålla en önskvärd likformighet i fråga om det dispenserade elevmaterialet.

Jämväl i några av de över 1927 års sakkunnigas förslag avgivna yttrandena behandlades frågan om inträdesfordringarna.

Skolöverstyrelsen anförde bland annat: Då den ifrågasatta skärpningen av kraven måste anses motiverad av studiernas art vid det omorganiserade centralinstitutet, hade överstyrelsen kunnat i princip biträda de sakkunnigas ståndpunkt i denna del. Dock torde det med hänsyn till den anordning av studierna å gymnasiet, som föreskrivits i 1928 års läroverksstadga, få anses tillfyllest att uppställa krav på avlagd studentexamen med minst vitsordet godkänd i vart och ett av ämnena fysik, kemi samt biologi med hälsolära, oavsett om examen avlagts å den ena eller andra linjen. Vad anginge ämnet matematik kunde överstyrelsen ej finna annat än att det borde vara tillfyllest att uppställa fordran på godkänt vitsord i detta ämne vid flyttning till näst högsta ringen. — Överstyrelsen funne ock skäl vara anförda för att i fråga om avlagd folkskollärarexamen såsom behörighetskrav avvakta den generella reglering av folkskollärares fortsatta utbildningsmöjligheter, som icke alltför länge torde kunna undanskjutas. Intill dess så skett syntes det vara en lämplig väg att, på sätt de sakkunniga föreslagit, från fall till fall pröva hithörande spörsmål för gymnastiska centralinstitutets vidkommande. Enahanda torde böra gälla i fråga om examen från högre lärarinneseminariet.

Medicinalstyrelsen har starkt ifrågasatt lämpligheten av det av de sakkunniga framställda förslaget att fordringarna för inträde som elev vid gymnastiska centralinstitutet skulle även för de kvinnliga sökande höjas till avlagd studentexamen.

Medicinska fakulteten vid universitetet i Uppsala anförde, att de sakkunnigas förslag att uppställa studentexamen som inträdesfordran vid gymnastiska centralinstitutet måhända kunde vara befogat i fråga om blivande gymnastiklärare, men att fakulteten ansåge, att detta krav ej rimligen borde göras gällande i fråga om blivande sjukgymnaster.

De av *medicinska fakulteten vid universitetet i Lund* utsedda kommitterade hava anført bland annat:

Sakkunnigförslaget medgäve utexaminering av sjukgymnaster utan kombination med gymnastiklärarexamen, och det syntes kommitterade hava legat nära, att sakkunniga genom att icke skärpa fordringarna för inträde till sjukgymnastkursen hade tillgodosett den stora allmänhetens intresse av tillgång till god sjukgymnastisk behandling för ej i onödan förhöjd kostnad framför ett omstritt undervisningsintresse. Kommitterade hävdade nämligen bestämt den uppfattningen, att det icke anförts något sakligt skäl för den föreslagna ändringen och att erfarenheten från Lund bestämt gäve vid handen, att lika goda sjukgymnaster kunde utbildas utan studentexamen som

med sådan. Någon objektiv olägenhet hade icke påvisats som följd av de nuvarande inträdesfordringarna. De olägenheter, som sades hava visat sig vid undervisningen vid centralinstitutet, hade icke iakttagits i Lund och kunde därför med säkerhet antagas icke hava varit större än att de kunde avhjälpas med enklare åtgärder än studentexamen. Av här anförda skäl kunde kommitterade icke biträda förslaget om skärpta inträdesfordringar till sjukgymnastutbildning. De ansåge, att det däremot varit berättigat och av bestämt värde, om det före erhållande av legitimation som sjukgymnast fordrades en viss tids tjänstgöring på sjukhus i *skötersketjänst*. Även i detta avseende funnes gynnsam erfarenhet från Lund.

T. f. kanslern för rikets universitet uttalade i här förevarande avseende sin anslutning till vad universitetskanslern Trygger härom yttrat. Denne hade avstyrkt väckt förslag, att utom studentexamen även folkskolläraryn examen skulle berättiga till inträde vid institutet, samt ansåge det av praktiska skäl tillrådligt att för kvinnliga elever bibehålla såsom grund för inträde därstädes godkänt avgångsbetyg från åttaårigt flickläroverk med s. k. normalskolekompetens, varvid dock borde tilläggas föreskrifter om skäligen komplettering av kursen så vitt anginge vissa naturvetenskapliga ämnen.

Lärarkollegiet vid gymnastiska centralinstitutet instämde i de sakkunnigas förslag och underströk särskilt, att samma fordringar borde gälla också för de privata legitimerade gymnastikinstituten. Dock ansåge kollegiet, att direktionen borde kunna medgiva inträdessökande, som i övrigt uppfyllde fordringarna, möjlighet att komplettera ämnet kemi på reallinjen under sommaren före inträdet vid gymnastiska centralinstitutet, förutsatt att denna komplettering vore avslutad en månad före höstterminens början.

Direktionen över gymnastiska centralinstitutet har uttalat sig för kravet på studentexamen som inträdesfordran även för kvinnliga elever. Med hänsyn till den ökade samundervisning, som föresloges och som även nödvändiggjordes av sparsamhetsskäl för undvikande av eljest nödvändig ökning av lärarkrafterna, vore denna fordran ofrånkomlig, och ville direktionen uttala sin anslutning till sakkunnigas förslag. De skäl, som 1927 års sakkunniga androge till stöd för kravet på i viss utsträckning kvalificerad studentexamen kunde direktionen giva sin anslutning. Vad frågan om *folkskollärares* tillträde till institutet beträffade funne sig direktionen på de skäl och med hänsyn till de nya synpunkter, som i förslaget anförts, böra i viss mån modifiera sin tidigare intagna ståndpunkt och förordade alltså i likhet med de sakkunniga, att denna fråga lämpligen löstes först i samband med frågan om folkskollärares m. fl. tillträde till universiteten. Ett sådant förfaringssätt syntes stå bäst i överensstämmelse med det välgrundade krav på enhetlighet i inträdesfordringarna för institutets elever, varåt de sakkunniga givit uttryck och vartill direktionen anslutit sig. Härigenom lades också en grund till den homogenitet i utbildningen för olika kategorier, som de sakkunniga eftersträfvade.

De sakkunnigas förslag om en i viss mån kvalificerad studentexamen såsom inträdesfordran har avstyrkts av föreståndaren för Arvedsons gymnastiska institut, *med. lic. J. Arvedson*, medan däremot *chefen för generalstaben* förklarar sig icke hava något att däremot erinra.

Jämväl 1929 års sakkunniga hava i sitt betänkande berört frågan om inträdesfordringar, därvid de helt naturligt endast berört frågan om ford-

1929 ÅRS
sakkunniga.

ringarna på de kvinnliga sjukgymnasterna. De sakkunniga hava därvid anfört bland annat:

Sakkunniga ville framhålla, att det naturligtvis kunde vara en stor fördel med fullt enhetliga fordringar för alla elever. Man borde emellertid ej skruva upp inträdesfordringarna, om det ej visade sig behövt. Kvinnliga elever utan studentexamen hade från gymnastiska centralinstitutet och de legitimerade instituten under årens lopp utbildats utan att det veterligt för sports någon klagan på för klen allmän bildningsnivå eller på svårigheter att bibringa dessa samma utbildning som studenterna. Sakkunniga ansåge det därför lämpligt, att man vid en fristående sjukgymnastutbildning bibehölle samma inträdesfordringar, som för närvarande gällde kvinnliga elever vid gymnastiska centralinstitutet och de legitimerade instituten.

En fordran, som med nuvarande utbildningssystem ej kunnat ställas på inträdessökande, låge däremot mycket nära till hands. Den, som önskade utbilda sig för behandling av sjuka inom och utom sjukvårdsanstalter, borde ha någon kännedom om vården av sjuka människor, d. v. s. om enkelt sjukvårdsarbete i största allmänhet. Sådan kunde ej förvärfvas annat än på sjukvårdsanstalter; i själva sjukgymnastutbildningstiden kunde ej inrymmas sådan sjukvårdsövning. Om ock elevtjänstgöring på sjukhus ej kunde uppställas som villkor, så borde dock sådan tjänstgöring anses som stark merit vid antagandet till elev i statens sjukgymnastiska anstalt eller i legitimerat enskilt utbildningsinstitut. Redan nu skaffade sig många, som ämnade söka in på gymnastiska centralinstitutet med flera anstalter, denna merit. Dylik elevtjänstgöring torde utan svårighet få fullgöras på en mångfald olika sjukvårdsanstalter. Då det emellertid ej kunde anses fullt säkert, att tillgången till dylik elevtjänstgöring komme att räcka till, finge man tills vidare begränsa sig till att giva den, som hade dylik tjänstgöring, företräde. Sakkunniga ville emellertid framhålla, att, om dylik elevtjänstgöring kunde bli obligatoriskt inträdesvillkor och giltigt även för enskilda legitimerade sjukgymnastskolor, detta skulle i hög grad förhindra en alltför frodig växt av enskild sjukgymnastutbildning.

Slutligen torde jag få meddela, att *styrelsen för Sveriges folkskolläraryrkesförbund* i en till chefen för ecklesiastikdepartementet ingiven skrift — under erinran att förbundsstyrelsen i oktober 1926 beretts tillfälle att, med anledning av det då föreliggande sakkunnigbetänkandet, avgiva yttrande rörande bland annat folkskollärares utbildning för fysisk fostran — anfört bland annat:

Förbundsstyrelsen hade i berörda yttrande framhållit, att folkskolläraryrkesexamen borde berättiga till inträde vid gymnastiska centralinstitutet. Styrelsen hade betecknat en sådan anordning som en gärd av billighet och rättvisa med folkskollärarkåren och påpekat värdet för skolundervisningen av på så sätt vunnen fackutbildning. Utan att ingå på den motivering, som styrelsen i skrivelsen andragit, och under hänvisning till densamma önskade styrelsen för närvarande blott fästa uppmärksamheten på vad i ärendet framförts och understryka, att den i skrivelsen av år 1926 hävdade ståndpunkten alltjämt enstämmigt omfattades av hela landets folkskollärarkår.

Jag har ansett mig böra så utförligt, som nu varit fallet, redogöra för de synpunkter, som gjorts gällande ifråga om inträdesfordringarna vid det omorganiserade gymnastiska centralinstitutet, dels emedan en tillfredsställande lösning av denna fråga är en viktig förutsättning för undervisningens be-
drivande vid institutet, och dels emedan meningsskiljaktigheterna i här före-
varande hänseende varit ganska betydande.

Det är egentligen tre spörsmål, som under den förda diskussionen kom-
mit att träda i förgrunden, nämligen *dels* det från flera håll uppställda
kravet på studentexamen, ja, till och med en kvalificerad sådan, såsom in-
trädesfordran för samtliga elever, både manliga och kvinnliga, *dels* önske-
målet om bibehållandet av s. k. normalskolekompetens såsom inträdesfordran
för kvinnliga elever, *dels ock* önskemålet, att folkskollärarexamen skulle be-
rättiga till inträde vid gymnastiska centralinstitutet.

När det för mig gällt att taga ståndpunkt till här förevarande spörsmål,
hava följande synpunkter måst upptagas till bedömande. Å ena sidan gäller
det att hålla inträdesfordringarna så pass höga, att undervisningen vid
det omorganiserade gymnastiska centralinstitutet verkligen kan hållas på en
önskvärd nivå och lämna erforderliga resultat inom den relativt begränsade
tid, som står till buds. Å andra sidan få ej inträdesfordringarna ställas högre
än nödvändigt, för att ej utbildningen onödigtvis skall fördyras. I detta
hänseende har särskilt uppmärksamheten fästs på vådorna av ett fördyrande
av sjukgymnastutbildningen, vilket kunde befaras medföra ökade kostnader
för sjukgymnastisk vård. Slutligen har det för mig stått som ett önskemål
att i görligaste mån undvika att i större omfattning rubba de inträdesford-
ringar för manliga och kvinnliga elever, som hittills förefunnits vid gym-
nastiska centralinstitutet. De nu gällande inträdesfordringarna hava, såvitt
erfarenheten utvisat, varit ägnade att tillföra gymnastiska centralinstitutet
ett gott och för sin blivande verksamhet lämpat elevmaterial.

1927 års sakkunniga hava i sitt betänkande verkställt en utredning rö-
rande antalet studentskor bland de kvinnliga inträdessökande under åren
1924—1928. Den av de sakkunniga i detta hänseende uppställda tablan
är av följande lydelse:

År	Antal inträdes- sökande kvinnliga elever	Därav studentskor	Studentskor i pro- cent av antalet inträdessökande
1924	70	4	5.7
1925	70	7	10
1926	104	21	20.2
1927	110	21	19.1
1928	112	32	28.6

För att komplettera denna tablå har jag under hand inhämtat vissa uppgifter från gymnastiska centralinstitutet; de sålunda erhållna siffrorna äro följande:

1929	105	31	29.5
1930	81	22	27.6

Därjämte har jag inhämtat vissa uppgifter rörande de manliga eleverna, vilka här återgivnas:

År	Antal inträdessökande manliga elever	Därav studenter	Antal antagna	Därav studenter	Kommenderade manliga elever
1924	13	11	5	4	30
1925	9	8	8	8	27
1926	10	9	7	6	19
1927	14	13	10	9	18
1928	20	18	14	12	18
1929	30	29	17	17	15
1930	27	21	18	18	19

Dessa siffror giva vid handen, att i fråga om de civila manliga eleverna studentexamen — såsom ju var att vänta — varit regel, om än dispenser härifrån understundom meddelats. Beträffande de kvinnliga eleverna har antalet inträdessökande med studentexamen visserligen kraftigt ökats under de år undersökningen omfattar men uppgår ännu ej till en tredjedel av de inträdessökande.

Vid en granskning av de framkomna förslagen har jag funnit mig böra för närvarande — och till dess att större erfarenhet hunnit vinnas — ifrågasätta ett upptagande av det av överstyrelsen framförda kravet på minst vitsordet godkänd i studentexamen eller efterprovning enligt sedvanliga bestämmelser till denna examen — latin- eller reallinje — i vart och ett av ämnena fysik, kemi samt biologi med hälsolära, ävensom kunskaper i matematik, motsvarande godkänt vitsord i detta ämne vid flyttning till näst högsta ringen.

Vad de civila manliga eleverna beträffar, saknar jag anledning att — med de undantag till vilka jag omedelbart återkommer — ifrågasätta någon ändring av nu gällande bestämmelser angående fordran på avlagd studentexamen såsom ett krav, vilket bör i regel uppställas i fråga om inträde vid gymnastiska centralinstitutet, dock med iakttagande av en såsom jag nyss antytt kvalificerad sådan examen.

För att tillgodose kraven på allmänbildning, språkkunskaper o. s. v. har hittills för de kvinnliga eleverna s. k. normalskolekompetens ansetts tillräcklig. Jag har icke funnit mig övertygad om nödvändigheten att för närvarande frångå denna bestämmelse — som dock visat sig kunna leda till ett tillfredsställande resultat — i annan mån än att jag ifrågasätter väsentligt ökade kunskapsfordringar i vissa naturvetenskapliga ämnen.

I fråga om önskemålet att uppställa avlagd folkskollärarexamen såsom berättigande till inträde vid gymnastiska centralinstitutet finner jag skäl tala för en åtgärd i detta syfte, och har jag för avsikt att ytterligare överväga frågan härom. Vidare synes det mig önskvärt, att möjligheter hållas öppna att genom ett väl avvägt dispensförfarande tillförsäkra gymnastiska centralinstitutet sådana elever, som — utan att helt uppfylla de uppställda kunskapsfordringarna — visa en synnerlig håg och fallenhet för gymnastiklärar- eller sjukgymnastyrket. Jag vill vidare erinra om, att en viss minimiålder givetvis bör uppställas såsom fordran på inträde vid institutet.

De militära eleverna vid gymnastiska centralinstitutet skulle vid ett bifall till det av mig framlagda förslaget uttagas i kommandoväg. Då det — såsom jämväl 1927 års sakkunniga framhållit — skall ankomma på de militära myndigheterna att efter försvarsväsendets behov verkställa dessa kommanderingar, beröras här förevarande elever icke av frågan om inträdesfordringarna.

1927 års sakkunniga hava vid framläggandet av sitt förslag om inträdesfordringar utgått från att jämväl de privata legitimerade gymnastikinstituten skulle åläggas att i detta hänseende ställa sig till efterrättelse samma föreskrifter som föreslogos skola gälla för gymnastiska centralinstitutet. Till denna de sakkunnigas uppfattning vill jag i princip uttala min anslutning; jag vill dock tillägga, att denna fråga icke för ögonblicket är aktuell, enär den för Arvedsons gymnastiska institut genom resolution den 29 oktober 1926 meddelade examensrätten upphör först med utgången av april 1932 och motsvarande rätt för sydsvenska gymnastikinstitutet i Lund — meddelad genom resolution den 28 februari 1930 — med utgången av maj 1933. När fråga blir om förlängd examensrätt för dessa institut, torde jag få anledning att ånyo upptaga hithörande spörsmål.

C. Enhetlighet och linjedelning.

1924 års
sakkunniga.

1924 års sakkunniga hava å sid. 69 i betänkandet sammanfattat sitt förslag i här förevarande avseende på följande sätt:

Under det första utbildningsåret skulle undervisningen i allt väsentligt vara densamma för institutets olika elevgrupper, manliga och kvinnliga, läraraspiranter, sjukgymnaster och militärer samt omfatta ämnena anatomi, fysiologi, allmänna gymnastikens teori, idrottens och lekens teori, sjukdomslära, allmän gymnastik och övning i medicinsk-gymnastisk behandling samt praktiska undervisningsövningar i gymnastik. Endast i fråga om idrotten skulle differentiering förekomma så till vida, att allenast de manliga eleverna skulle erhålla undervisning i florettfäktning samt de kvinnliga eleverna under motsvarande tid utbildas i speciellt kvinnliga lek- och idrottsövningar. I övrigt skulle jämväl i idrott och lek utbildningen vara densamma för de olika elevgrupperna. Även under det andra utbildningsåret skulle gemensam undervisning äga rum i nyssnämnda ämnen, dock med undantag beträffande sjukdomslära och medicinsk-gymnastisk behandling. I dessa senare ämnen skulle sjukgymnasteleverna undervisas särskilt och deras studier utbyggas med en tre månader lång tjänstgöring vid Sabbatsbergs sjukhus, varest eleverna, i grupper om 11 i varje, skulle under ledning av en av institutet avlönad läkare samt av institutet anställda sjukgymnaster bestrida den sjukgymnastiska behandlingen, allt enligt närmare avtal mellan institutet och Stockholms stads hälsovårdsnämnd. Under motsvarande tid skulle de militära eleverna ägna sig åt specialutbildning på den militära gymnastikens och idrottens område samt de blivande ämnesgymnastiklärarna beredas tillfälle att fullgöra första hälften av sin provårstjänstgöring.

Beträffande de yttranden, som avgivits över 1924 års sakkunnigas betänkande i denna del, anholder jag att få hänvisa dels till den i kap. II lämnade redogörelsen, dels ock till handlingarna i ämnet.

1927 års
sakkunniga.

1927 års sakkunniga hava för sin del anfört huvudsakligen följande:

I kap. II hava vi närmare redogjort för de allmänna riktlinjer, enligt vilka gymnastiska centralinstitutet synes oss böra för framtiden organiseras. Vi hava därvid, i huvudsaklig överensstämmelse med 1924 års sakkunniga, ansett oss böra förorda, att gymnastiska centralinstitutets uppgift skall vara att upprätthålla och vidare utveckla svensk gymnastik, lek och idrott, att åt dem, som skola ägna sig åt gymnastiklärarkallet, meddela härför erforderlig utbildning, att utbilda sjukgymnaster samt att tillgodose försvarsväsendets behov av högre kvalificerade lärare i fysisk fostran. I likhet med 1924 års sakkunniga finna vi starka skäl föreligga både ur praktisk-ekonomisk synpunkt och med hänsyn till det sakliga sambandet mellan de olika utbildningsuppgifterna att i möjligaste mån sammanhålla de särskilda lärjungegrupperna till gemensam undervisning efter en enhetlig läroplan. Med hänsyn härtill finna vi oss, liksom nämnda sakkunniga, böra förorda, att utbildningen under första året anordnas efter en enhetlig plan för alla elever, därvid jämväl i så stor utsträckning, som lämpligen kan ske, gemensam undervisning äger rum för manliga och kvinnliga elever. Undervis-

ningen skall under detta år avse att lägga en allmän grund för den mera speciella utbildning, som under andra året skall bibringas.

Undervisningsämnena under första året böra vara: kroppsövningarnas fysiologi, anatomi, friskgymnastikens teori, lek- och idrottsteori, sjukgymnastikens teori och teknik, sjukdomslära (vari ingår förbandslära) friskgymnastik, lek och idrott, sjukgymnastik med fysikalisk behandling (vari ingår poliklinisk tjänstgöring) ävensom praktiska undervisningsövningar i friskgymnastik (vari ingår gymnastik för hållningsdeformiteter) samt i lek och idrott.

Under *andra året* bör däremot utbildningen enligt vår uppfattning uppdelas på två linjer, en frisk- och en sjukgymnastlinje. Vi hava av de skäl, som härför anförts, funnit oss övertygade om nödvändigheten ur såväl utbildningens som den enskilda individens synpunkt att här i stort sett skilja dessa linjer från varandra. Givetvis får, såsom också karolinska medikokirurgiska institutets lärarkollegium framhållit, en dylik anordning icke medföra någon inskränkning vare sig i den utbildning i sjukgymnastik, som måste anses nödvändig för blivande facklärare i gymnastik, eller i den utbildning i friskgymnastik, som blivande sjukgymnaster böra erhålla.

För de officerare, som *beordrats* att genomgå gymnastiska centralinstitutet, hava vi icke funnit någon särskild utbildningslinje under andra året vara erforderlig, utan förorda vi för dem obligatorisk utbildning å friskgymnastlinjen. Fördelarna härav synas oss påtagliga. För gymnastiska centralinstitutet är det av stort organisatoriskt värde att icke behöva räkna med mera än två utbildningslinjer, samtidigt som icke oväsentliga besparingar härigenom kunna ernås. För försvarsväsendet är det förvisso av värde, att de till gymnastiska centralinstitutet kommenderade officerarna, som skola bliva bärare av den högre gymnastiska utbildningen inom försvarsväsendet, utbildas i så nära anslutning som möjligt till övriga blivande representanter för friskgymnastik samt lek och idrott eller framtida bärare av den frivilliga idrottsrörelsen i vårt land. Härigenom vinnes en önskvärd anknytning mellan militär och civil gymnastik och idrott. De speciellt militära idrotterna synas oss både kunna och böra på ett tillfredsställande sätt tillgodoses genom försvarsväsendets egna organ. Jämväl för officerarna själva torde den av oss nu föreslagna anordningen bliva fördelaktig, då de efter genomgången friskgymnastlinje komma att erhålla samma kompetens till gymnastiklärarbefattningar m. m. som sina civila kamrater.

Friskgymnastlinjen bör omfatta följande ämnen: kroppsövningarnas fysiologi, anatomi, hälsolära, friskgymnastikens teori, lek- och idrottsteori, psykologi och pedagogik, friskgymnastik, lek och idrott (vari ingår fäktning för de manliga eleverna och rytmik för de kvinnliga), ävensom praktiska undervisningsövningar i friskgymnastik (varvid undervisning i röstbehandling meddelas) samt i lek och idrott.

Sjukgymnastlinjen bör omfatta följande ämnen: kroppsövningarnas fysiologi, anatomi, hälsolära, sjukdomslära, sjukgymnastikens teori och teknik, psykologi och pedagogik, sjukgymnastik med fysikalisk behandling (bestående av klinik- och polikliniktjänstgöring, i vilken även ingår gymnastik för hållningsdeformiteter) samt friskgymnastik med lek och idrott.

Trots de anmärkningar, som från olika håll kunnat riktas däremot, hålla vi före, att en styrka hos de från gymnastiska centralinstitutet hittills utexaminerade varit deras utbildning på gymnastikens olika områden, och enligt 1924 års sakkunniga skulle detta allt fortfarande bliva förhållandet.

I flera av de avgivna utlåtandena har också framhållits vikten av att möjlighet hålles öppen att på liknande sätt som tidigare erhålla en dylik allsidig utbildning. Med den enhetlighet beträffande första utbildningsårets studier, som av oss föreslagits, kan detta synnerligen lätt låta sig göra. Vi föreslå sålunda, att under *ett tredje utbildningsår* elev, som genomgått friskgymnastlinjen, må äga rätt att erhålla utbildning å sjukgymnastlinjen, ävensom att elev, som genomgått sjukgymnastlinjen, må äga rätt att under ett tredje år erhålla utbildning å friskgymnastlinjen.

Med hänsyn till de allt större krav, som från olika håll framkomma på den fysiska fostrans målsmän, vilja vi föreslå, att inom gymnastiska centralinstitutet må beredas plats för fördjupade teoretiska studier i vissa viktiga ämnen. Dessa fördjupade teoretiska studier synas oss jämväl böra hava sin plats under ett tredje utbildningsår; till deras närmare anordnande anhålla vi att framdeles få återkomma.

Till det av 1924 års sakkunniga framställda och i utlåtandena tillstyrkta förslaget om förläggande av viss del av elevernas å sjukgymnastkursen utbildning till sjukvårdsanstalt i Stockholm vilja vi uttala vår livliga anslutning. Jämväl härtill anhålla vi att framdeles få återkomma.

Departementschefen.

I kap. II har jag utförligt redogjort för de olika förslag, som framkommit i fråga om gymnastiska centralinstitutets framtida organisation. Jag har därvid tillika anfört, att jag efter ingående överväganden funnit mig böra uttala min anslutning i princip till den organisation, som föreslagits av 1927 års sakkunniga. Med hänsyn härtill torde jag icke behöva länge uppehålla mig vid den under här förevarande avdelning behandlade frågan om enhetlighet och linjedelning. De synpunkter, som i denna fråga av de sakkunniga framhållits och av mig nyss återgivits, kan jag i allt väsentligt biträda. Härtill torde jag emellertid få anledning att återkomma, då fråga blir om framläggande för Kungl. Maj:t av förslag till ny stadga för gymnastiska centralinstitutet.

D. Undervisningsämnena.

Nuvarande förhållanden.¹⁾

De undervisningsämnena och övningar, som skola förekomma vid institutet, äro angivna i § 27 av institutets stadga och deras fördelning på olika kurser framgår av nedanstående tablå.

¹⁾ De under denna rubrik angivna förhållandena hänföra sig samtliga till läsåret 1930/1931 och förete därför vissa avvikelser från såväl de av 1924 års sakkunniga lämnade uppgifterna, vilka avse läsåret 1924/1925, som de av 1927 års sakkunniga lämnade uppgifterna, vilka avse läsåret 1927/1928. Direktionen över gymnastiska centralinstitutet har nämligen under den mellanliggande tiden låtit sig angeläget vara att — så långt det varit möjligt inom ramen av den nuvarande organisationen och med till buds stående medel — modernisera undervisningen.

Då de sakkunniga i det föregående för de olika ämnena angivit vissa timantal, hava de icke tänkt sig dessa såsom på något sätt definitiva; givetvis kunde det vid uppgörande av institutets blivande arbetsordning visa sig nödigt att härutinnan göra jämkningar. Vad de sakkunniga velat med de av dem angivna timantalen klargöra, hade varit *de särskilda ämnenas ställning i förhållande till varandra* enligt de sakkunnigas förslag, alltså själva proportionerna mellan de olika ämnena.

Det av 1927 års sakkunniga framlagda förslaget till undervisningsplan utmynnar i följande timplan, som uppgjorts under förutsättning av ett läsår, omfattande 37 effektiva arbetsveckor:

Timplan.

Ä m n e n	1:sta året	2:dra året			
	antal timmar	sjukgymnastlinjen		friskgymnastlinjen	
		antal timmar	summa timmar	antal timmar	summa timmar
Kroppsövningarnas fysiologi . .	100	20	120	60	160
Anatomi	140	50	190	10	150
Hälsolära	—	30	30	30	30
Friskgymnastik (teori)	111	—	111	126 ¹⁾	237
Friskgymnastik (praktik)	204	111	315	186	390
Undervisningsövningar i friskgymnastik	222 ²⁾	—	222	222 ³⁾	444
Lek och idrott (teori, praktik och undervisningsövningar) .	111	74	185	539 ⁴⁾	650
Sjukdomslära	45 ⁵⁾	74	119	—	45
Sjukgymnastik med fysikalisk behandling:					
a) allmän teori av läkare . .	10	20	30	—	10
b) teknik och speciell teori av sjukgymnast	111	111	222	—	111
c) poliklinik- och kliniktjänstgöring	66	592 ²⁾	658	—	66
d) demonstration av patienter	22	111	133	—	22
Psykologi och pedagogik	—	60	60	60	60
Summa timmar	1,142	1,253	2,395	1,233	2,375

¹⁾ däri ingår 37 timmars speciella instruktionsövningar.

²⁾ , , gymnastik för hållningsdeformiteter.

³⁾ , , röstbehandling

⁴⁾ , , 50 timmars fäktning för de manliga eleverna samt rytmik för de kvinnliga.

⁵⁾ , , 8 timmars förbandslära.

Fördelning mellan teori och praktik.

1:sta året

Teori 517 = 14 veckotim. (— 1 tim.)

Praktik 625 = 17 " (— 4 ")

Summa tim. 1,142 = 31 veckotim. (— 5 tim.)

Sjukgymnastlinjen

Teori	365 = 10	veckotim. (— 5 tim.)
Praktik	888 = 24	»

Summa tim. 1,253 = 34 veckotim. (— 5 tim.)

Friskgymnastlinjen

Teori	286 = 8	veckotim. (— 10 tim.)
Praktik	947 = 26	» (— 15 »)

Summa tim. 1,233 = 34 veckotim. (— 25 tim.)

Härefter hava 1927 års sakkunniga anført följande i fråga om meddelandet av fördjupad teoretisk utbildning vid gymnastiska centralinstitutet.

Enligt den av oss nu föreslagna timplanen skulle frisk- och sjukgymnastlinjen hava gemensamma teoretiska lektioner i följande utsträckning:

	Antal timmar
Kroppsövningarnas fysiologi	20
Anatomi	10
Hälsolära	30
Psykologi och pedagogik	60
Summa timmar	120

De elever vid gymnastiska centralinstitutet, som under ett tredje år — i enlighet med vad vi i det föregående föreslagit — komplettera sin utbildning på endera frisk- eller sjukgymnastlinjen, få sålunda dessa timmar frigjorda. Härigenom synes oss möjlighet hava nåtts att realisera det länge närda önskemålet att bereda centralinstitutets elever tillfälle till fördjupade teoretiska studier inom något av de till fysisk fostran hörande ämnena, utan att samtidigt deras utbildningstid skulle behöva ökas. De ämnen, som i sådant hänseende synas oss kunna ifrågakomma, äro kroppsövningarnas fysiologi, friskgymnastikens teori, sjukgymnastikens teori, lek- och idrotts-teori samt psykologi och pedagogik (sistnämnda ämne i den mån det hörer samman med den fysiska fostran).

Det är givetvis ingalunda vår mening, att dessa fördjupade teoretiska studier skulle begränsas till de 120 timmar, under vilka eleverna bliva frigjorda från den obligatoriska undervisningen. Genom självstudier, eventuellt kombinerade med laboratorieförsök, böra de sättas i stånd att utföra självständiga arbeten, som sedermera i form av föredrag och skriftliga uppsatser sammanfattas.

Skulle en elevs arbete på ett av nyss nämnda ämnesområden bliva av sådan omfattning och betydelse, att skäl synas föreligga att meddela honom partiell befrielse från praktiska övningar, som ej närmare beröra det av honom valda specialområdet, torde direktionen medgivas rätt att, efter hörande av lärarkollegiet i varje särskilt fall, meddela dylik befrielse från undervisning. Härigenom skulle man kunna vinna, att elev under det tredje året kan ägna erforderlig tid åt ett fördjupat studium av ett ämne, för vilket han har särskild läggning, och som närmare berör det arbetsfält, på vilket han huvudsakligast tänker inrikta sitt arbete.

Bedömandet av elevernas arbetsresultat under det tredje årets fördjupade teoretiska studier synes oss böra ske av en nämnd av tre personer, bestå-

ende av institutets rektor samt två av lärarkollegiet med hänsyn till ämnesvalet utsedda representanter. Det vitsord, elev härvid tilldelas, bör särskilt angivas i avgångsbetyget.

Då ej alla elever kunna tänkas hava förutsättningar för de fördjupade teoretiska studierna, och då det för vinnande av tillfredsställande resultat är nödvändigt, att endast de verkligt studiebegåvade få tillgodogöra sig denna utbildning, hava vi ansett oss böra föreslå följande villkor för förmånen att få bedriva dessa studier.

För tillträde till dessa studier fordras att under andra utbildningsåret hava erhållit:

dels ett medelbetyg, motsvarande minst betyget »icke utan beröm godkänd» i samtliga i andra utbildningsåret ingående teoretiska ämnen,

dels ock minst betyget »med beröm godkänd» i det ämne, som eleven önskar välja för sina studier.

Elev, som ej vid andra utbildningsårets slut erhållit de nu föreslagna betygen, synes böra medgivas rätt att genom fyllnadsprövning vid tredje utbildningsårets början söka vinna kompetens för här ifrågavarande studier.

I övrigt hava vi icke ansett oss böra uppdraga några närmare riktlinjer för dessa studier. Man rör sig här på ett nytt och oprövat område för gymnastiska centralinstitutets verksamhet. Huru den föreslagna anordningen kommer att utfalla torde i stor utsträckning komma att bero på vederbörande lärares förmåga att handleda eleverna och giva dem lämpliga arbetsuppgifter. Slutligen vilja vi framhålla vikten av att för dessa mera självständiga studier ej allt för snäva gränser bliva uppdragna. Först härigenom torde det med dessa studier avsedda målet kunna nås: att göra gymnastiska centralinstitutet till en centralhård jämväl för det viktiga och hittills allt för litet beaktade teoretiska forskningsarbetet på den fysiska fostrans olika grenar.

Departementschefen.

Det av 1927 års sakkunniga framlagda förslaget till undervisnings- och timplan m. m., för vilket nu i korthet redogjorts, har av dem uppgjorts i anslutning till den av dem förordade organisationen av gymnastiska centralinstitutet. De hava dock härvid framhållit, att deras förslag icke gjorde anspråk på att på något sätt vara definitivt, utan att det vid uppgörande av institutets blivande arbetsordning kunde visa sig nödvändigt att härutinnan göra jämkningar.

Det kan enligt mitt förmenande varken vara lämpligt eller möjligt att redan nu angiva någon definitiv ståndpunkt till här förevarande fråga. Då, såsom jag tidigare framhållit, den nu föreslagna omorganisationen av gymnastiska centralinstitutet icke skall taga sin början förrän från och med budgetåret 1932/1933, torde, sedan riksdagen fattat beslut i principfrågan spörsmålet om undervisnings- och timplan böra upptagas till förnyad prövning, sedan centralinstitutets lärarkollegium och direktion yttrat sig i ämnet.

Emellertid anser jag mig redan på frågans nuvarande ståndpunkt kunna giva uttryck åt den uppfattningen, att det av 1927 års sakkunniga framlagda förslaget i det stora hela synes vara av den beskaffenhet, att det med fördel kan tjäna som underlag för det fortsatta arbetet med undervisnings- och timplan.

Vid detta arbete böra givetvis i all synnerhet sådana frågor beaktas, som varit föremål för prövning i de över 1927 års sakkunnigförslag avgivna yttrandena eller hava närmare sammanhang med de avvikelser, jag funnit mig böra förorda från sagda förslag.

Vad då till en början beträffar det första, för alla elever gemensamma undervisningsåret faller genast i ögonen, att under detsamma antalet undervisningstimmar med ungefär ett hundratal understiger det för andra året föreslagna. Här synes föreligga en möjlighet att inom ramen av en som skäligen ansedd arbetstid något utöka undervisningen. Denna utökning torde enligt mitt förmenande böra åtminstone till en övervägande del komma tillgodo de till sjukgymnastiken närmast hänförliga ämnena. Detta finner jag vara särskilt betydelsefullt, så länge icke ett genomgående av sjukgymnastlinjen kan uppställas som kompetensvillkor för alla gymnastiklärarbefattningar.

Vidare har på sjukgymnastlinjen beräknats för friskgymnastikens praktik ett timantal av 111 (d. v. s. 3 veckotimmar) samt för lek och idrott 74 timmar (d. v. s. 2 veckotimmar) eller inalles 185 timmar (d. v. s. 5 veckotimmar). Då här förevarande undervisning endast avser att bereda eleverna motionsgymnastik m. m., torde här en minskning av det sammanlagda timantalet vara möjlig att åstadkomma. Detta är så mycket mera erforderligt, som en utökning av de rent sjukgymnastiska ämnena på denna linje torde vara välbehövlig.

Särskilt är detta förhållandet med den tid, som bör stå till buds för elevernas kliniska och polikliniska tjänstgöring. Denna del av undervisningen har av samtliga sakkunniga framhållits såsom oundgängligen nödvändig för de blivande sjukgymnasterna. Gymnastiska centralinstitutets direktion har redan tidigare inlett samarbete med ett sjukhus i Stockholm (Sabbatsberg) i här förevarande avseende, och denna utbildning har nu nått en ganska beaktansvärd omfattning.

Jag har under hand inhämtat vissa upplysningar rörande denna utbildning under läsåret 1929/1930, för vilka jag vill redogöra.

Under sagda tid behandlades vid gymnastiska centralinstitutet 853 patienter och vid Sabbatsbergs sjukhus 184 patienter. Utbildningen vid Sabbatsbergs sjukhus omfattar endast äldre kvinnliga kursens elever. Den äger rum varje söckendag kl. 9—10 i omgångar om sex elever; varje elev får således omkring 36 timmars utbildning. Utbildningen ledes av två vid sjukhuset anställda kvinnliga gymnaster, som härför från centralinstitutet åtnjuta en avlöning av 300 kronor per år vardera. Institutet har intet som helst inflytande å arten av undervisningen. Utbildningen äger rum i sjukhusets gymnastikavdelning, där patienterna från salarna infinna sig eller bäras ned. Något arbete å sal förekommer ej.

Ett utökande och fördjupande av den på detta sätt påbegynta utbildningen vid sjukhus är enligt mitt förmenande ett oeftergivligt villkor för

att sjukgymnastutbildningen vid det omorganiserade gymnastiska centralinstitutet skall kunna giva avsett resultat. Enligt vad jag erfarit, har gymnastiska centralinstitutets direktion också inlett förhandlingar i detta syfte, och det är att hoppas, att dessa förhandlingar skola kunna föras till ett önskvärt slut före ingången av budgetåret 1932/1933.

Det av 1927 års sakkunniga framlagda förslaget om en betydlig minskning av fäktundervisningen för de manliga eleverna har från åtskilliga håll mötts med gensagor. Jag finner emellertid förslaget, i vart fall i vad det avser de civila eleverna, motiverat och ägnat att läggas till grund för den blivande undervisningsplanen.

I här förevarande sammanhang hava 1927 års sakkunniga upptagit frågan om meddelande under ett tredje utbildningsår av en fördjupad teoretisk utbildning. Detta förslag finner jag kunna bliva av stor betydelse för hela den svenska gymnastikens framtida utveckling. Å andra sidan torde redan nu böra framhållas, att man här rör sig på ett nytt och alldeles oprövat område, där det gäller att gå fram med varsamhet. Med hänsyn härtill torde det för närvarande vara för tidigt att taga slutlig ståndpunkt till detta förslag, men finner jag det erforderligt att man vid det kommande arbetet med stadga och undervisningsplan m. m. håller fast vid detta uppslag.

Kap. VI. Lärarkrafter.

Gällande stat för gymnastiska centralinstitutet upptager följande ordinarie lärarbefattningar, nämligen 3 överlärare i lönegraden B 28, 4 lärare i lönegraden B 21 och 2 lärarinnor i lönegraden B 18. En betydande del av undervisningen bestrides vidare av extra lärare; av den i staten för centralinstitutet ingående anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare å 20,400 kronor är ett belopp av 16,700 kronor avsett till arvoden åt extra lärare. I detta sammanhang torde vidare böra framhållas, att under senare år centralinstitutets ordinarie lärarbefattningar vid skeende avgång icke erhållit nya ordinarie innehavare utan uppehållits på förordnande, detta för att ej försvåra övergången till en ny organisation. Av nyssnämnda ordinarie tjänster hava för närvarande endast 1 överlärartjänst, 2 lärartjänster och de 2 lärarinnetjänsterna ordinarie innehavare. Härtill kommer, att innehavarna av de båda ordinarie lärartjänsterna för närvarande på förordnande uppehålla de båda vakanssatta överlärartjänsterna, vadan sålunda endast 1 överlärartjänst och 2 lärarinnetjänster nu uppehållas av de ordinarie innehavarna.

Vid en omorganisation av gymnastiska centralinstitutet träder givetvis frågan om antalet behövlige lärarkrafter samt dessas anställnings- och avlöningsförhållanden starkt i förgrunden.

Både 1924 och 1927 års sakkunniga hava i sina betänkanden ingående behandlat hithörande frågor, och jämväl i de över betänkandena avgivna yttrandena hava de ytterligare dryftats.

Av flera skäl finner jag det omöjligt att redan nu fatta en definitiv ståndpunkt till här förevarande frågor. Det behövlige antalet lärarkrafter är ju närmast beroende av den fördelning av undervisningen, som kan bliva beslutad. Först sedan vederbörliga undervisningsplaner blivit i anslutning till den av mig förordade omorganisationen uppgjorda, torde det nämligen bliva möjligt helt överblicka, i vilken utsträckning lärare i de olika ämnena erfordras och i vilken omfattning desamma böra anställas såsom ordinarie befattningshavare eller såsom extra lärare. I fråga om avlöningsförhållandena vill jag erinra om, att frågan om allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst icke kommer att föreläggas 1931 års riksdag, vadan jag vid mina beräkningar utgår från nu gällande lönesystem.

Å andra sidan är det oeftergivligt att redan nu söka erhålla en föreställning om de ungefärliga kostnader, som skulle följa av ett bifall till det utav mig förordade förslaget. Dessa kostnader kunna naturligtvis endast beräknas approximativt, och jag vill här med eftertryck betona, att jag, när jag i det stora hela ansluter mig till de av 1927 års sakkunniga framlagda

kostnadskalkyler, detta endast avser att få en utgångspunkt för beräkningarna och ingalunda innebär något ståndpunktstagande till de av de sakkunniga föreslagna antalet lärartjänster eller deras placering i lönegrader.

Till frågan om kostnadsberäkningarna återkommer jag i följande kapitel. Här vill jag nu behandla frågan om lärarkrafter, närmast de av konstant eller ordinarie natur.

1924 års sakkunniga hava å sid. 94 i sitt betänkande lämnat en sammanfattande översikt över sitt förslag i här förevarande hänseende, enligt vilket institutets lärarpersonal skulle komma att bestå av följande befattningshavare:

1 rektor, tillika överinspektör för gymnastikundervisningen i landets offentliga läroanstalter samt skolöverstyrelsens sakkunniga rådgivare i frågor rörande undervisningen i fysisk fostran.

I *fysiologi*: 1 professor i kroppsövningarnas fysiologi och hygien.

1 biträdande lärare, tillika lärare i *anatomi*.

I *allmän gymnastik*: 1 överlärare, 2 manliga lärare och 2 kvinnliga lärare.

I *idrott och lek*: 1 överlärare, 1 lärare i idrott och lek och 1 lärare i militär gymnastik och idrott.

I *medicinsk gymnastik*: 1 överlärare, 1 manlig lärare, 2 kvinnliga lärare, 1 läkare med uppgift att vara föreståndare för den medicinskt-gymnastiska avdelningen vid Sabbatsbergs sjukhus, 1 assistentläkare och 1 extra ordinarie lärarinna.

Nu angivna personal utgjorde vad som erfordrades för tillgodoseende av institutets så att säga ordinarie behov av lärarkrafter. Härutöver kunde det bli behövt att för undervisning i ämnen, vilka låge utom de stora huvudämnena, såsom i pedagogik, röstbehandling m. m., anlita tillfälliga arbetskrafter för kortare tider.

I fråga om den närmare motivering, som 1924 års sakkunniga anför till förmån för sitt sålunda framlagda förslag, ävensom beträffande de yttranden, som avgivits med anledning därav, anhåller jag att få hänvisa till handlingarna i ärendet.

1927 års sakkunniga hava å sid. 300 i sitt betänkande sammanfattat sitt förslag i fråga om ordinarie lärarkrafter vid gymnastiska centralinstitutet på följande sätt:

- 1 professor i kroppsövningarnas fysiologi,
- 1 lärare i anatomi och medicin,
- 1 lärare i ortopedi,
- 2 manliga lärare i friskgymnastik,
- 1 manlig lärare i friskgymnastik med undervisningsskyldighet tillika i lek och idrott,
- 2 manliga lärare i lek och idrott,
- 2 kvinnliga lärare i friskgymnastik,
- 1 kvinnlig lärare i friskgymnastik med undervisningsskyldighet tillika i lek och idrott,
- 1 kvinnlig lärare i lek och idrott,

- 1 manlig lärare i sjukgymnastik med fysikalisk behandling,
- 2 kvinnliga lärare i sjukgymnastik med fysikalisk behandling.

Härtill komma så extra lärarkrafter i erforderlig utsträckning i enlighet med vad i betänkandet angivits.

De betydelsefullaste avvikelserna från det tidigare förslaget i här förevarande avseende, avse dels uppehållandet av rektorsbefattningen, dels överlärarbefattningarna.

I fråga om *rektorsbefattningens* uppehållande anföra 1927 års sakkunniga bland annat:

Rektor.

Det av 1924 års sakkunniga framlagda förslaget att i innehavaren av rektorsbefattningen vid gymnastiska centralinstitutet skapa en centralpunkt för allt fysiskt uppfostringsarbete i vårt land, hade visserligen i princip vunnit gillande från åtskilliga håll, men å andra sidan hade möjligheterna för förslagets utförande i praktiken starkt dragits i tvivelsmål. Det hade framhållits, hurusom de för rektor föreslagna arbetsuppgifterna vore alldeles för omfattande för att kunna nöjaktigt medhinnas av en person. Farhågor hade vidare uttalats för att rektor härigenom skulle dragas från sin huvudsakliga uppgift, vilken dock rektorsbefattningen vid centralinstitutet borde vara. Genom sammankopplingen med överinspektörsbefattningen skulle man vid personvalet till den viktiga rektorsbefattningen bliva inskränkt till friskgymnastiskt utbildade personer. Vidare hade framhållits de svårigheter för institutet, som skulle vållas därigenom att rektor i sin egenskap av överinspektör skulle nödgas att under avsevärd tid vistas borta från huvudstaden. En överslagsberäkning gäve vid handen, att endast en synnerligen summarisk inspektion dock skulle komma att påfordra rektors frånvaro minst en månad varje läsår, och vad detta skulle betyda för institutet särskilt nu under den viktiga omorganisationsperioden torde ligga i öppen dag.

Härtill komme ytterligare följande. Om rektor skulle utgöra den enande, sammanhållande och ledande kraften i fråga om allt fysiskt uppfostringsarbete i landet, torde synnerligen höga fordringar böra ställas på hans kompetens. I flera av de anförda yttrandena hade ock med rätta framhållits, att skickligheten till den föreslagna rektorstjänsten borde bedömas av särskilda sakkunniga. Med tanke på de höga krav, som enligt de sakkunnigas mening borde uppställas för institutets samtliga lärare, syntes det emellertid i hög grad tvivelaktigt, huruvida det skulle vara möjligt att som rektor erhålla en person, som ägde tillräcklig kompetens på de många områden, det här gällde, för att kunna utöva verklig ledning. De olika invändningar, som anförts mot 1924 års sakkunnigas förslag med hänsyn till rektorsbefattningen, syntes äga den betydelse, att de sakkunniga nödgades avböja förslaget. De föresloge i stället, att till rektor vid gymnastiska centralinstitutet skulle — liksom tidigare där varit fallet och i överensstämmelse med vad som vore bruket vid våra universitet och högskolor — utses en av institutets lärare. Härför talade enligt de sakkunnigas förmenande starka skäl. Lärarbefattningarna vid gymnastiska centralinstitutet torde framdeles komma att besättas med landets bästa representanter för den fysiska fostrans olika ämnesområden. Enligt de sakkunnigas förslag skulle lärarkollegiet komma att bestå av femton lärare, utsedda efter ett noggrant tillsättningsförfarande. Bland dessa vore utan tvivel de lämpligaste rektorer.

terna för institutet att finna — de sakkunniga erinrade att aldrig någon invändning rests mot universitetens och högskolornas motsvarande sätt att utse sina rektorer. I anslutning härtill föresloge de sakkunniga alltså, att Kungl. Maj:t, sedan direktionen efter lärarkollegiets hörande avgivit förslag, skall förordna en av institutets lärare att för en tid av fem år vara institutets rektor. Avgående rektor borde kunna till befattningen ånyo föreslås.

De sakkunniga funne det vara starkt av behovet påkallat, att institutets rektor stode i en nära kontakt med sitt ämne. För att erhålla säkerhet härför hade de ansett sig böra förorda, att rektor framdeles skulle åläggas undervisningsskyldighet. På grund av den arbetsbörda, som påvilade institutets rektor, torde dock en viss minskning i hans undervisningsskyldighet i allmänhet vara oundviklig. De sakkunniga föresloge därför, att rektor, om han så önskade, måtte kunna av direktionen erhålla minskning till högst hälften av sin undervisningsskyldighet. Visade sig ytterligare nedsättning i rektors undervisningsskyldighet nödvändig, syntes det böra tillkomma direktionen att göra framställning därom hos Kungl. Maj:t.

Härefter hava de sakkunniga till behandling upptagit frågan om ämnet fysisk fostrans representation i skolöverstyrelsen, ävensom om inspektion av gymnastikundervisningen vid de under överstyrelsens inseende ställda läroanstalterna, och därvid efter en utförlig motivering, till vilken jag här vill hänvisa, hemställt, att å skolöverstyrelsens ordinarie stat måtte upptagas

dels en undervisningsrådsbefattning i fysisk fostran med avlöning i lönegraden B 30,

dels ock en befattning som skolöverstyrelsens konsulent för fysisk fostran med avlöning i lönegraden B 21,

börande av dessa befattningars innehavare den ena vara man och den andra kvinna.

Emot detta av majoriteten av 1927 års sakkunniga biträdda förslag anfördes reservation av de sakkunnigas ordförande, översten Rignell, som ansåg att de sakkunniga bort ansluta sig till det av 1924 års sakkunniga framlagda förslaget.

Det av majoriteten av 1927 års sakkunniga framlagda förslaget har biträttas av *lärarkollegiet vid gymnastiska centralinstitutet*, under det att *skolöverstyrelsen*, *statskontoret* och *direktionen över gymnastiska centralinstitutet* i huvudsak anslutit sig till det reservationsvis framlagda förslaget.

Departementschefen.

Det sätt, på vilket föreståndarbefattningen vid gymnastiska centralinstitutet för framtiden kommer att bestridas, bliver av grundläggande betydelse först och främst för institutets egen utveckling och förmåga att i sin nya gestalt förverkliga de förhoppningar, som knyts vid en omorganisation. Denna viktiga fråga har vidare kommit att sammanföras med en annan fråga, även den synnerligen betydelsefull, nämligen den om den centrala gymnastikinspektionen och om ämnet fysisk fostrans representation i skolöverstyrelsen.

1924 års sakkunniga hava framlagt ett förslag, enligt vilket i innehavare

av rektorsbefattningen vid gymnastiska centralinstitutet skulle skapas en centralpunkt för allt fysiskt uppfostringsarbete i vårt land. Detta förslag har från flera håll hälsats med tillfredsställelse. Å andra sidan har från majoriteten av 1927 års sakkunniga framlagts ett förslag, enligt vilket rektor för gymnastiska centralinstitutet skulle utses bland institutets lärarkår — på samma sätt som redan nu är fallet vid högskolorna — och som regel bestrida åtminstone hälften av honom eljest ävilande undervisningsskyldighet. För ämnet fysisk fostrans representation i skolöverstyrelsen, ävensom för gymnastikinspektionen, innebär detta förslag inrättandet å skolöverstyrelsens ordinarie stat av dels en undervisningsrådsbefattning i fysisk fostran med avlöning i lönegraden B 30, dels ock en befattning som skolöverstyrelsens konsulent för fysisk fostran med avlöning i lönegraden B 21.

Onekligen hava åtskilliga vägande skäl anförts till förmån för sist angivna uppfattning; jag vill i detta hänseende särskilt peka på det förhållandet, att rektor vid ett bifall till detta förslag skulle bibehållas vid en del av sin undervisningsskyldighet och härigenom bibehålla en närmare kontakt såväl med sitt undervisningsämne som — viktigast av allt — med eleverna.

Trots detta finner jag mig böra uttala min anslutning till det av 1924 års sakkunniga avgivna förslaget. Om detta förslag har överste Rignell i sin av mig omförmälda reservation anfört bland annat följande, i vilket jag anser mig kunna instämma:

Detta förslag vore så betydelsefullt och önskvärt, att det icke utan tvingande skäl borde övergivias. För rektor i hans egenskap av centralinstitutets föreståndare vore det av största betydelse, ja, rent av nödvändigt, att kunna i erforderlig grad följa den fysiska fostran vid våra utbildningsanstalter av olika slag, i främsta rummet vid våra skolor, varigenom direktionen över institutet genom en av sina medlemmar, sin föredragande, hålles i närmare kontakt med den fysiska fostrans läge och utveckling, och för skolöverstyrelsen vore det av betydelse att hava tillgång såsom sakkunnig till chefen för vårt lands utbildningsanstalt för gymnastiklärare och idrottsledare. Denna rektors centrala ställning utgjorde en av de bärande tankarna i 1924 års sakkunnigas förslag, en strävan att giva fast form åt en verksamhet, som fortgått och utvecklats till ömsesidig båtnad för såväl gymnastiska centralinstitutet som skolöverstyrelsen. Det kunde då icke vara riktigt att hämma denna utveckling och att avskära möjligheterna för ett ordnat, fruktbärande samarbete mellan dessa båda ledande, statliga organ för den fysiska fostran av landets ungdom och av dess lärare, så mycket mindre som från intet håll påvisats, att detta samarbete, om det skötts på rätta sättet, länt till annat än verkligt gagn.

Den av 1924 års sakkunniga framförda enhetstanken får ej släppas ur sikte.

Jag vill vidare erinra om, att tidigare — före en år 1927 företagen förändring av stadgan för gymnastiska centralinstitutet — dettas föreståndare skulle utses inom kretsen av institutets överlärare. Den krets, inom vilken, vid ett bifall till 1927 års sakkunnigas förslag, valet av rektor skulle ske, bliver visserligen större än före år 1927, men jag kan dock ej finna till-

räckliga skäl vara förebragta att på ett dylikt sätt binda Kungl. Maj:ts möjlighet att för här förevarande synnerligen betydelsefulla post förvärva bästa möjliga kraft, var i vårt land denna än må stå att finna. I all synnerhet finner jag detta betänkligt i en tid som vår med dess starka nydanings- och omorganisationsarbete både på skolarbetets och den fysiska fostrans område.

Härtill kommer vidare den ekonomiska sidan av saken. 1927 års sakkunniga hava, som nyss nämnts, kompletterat sitt förslag med en hemställan om inrättandet av två nya ordinarie befattningar å skolöverstyrelsens stat. Rent bortsett därifrån, att ett bifall till detta förslag under nuvarande statsfinansiella förhållanden knappast är tänkbart, föreligga här i detta speciella fall ytterligare skäl till betänksamhet. Ett bifall till förslaget om särskild representation för ämnet fysisk fostran i skolöverstyrelsen skulle kunna komma att medföra krav på en likartad representation även för de andra övningsämnen, krav, som då knappast med fog kunde avvisas. Slutligen torde jag få erinra om att, jämlikt hemställan av 1930 års riksdag, utredning för närvarande pågår om frågan, huruvida och på vad sätt den nuvarande gymnastikinspektionen i folk- och småskolor m. fl. läroanstalter bör ersättas av inspektion genom statens folkskolinspektörer, jämte en central konsulentorganisation för gymnastik med lek och idrott. Vid detta förhållande anser jag mig icke böra nu biträda det av 1927 års sakkunniga framlagda förslaget i denna del.

Överlärare. I fråga om *överlärare* föreslago 1924 års sakkunniga, att vid gymnastiska centralinstitutet skulle såsom hittills finnas anställda tre överlärare, en i friskgymnastik, en i militärgymnastik samt en i sjukgymnastik.

Om denna fråga hava 1927 års sakkunniga anført huvudsakligen:

Överlärarsystemet hade sitt ursprung från gymnastiska centralinstitutets första tid, då fullt utbildade lärarkrafter ej funnos. All undervisning måste då övervakas och ledas av Ling själv, som till sin hjälp hade mindre kvalificerade biträdande lärare. Så småningom ledde utvecklingen till en uppdelning i ämnesgrupper med var sin specielle överlärare, och för närvarande funnes tre överlärare. I och med att fullt kompetenta lärarkrafter blivit tillgängliga, hade också överlärarnas ursprungliga uppgifter att ensamma sköta den teoretiska undervisningen och övervaka arbetet på respektive områden mer och mer trätt i bakgrunden. Förhållandena hade därför utvecklat sig mer och mer i riktning mot ett självständigt arbete för respektive lärare och lärarinnor.

Överlärartjänsterna hade också motiverats med behovet av en viss enhetlighet i utbildningen. Denna borde enligt de sakkunnigas förmenande åstadkommas genom ämneskonferenser, där varje lärare kunde göra sina synpunkter gällande. Den förmansställning gentemot medlärarna, som knötes till benämningen överlärare, och som i viss mån även tryckt sin prägel på institutets verksamhet, hade visat sig medföra bestämda olägenheter och stode ej heller i överensstämmelse med modern uppfattning inom undervisningsväsendet — de sakkunniga erinrade i sådant hänseende om att ett

av 1924 års sakkunniga framlagt förslag om inrättandet av förste gymnastiklärartjänster vid läroverken m. fl. läroanstalter så gott som enhälligt blivit avstyrkt. Man torde ej heller med fog kunna påstå, att överlärarsystemet i och för sig befordrat utvecklingen vid centralinstitutet. Systemet kunde vidare innebära en viss risk för att goda uppslag och initiativ från övriga lärares sida ej komme till sin rätt eller bleve vederbörligen beaktade.

Enligt de sakkunnigas mening borde en på övligt sätt tillsatt ordinarie lärare vara fullt självständig i sin lärargärning och på eget ansvar sköta undervisningen enligt de riktlinjer, som av ämneskonferensens uppdragits, utan ingripande från medlärares sida. De sakkunniga hölle vidare före, att den övervakning av undervisningen, som borde förekomma, borde påvila rektor, varjämte de överlärarna för närvarande tillkommande speciella arbetsuppgifterna borde uppdelas på ämneskonferenser och lärarkollegium.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställde de sakkunniga, att den föråldrade form för lärarkrafternas organisation, som överlärartjänsterna innebar, måtte bortfalla.

Beträffande den närmare organisationen av ämneskonferenserna, som, enligt vad sålunda anförts, i viss mån skulle övertaga de på överlärarna för närvarande vilande funktionerna, hänvisade de sakkunniga till ett av dem uppgjort förslag till stadgar för gymnastiska centralinstitutet.

I sitt över sistnämnda sakkunnigförslag avgivna utlåtande har *statskontoret* ifrågasatt, huruvida det kunde anses lämpligt att helt borttaga dessa befattningar och om icke ur organisatorisk synpunkt vissa skäl måste anses tala för att åtminstone två överlärarbefattningar bibehölles, varav den ena avsåges att besättas med manlig innehavare och den andra med kvinnlig.

Lärarkollegiet vid gymnastiska centralinstitutet har anförut huvudsakligen följande:

De sakkunnigas förslag att borttaga överlärarbefattningarna torde sakna motsvarighet inom såväl skolor som högskolor och universitet. Vid alla dessa undervisningsanstalter funnes jämförliga befattningar, utan att från dessa håll någon olägenhet härav försports. Varje ämne eller sektion hade där en person, överlärare, lektor eller professor, som företrädde ämnet — ett uttryck, som även de sakkunniga använde, men endast när det gällde professorn i fysiologi. Även frisk- och sjukgymnastik samt idrott hade behov av någon, som företrädde ämnet.

Behovet av överlärare, eller om man ej så starkt ville betona förmansställningen, förste lärare, för att såväl inåt som utåt svara för ämnet, torde vara lika starkt vid det enligt de sakkunnigas förslag omorganiserade institutet som vid det nuvarande. Hur skulle t. ex. ett sådant ämne som idrott, där vid de flesta lektioner flera lärare tjänstgjorde på varje avdelning, kunna skötas, utan att det funnes en, som svarade för utbildningen? Ämneskonferenser, svarade de sakkunniga. Ämneskonferenserna vore inga nyheter. Hela nydaningsarbetet inom idrotten och fäktingen vid institutet hade möjliggjorts tack vare ämneskonferenser med överlärare, lärare och extra lärare. Ämneskonferenser kunde aldrig ersätta överlärare utan förbleve i överlärarens hand ett verksamt medel till samförstånd.

Särskilt starkt framträdde behovet, när en lärarbefattning nytillsatts. I och med de extra lärarbefattningarnas så gott som fullständiga försvinnande, hade den nytillträdande läraren icke haft något tillfälle att sätta sig in i arbetet vid institutet. Rektor, som enligt de sakkunniga borde övervaka

undervisningen, vore ju endast i undantagsfall fackman, varför behovet av en förste lärare även i detta fall starkt framträdde.

En annan sida av saken förtjänade också framhållas. En lärare antoges vid t. ex. 35 års ålder. Han finge då gå i cirka 30 år utan några möjligheter till befördran i sitt ämne, utsikter som säkerligen icke komme att verka sporrande. Hur önskligt det än vore, att ett ämne företrädades av såväl en man som en kvinna, ville kollegiet ur kostnadshänsyn likväl inskränka sig till att yrka på tillsättandet av en förste lärare i vardera av ämnena friskgymnastik, sjukgymnastik samt idrott och lek med avlöning enligt nuvarande förhållanden. För att ytterligare mildra betonandet av förman kunde helt enkelt den äldste av lärarna inom respektive sektion förordnas såsom förste lärare.

Direktionen över gymnastiska centralinstitutet har anfört bland annat:

1927 års sakkunniga hade föreslagit *överläraryrkesbeträffningarnas* avskaffande. Den enande uppgiften beträffande undervisningen i vederbörligt ämne tillades ämneskonferensen. Direktionen funne att de sakkunniga förebringade starka skäl till stöd för detta sitt förslag. Nu gällande stadga inrymde heller icke någon som helst förmansställning åt överläraren beträffande lärare (lärarinnor) varken beträffande undervisning eller något annat. Snarare gäve den i § 15 uttryck åt likställighet för lärarna under direktionen.

Utvecklingen hade också gått alltmera i en friare riktning, och hade direktionen på senaste tid i möjligaste mån låtit de olika lärarna (lärarinnorna) i vederbörligt ämne så att säga »följa sin klass» upp, vilket otvivelaktigt haft goda följder i fråga om kontinuiteten i den fortsatta utbildningen, då därigenom med lärarombyte lätt förenad, förkastlig dubbelundervisning med ty åtföljande tids- och arbetsförlust undvikits; en genomgående plan för hela utbildningstiden (två eller tre år) kunde därför lättare utarbetas och konsekvent följas. Lärarens intresse för sitt arbete bleve därigenom ett helt annat och därmed ock hans arbetsprestation. Direktionen ville ej förneka, att den mera på gammal hävd grundade förmansställning i fråga om undervisningen, som förefunnits vid institutet, av utvecklingens lag alltmera försvunnit och numera med undantag för de fall, där undervisning av flera lärare samtidigt ägde rum (t. ex. fäktning), egentligen endast funnes kvar till namnet. Konferenser under föreståndarens ledning trädde alltmera i dess ställe. Det kunde icke förnekas, att icke dessa konferenser utgjorde ett synnerligen gott medel för åstadkommande av den enhet i stort, som borde präglade undervisningen, utan att de därför lade något band på den enskilde lärarens självverksamhet och övertygelse. De behövde dock ej givas fullt så byråkratisk gestaltning (beträffande t. ex. alltför rigorös protokollsföring) som de sakkunniga föreslagit.

Direktionen underskattade icke heller den vinst, som låge däruti, att den eljest så svårösta frågan om manliga och kvinnliga överlärare eller biträdande dylika bleve bragt ur världen. Hela saken förenklades i hög grad med lärarnas likställighet i ansvar och arbete.

Direktionen underskattade ej vissa av de skäl, som hos en del av lärarkollegiets medlemmar kunde ligga till stöd för kraven på överlärarsystemets bibehållande, men ansåge så mycket tala till förmån för sakkunnigas konsekvent och logiskt utarbetade förslag, att direktionen måste giva sin anslutning till detta. Direktionen måste, i olikhet mot nämnda kollegii-medlemmar, finna att frågan nu är i ett helt annat läge än den var, då det gällde taga ställning till 1924 års sakkunnigförslag. Mot ett av de

skäl, som meranämnda medlemmar av lärarkollegiet anförde, måste dock direktionen inlägga en gensaga.

Direktionen ville erinra, att vid ingen av de läroanstalter, där flera jämställda lärare i ett ämne funnes — exempelvis två professorer vid samma universitet eller två eller flera adjunkter vid samma realskola — någon förmanställning med därav följande högre avlöning förekomme. Vidare ville direktionen erinra om det kraftiga motstånd, som mötte det av 1924 års sakkunniga framlagda förslaget om inrättandet av förste gymnastiklärarbefattningar vid de skolor, där mer än en lärare i gymnastik funnes.

Med samma tjänstgöringsskyldighet, med full likställighet och ansvar för vederbörande lärare i fråga om undervisning i ett ämne, torde olika avlöningsprinciper ej kunna tillämpas: de borde sättas i samma lönegrad. Direktionen kunde därför mot sakkunnigas förslag beträffande överlärarna icke göra några invändningar av den betydelse, att de uppvägte de fördelar förslaget otvivelaktigt medförde, varför direktionen funne sig kunna giva detsamma sin anslutning i denna punkt.

Såsom 1927 års sakkunniga framhållit, har överlärarinstitutionen otvivelaktigt sina rötter i förhållanden, som sedan länge upphört att existera. I och med att fullt kompetenta lärarkrafter blivit tillgängliga, hava överlärarnas ursprungliga uppgifter att ensamma sköta den teoretiska undervisningen och övervaka arbetet på respektive områden mer och mer trätt i bakgrunden. Förhållandena hava mer och mer utvecklats i riktning mot ett självständigt arbete för lärarna. Den önskvärda enhetligheten i utbildningen skulle enligt de sakkunnigas förslag åstadkommas genom ämneskonferenser, där varje lärare kunde göra sina synpunkter gällande.

Detta de sakkunnigas förslag har bitratts av direktionen över gymnastiska centralinstitutet. Å andra sidan hava både statskontoret och centralinstitutets lärarkollegium uttalat sig däremot.

Departementschefen.

Även jag är mycket betänksam mot att helt slopa överlärarbefattningarna.

Med den av mig förordade organisationen av centralinstitutet komma frisk- och sjukgymnastlinjerna att bli mera fristående från varandra än hittills varit fallet. Redan häri ligger enligt min uppfattning ett starkt skäl för att envar av dem må erhålla en speciell representant, som under föreståndaren och i samarbete med honom kan föra dess talan.

Ett annat skäl för bibehållande av en överlärarinstitution sammanhänger med det av mig tillstyrkta förslaget om rektors ställning som representant för ämnet fysisk fostran i skolöverstyrelsen, varvid jag tidigare uppehållit mig. Denna verksamhet kommer givetvis att i icke obetydlig utsträckning taga rektors tid i anspråk. Vid sådant förhållande synes det synnerligen önskligt att han vid sin sida såsom sina närmaste medhjälpare kan påräkna en representant för en var av centralinstitutets båda huvudgrenar, frisk- och sjukgymnastiken.

Slutligen vill jag framhålla, att man även synes böra taga i betraktande önskvärdheten av att genom högre ersättningar å vissa tjänster bereda åt framstående och dugande ämnesrepresentanter förbättrade villkor.

Emellertid synes det mig att den ställning, som jag anser böra tillkomma överlärarna vid institutet, näppeligen motiverar ordinarie tjänster i högre lönegrad än den, i vilken lärarna skulle placeras, utan synas mig övervägande skäl tala för att överlärarna med bibehållande av samma ordinarie lönegrad som lärarna, förses med särskilda arvoden; lämpligen torde förordnanden att bestrida överlärarbefattningar meddelas för visst antal år, exempelvis 5 år. Till frågan om storleken av dessa arvoden återkommer jag i det följande.

Starka skäl synas mig vidare tala för att jämväl de kvinnliga lärarnas och elevernas intressen erhålla sin särskilda representant genom en överlärare. Med hänsyn till önskvärdheten av att för de båda förut av mig omnämnda överlärarbefattningarna — för frisk- och sjukgymnastiken — städse erhålla de av de ordinarie lärarna, som för detta uppdrag äro lämpligast, oavsett om det är en manlig eller kvinnlig lärare, vill jag icke förorda en föreskrift om att en av dessa båda befattningar städse skall innehavas av en kvinna. Däremot vill jag föreslå att — för de fall, då de båda mera ordinarie överlärarbefattningarna innehavas av män — ett tredje överlärararvode må ställas till förfogande för en kvinnlig överlärare.

Jag har redan i kap. II haft anledning att uppehålla mig vid det av både 1924 och 1927 års sakkunniga framlagda förslaget om inrättandet vid gymnastiska centralinstitutet av en större institution i kroppsövningarnas fysiologi och därvid på anförda skäl funnit densamma icke för närvarande kunna komma till stånd. Med hänsyn härtill bör, såsom jag också där närmare utvecklat, den av nämnda sakkunniga föreslagna professuren i kroppsövningarnas fysiologi tillsvidare jämsställas med övriga lärarbefattningar vid institutet.

Antalet lärar- och därmed jämförliga befattningar på ordinarie stat skulle i anslutning till vad jag nu anført — därest i övrigt de av 1927 års sakkunniga gjorda beräkningarna, på vilka jag här icke haft anledning att närmare ingå, läggas till grund för ett förslag i ämnet — beräknas på följande sätt:

- 1 rektor,
- 1 (medicinskt utbildad) lärare i kroppsövningarnas fysiologi och hygien,
- 1 (» ») lärare i anatomi och medicin,
- 1 (» ») lärare i ortopedi,
- 2 manliga lärare i friskgymnastik,
- 1 manlig lärare i friskgymnastik med undervisningsskyldighet tillika i lek och idrott,
- 2 manliga lärare i lek och idrott,
- 2 kvinnliga lärare i friskgymnastik,

1 kvinnlig lärare i friskgymnastik med undervisningsskyldighet tillika i lek och idrott,

1 kvinnlig lärare i lek och idrott,

1 manlig lärare i sjukgymnastik med fysikalisk behandling,

2 kvinnliga lärare i sjukgymnastik med fysikalisk behandling.

Härtill komma så extra lärarkrafter i erforderlig utsträckning varjämte är att märka, att tre av de ordinarie lärarna skulle kunna förordnas såsom överlärare.

Kap. VII. Anslagsbehov.

Gällande, den 28 maj 1926 fastställda stat för gymnastiska centralinstitutet upptager följande anslag:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag kronor 82,300: —

Anm.: Till institutets föreståndare utgår arvode med 1,200 kronor.

Vikariatsersättningar, förslagsanslag » 1,300: —

Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m. . . » 20,400: —

Till stipendier åt elever » 2,000: —

Summa förslagsanslag kronor 106,000: —

Materiel m. m., reservationsanslag » 13,000: —

Härjämte har i riksstaten för budgetåret 1930/1931, i likhet med flera föregående år, anvisats ett anslag till extra personal vid institutet m. m., vilket anslag för innevarande budgetår utgår med belopp av 7,410 kronor och enligt Kungl. Maj:ts beslut den 9 maj 1930 fördelats på följande sätt:

till extra vaktmästarbiträde vid gymnastiska centralinstitutet högst kronor 2,040: —

» fortsatt uppehållande under budgetåret 1930/1931
av undervisning jämte läkarvård vid en med
nämnda institut förenad kvinnlig poliklinik . . . » » 1,200: —

» anordnande vid institutet av kostnadsfria övningar
i gymnastik för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer . . . » » 1,000: —

» avlöande av en eldare vid institutet » » 970: —

» undervisning i idrott vid institutet » » 2,200: —

1924 års sakkunniga hava å sid. 105—106 i sitt betänkande framlagt ett förslag till stat för institutet och därvid anfört bland annat:

Från anslaget till *avlöningar till ordinarie tjänstemän* skulle utgå lön till 1 rektor (A 1), 1 professor i kroppsövningarnas fysiologi och hygien (12,000 kronor), 3 överlärare (B 28), 4 lärare (B 26), 4 lärarinnor (B 22), 1 kansli-skrivare, tillika registrator (B 11), 1 förste expeditionsvakt, tillika portvakt (B 7), 1 institutionsvaktmästare (B 7), 1 expeditionsvakt, tillika portvakt (B 5) och 1 eldare, tillika gårdskar (B 5). Efter sedvanliga beräkningsgrunder torde med denna personaluppsättning anslaget böra bestämmas till 142,032 kronor. Emellertid borde från detta anslag jämväl utgå eventuellt arvode till en biträdande kvinnlig överlärare i allmän gymnastik, vilket arvode av oss beräknats till 300 kronor. Med hänsyn härtill torde anslagets belopp böra avrundas uppåt till 142,300 kronor. Detta innebure en ökning av det dåvarande anslaget med 60,000 kronor.

Till *vikariatsersättningar* hade beräknats såsom erforderligt ett belopp av 2,000 kronor, alltså en ökning av dåvarande anslag med 700 kronor.

Från anslaget till *avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.* skulle enligt förslaget utgå arvoden till 1 biträdande lärare vid den fysiologiska institutionen med 4,500 kronor, 1 lärare i militär gymnastik och idrott med 1,500 kronor, 1 föreståndare för den medicinsk-gymnastiska avdelningen vid Sabbatsbergs sjukhus med 6,000 kronor, 1 assistentläkare med 3,600 kronor och 1 extra lärarinna i medicinsk gymnastik, för vilket sistnämnda ändamål avsetts ett belopp av 2,000 kronor. Härjämte borde av detta anslag utgå arvoden för undervisning i pedagogik och röstbehandling tillhopa 900 kronor, för annan erforderlig extra undervisning 500 kronor och till arvoden åt vid övningsskolorna anställda lärare 1,200 kronor. Vidare borde, såsom vid 1926 års lönerreglering förutsatts, från samma anslag gäldas arvoden till 1 kamrerare 1,800 kronor, 1 sekreterare 1,550 kronor och 1 bibliotekarie 600 kronor. I enlighet härmed torde anslaget böra uppföras å staten med ett belopp av 24,100 kronor, alltså 3,700 kronor mera än det dåvarande anslaget.

Anslaget till stipendier åt elever ifrågasattes skola höjas med 1,000 kronor till 3,000 kronor.

Såsom nytt anslag borde i staten upptagas ett belopp å 500 kronor till *resestipendier åt lärare*. Såsom särskilda ordinarie reservationsanslag borde upptagas dels ett belopp av 5,000 kronor till *särskilda kostnader för undervisning i idrott*, dels ock ett belopp av 15,000 kronor till *kostnader för särskilda kurser*.

Det ordinarie reservationsanslaget till *materiel m. m.* skulle upptagas med 31,000 kronor.

Institutets nya stat skulle i enlighet härmed få följande utseende:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag kronor 142,300: —

Anm.: Om överläraren i allmän gymnastik är man, utgår till en biträdande kvinnlig överlärare arvode med 300 kronor.

Vikariatsersättningar, förslagsanslag	»	2,000: —
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m. . .	»	24,100: —
Till stipendier åt elever	»	3,000: —
» resestipendier åt lärare	»	500: —

Summa förslagsanslag kronor 171,900: —

Särskilda kostnader för undervisning i idrott, reservationsanslag » 5,000: —

Kostnader för särskilda kurser, reservationsanslag » 15,000: —

Materiel m. m., reservationsanslag » 31,000: —

Det då till institutet utgående extra anslaget å 5,810 kronor skulle i och med fastställande av denna stat minskas med 4,810 kronor, nämligen 1,440 kronor till extra vaktmästarbiträde, 1,200 kronor till uppehållande av en kvinnlig poliklinik, 970 kronor till avlöande av en eldare och 1,200 kronor till undervisning i idrott. Kvar skulle alltså endast bliva det belopp å 1,000 kronor, som vore avsett till anordnande av kostnadsfria övningar i gymnastik för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer.

Institutets dåvarande ordinarie anslag utgjorde tillhopa 115,600 kronor och det extra anslaget uppgick till 5,810 kronor, vilket sammanlagt i anslagsmedel för institutet gör 121,410 kronor. Enligt förslaget skulle institutets

ordinarie anslag utgöra summa 222,900 kronor och det extra anslaget 1,000 kronor tillhopa alltså 223,900 kronor. Detta omorganisationsförslag skulle följaktligen för statsverket medföra en årlig kostnadsökning av 102,490 kronor, fränsett dyrtidstillägg.

1927 års sakkunniga hava vid framläggandet av sitt förslag till stat för gymnastiska centralinstitutet — med hänsyn till det förhållandet, att frågan om lika löner för manliga och kvinnliga lärare icke blivit slutgiltigt löst av statsmakterna — ansett sig böra framlägga kostnadsberäkningar jämväl för den eventualiteten, att lönerna för de kvinnliga lärarna vid gymnastiska centralinstitutet upptages i en lägre lönegrad än vad som beslötes för de manliga lärarna. Då denna fråga ej i nu förevarande sammanhang är aktuell, har jag här ansett mig kunna utesluta dessa eventuella beräkningar och endast medtagit de sakkunnigas huvudförslag.

De sakkunniga hava anfört huvudsakligen följande beträffande sitt förslag till stat:

Enligt förslaget skulle från anslaget till *avlöningar till ordinarie tjänstemän* bestridas dels arvode till rektor å 2,000 kronor, dels ock lön till en professor i kroppsövningarnas fysiologi (13,000 kronor), 1 lärare i anatomi och medicin samt 1 lärare i ortopedi (B 26), 6 manliga lärare (B 26), 6 kvinnliga lärare (B 26), 1 kansliskrivare, tillika registrator (B 11), 1 förste expeditionsvakt, tillika portvakt (B 7), 1 institutionsvaktmästare (B 7), 1 expeditionsvakt, tillika portvakt (B 5) och 1 eldare, tillika gårdskar (B 5). Efter sedvanliga beräkningsgrunder torde med denna personaluppsättning anslaget böra bestämmas till 162,144 kronor eller avrundat till 162,000 kronor. Detta skulle innebära en ökning av det nuvarande anslaget med 79,700 kronor.

Något anslag till vikariatsersättningar skulle icke längre vara erforderligt. Från anslaget till *avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.* skulle utgå arvoden till 1 sekreterare med 1,550 kronor, 1 kamrerare med 1,800 kronor, 1 bibliotekarie med 600 kronor, 1 assistent vid fysiologiska laboratoriet med 3,000 kronor, 1 extra lärare (för uppehållande av del av rektors undervisningsskyldighet, förslagsvis) med 4,750 kronor, 1 föreståndare för sjukavdelning vid sjukhus med 2,000 kronor, 2 extra lärarkrafter i sjukgymnastik med 1,000 kronor till vardera eller tillsammans 2,000 kronor, 1 lärare i röstbehandling med 600 kronor samt 1 lärare i psykologi och pedagogik med 1,500 kronor. Härtill skulle komma arvoden till övningslärare vid läroverk om sammanlagt högst 3,600 kronor samt medel för extra idrottslärare och föreläsare m. m. 500 kronor. I enlighet härmed torde anslaget böra uppföras i staten med ett belopp av 21,900 kronor, alltså 1,500 kronor mera än det nuvarande anslaget.

Det ordinarie reservationsanslaget till materiel m. m. skulle upptagas med 16,000 kronor eller 3,000 kronor mera än det nuvarande anslaget.

I enlighet med förslaget skulle vidare såsom särskilda ordinarie reservationsanslag uppföras till stipendier för lärare vid institutet 1,500 kronor, till stipendier för elever vid institutet 3,000 kronor samt till särskilda kostnader för undervisning i idrott 3,500 kronor.

Det då till institutet utgående extra anslaget å 6,410 kronor skulle vid ett bifall till förslaget minskas med 5,410 kronor, nämligen anslag till extra vaktmästarbiträde vid gymnastiska centralinstitutet 1,440 kronor, anslag till

fortsatt uppehållande av undervisning jämte läkarvård vid en med institutet förenad kvinnlig poliklinik 1,200 kronor, anslag till avlöande av en eldare vid institutet 970 kronor samt anslag till undervisning i idrott vid institutet 1,800 kronor. Kvar skulle då endast bli det belopp å 1,000 kronor, som vore avsett till anordnande av kostnadsfria övningar i gymnastik för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer.

Vid ett bifall till de sålunda framlagda förslagen skulle alltså i riksstaten uppföras följande anslag för gymnastiska centralinstitutet:

I. Ordinarie anslag.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag kronor 162,000: —

Anm.: Till institutets rektor utgår arvode med 2,000 kronor samt fri bostad eller ersättning därför.

Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.,
förslagsanslag¹⁾ » 21,900: —

Summa förslagsanslag kronor 183,900: —

Materiel m. m., reservationsanslag » 16,000: —

Stipendier för lärare vid institutet, reservationsanslag . . » 1,500: —

Stipendier för elever vid institutet, reservationsanslag . . » 3,000: —

Särskilda kostnader för undervisning i idrott, reservations-
anslag » 3,500: —

II. Extra anslag.

Anordnande av kostnadsfria övningar i gymnastik för
medlemmar av Stockholms förenade studentkårer . . . » 1,000: —

Institutets dåvarande ordinarie anslag utgjorde tillhopa 119,000 kronor, och det extra anslaget uppginge till 6,410 kronor, vilket sammanlagt i anslagsmedel för institutet gjorde 125,410 kronor. Enligt det av 1924 års sakkunniga framlagda förslaget skulle institutets ordinarie anslag, med frånräknande av det av dem föreslagna anslaget å 15,000 kronor till särskilda kurser, utgöra summa 207,900 kronor och det extra anslaget 1,000 kronor, tillhopa alltså 208,900 kronor, motsvarande en årlig kostnadsökning för statsverket i jämförelse med dåvarande förhållanden av 83,490 kronor, frånsett dyrtidstillägg. Enligt 1927 års sakkunnigas förslag skulle de ordinarie anslagen uppgå till inalles 207,900 kronor och det extra anslaget till 1,000 kronor, tillhopa alltså 208,900 kronor. Kostnadsökningen för statsverket vid ett bifall till deras förslag skulle följaktligen, frånsett dyrtidstillägg, uppgå till 83,490 kronor.

I fråga om kostnadsökningen för statsverket torde, anförde de sakkunniga vidare, jämväl följande förhållanden böra vinna beaktande.

Därest de militära myndigheterna komme att finna det av behovet påkallat att i stället för den av de sakkunniga till indragning föreslagna instruktörskursen anordna motsvarande kurs eller kurser, kunde, därest kurserna anordnades i form av en centralkurs för hela landet eller arméfördelningsvis, vissa kostnader härav förädlas. Någon beräkning av dessa kostnader, som skulle påvila fjärde huvudtiteln, hade det givetvis icke varit de sakkunniga möjligt att företaga.

¹⁾ Med hänsyn till att i detta anslag ingår arvode till den extra lärare, som uppehåller del av rektors undervisningsskyldighet, har detta anslag uppförts som förslagsanslag.

Vidare skulle vid ett bifall till de sakkunnigas förslag om den fysiska fostrans representation i skolöverstyrelsen en ökning av skolöverstyrelsens ordinarie stat bliva erforderlig. De av dem för dessa befattningshavare föreslagna lönerna uppginge till för undervisningsrådet för fysisk fostran enligt sedvanliga beräkningsgrunder 11,460 kronor samt för konsulenten 7,212 kronor eller inalles 18,672 kronor, vilket lämpligen torde kunna avrundas till 18,600 kronor. Å andra sidan torde på grund härav en minskning av omkring 2,000 kronor kunna beräknas i det för närvarande till inspektion och sakkunniga biträden hos skolöverstyrelsen utgående extra anslaget å 10,500 kronor.

Såväl 1924 som 1927 års sakkunniga utgingo vidare från att vissa engångsanslag skulle bliva erforderliga vid den föreslagna omorganisationen.

1924 års sakkunniga räknade därvid med ett belopp av 500,000 kronor till ändrings- och nybyggnadsarbeten ävensom 26,000 kronor till inredning och möblering av de nya lokalerna.

Detta de sakkunnigas förslag väckte emellertid på åtskilliga håll betänksamhet. Sålunda framhöll exempelvis statskontoret, att bostäder för det dåvarande funnes anordnade inom institutet — förutom för två vaktmästare — för föreståndaren och två överlärare, något som icke i betänkandet berörts. Enligt statskontorets mening torde det böra utredas, huruvida institutets intresse krävde, att dessa bostäder, fortfarande för sitt ändamål bibehölles. I annat fall låge det närmast till hands att för utvidgning av institutet i första hand taga dessa utrymmen i anspråk.

I överensstämmelse härmed blevo också under arbetsåret 1927/1928 de två i gymnastiska centralinstitutets byggnad befintliga överlärarbostäderna ävensom en del av föreståndarbostaden utrymda och med medel, som byggnadsstyrelsen av tillgängliga anslag ställt till förfogande, provisoriskt iordningställda för institutets räkning. Härigenom ägde en synnerligen välbehövlig utvidgning av centralinstitutets lokaler — motsvarande det mest trängande behovet — rum, varigenom de av 1924 års sakkunniga föreslagna ändrings- och nybyggnadsarbetena för det dåvarande blevo överflödiga.

1927 års sakkunniga hava kraftigt understrukit betydelsen av att nya och förbättrade lokaler för gymnastiska centralinstitutet äro oundgängligen nödvändiga. Å andra sidan hava de meddelat, att det av dem framlagda förslaget till omorganisation är avsett att kunna genomföras även utan samband med frågan om nya byggnader för centralinstitutet.

Denna fråga kommer jag att behandla i kap. IX i det följande. Då det i här förevarande sammanhang endast gäller att beräkna de engångskostnader, som äro förenade med själva omorganisationen, har jag alltså ansett mig här kunna bortse från nyssnämnda byggnads- och inredningskostnader.

Nedanstående översikt giver vid handen dels de av 1924 års sakkunniga föreslagna engångsanslagen, dels de engångsanslag, som skulle bliva erforderliga vid ett bifall till de av 1927 års sakkunniga framlagda förslagen:

	1924 års sakkunniga Kronor	1927 års sakkunniga Kronor
Till utrustning av den fysiologiska institutionen . .	56,000	56,000
» utrustning av den anatomiska avdelningen . . .	2,000	2,000
» nyanskaffning av materiel för sjukgymnastik .	30,800	15,000
» reparations-, kompletterings- och ändringsarbeten i gymnastiksalarna	32,000	—
» nyanskaffning av materiel för idrott och lek . .	4,000	3,000
» nyanskaffning av böcker m. m. för biblioteket	11,000	11,000
Summa engångsanslag kronor	135,800	87,000

Härvid är emellertid att märka, att under den tid, som förflutit mellan avlämnandet av de båda sakkunnigförslagen, åtskillig materiel hunnit anskaffas, varjämte de mest trängande inredningsarbetena för friskgymnastiken kunnat utföras med tillgängliga medel.

När jag nu går att yttra mig om ett preliminärt förslag till stat för gymnastiska centralinstitutet efter dettas omorganisation, vill jag än en gång understryka, att detta förslag ej avser att vara definitivt utan endast avser att giva en ungefärlig bild av de kostnader, som ett bifall till mitt förslag skulle medföra. Såväl lärarlöner som övriga anslag måste givetvis underkastas granskning, innan ett slutgiltigt förslag framlägges för riksdagens prövning.

Utan att sålunda för närvarande taga slutlig ståndpunkt till frågan om de ordinarie lärarnas placering i lönegrad — varutinnan såväl 1924 som 1927 års sakkunniga föreslagit lönegraden B 26, under det att statskontoret ansett en placering i lönegraden B 24 vara tillräcklig — anser jag mig i de här föreliggande preliminära beräkningarna icke böra räkna med högre lönegradsplacering än den sålunda av statskontoret föreslagna, även om densamma vid den slutliga omprövningen kan befinnas för låg i betraktande av att det här gäller lärarbefattningarna vid en högre utbildningsanstalt, för vilken det är av största vikt att förvärva särskilt goda lärarkrafter.

De av mig i föregående kapitel antydda avvikelserna från det av 1927 års sakkunniga framlagda förslaget föranleda också vissa förändringar i kostnadsberäkningarna.

Det av mig förordade inrättandet av en särskild rektorsbefattning medför en viss kostnadsökning.

Detsamma blir förhållandet genom mitt förslag att i viss mån bibehålla överlärarbefattningarna i form av arvoden till vissa lärare. Beträffande storleken av dessa arvoden vill jag framhålla följande. För närvarande äro överlärarbefattningarna vid gymnastiska centralinstitutet placerade i lönegraden B 28. Avlöningen i högsta löneklassen inom denna lönegrad uppgår till 10,980 kronor, under det att avlöningen i motsvarande löneklass i

Departementschefen.

lönegraderna B 26 och B 24 utgör respektive 10,020 kronor och 9,060 kronor. Skillnaden mellan de nu angivna lönebeloppen utgör alltså 960 kronor, respektive 1,920 kronor. Med utgångspunkt härifrån finner jag mig då förslagsvis kunna beräkna överlärararvodena — vilka, enligt vad jag tidigare framhållit, skulle vara två, under vissa omständigheter tre — till 1,500 kronor vardera.

Med hänsyn till den mindre omfattning, som jag ansett undervisningen i kroppsövningarnas fysiologi åtminstone till en början böra erhålla, torde medel för den av de sakkunniga föreslagne assistenten vid fysiologiska laboratoriet icke nu behöva beräknas.

I övrigt har jag icke nu ansett mig böra ingå på en granskning av de utav de sakkunniga föreslagna befattningarna eller de för dem beräknade arvoden; härmed torde, såsom tidigare vid flera tillfällen framhållits, få anstå tills frågan om lönereglering för befattningshavare vid gymnastiska centralinstitutet kommer att upptagas.

Under hänvisning till vad förut anförts vill jag sålunda lämna följande beräkning av de olika utgiftsposterna i den blivande staten för gymnastiska centralinstitutet.

Från anslaget till *avlöningar till ordinarie tjänstemän* skulle, därest statskontorets förslag till löneplaceringar godtoges, bestridas lön till rektor (A 1), 1 lärare i kroppsövningarnas fysiologi, 1 lärare i anatomi och medicin samt 1 lärare i ortopedi (B 24), 6 manliga lärare (B 24), 6 kvinnliga lärare (B 24), 1 kansliskrivare, tillika registrator (B 11), 1 förste expeditionsvakt, tillika portvakt (B 7), 1 institutionsvaktmästare (B 7), 1 expeditionsvakt, tillika portvakt (B 5) och 1 eldare, tillika gårdskarll (B 5) ävensom tre överlärararvoden å 1,500 kronor. Efter sedvanliga beräkningsgrunder skulle med denna personaluppsättning anslaget behöva bestämmas till 159,948 kronor eller i avrundat tal 160,000 kronor. Detta innebär i förhållande till nu utgående anslag en ökning med 77,700 kronor men i förhållande till det av 1927 års sakkunniga framlagda förslaget en minskning av 2,000 kronor.

Såsom nyssnämnda sakkunniga framhållit, torde något särskilt anslag till vikariatersättningar icke vidare vara erforderligt.

Från anslaget till *avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare* skulle utgå arvoden till 1 sekreterare med 1,550 kronor, 1 kamrerare med 1,800 kronor, 1 bibliotekarie med 600 kronor, 1 föreståndare för sjukavdelning vid sjukhus med 2,000 kronor, 2 extra lärarkrafter i sjukgymnastik med 1,000 kronor till vardera eller tillsammans 2,000 kronor, 1 lärare i röstbehandling med 600 kronor samt en lärare i psykologi och pedagogik med 1,500 kronor. Härtill skulle komma arvoden till övningslärare vid läroverk om sammanlagt högst 3,600 kronor samt medel för extra idrottslärare och föreläsare m. m. 500 kronor. I enlighet härmed skulle detta anslag i staten behöva uppföras med ett belopp av 14,150 kronor. Detta innebär i förhållande till nu utgående anslag en minskning med 6,250 kronor samt i för-

hållande till det av 1927 års sakkunniga framlagda förslaget en minskning med 7,750 kronor.

De av de sakkunniga föreslagna ordinarie reservationsanslagen till materiel, till stipendier för lärare vid institutet, till stipendier för elever vid institutet samt till särskilda kostnader för undervisning i idrott torde böra tillsvidare beräknas med de av de sakkunniga angivna beloppen, respektive 16,000 kronor, 1,500 kronor, 3,000 kronor och 3,500 kronor.

Det nu till institutet utgående extra anslaget å 7,410 kronor skulle kunna minskas till 1,000 kronor, motsvarande det för närvarande utgående anslaget till anordnande vid institutet av kostnadsfria övningar i gymnastik för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer.

I detta sammanhang torde jag få erinra, att sedan någon tid tillbaka hos Kungl. Maj:t föreligger en framställning från Stockholms förenade studentkårer rörande betydligt ökade anslag för här ifrågakarande ändamål. Då denna framställning emellertid har avseende jämväl på frågan om nya byggnader för gymnastiska centralinstitutet, torde den lämpligen böra upptagas till prövning när denna fråga skall avgöras.

Sedan gymnastiska centralinstitutets omorganisation fullständigt genomförts, skulle alltså följande anslag för dess räkning upptagas i riksstaten.

I. Ordinarie anslag.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor 160,000: —
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.	» 14,150: —
Summa avlöningsanslag	kronor 174,150: —
Materiel m. m., reservationsanslag	kronor 16,000: —
Stipendier för lärare vid institutet, reservationsanslag	» 1,500: —
Stipendier för elever vid institutet, reservationsanslag	» 3,000: —
Särskilda kostnader för undervisning i idrott, reservationsanslag	» 3,500: —

II. Extra anslag.

Anordnande av kostnadsfria övningar i gymnastik för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer	» 1,000: —
---	------------

Summan av dessa anslag utgör 199,150 kronor. Då de för budgetåret 1930/1931 till gymnastiska centralinstitutet utgående anslagen — fränsett ett tillfälligt anslag å 1,640 kronor till täckande av brist i reservationsanslaget till materiel m. m. — sammanlagt uppgå till 126,410 kronor, skulle en omorganisation av gymnastiska centralinstitutet, fullt genomförd, alltså kunna beräknas komma att medföra en kostnadsökning för statsverket av (199,150 — 126,410) 72,740 kronor, oberäknat dyrtidstillägg. Härtill komma ytterligare de särskilda kostnader, som må föranledas av de kurser, som kunna komma att anordnas för utbildande av militära gymnastikinstruk-

törer. Denna fråga kommer att behandlas i följande kapitel, vartill jag här vill hänvisa.

Såsom tidigare meddelats, beräknade 1927 års sakkunniga engångskostnaderna vid en omorganisation till 87,000 kronor. I denna summa ingår emellertid ett belopp av icke mindre än 56,000 kronor till utrustning av den fysiologiska institutionen. Såsom jag förut framhållit, har jag icke funnit det nödvändigt att redan nu låta denna institution erhålla den storlek, som av de sakkunniga ifrågasatts, och med hänsyn härtill torde ej oväsentliga besparingar på denna punkt vara att vänta. Jämväl i övrigt torde vissa inskränkningar i de av de sakkunniga beräknade beloppen icke vara uteslagna. En prövning av dessa belopp bliver emellertid erforderlig vid ett senare tillfälle.

De sakkunniga hava i sina betänkanden framlagt utförliga förslag till övergångsanordningar, varvid jämväl kostnaderna för statsverket under övergångstiden beräknats, innebärande för två övergångsår successiva anslagshöjningar och först för det tredje året den slutsumma för staten, som jag nyss angivit. Jag torde i detta hänseende kunna få inskränka mig till att hänvisa till handlingarna i ärendet; då enligt mitt förslag omorganisationen skulle komma att successivt genomföras först från och med budgetåret 1932/1933, saknar denna fråga nu aktualitet.

Beträffande de anslagsmedel, som må bliva erforderliga för gymnastiska centralinstitutets verksamhet under budgetåret 1931/1932 hänvisar jag till kap. X i det följande.

Kap. VIII. Militärgymnastisk instruktörsutbildning.

Härefter anför chefen för försvarsdepartementet, statsministern Ekman följande:

Såsom närmare framgår av vad chefen för ecklesiastikdepartementet i det föregående anført, hava både 1924 och 1927 års gymnastiksakkunniga föreslagit, att den lägre militärgymnastiska utbildning, som hittills meddelats vid gymnastiska centralinstitutet under första årskursen, den s. k. instruktörskursen, skulle avskiljas från gymnastiska centralinstitutet och för framtiden omhändertagas av försvarsväsendets egna organ. Detta förslag, som mötts med tillstyrkande i de över nämnda sakkunnigutlåtanden avgivna yttrandena, har jämväl upptagits av chefen för ecklesiastikdepartementet i det förslag till omorganisation, som av honom nu framlagts, i så måtto, att instruktörsutbildningen skulle brytas ut ur det nära samband med gymnastiklärar- och sjukgymnastutbildningen, vari den hittills stått.

I och med att den föreslagna omorganisationen av centralinstitutet genomföres bliver det alltså nödvändigt att på ett annat sätt än hittills sörja för utbildningen av militära gymnastikinstruktörer. En utredning i detta hänseende föreligger också, och jag vill nu lämna en redogörelse därför.

Inspektören för militärläroverken erhöll den 12 juli 1929 uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om den militärgymnastiska utbildningens avskiljande från gymnastiska centralinstitutets undervisningsområde och överflyttande till försvarsväsendets egna organ.

Den med anledning härav verkställda utredningen är dagtecknad den 12 november 1929; det av inspektören för militärläroverken framlagda förslaget innebär följande:

Den militärgymnastiska instruktörsutbildning, som vore avsedd att skiljas från gymnastiska centralinstitutets undervisningsområde, syntes böra förläggas till en ny skola — benämnd »arméns gymnastikskola» (A. G. S.) — vilken lämpligen skulle organiseras efter följande allmänna grunder.

1. Ändamål och organisation.

1. Skolan skulle hava till ändamål att utbilda instruktörer och biträdande instruktörer i militär gymnastik, vapenföring (närstrid) och idrott.

2. Skolan, som skulle förläggas till arméns underofficersskolas etablissemang i Uppsala, skulle hava två kurser:

en under vinterhalvåret — för officerare och

en under sommarhalvåret — för underofficerare.

Kurserna skulle hava en varaktighet av omkring fem, respektive fyra månader.

3. Skolan skulle underställas inspektören för militärläroverken. I förvaltningshänseende skulle den lyda under chefen för arméns underofficers-skola.

4. Skolans personal skulle utgöras av:

chef (tillika lärare),

två militära lärare (varav den ene tillika skulle tjänstgöra såsom adjutant),

timlärare samt

expeditionsunderofficer.

Såsom redogörare skulle tjänstgöra intendenten vid arméns underofficers-skola.

5. Chef och militära lärare skulle erhålla lön (arvode) på skolans stat. Såsom expeditionsunderofficer skulle tjänstgöra tills vidare underofficer å övergångsstat.

2. Elever.

Som elever skulle beordras i kommandoväg till *vinterkursen* 18—20 officerare (varav 3—4 ur marinen), vilka efter avlagd officersexamen tjänstgjort minst 2 år vid trupp eller ombord, samt till *sommarkursen* 12—15 underofficerare (varav 3—4 ur marinen), vilka uppnått en ålder av högst 38 år.

Eleverna skulle vara lämpade för här avsedd utbildning.

3. Undervisning.

1. De olika kurserna, som skulle hava en varaktighet av omkring fem, respektive fyra månader, skulle taga sin början:

vinterkursen i mitten av oktober och

sommarkursen i senare delen av mars.

2. Undervisningen skulle omfatta följande ämnen och praktiska övningar:

Ämnen: Allmän hälsovårdslära,

Soldatgymnastik,

Allmän och militär idrott,

Fäktlära.

Praktiska övningar:

Gymnastik,

Allmän och militär idrott,

Fäktning (närstrid),

Simning och livräddning.

3. Sommarkursens utbildningsprogram skulle förenklas med behörig hänsyn till den kortare tiden, elevernas lägre allmänbildning och högre levnadsålder.

4. Kostnader.

A. Årliga kostnader.

En äldre kapten, chef och lärare, arvode = lön enligt 0.3 ¹⁾ + 1,500 kronor	= 9,420: —
En kapten eller löjtnant, lärare, arvode = lön enligt 0.3 ¹⁾ (0.2) + 900 kronor	= 8,820: —
En löjtnant, lärare, tillika adjutant, arvode = lön enligt 0.2 ¹⁾ + 1,200 kronor	= 6,504: —
	24,744: —

¹⁾ Beräknat för E-ort.

En underofficer såsom expeditiönsunderofficer, arvode ¹⁾	—
Lärare i hälsovårdslära	1,000: —
Särskilda föreläsningar (undervisning i vissa grenar av idrott m.m.)	1,000: —
	2,000: —
Rese- och traktamentsersättning vid inryckning till och utryckning från skolan	
20 elever i löneklasse 0.2 à 125 kronor	2,500: —
15 » » » Uo. 2 à 115 kronor	1,725: —
	4,225: —
Tjänstgöringstraktamenten för	
20 elever (0.2) i 160 dagar	28,000: —
15 elever (Uo. 2) i 130 dagar	14,137: 50
Expenser	500: —
Materiel m. m.	600: —
Praktiska övningar	1,000: —

B. Engångskostnader.

Kostnaderna för erforderliga inrednings- och reparationsarbeten kunde icke utan särskild utredning beräknas.

Kostnaderna för inventarier vore beroende på i vilken utsträckning dessa kunde ställas till förfogande från annat håll.

Engångskostnaderna för bibliotek samt diverse idrottsmateriel m. m. beräknades till omkring 1,000 kronor, respektive 1,200 kronor.

Över det sålunda framlagda förslaget avgavs till en början utlåtande av *chefen för generalstaben*, som därvid anförde huvudsakligen följande:

Inspektören för militärläroverken hade föreslagit, att även underofficerare borde, för utbildning till biträdande instruktörer, beredas tillfälle till deltagande i en vid den föreslagna skolan anordnad särskild kurs under tiden slutet av mars — början av augusti.

Till nuvarande instruktörskurs vid gymnastiska centralinstitutet hade underofficerare endast undantagsvis beordrats. Anordnandet av den nu föreslagna kursen för underofficerare i samband med avskiljandet av viss militärgymnastisk utbildning från gymnastiska centralinstitutet innebure sålunda icke ett ersättande utan en utvidgning av ifrågavarande utbildning. Mot anordnandet av en dylik särskild kurs finnes emellertid, trots därmed föränsade kostnader, i och för sig intet att erinra. En förläggning av kursen till tiden för huvuddelen av de värnpliktigas i allmänhet första tjänstgöring borde emellertid, enär den aktiva underofficerskadern enligt 1925 års härordningsbeslut icke beräknats med hänsyn härtill, icke ifrågakomma, såvida icke motsvarande kaderökning erhöles.

En samtidig förläggning av officers- och underofficerskurserna till vinterhalvåret torde sannolikt icke vara möjlig med hänsyn till den för skolan beräknade kadern och tillgången på lokaler. Vid en förkortning av underofficerskursen till endast två månader och densammes förläggning till tiden slutet av mars — slutet av maj syntes det kunna ifrågasättas, huruvida en dylik förkortad kurs komme att motsvara ändamålet med eller kostnaderna för

¹⁾ Avses att tills vidare upprätthållas av underofficer på övergångsstat.

densamma. I detta sammanhang torde böra erinras om, att de under utbildningsåren 1910—1914 arméfördelningsvis anordnade gymnastikkurserna för subalternofficerare, vilkas ändamål i stort sett sammanföll med nu föreslagna kurs för underofficerare, hade en varaktighet av omkring tre månader.

Möjligheterna för beredande av tillfälle även för underofficerare till den föreslagna gymnastikskolan torde därför böra göras till föremål för förnyad utredning. Därest denna skulle giva vid handen, att sådana möjligheter icke förelåge, syntes böra tagas under omprövning, huruvida icke den föreslagna officerskursen, vilken med två månader understege längden av nuvarande instruktörskurs vid gymnastiska centralinstitutet, lämpligen skulle kunna förlängas med en månad.

Inspektören för militärläroverken hade vidare föreslagit, att såsom chef för den nya gymnastikskolan skulle avses äldre kapten. Då det vore av vikt, att ombyten av chef icke ske alltför ofta, vore det erforderligt, att nämnda beställning upptoges såsom avsedd att kunna bestridas av major eller kapten.

Befattningen såsom expeditionsunderofficer hade förutsatts att upprätthållas av underofficer på övergångsstat, varför särskilda kostnader härför icke beräknats. Även vid sådant förhållande syntes det emellertid erforderligt att såsom kostnad uppföra skillnaden mellan avlöning å B- och E-ort. Då den föreslagna skolan emellertid vore av permanent natur och övergångsstaten i en framtid komme att försvinna, torde det vara lämpligt, att för befattningens upprätthållande räkna antingen med pensionerad underofficer eller underofficer på aktiv stat. Antalet arvodesbefattningar för pensionerade underofficerare vore emellertid redan nu så stort, att vid genomförd härordning svårigheter för befattningarnas besättande med lämplig personal komme att uppstå. En utökning av antalet arvodesbefattningar för pensionerade underofficerare borde på grund härav icke äga rum. Ifrågasvarande underofficer borde dessutom under den tid, skolan icke påginge, kunna användas för tjänstgöring vid trupp. Expeditionsunderofficeren borde av nu anförda skäl därför uppföras som sergeant eller fanjunkare på aktiv stat.

Mot förslaget i övrigt funnes intet att erinra.

På grund av vad ovan anförts hemställde chefen för generalstaben, att föreliggande förslag måtte upptagas till omprövning under beaktande av i det föregående angivna synpunkter samt

att, därest upprättandet av den föreslagna särskilda gymnastikskolan i princip godtoges, åt inspektören för militärläroverken måtte uppdragas att vid verkställandet av anbefalld utredning av frågan om inordnandet i ett enhetligt system av samtliga militära skolor även taga hänsyn till den nu föreslagna nya skolan.

Chefen för marinstaben anförde bland annat:

1. Om gymnastiska centralinstitutets s. k. instruktörskurs komme att avskiljas från institutet, bleve det nödvändigt att anordna en militär gymnastikkurs eller gymnastikskola såsom ersättning för ifrågasvarande instruktörskurs.

2. Chefen för marinstaben delade inspektörens för militärläroverken åsikt, att — vad officerselever beträffade — målet för utbildningen i den

föreslagna gymnastikskolan icke borde sättas lägre än för gymnastiska centralinstitutets nuvarande instruktörskurs.

I och för i möjligaste mån likartad utbildning samt på det att genomgången kurs vid ifrågavarande gymnastikskola måtte för de officerare, som sedermera kommenderades till genomgående av kurs vid nyssnämnda institut, kunna medföra lämplig avkortning av övningstiden därstädes, syntes samarbete med gymnastiska centralinstitutets direktion böra eftersträvas vid uppgörande av gymnastikskolans kursplaner.

Att, såsom inspektören för militärläroverken föreslagit, vid den planerade gymnastikskolan anordna en kortare kurs för underofficerare i avsikt att utbilda dem till biträdande instruktörer i gymnastik m. m. vore ur marinens synpunkt önskvärt, ehuru ej nödvändigt.

Om emellertid en dylik kurs för underofficerare komme att anordnas, bleve det för marinens vidkommande säkerligen nödvändigt att till densamma kommendera även flaggkorpraler, enär den föreslagna maximialdern (38 år) eljest måste överskridas. Att höja maximialdern syntes under inga förhållanden vara lämpligt.

Vad ämnen och övningsgrenar beträffade synes ordet »soldatgymnastik», såsom varande för sjömän mindre väl lämpat, böra utbytas mot »militär gymnastik» eller enbart »gymnastik». Dessutom måste det förutsättas att inom övningsgrenen »allmän och militär idrott» tillfälle bereddes för elever från marinen att bedriva *sjömilitära* idrotter (segling, rodd, simning o. s. v.) i den mån omständigheterna det medgäve.

I fråga om utbildningens varaktighet vore det för marinens vidkommande ett önskemål att personal icke behövde disponeras för dylika skolor under tiden den 15 april—den 31 oktober. Personalstaterna vore nämligen icke beräknade för någon dylik skola under denna tid, då behovet av personal såväl å fartyg som å kustfästningar vore stort. Då det icke, utan att det avsedda målet förfelades, torde låta sig göra att dela upp tiden den 1 november—den 15 april på en kurs för officerare och en för underofficerare (flaggkorpraler) i följd efter varandra, syntes det bliva nödvändigt att antingen ordna dessa kurser parallellt med varandra eller ock att avstå från att ordna någon kurs för flottans underofficerare (flaggkorpraler).

3. För ordnandet av ifrågavarande utbildning i en *gemensam* skola, avsedd ej blott för arméns och marinens utan även för flygvapnets personal syntes starka skäl tala. Att benämna en dylik skola »arméns gymnastikskola» syntes däremot olämpligt. »Försvarets gymnastikskola», »försvarsväsendets gymnastikskola» eller »militära gymnastikskolan» borde i stället komma ifråga.

4. På av chefen för generalstaben anförda skäl ansåge chefen för marin-staben, att chefen för skolan borde vara regementsofficer eller kapten. Antingen chefen eller ock en av de militära lärarna vid skolan borde vara officer vid marinen, på det att dess intressen måtte tillgodoses vid undervisningens ordnande. Därigenom inbesparades dessutom den föreslagna speciallärarbefattningen i idrott för marinens personal.

Platsen såsom expeditionsunderofficer borde ej avses uteslutande för arméns underofficerare. För närvarande skulle densamma med fördel kunna besättas av någon pensionerad underofficer vid marinen. Tillgången till lämpliga dylika underofficerare vore nämligen ganska stor men för dem avsedda arvodesbeställningar däremot jämförelsevis få.

5. Att förlägga gymnastikskolan till Uppsala kunde medföra vissa fördelar beträffande lokal m. m., men, jämförd med en förläggning till Stockholm, även givna och betydande olägenheter, nämligen dels av ekonomisk art i form av traktamentsersättning till personal från flottan, vilken ersättning icke i samma utsträckning skulle erfordras i Stockholm, dels av pedagogisk art i form av mindre god tillgång till lärarkrafter samt färre tillfällen för eleverna att studera och deltaga i idrott, åhöra föreläsningar m. m.

6. Att inrymma den föreslagna gymnastikskolan bland arméns militära skolor — såsom av chefen för generalstaben föreslagits — syntes icke böra komma ifråga.

På grund av vad ovan anförts hemställde chefen för marinstaben, att det av inspektionen för militärläroverken framlagda förslaget måtte med beaktande av ovan framförda synpunkter upptagas till omprövning.

Chefen för flygvapnet anförde huvudsakligen följande:

1. För den händelse att gymnastiska centralinstitutet så omorganiserades, att en särskild militär gymnastikskola behövde upprättas, borde denna skola vara gemensam för personal ur armén, marinen och flygvapnet.

På grund härav borde skolans namn icke vara »arméns gymnastikskola» utan exempelvis »militära gymnastikskolan».

2. Såsom förläggningssort för skolan vore Stockholm ur flera synpunkter lämpligast. Till skolan beordrad personal ur flygvapnet kunde då även beredas tillfälle till flygning för upprätthållande av sin flygfärdighet.

3. Den föreslagna skolan hade till ändamål att utbilda instruktörer i militär gymnastik, vapenföring och idrott. Då utbildningstiden vid den nuvarande instruktörskursen vid gymnastiska centralinstitutet vore sju månader, och då utbildningen omfattade ämnen eller övningsgrenar av icke direkt militär betydelse, syntes utbildningstiden kunna minskas. Skolans varaktighet torde kunna begränsas till omkring fem månader.

Det vore ur flygvapnets synpunkt önskvärt, att utbildningen förlades till tiden den 15 oktober—den 15 april, när personalen — med nuvarande personaltillgång — under sommarhalvåret icke kunde eller borde tagas från trupptjänstgöringen.

4. Såsom gymnastikinstruktörer erfordrades vid flygvapnet främst officerare. Enär personalorganisationen vid vapnet vore liten, och då bland de från armén och marinen till tjänstgöring vid flygvapnet kommenderade officerarna i regel funnes gymnastikutbildad personal, borde årligen 1—3 elever ur flygvapnet kommenderas till skolan.

5. Med hänsyn till att skolan avsåges bli gemensam för försvarets samtliga tre grenar, borde chefen för skolan vara regementsofficer.

Slutligen har *arméförvaltningen*, efter hörande av chefen för arméns underofficersskola och chefen för östra arméfördelningen, anfört huvudsakligen följande:

Vad beträffade behovet av en bland arméns fasta undervisningsverk ingående, för försvarsväsendets olika grenar avsedd militär gymnastikskola, torde frågan härom vara beroende av den lösning av frågan om gymnastiska centralinstitutets omorganisation, som kunde bli av statsmakterna beslutad. Därest sistnämnda organisationsfråga skulle lösas i sådan riktning,

att vid gymnastiska centralinstitutet icke vidare skulle ifrågakomma någon utbildning av gymnastikinstruktörer för försvarsväsendet, ansåge arméförvaltningen, att en särskild militär gymnastikskola borde inrättas. I saknad av kännedom om det förslag rörande gymnastiska centralinstitutets omorganisation, som kunde komma att av Kungl. Maj:t föreläggas riksdagen, kunde arméförvaltningen alltså icke närmare ingå på frågan om behovet av den föreslagna militära gymnastikskolan.

Under förutsättning emellertid, att gymnastikinstruktörsutbildningen för försvarsväsendets personal icke vidare kunde anordnas vid gymnastiska centralinstitutet och en militär gymnastikskola i anslutning härtill skulle komma att inrättas, anförde arméförvaltningen i fråga om personalbehovet vid skolan samt de med skolans inrättande förbundna kostnader följande.

Enligt förslaget skulle kurserna komma att pågå endast under en mera begränsad del av året, nämligen officerskursen från mitten av oktober det ena året till slutet av mars det påföljande året och underofficerskursen från senare delen av mars till början av augusti samma år, eller alltså sammanlagt nio à tio månader av året. Därest, på sätt chefen för generalstaben uti sitt i ärendet avgivna yttrande föreslagit, kursen för underofficerare skulle komma att framflyttas till tiden slutet av mars—slutet av maj månader, skulle undervisningen vid skolan komma att omfatta blott omkring sju månader av året. I anledning härav skulle det kunna ifrågasättas, huruvida det vore möjligt att utan inrättande av särskilda beställningar för chef och lärare vid skolan tillgodose personalbehovet genom kommenderad personal. I detta hänseende torde kunna erinras därom, att även för tid efter genomförandet av 1925 års härordning ifrågakommit, att beställningshavare å aktiv stat beordrats såsom extra lärare vid gymnastiska centralinstitutet.

Då det nu emellertid vore fråga om att för den militära gymnastikutbildningen anordna en särskild institution, gemensam för personal vid försvarsväsendets samtliga grenar, ansåge arméförvaltningen det icke vara möjligt att genom kommenderingar från truppförbanden minska dessas tillgång på den särskilt kvalificerade personal, som för ändamålet måste tagas i anspråk. I anslutning härtill ansåg arméförvaltningen sig böra tillstyrka den föreslagna anordningen om inrättande av tre nya beställningar för chef och lärare ävensom att för skolans behov beräknades en befattning för en expeditionsofficer.

På staten för skolan torde alltså böra upptagas föreslagna arvoden, motsvarande löner åt chefen och de båda militära lärarna till ett enligt vanliga grunder förslagsvis beräknat sammanlagt belopp av 17,172 kronor. Härjämte syntes å staten böra uppföras särskilda tilläggsarvoden åt nämnda tre beställningshavare. Då arméförvaltningen intet funnit att anmärka mot den föreslagna storleken av desamma, borde för detta ändamål å staten upptagas 3,600 kronor.

Vidare skulle behöva upptagas arvode åt läraren i hälsovårdslära ävensom visst belopp för särskilda föreläsningar m. m. till belopp av 2,000 kronor. Å staten torde böra upptagas en post för tjänstgöringstraktamente åt eleverna. Vad dessa beträffade syntes man vid kostnadsberäkningen hava utgått från, att samtliga elever skulle vara hänförliga till kategorien »beställningshavare med eget hushåll». Då så emellertid knappast kunde antagas bliva förhållandet, torde, om man utginge från att ungefär halva antalet vore hänförligt till nämnda kategori och återstoden till kategorien »annan beställningshavare», kostnaderna för tjänstgöringstraktamenten åt det i

framställningen angivna antalet elever — de från marinen häri inräknade — kunna för den föreslagna utbildningstiden beräknas till, i runt tal, för officerseleverna 24,200 kronor och för underofficerseleverna 12,200 kronor. Hela kostnaden för tjänstgöringstraktamenten skulle alltså utgöra 36,400 kronor.

Kostnaderna för tjänstgöringstraktamenten åt elever från marinen och eventuellt flygvapnet syntes dock icke böra bestridas av medel uppförda under lantförsvaret, varför de angivna kostnaderna torde kunna i staten upptagas med ett med omkring 8,000 kronor minskat belopp och således utgöra 28,400 kronor.

Därest befattningen såsom expeditionunderofficer framdeles icke kunde besättas med underofficer på övergångsstat, borde arvode för pensionerad befattningshavare då beräknas enligt samma grunder, som för dylika befattningshavare eljest komme att bliva gällande.

Övriga i förslaget upptagna kostnader för skolan, nämligen för rese- och traktamentsersättning åt eleverna vid in- och utryckning till skolan, samt för expenser, materiel och praktiska övningar, torde böra upptagas under särskild rubrik under titel II av undervisningsanslaget. Mot de härför beräknade beloppen hade arméförvaltningen icke något att erinra. Kostnaderna för rese- och traktamentsersättning åt elever, som icke tillhörde armén, torde dock, i anslutning till det ovan anförda, icke böra beräknas å ifrågavarande anslagspost.

Därest skolan komme till stånd och medel för densamma beräknades i enlighet med i det föregående angivna grunder, torde anslagsbehovet under undervisningsanslaget titel III kunna minskas med omkring 18,700 kronor, motsvarande ungefärliga beloppet av hittills utgående kostnader för rese- och traktamentsersättning samt tjänstgöringstraktamenten åt elever från armén, kommenderade till gymnastikinstruktörskursen vid gymnastiska centralinstitutet.

Enligt förslaget skulle skolan förläggas till arméns underofficersskola i Uppsala, där lokaler avsåges att beredas densamma i den s. k. gamla sjukhusbyggnaden. Arméförvaltningen anmälde, att kostnaderna för byggnadens ombyggnad m. m. icke kunde bestridas av till fortifikationsdepartementets förfogande stående medel. Ett av chefen för östra arméfördelningen väckt förslag, att lokaler skulle beredas skolan i förutvarande Upplands artilleriregementes sjukhusbyggnad, kunde arméförvaltningen icke tillstyrka, och åberopade ämbetsverket till stöd härför innehållet i bilagda å sjukvårdsstyrelsen upprättade promemoria.

Kostnaderna för anskaffande av erforderliga kaserninventarier till expedition-, elev- och lektionsrum torde, så vitt nu kunde bedömas, kunna bestridas av till intendentsdepartementets förfogande stående medel. Engångskostnaderna för bibliotek och idrottsmateriel torde kunna bestridas av till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel.

En av arméfördelningschefen verkställd överslagsberäkning av kostnaderna för erforderliga ändrings- och reparationsarbeten för gymnastikskolans förläggande till arméns underofficersskolas etablissement i Uppsala har givit en slutsumma av 50,000 kronor, vartill komma kostnader för möbler, specialinredning och korkmattor.

Ett utbrytande av instruktörskursen ur det organiska samband med de manliga elevernas vid gymnastiska centralinstitutet utbildning, vari densamma hittills stått, angives vara en av förutsättningarna för den föreslagna omorganisationen av centralinstitutet. För att bereda rum för en utvidgad och förbättrad undervisning i de ämnen, som sammanhöra med utbildningen av gymnastiklärare och sjukgymnaster, inom den föreslagna tiden av två år har det sålunda ansetts nödvändigt att från schemat avföra det icke obetydliga timantal, som för närvarande under första årskursen disponeras för militär gymnastik och militära idrotter.

I anslutning till vad av 1924 och 1927 års sakkunniga föreslagits har nu genom de militära myndigheternas försorg verkställt en utredning rörande möjligheterna för försvarsväsendets egna organ att övertaga här förvarande utbildning. Denna utredning, för vilken jag i det föregående redogjort, har givit till resultat en ganska kostsam organisation. Förutom engångskostnader, beträffande vilka ingen detaljerad kostnadsberäkning föreligger, skulle den föreslagna försvarsväsendets gymnastikskola enligt det av inspektören för militärläroverken framlagda förslaget medföra en årskostnad av i runt tal 75,000 kronor jämte dyrtidstillägg. Även om från detta belopp drages en summa av 18,700 kronor, motsvarande ungefärliga beloppen av hittills utgående kostnader för rese- och traktamentsersättning samt tjänstgöringstraktamenten åt elever från armén, kommenderade till gymnastikinstruktörskursen vid centralinstitutet, kvarstår ett belopp av icke mindre än i runt tal 56,000 kronor. Det framlagda förslaget avser vidare en ökning av nuvarande organisation, i det att — utom den direkta motsvarigheten till den tidigare kursen, som till största delen rekryterats med officerare — en särskild kurs för underofficerare skulle anordnas.

Med hänsyn till nu angivna förhållande, ävensom i betraktande av den pågående utredningen angående försvarsväsendets framtida organisation, finner jag det icke möjligt att på grundval av det nu föreliggande materialet för frågans bedömande omedelbart tillstyrka åtgärder i den riktning, som i det framlagda förslaget förutsättes.

I betraktande av den föreliggande frågans ekonomiska sida och under aktgivande å angelägenheten av att låta försvarsväsendet få tillgodogöra sig den sakkunskap och erfarenhet, som utbildats vid och i särskild grad förefinnes vid gymnastiska centralinstitutet, synes en undersökning böra vidtagas rörande möjligheterna att till ett omorganiserat centralinstitut förlägga den militära instruktörsutbildningen såsom *fristående* kurser, avsedda att meddela ungefär enahanda mått av utbildning i militär gymnastik och idrott, som för närvarande meddelas i instruktörskursen. Den närmare utformningen av dessa kurser ävensom övriga därmed sammanhängande frågor — såsom erforderliga lärarkrafter, lokaler o. s. v. — torde få bero på en närmare utredning av direktionen över gymnastiska centralinstitutet i samråd med vederbörande militära myndigheter, och bör denna utredning be-

drivas på sådant sätt, att förslag i ämnet kan föreläggas 1932 års riksdag och de tilltänkta kurserna begynna under budgetåret 1932/1933.

För budgetåret 1931/1932 erfordras nämligen härutinnan inga särskilda åtgärder, då, såsom av chefen för ecklesiastikdepartementet framhållits, omorganisationen av gymnastiska centralinstitutet icke avsetts att taga sin början förr än från och med budgetåret 1932/1933.

Kap. IX. Nybyggnader för gymnastiska centralinstitutet.

Härefter fortsätter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Stadener:

Gymnastiska centralinstitutet är för närvarande inrymt i statens fastighet i kvarteret Fyrmörsaren 6 och 7 i Stockholm med adress Hamngatan 19. Nämnda fastighet upptager en yta av 3,525 kvadratmeter, därav 1,260 kvadratmeter ofri grund, och har kronan från och med år 1912 haft att för sistnämnda område erlagga tomtören till Stockholms stad.¹⁾

De kommittéer, som varit sysselsatta med frågan om en omorganisation av gymnastiska centralinstitutet, hava samtliga funnit det vara en nödvändighet att vid en ombildning av institutet bereda detsamma andra, bättre och rymligare lokaler än de nuvarande. Det har därvid framhållits, att de gamla lokalerna äro otidsenliga och otillräckliga.

Redan 1910 års sakkunniga framlade förslag om uppförande åt gymnastiska centralinstitutet av helt nya byggnader på annan plats i huvudstaden än den av institutet dittills disponerade. Denna nya förlägningsplats för institutet var bergsplatån nordost om Stadion, som då disponerades av aktiebolaget Stockholms ridhus och aktiebolaget tennis. Där fann kommittén möjlighet att bereda institutet rikligt med utrymme både för byggnader och friluftsovningar; läget intill Stadion och Östermalms idrottsplats ansågs lämpligt; i relativ närhet funnos läroanstalter av olika slag; kommunikationerna med stadens övriga delar voro goda, och platsen erbjöd slutligen för institutet ett värdigt, estetiskt tilltalande läge. Underhandlingar med Djurgårdsförvaltningen, under vilken området hörde, visade, att denna komme att ställa sig välvilligt till förslaget. Området innehades med nyttjanderätt på tjugu år, 1 april 1909—31 mars 1929, av de båda nämnda bolagen men med skyldighet likväl för dem att dessförinnan efter uppsägning avträda för allmänt behov erforderliga delar.

1924 års sakkunniga anförde (å sid. 108 i sitt betänkande) bland annat:

Det råder intet tvivel om att för institutet föreligger behov av nya rymligare och bättre lokaler, och att det vore för institutet fördelaktigt, om i samband därmed tillräckligt utrymme för friluftsovningar kunde beredas invid eller i närheten av undervisningslokalerna. Den lyckligaste lösningen av institutets lokalfråga vore därför även efter vår mening, om helt nya byggnader för detsamma uppfördes å den tomtplats, som föreslagits av 1910 och 1915 års kommittéer, och som ur alla synpunkter torde motsvara de högsta fordringar såsom förlägningsplats för en institution av gymna-

¹⁾ Beträffande dessa frågor torde få hänvisas till den utförliga utredning, som återfinnes å sid. 146 o. f. i del V av de genom riksarkivet verkställda utredningar rörande statens mark och tomter i Stockholm; (Stockholm 1913, P. A. Norstedt & Söner.)

stiska centralinstitutets art. Vi hålla emellertid före, att under rådande förhållanden näppeligen utsikt finnes att erhålla statsmakternas medverkan till genomförande av ett sådant förslag, vilket säkerligen komme att, oberäknat den nya tomtplatsens värde, draga betydande kostnader. Det är därför enligt vår mening klokare att nu inskränka sig till att söka tillgodose de allra nödvändigaste lokalbehoven, i den mån dessa kunna tillfredsställas inom en skälig kostnadsram. Förslaget att flytta institutet till bergsplatån nordost om Stadion bör dock därför ej släppas ur sikte. Den ter sig för oss såsom det framtidsmål, efter vilket institutet alltjämt bör sträva, men som av lämplighetsskäl måste tillsvidare skjutas undan i avbidan på gynnammare tider. Av stor vikt har synts oss vara, att det tilltänkta tomtområdet på norra Djurgårdens mark icke slutgiltigt kommer att disponeras för andra ändamål, innan institutets flyttning blir aktuell. Vi hava därför i skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet den 14 mars 1925 anhallit om vidtagande av åtgärder för att berörda område måtte reserveras såsom blivande tomt för gymnastiska centralinstitutet.

I anledning av denna vår framställning hördes riksmarskalksämberet, som i skrivelse den 19 maj 1925 meddelade, att ämbetet samma dag anmodat intendenten för Djurgården att iakttaga, att området i fråga skulle tillsvidare reserveras för eventuellt framtida upplåtande som byggnadsplats för gymnastiska centralinstitutet, vilket innebär, att, därest någon ny markupplåtelse inom området skulle inom de närmaste åren ifrågakomma eller därest efter den 31 mars 1929 — vid vilken tidpunkt upplåtelseiden för de inom området för närvarande befintliga lägenheterna utgår — nya kontrakt för dessa lägenheter komma att upprättas; i samtliga kontrakt skall dels lämnas meddelande om att området reserverats för nu ifrågavarande ändamål, dels ock stipuleras viss kortare uppsägningstid, inom vilken lägenhetsinnehavare skall vara skyldig att under viss förutsättning för allmänt eller annat behov avträda upplåten lägenhet.

Genom ovanberörda åtgärder från riksmarskalksämberets sida synes sålunda trygghet hava vunnits för att i en framtid, när frågan om institutets flyttning toges upp till avgörande, plats för detsamma kan erhållas å förenämnda område. Intill dess så sker, är det emellertid oundgängligen nödvändigt att vidtaga åtgärder för beredande i någon mån av större utrymmen åt institutet och avhjälpande av de svåraste bristfälligheterna i de nuvarande lokalerna.

Genom beslut den 6 juli 1928 uppdrog Kungl. Maj:t åt 1927 års gymnastiksakkunniga att låta genom arkitekten T. Grut uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med av kostnadsberäkning åtföljt förslag till nya byggnader för gymnastiska centralinstitutet, förlagda till bergsplatån omedelbart nordost om Stadion, och skulle de sakkunniga därvid tillse, att inga andra utrymmen i byggnaderna avsåges än sådana, som prövades vara oundgängligen nödvändiga, samt att även i övrigt kostnaderna för byggnadsarbetena i största möjliga utsträckning nedbringades.

Med skrivelse den 20 december 1928 överlämnade sagda sakkunniga ett av ritningar, kostnadsberäkningar m. m. åtföljt förslag till nya byggnader för gymnastiska centralinstitutet m. m.

De sakkunniga hava därvid — efter erinran om att Kungl. Maj:t den 2

november 1928 uppdragit åt kronans fastighetskommission av år 1925 att, jämte fullföljande av kommissionen redan meddelade, dittills icke avslutade uppdrag, efter den ytterligare utredning, som kunde anses erforderlig, underhandla med Stockholms stad rörande, jämte annat, ömsesidiga markförvärv inom kvarteret Fyrmörsaren (telegrafverket och gymnastiska centralinstitutet) i samband med breddning av Hamngatan och andra ändringar i stadsplanen — anført bland annat följande:

Frågan om den framtida dispositionen av gymnastiska centralinstitutets nuvarande tomt hade dels aktualiserats, dels ock blivit ett led i ett större sammanhang. Med hänsyn icke minst till det uppdrag, som givits åt kronans fastighetskommission, hade de sakkunniga ansett sig varken kunna eller böra närmare ingå på frågan om det framtida disponerandet av sagda tomt eller tidpunkten, när en dylik disposition kunde bliva av nöden. De hade endast ansett sig böra i detta sammanhang framhålla följande synpunkter.

Huru än de ifrågasatta förhandlingarna mellan kronan och Stockholms stad avlöpte, torde det dock vara tydligt att frågan om en breddning av Hamngatan snart icke längre kunde skjutas åt sidan. Den år från år ökade trafikintensiteten hade redan gjort trafikförhållandena i skärningen av Hamn- och Beridarebangatorna synnerligen svåra, och den dag torde icke vara alltför avlägsen, då trafiksvårigheterna här bleve helt enkelt olidliga. Och det torde knappast vara rimligt att — därest Stockholms stad med stora ekonomiska uppoffringar sökte avhjälpa dessa trafiksvårigheter — en staten tillhörig byggnad bleve ett avgörande hinder härför.

Härtill komme, att frågan om Sveavägens förlängning söderut jämväl torde kunna komma att inverka på frågan om användningen av gymnastiska centralinstitutets nuvarande tomt.

Vad vidare beträffade en av telegrafverket gjord framställning om förvärvande för telegrafverkets räkning av vissa delar av gymnastiska centralinstitutets tomt, sammanhängde denna dels med telegrafverkets ökade behov av centralt belägna lokaler, dels ock med behovet att för annat statens ändamål disponera de för det dåvarande av telegrafverket använda lokalerna vid Skeppsbron.

Samtliga de nu angivna förhållandena syntes de sakkunniga vara av den art, att de i sinom tid komme att framtvinga ett förflyttande av gymnastiska centralinstitutet från de för närvarande av detsamma disponerade lokalerna. Tidpunkten härför undandroge sig givetvis de sakkunnigas bedömande men torde dock icke kunna vara alltför långt avlägsen. Då måste andra lokaler för gymnastiska centralinstitutets verksamhet finnas tillgängliga. Färdigställandet av dessa nya lokaler måste emellertid beräknas taga en avsevärd tid i anspråk; de sakkunniga hade — jämväl av hänsyn till de budgettekniska förhållandena — ansett sig böra räkna med en byggnadstid av fyra år. Vid sådant förhållande torde det vara nödvändigt att med det snaraste påbörja byggnadsarbetena för det nya gymnastiska centralinstitutet. Ett uppskov härutinnan torde ur de nyss berörda synpunkterna kunna bliva synnerligen menligt för utvecklingen.

De skäl, som nu av de sakkunniga anförts för ett snart påbörjande av arbetena med nybyggnad för gymnastiska centralinstitutet, hade samtliga icke direkt avseende på gymnastiska centralinstitutets egen verksamhet. De

sakkunniga hade tidigare framhållit, att tack vare de under senaste år utförda omdaningsarbetena det vore möjligt att nödortfikt uppehålla centralinstitutets verksamhet i de nuvarande lokalerna. Jämväl den av de sakkunniga i betänkande den 5 november 1928 föreslagna omorganisationen av centralinstitutet kunde genomföras å nuvarande plats. De sakkunniga ville emellertid lämna en redogörelse för de nu av centralinstitutet disponerade lokalerna och de allvarliga anmärkningar, vilka ur såväl utrymmets som hygienens synpunkter kunde göras och sedan länge gjorts mot desamma. Dessa anmärkningar vore enligt de sakkunnigas förmenande av den art, att även de synnerligen väl motiverade det snara påbörjandet av ny byggnad för gymnastiska centralinstitutet.

De sakkunniga hava slutligen föreslagit, såvitt nu är ifråga, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till uppförande och inredning å den å kungl. Djurgårdens mark omedelbart nordost om Stadion belägna bergsplatån i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Grut uppgjorda, av de sakkunniga tillstyrkta ritningar och kostnadsförslag av första etappen av nybyggnad för gymnastiska centralinstitutet bevilja ett belopp av 4,500,000 kronor.

Härjämte hava de sakkunniga gjort framställning angående dels de medel, som av nyssberörda belopp borde anvisas under ett vart av de sakkunniga ifrågasatta fyra byggnadsåren, budgetåren 1929/1934, dels anslag till inredning och möblering, dels ock anslag till materiel m. m., beträffande vilket allt jag torde få hänvisa till handlingarna i ärendet.

Över detta de sakkunnigas förslag hava yttranden avgivits av statskontoret, riksmarskalksämberbet efter hörande av intendenten för Djurgården, stadionsstyrelsen, t. f. kanslern för rikets universitet efter hörande av karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegium, direktionen över gymnastiska centralinstitutet, Sveriges centralförening för idrottens främjande, svenska gymnastiklärarsällskapet och svenska sjukgymnastiksällskapet Ling.

Departement-
schefen.

Frågan om nya byggnader för gymnastiska centralinstitutet är, såsom av den nu utav mig lämnade kortfattade redogörelsen torde framgå, av lika gammalt datum som omorganisationsfrågan. De nuvarande byggnaderna hava i årtionden lämnat mycket övrigt att önska, och för alla, som ivra för vårt folks fysiska fostran, är det en viktig angelägenhet att så snart som möjligt uppnå ett bättre sakernas tillstånd härutinnan.

Å andra sidan hade det givetvis icke varit lämpligt att till slutlig lösning upptaga nybyggnadsfrågan, förrän den stora frågan om gymnastiska centralinstitutets framtida organisation blivit löst av Kungl. Maj:t och riksdagen. Lokalbehovet för det blivande centralinstitutet sammanhänger intimt med den omfattning, detta kommer att få i framtiden; jag vill här endast erinra om den betydelse, ett eventuellt utbrytande av sjukgymnastutbildningen skolat få i detta hänseende.

Om nu, såsom jag hoppas, frågan om gymnastiska centralinstitutets

organisation kommer att erhålla sin lösning i princip vid 1931 års riksdag, torde därefter tiden vara inne att ånyo upptaga nybyggnadsfrågan till behandling.

Jag vill i detta sammanhang betona vad jag redan förut i likhet med 1927 års sakkunniga framhållit, nämligen att omorganisationen av centralinstitutet icke står i ett oupplösligt samband med nybyggnadsfrågan, så tillvida som en omorganisation i enlighet med de av mig tillstyrkta grundlinjerna är möjlig redan med användande av de nuvarande lokalerna.

Å andra sidan äro förhållandena sådana, att, hurudan än lösningen av organisationsfrågan må bli, nybyggnadsfrågan icke längre kan skjutas åt sidan. Det är därför min avsikt att, sedan riksdagen fattat sitt beslut i organisationsfrågan, vidtaga förberedande åtgärder för byggnadsfrågans lösning, varvid först och främst frågan om förläggningen av det blivande institutet synes böra bli föremål för ett slutligt övervägande. Såsom jag tidigare erinrat, har för gymnastiska centralinstitutets räkning reserverats den nordost om Stadion belägna bergsplatån, och samtliga de kommittéer, som sysslat med frågan om nybyggnader för gymnastiska centralinstitutet, hava också uttalat sig till förmån för denna plats.

Ehuru jag för egen del finner den sålunda föreslagna och reserverade platsen lämpad för ändamålet, anser jag dock försiktigheten bjuda att jämväl denna fråga göres till föremål för en förnyad utredning. Jag vill i detta sammanhang nämna, att direktionen över gymnastiska centralinstitutet i skrivelse den 31 januari 1931 hemställt, att ett mellan Sturevägen och Svea artilleriregementes kasernetablisement beläget område måtte reserveras för idrottsplats med skidbacke för institutet. Dessa frågor torde emellertid få övervägas vid ett senare tillfälle.

Kap. X. Anslagsbehov för budgetåret 1931/1932.

I riksstaten för budgetåret 1930/1931 äro under rubrik gymnastiska centralinstitutet upptagna

dels ett ordinarie förslagsanslag till avlöningar å 106,000 kronor,
dels ett ordinarie reservationsanslag till materiel m. m. å 13,000 kronor,
dels ett extra anslag till extra personal m. m. å 7,410 kronor,
dels ett extra anslag till täckande av brist i reservationsanslaget till materiel m. m. vid utgången av budgetåret 1928/1929 å 1,640 kronor,
dels ock ett extra reservationsanslag till materiel för undervisning i anatomi och fysiologi å 4,000 kronor.

Under punkt 282 av 1931 års åttonde huvudtitel har Kungl. Maj:t, såsom tidigare erinrats, föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna de tre först omnämda anslagen till samma belopp som nu eller 106,000 kronor, 13,000 kronor och 7,410 kronor.

Enligt den plan för gymnastiska centralinstitutets omorganisation, som jag i det föregående framlagt, skulle omorganisationen taga sin början först från och med budgetåret 1932/1933. Under budgetåret 1931/1932 skulle däremot verksamheten fortsättas enligt i huvudsak samma grunder som hittills.

I fråga om de ordinarie anslagen till avlöningar samt till materiel m. m. har ingen förändring ifrågasatts, och jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för budgetåret 1931/1932 upptaga dem med oförändrade belopp.

Ifråga om det för innevarande budgetår utgående extra anslaget å 7,410 kronor föreligger emellertid från direktionen över gymnastiska centralinstitutet en framställning om en höjning till 12,010 kronor.

Direktionen har till stöd för denna sin framställning anfört huvudsakligen följande:

För budgetåret 1930/1931 ställdes för samma ändamål till direktionens förfogande ett anslag av 7,410 kronor, varvid följande fördelning föreskrevs.

Till extra vaktmästarbiträde vid gymnastiska centralinstitutet	högst kronor 2,040: —
» fortsatt uppehållande under budgetåret 1930/1931 av undervisning jämte läkarvård vid en med nämnda institut förenad kvinnlig poliklinik	» 1,200: —
» anordnande vid institutet av kostnadsfria övningar i gymnastik för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer	» 1,000: —
» avlöande av en eldare vid institutet	» 970: —
» undervisning i idrott vid institutet	» 2,200: —

Summa kronor 7,410: —

Direktionen har ingen anledning att begära ökning av andra av ovannämnda anslag än å dem till anordnande vid institutet av kostnadsfria övningar i gymnastik för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer och till undervisning i idrott vid institutet.

Anslaget till kostnadsfria övningar i gymnastik för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer disponeras för närvarande på följande sätt.

Till ledare	kronor	666:—	
» vaktmästare	»	101:—	
» lokalhyra	»	233:—	
Summa kronor		1,000:—	

Från gymnastikintresserade kretsar inom Stockholms förenade studentkårer har inför direktionen framhållits dels att antalet till studentgymnastikens förfogande ställda timmar — 4 per vecka under ungefär 27 veckor — är alltför ringa, dels att ledaren, gymnastikdirektör Holmberg, som nu lett övningarna i 10 år, borde hava en något högre avlöning än 6 kronor per timme, som nu utgår till honom.

Direktionen finner framställningen behjärtansvärd. Enligt uppgift deltaga i medeltal omkring 30 studenter i varje övning, ett antal, som under förutsättning att övningarna förläggas till lämpliga tider, anses kunna beräknas allt fortfarande, även om timantalet ökades till 6 eller 8. Direktionen anser det synnerligen önskvärt att antalet lektioner ökas, men anser sig för närvarande böra stanna vid att föreslå 6 per vecka.

Ledarens arvode är visserligen nu lika högt som det till ledare av frivillig gymnastik i Stockholm vanligen utgående, men direktionen anser, att man i detta fall bör taga hänsyn till det högre kvalificerade arbete, som fordras av studenternas ledare. Ett arvode av 8 kronor per timme torde enligt direktionens förmenande ej få anses vara för högt tilltaget, i all synnerhet om jämförelse sker med motsvarande arvoden vid universiteten i Uppsala och Lund.

Med hänsyn härtill anhåller direktionen om en höjning av anslaget till 1,800 kronor.

Anslaget till undervisning i idrott vid institutet har under föregående budgetår använts på följande sätt.

Till orienteringsövningar	kronor	76: 98	
» hyra av idrottsplats	»	224:—	
» bad och simundervisning	»	743: 50	
» diverse	»	29: 15	
» att täcka brist från föregående år och återlevererat	»	84: 17	1,157: 80
samt			
» gymnastiklärarkursens civila elevers fjällfärd	»	610:—	
» yngre kvinnliga kursens fjällfärd	»	432: 20	1,042: 20
Summa kronor		2,200:—	

Då, som ovanstående visar, medel återlevererats, synes det som om anslaget räckt väl till.

En undersökning visar emellertid, att de summor, som utbetalats för fjällfärderna, ej i någon mån motsvarat de kostnader, som lärare och elever haft för desamma.

Intresset inom vårt skolväsende för skidlöpning har under de sista årtiondena stigit i mycket hög grad. Den erkännes allmänt som vår kanske förnämsta idrott och som synnerligen väl lämpad för skolungdom av båda könen. Statsmakterna hava också beaktat dess värde och lämnat understöd för anskaffande av materiel m. m. för skolbarn. Dessutom understöder staten de numera årligen återkommande skolfärderna till fjällen.

Det synes under sådana omständigheter nödvändigt, att de som utbildas till barnens lärare i fysisk fostran bliva väl utbildade i skidlöpning och få någon förmåga som ledare av övningar i fjällterräng.

Bortser man från önskemålet att vinna erfarenhet om fjällförhållanden kvarstår dock det faktum, att snöförhållandena i Stockholmstrakten ofta försvåra, stundom omöjliggöra, en rationellt ordnad utbildning i skidlöpning. I detta sammanhang vill direktionen erinra om, att arméns i södra och mellersta Sverige förlagda truppförband för utbildning i vintertjänst av sina skolor under en del av vintern bruka förläggas till Norrland.

Är det således för utbildningen vid institutet av synnerlig betydelse att undervisningen för en kort period förflyttas till plats med lämpliga snöförhållanden, så torde det med hänsyn till vad ovan sagts angående skolungdomens fjällfärder vara lämpligt att undervisningen i skidlöpning under åsyftad period förläggas till den jämtländska fjällterrängen. Detta så mycket hellre som eleverna då kunna få ett par dagars tillämpningsövningar genom tjänstgöring i ledningen av skolbarnens övningar och utflykter.

Då eleverna måste hållas samlade åtminstone under den period, som är avsedd för deras egen direkta utbildning hava de beräkningar, varpå anslagsbehovet vilar, grundat sig på antagandet om förläggning till Storlien, den plats som ur alla synpunkter är den lämpligaste.

Kostnaderna bliva för omkring 50 elever (32 kvinnliga och 18 manliga), 2 lärarinnor och 1 lärare under 6 dagar.

Resor för elever	kronor 2,400: —
» » lärarinnor och lärare	» 300: —
Dagtraktamenten för d:o	» 300: —
Mat och inkvartering för eleverna à 4 kronor	» 1,800: —
Summa kronor	4,800: —

För undervisning i idrott vid institutet erfordras sålunda:

Till orienteringsövningar m. m. enligt ovan	kronor 1,157: 80
» fjällfärder	» 4,800: —
Summa kronor	5,957: 80

avrundat till 6,000 kronor.

På grund av vad ovan anförts får direktionen anhålla om följande extra anslag för budgetåret 1931/1932:

Till extra vaktmästarbiträde vid gymnastiska centralinstitutet	kronor 2,040: —
» fortsatt uppehållande under budgetåret 1931/1932 av undervisning jämte läkarvård vid en med nämnda institut förenad kvinnlig poliklinik	» 1,200: —
» anordnande vid institutet av kostnadsfria övningar i gymnastik för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer	» 1,800: —
» avlönande av en eldare vid institutet	» 970: —
» undervisning i idrott vid institutet	» 6,000: —
Summa kronor	12,010: —

Beträffande anslagsposterna till extra vaktmästarbiträde, till uppehållande av undervisning jämte läkaryård vid en med institutet förenad kvinnlig poliklinik samt till avlönande av en eldare har ingen ändring ifrågasatts, och jag hemställer därför, att sagda poster måtte beräknas till samma belopp som innevarande budgetår, respektive 2,040 kronor, 1,200 kronor och 970 kronor.

Departement-
schefen.

I fråga om anslaget till anordnande av kostnadsfria övningar i gymnastik för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer har direktionen förordat en höjning från nu utgående 1,000 kronor till 1,800 kronor. Såsom jag tidigare omförmålt, är för närvarande på Kungl. Maj:ts prövning beroende en framställning från Stockholms förenade studentkårer om väsentligt utökade anslag för gymnastikundervisning för kårernas medlemmar. Denna fråga synes mig emellertid icke böra lösas förrän i samband med spörsmålet om nya byggnader för gymnastiska centralinstitutet och torde därför icke för närvarande kunna föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Ej heller finner jag mig nu kunna förorda direktionens framställning i ämnet, utan torde anslaget för ändamålet för budgetåret 1931/1932 böra beräknas till samma belopp som innevarande budgetår eller 1,000 kronor.

Direktionen har slutligen hemställt om en ökning av det till undervisning i idrott vid institutet utgående anslaget från 2,200 kronor till 6,000 kronor. Denna ökning avser främst att täcka vissa i samband med elevernas fjällfjärder stående kostnader.

Om än direktionen anfört vissa bärande skäl till förmån för den sålunda begärda anslagshöjningen, finner jag mig under nuvarande statsfinansiella förhållanden och då tillika omorganisationen av institutet är omedelbart förestående, förhindrad att tillstyrka en så avsevärd höjning i ett till institutet utgående anslag, utan synes mig detsamma böra upptagas till samma belopp som innevarande budgetår, 2,200 kronor.

Vid bifall till vad jag nu föreslagit skulle alltså det extra anslaget till extra personal m. m. för budgetåret 1931/1932 utgå med oförändrat belopp, 7,410 kronor.

Hos Kungl. Maj:t har vidare direktionen över gymnastiska centralinstitutet anhållit

*Fråga om
samanhän-
gande idrotts-
period.*

dels om en sådan ändring av stadgan för institutet, att arbetsåret för yngre kvinnliga kurser måtte börja den 15 augusti i stället för som nu den 15 september,

dels om ökning av anslaget till avlöning av extralärare med 1,500 kronor för arbetsåret 1931/1932.

Till stöd för denna sin framställning har direktionen anfört huvudsakligen följande:

Utbildningen av gymnastiska centralinstitutets kvinnliga elever, vilka på två år skulle utbildas till såväl frisk- som sjukgymnaster, hade alltid varit synnerligen forcerad.

På grund härav hade de olika grenarna av friluftsliv och idrott, som under de sista åren införts i undervisningen, ej kunnat givas det utrymme å arbetsordningen, som de förtjänade.

Ett önskemål vore att kunna åstadkomma en till lämplig årstid förlagd, något så när sammanhängande och av annat arbete ostörd idrottsperiod. Det vore dock omöjligt att inrymma en sådan under det av stadgan för institutet föreskrivna arbetsåret. Tentamina och examina i de teoretiska ämnena måste på grund av studiernas forcering i stort sett förläggas till slutet av vårterminen. Under början av höstterminen måste eleverna så snart som möjligt bli färdiga att taga hand om undervisningen i försöks-skolorna och om patienterna vid poliklinikerna. Möjligheten att lägga in undervisning i friluftsliv och idrott under dessa perioder bleve härigenom starkt förminskad. I varje fall kunde ingen sammanhängande period åstadkommas. Idrottsdagarna måste därför läggas in än här än där under terminerna. Bortsett från att de strötimmar, som sålunda ansloges, ej gäve det åsyftade resultatet, verkade de störande å den övriga undervisningen, då de av många skäl ej kunde fast upptagas i arbetsordningen utan skapades genom att vid lämpliga tillfällen inställa andra lektioner. Detta verkade isynnerhet besvärande, då eleverna skulle hava hand om skolbarn eller patienter.

Enda utvägen att ordna undervisningen i friluftsliv och idrott på lämpligt sätt syntes sålunda vara att på ett eller annat sätt förlänga arbetsåret.

Direktionen hade efter kollegiets hörande kommit till den uppfattningen, att det vore lämpligast att förlänga yngre kursens arbetsår genom att låta detta börja den 15 augusti i stället för som nu den 15 september.

Som skäl härför kunde anföras, att en månad syntes vara en lämplig längd å perioden, att den borde ligga i omedelbart samband med terminen i övrigt, så att eleverna ej behövde flytta upp till Stockholm och tillbaka i onödan, att temperaturen efter vårterminen, som slutade den 25 maj, ej vore så jämn och lämplig som å hösten samt att periodens förläggning till början av yngre kursen medgäve vidmakthållandet och förkovrandet av förvärvade kunskaper och färdigheter under två år.

Institutet saknade emellertid ordinarie lärarinnor i lek och idrott, där undervisningen sköttes av extralärarinnor. För de omkring 30 elever, varav en kurs bestode, erfordrades två lärarinnor. Med hänsyn till att den föreslagna perioden avbröte sommarferierna och hindrade vederbörande att på dessa skaffa sig annan sysselsättning, kunde avlöningen för dessa två lärarinnor under föreslagen period ej sättas lägre än tillsammans 1,500 kronor. För förslaget genomförande fordrades således motsvarande ökning av anslaget till extralärare.

Departement-
schefen.

Förslaget om anordnande av en sammanhängande idrottsperiod vid början av höstterminen synes mig väl motiverat, och det torde vara att hoppas, att denna tanke vinner vederbörligt beaktande vid planläggandet av den nya undervisningsplanen för gymnastiska centralinstitutet. Den nu föreliggande framställningen avser emellertid införandet av en dylik idrottsperiod redan från och med läsåret 1931/1932, och härvidlag måste jag

ställa mig mera betänksam vid det förhållandet, att institutets omorganisation nu av mig förutsättes träda i kraft från och med läsåret 1932/1933. Jag finner mig sålunda böra för närvarande avstyrka bifall till direktionens här förevarande framställning.

Härjämte har direktionen över gymnastiska centralinstitutet gjort framställning angående förhöjt arvode för institutets föreståndare under budgetåret 1931/1932 och därvid anfört huvudsakligen följande:

I § 7 av stadgan för gymnastiska centralinstitutet, sådan densamma lydde före den 22 april 1927, föreskrevs, att Konungen till föreståndare för institutet ägde att förordna någon av institutets överlärare, sedan direktionen avgivit förslag.

Med hänsyn härtill har arvode till föreståndaren vid 1926 års lönereglering satts så lågt som till 1,200 kronor.

Den 22 april 1927 ändrades ovannämnda paragraf i stadgan därhän, att föreståndaren för institutet skulle förordnas av Konungen på viss tid, sedan direktionen avgivit förslag.

Den ökade frihet i valet av föreståndare, som sålunda införts, har även kommit till användning, i det att efter nyssnämnda tidpunkt uteslutande andra personer än överlärare erhållit förordnande som föreståndare.

Då någon ändring i gällande stat för gymnastiska centralinstitutet icke under tiden skett, hava de sålunda förordnade för sin tjänst åtnjutit endast ovannämnda arvode, 1,200 kronor.

Det är tydligt, att denna ersättning är alltför ringa.

Föreståndaren åligger enligt stadgan bland annat att utöva tillsynen över undervisningen vid institutet. Det är påtagligt, att de yrkanden angående förändrade förhållanden vid institutet, som under mera än ett årtionde allt ivrigare framförts, ej endast gällt institutets organisation utan även åsyftat en inre omdaning. Det tillkommer i första hand föreståndaren att förelägga direktionen de förslag, som granskningen av förhållandena inom institutet möjligen kan föranleda. Föreståndarens uppgift blir härigenom synnerligen svår och grannlaga, då å ena sidan en omorganisation utan en eventuellt behöfelig inre nydaning synes tämligen ändamålslös, och det å andra sidan ofta blir nödvändigt för föreståndaren att gå i bräsch mot påtryckningar och kritik utifrån. Hans ställning blir därför i hög grad utsatt och de uppgifter, som föreligga honom, ej blott betydelsefulla utan också i många fall betungande. De erkänt usla yttre förhållanden, under vilka institutet arbetar, bidraga ytterligare härtill.

Avlöningen står icke i någon rimlig proportion till arbetet och svårigheterna.

Orsaken till att staten det oaktat kunnat finna personer, som velat åtaga sig föreståndarsysslan, måste sökas dels i det för den gymnastiskt intresserade lockande i att få göra en insats i samband med institutets omorganisation, dels i den omständigheten, att denna ansetts vara så nära förestående, att de anställda trott sig kunna efter ett år motse ändrade förhållanden. Den nuvarande föreståndaren anställdes den 1 juli 1930 och har således vid ingången av nästa budgetår under ett år arbetat för den påtagligen otillräckliga avlöningen.

Framstår denna som otillräcklig i vanliga fall, bliva förhållandena för nästkommande år ännu mera i ögonen fallande.

*Ökat arvode
åt föreståndaren
vid gymnastiska
centralinstitutet
under budgetåret
1931/1932.*

Kungl. Maj:t har i åttonde huvudtiteln utlovat, att den länge väntade omorganisationen av gymnastiska centralinstitutet kommer att föreläggas 1931 års riksdag. I meddelandet härom omnämner Kungl. Maj:t de vidlyftiga arbeten med stadgar o. s. v., som bliva en oavvislig följd av ett omorganisationsbeslut.

Denna ökade arbetsbörda kommer att i stor utsträckning påvila just föreståndaren.

Det förut orimligt låga arvodet kommer vid detta förhållande att bliva helt enkelt ovärdigt en statens befattningshavare i så ansvarsfylld och arbetsbetungad ställning.

Direktionen har därför ansett sig nödsakad att hos Kungl. Maj:t göra en framställning om förhöjt arvode. Givetvis är direktionen medveten om, att en framställning om en isolerad åtgärd före en i omorganisationsförslaget väntad allmän lönereglering för institutets befattningshavare kan anses olämplig, men har dock med hänsyn till de fullkomligt enastående förhållanden som råda, ansett åtgärden oundgängligen nödvändig.

Då det för direktionen gällt att taga ställning till frågan om beloppet av förhöjningen, har det med hänsyn till arbetsbörda, av institutets ställning i förhållande till utlandet framkallad representationsskyldighet m. m. icke synts kunna sättas lägre än till 4,000 kronor.

Föreståndaren åtnjuter för närvarande utom arvodet från institutet som major på tvångsvis övergångsstat en avlöning å 8,700 kronor.

Denna avlöning medför emellertid skyldighet att verkställa årlig minimi-tjänstgöring — som får ske under den tid föreståndaren i vanliga fall skulle hava semester — och som medför nödvändighet att alltjämt förkovra de militära kunskaperna och färdigheterna. Enligt direktionens mening kan man därför ej utan vidare anse densamma överförd som avlöning för arbetet inom institutet utan får snarare räkna med att skillnaden mellan den och majors avlöning på frivillig övergångsstat, omkring 2,400 kronor, är att betrakta som avlöning för rent militär tjänst och skyldigheter. Den avlöning, som föreståndaren — under förutsättning, att direktionens framställning om förhöjt arvode bifalles — skulle erhålla, beräknar direktionen sålunda till 11,500 kronor.

Vid sådant förhållande och med hänsyn till den chefsställning föreståndaren har, anser direktionen ej, att det föreslagna beloppet föregriper den väntade löneregleringen.

Direktionen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte hos 1931 års riksdag framlägga proposition om att föreståndaren för gymnastiska centralinstitutet må under budgetåret 1931/1932, utöver till honom å centralinstitutets ordinarie stat utgående medel, tillerkännas ett extra arvode å 4,000 kronor.

Över denna framställning har statskontoret den 10 februari 1931 avgivit utlåtande och därvid anført:

Vid avlåtande till riksdagen av årets statsverksproposition har statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet under punkt 282 uttalat sin förhoppning, att pågående utredning angående gymnastiska centralinstitutets omorganisation skall bliva färdig i så god tid, att framställning i ämnet kan ske till 1931 års riksdag. Med hänsyn till de vidlyftiga arbeten med stadgar o. s. v., som bliva en oavvislig följd av ett omorganisationsbeslut, har departementschefen emellertid funnit det vara otänkbart att föreslå, att

den eventuellt av riksdagen beslutade nya organisationen skall träda i kraft tidigare än från och med budgetåret 1932/1933.

Såsom av direktionens framställning framgår, har det nu utgående arvodet till institutets föreståndare, 1,200 kronor, blivit bestämt med tanke på det tidigare rådande förhållandet, att föreståndaren samtidigt skulle tjänstgöra såsom överlärare vid institutet. Stadgan för institutet medger emellertid numera, att även andra personer än överlärarna kunna ifrågakomma såsom föreståndare. Den nuvarande föreståndaren innebar sålunda icke överlärartjänst. Under sådana förhållanden måste statskontoret finna ett arvode åt honom av 1,200 kronor alltför lågt, så mycket hellre som, enligt vad ämbetsverket inhämtat, föreståndaren såsom ersättning för bostad inom institutet måste vidkännas avdrag å arvodet motsvarande dettas hela belopp. Då härtill kommer, att föreståndarens åligganden under instundande budgetår med hänsyn till det merarbete, som blir en given följd av den tillämnade omorganisationen, torde bliva vida mera betungande än eljest, anser sig statskontoret böra tillstyrka, att förhöjning av arvodet beredes honom. I avvaktan på statsmakternas beslut i organisationsfrågan och för att icke på något sätt föregripa den väntade allmänna löneregleringen för institutets befattningshavare skulle emellertid statskontoret vilja föreslå, att förhöjningen begränsas till 2,800 kronor, varigenom föreståndarens arvode under budgetåret 1931/1932 skulle komma att uppgå till sammanlagt 4,000 kronor.

De skäl, som av direktionen över gymnastiska centralinstitutet och statskontoret anförts för en provisorisk avlöningsförbättring för föreståndaren för centralinstitutet under budgetåret 1931/1932, hava synts mig övertygande. Jag vill härvid särskilt betona det jämväl av statskontoret framhåvda förhållandet, att föreståndarens åligganden under sagda tid med hänsyn till det merarbete, som blir en given följd av den tillämnade omorganisationen, torde bliva vida mera betungande än eljest; och under dylika omständigheter torde det å stat upptagna arvodet, 1,200 kronor, med fog kunna betraktas som otillräckligt.

Departementschefen.

I fråga om avlöningsförbättringens storlek vill jag ansluta mig till det av statskontoret förordade beloppet, 2,800 kronor, varigenom föreståndarens arvode under budgetåret 1931/1932 skulle komma att uppgå till sammanlagt 4,000 kronor.

Jag vill erinra om att medel för den sålunda ifrågasatta avlöningsförbättringen ej beräknats i statsverkspropositionen till 1931 års riksdag. Emellertid kommer vid bifall till Kungl. Maj:ts tidigare till riksdagen avlåtna proposition angående arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinneseminariet, allmänna läroverk och statens folkskoleseminarier att uppstå en besparing, jämförd med vad i statsverkspropositionen beräknats, av 5,000 kronor eller 2,200 kronor mera än det nu ifrågasatta beloppet.

Jag förordar alltså, att föreståndaren för gymnastiska centralinstitutet må för budgetåret 1931/1932 tillerkännas ett extra arvode av 2,800 kronor.

Kap. XI. Hemställan.

Under hänvisning till vad i det föregående anförts och föreslagits hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels förklara sig icke hava något att erinra mot de i det föregående angivna huvudgrunderna för en successiv omorganisation från och med ingången av budgetåret 1932/1933 av gymnastiska centralinstitutet,

dels i riksstaten för budgetåret 1931/1932 med oförändrade belopp uppföra

ej mindre det *ordinarie* förslagsanslaget till avlöningar vid gymnastiska centralinstitutet å kronor 106,000: —

än även det *ordinarie* reservationsanslaget till materiel m. m. vid gymnastiska centralinstitutet å kronor 13,000: —,

dels till extra personal vid gymnastiska centralinstitutet m. m. för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag å kronor 7,410: —

att utgå med den fördelning, som av Kungl. Maj:t bestämmes,

dels ock till ökat arvode åt föreståndaren för gymnastiska centralinstitutet under budgetåret 1931/1932 för samma budgetår anvisa ett *extra* anslag av kronor 2,800: —

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Enar Sahlin.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Kap.	Sid.
I. Inledning	3
II. Allmänna grunder för gymnastiska centralinstitutets organisation	16
III. Gymnastiska centralinstitutets omfattning vid en blivande organisation m. m.	86
IV. Inrättande av kombinerade gymnastik- och ämneslärartjänster . .	95
V. Utbildningen vid det omorganiserade gymnastiska centralinstitutet	104
VI. Lärarkrafter	129
VII. Anslagsbehov	140
VIII. Militärgymnastisk instruktörsutbildning	149
IX. Nybyggnader för gymnastiska centralinstitutet	159
X. Anslagsbehov för budgetåret 1931/1932	164
XI. Hemställan	172
